

Ungarisch Historischer Verein Zürich

**A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó
előadásai és iratai**

Szent Gallen 1991

ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA

VII. évfolyam 1. szám

ZMTE 47. sz. kiadványa

Budapest - St. Gallen

2005

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1985-ben azzal a céllal alakult, hogy elősegítse a magyar történelem, jelesen a magyar őstörténet kutatását.

Zürich Kanton 1986-ban az FD 16.10.86, és AFD 86/10506 számú határozattal elismerte, hogy az Egyesület svájci közérdekű intézmény, ezért adómentessé tette. Az Egyesület részére tett pénzádományt az adakozó illetékességi helyének előírásai rendjében adóelszámolásban érvényesítheti minden olyan országban, amely a Svájci Államszövetséggel a kettős adóztatás elkerülésére megállapodást kötött.

Az Egyesületet az öt világrészen élő, különböző nemzetiségű és anyanyelvű tagjai szorgalmas munkával és önzetlen adományokkal tartják fenn, mint minden tekintetben független és semleges szervezetet. Az Egyesület és a Tagok egymás nézeteit kölcsönösen tiszteletben tartják.

Az Egyesület évente magyar őstörténeti találkozót rendez, főleg szakemberek részvételével. Szakembernek számítanak mindazok, akiktől a Találkozó Titkársága előadást elfogad. Az előadó és az előadás megítélésénél a Titkárságot kizárólag a Találkozóra szóló meghívóban foglalt szakmai szempontok vezetik.

A jelen könyv a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület által szervezett Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozón elhangzott előadásokat tartalmazza. Megjegyzendő, hogy a műsorban szereplő néhány előadás szövegével nem rendelkezünk, így kötetünkéből is kimaradt.

AZ EGYESÜLETET ELŐTERJESZTETTÉK
AZ EURÓPA TANÁCS „RENÉ DESCARTES“ TUDOMÁNYOS DÍJÁRA.

ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
Magyar Őstörténeti Találkozó Titkársága
Schweiz - 8047 Zürich, Postfach 502
Postcheckkonto: Zürich 80-36214-1
zmte@freemail.hu

Tartalom

Előszó	6
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története VI	7

AZ ELŐADÁSOK SZÖVEGE

Duft Johannes (<i>St. Gallen</i>)	Ungarn in St. Gallen. Ein Rückblick auf den 1. Mai 926 am 1. Mai 1991 in der Stiftsbibliothek St. Gallen	13
Csihák György (<i>Zürich</i>)	Magyarok Szent Gallenben - pogányul	19
Du Yaxiong (<i>Beijing</i>)	The ancient quint-construction in Hungarian folksongs	24
Matsumoto Hideo (<i>Osaka</i>)	Characteristics of Mongoloid and neighboring populations based on the genetic markers of human immuno-globulins	39
Cser Ferenc (<i>New York</i>)	„A Paleolithikus Homo sapiens sapiens származási hagyománya a meglévő Európaiakban: Az Y chromosoma áttekintése“ című cikk fordítása	55
Érdy Miklós (<i>New York</i>)	Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez	64
Érdy Miklós (<i>New York</i>)	Comments on the evaluation of Japanese genetic tests in Hungary	77
Szekeres István (<i>Budakalász</i>)	A teknős jelcsalád	78
Csihák György (<i>Zürich</i>)	Rovásfelirat a svájci PINSEC-ben. (Val d' Anniviers Wallisban)	102
Forrai Sándor (<i>Budapest</i>)	A scájci Anniviers-völgy rovásfelirata. Pinsec – Penszék	119
Fejes Pál (<i>Szeged</i>)	Egy pillantás az ősi magyar múltba. A Pinsec-i gerenda felirata	122
Záhonyi András (<i>Budapest</i>)	Egy jól áttekinthető sumér-akkárd–magyar kisszótár bemutatása	142
Juba Ferencz (<i>Bécs</i>)	A magyar nép tengerészösztö-neinek kialakulásáról	158
Stamler Imre (<i>Somogyjád</i>)	Gondolatok 3500 éves városunk romjairól ..	164
Lukács József (<i>Kassa</i>)	A zempléni ó-magyar fejedelmi sír és feltárása	173
Kovárczy István (<i>Malmö</i>)	„Kalandozásaink“	182
Markovics György (<i>Gyula</i>)	A régi magyar íj és újra felfedezése	191

Gyöngyössi János	Zsombor - Szászzsombor - Székely-
(<i>Székelyudvarhely</i>)	zsombor - egy különös településtörténet
Lukács Márta (<i>Tatabánya</i>)	Az altomontei Szent László kép története
Török Albert)	Aranyosszék története a helynevek
(<i>Székelyudvarhely</i>)	tükrében
W. Vityi Zoltán	A moldvai csángó-magyar okmánytár
(<i>Vásárosnamény</i>)	1467-1706 I-II.
Pandula Attila (<i>Budapest</i>)	A Szent Korona rendjeleken és kitüntetések
Függelék	
Jegyzőkönyv	237
Az előadások tartalmi kivonata	238
Meghatározás	253
5. Magyar	
6. Kalandozások	
Házirend	254
Nyilatkozat	255
Műsor (Tervezet)	256
Sajtóközlemény	258
Pressemitteilung	259
Statisztika	260
Alapítvány	262
Szereplők- Szerzők	264
Meghívó St. Gallenbe	266
Körlevél	268
Meghívó Zürichbe az előadásokra	271
Einladung für die Vorträge nach Zürich	272
Meghívó a budapesti előadásokra	273
Einladung für die Vorträge nach Budapest	274
A ZMTE 42. sz. kiadványának tartalomjegyzéke	275
A ZMTE 45. sz. kiadványának tartalomjegyzéke	278
Könyveink megvásárolhatók	281
Kiadványaink	282
Ajánló	286
Asztaltársaságaink	287
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve	288
20 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich	289
Kovács Imre Endre: IMA	290
A ZMTE Magyar Történelmi iskolái	292
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tudományos Tanácsa	293
Info	295

Johannes Duft (St. Gallen)

UNGARN IN ST. GALLEN

Ein Rückblick auf den 1. Mai 926 am 1. Mai 1991 in der Stiftsbibliothek St. Gallen

Ich grüsse Sie, die Vertreter des edlen ungarischen Volkes, die Erforscher seiner Frühgeschichte, in der Sankt-Galler Stiftsbibliothek. Ihr Besuch am 1. Mai des Jahres 1991 erscheint mir wie eine historische Memoria an den 1. Mai des Jahres 926. Damals war eine Schar aus Ungarn in feindlicher Absicht hierher gekommen, heute sind Sie in freundschaftlicher Gesinnung bei uns. Denn Sie wissen, dass hier seit tausend Jahren einige bedeutende originale *Quellen zur Geschichte Ungarns* liegen. Es sind Quellen aus den unruhigen Jahrzehnten der Landnahme und des allmählichen Sesshaftwerdens Ihres Volkes. Diese Quellen sind im Kloster St. Gallen geschrieben worden, und sie sind hier über die Stürme der zehn Jahrhunderte hinweg erhalten geblieben.

Als damals Ungarn in St. Gallen einbrachen, schaute das Kloster schon auf 300 Jahre seiner Existenz zurück. Hier hatte der aus Irland gekommene Mönch Sankt Gallus um 612 eine Einsiedelei errichtet. Hier hatte der Abt Sankt Otmar um 719 ein Coenobium gegründet und 747 die Regula Benedicti eingeführt. Hier erbauten tatkräftige Äbte im 9. Jahrhundert die Basilika, hier wirkten gelehrte Mönche in der Schule und in der Bibliothek. Aber im Frühjahr 926 griff eine Zäsur in die kulturelle Blüte ein: *Kriegerische Horden aus Ungarn kamen über Bayern und Schwaben an den Bodensee, sie stiessen nach St. Gallen vor und hinterliessen eine Blutspur*. Das Kloster erholte sich allmählich wieder; es wurde schliesslich eine fürstliche Abtei im deutschen Reich, bis es im Jahre 1805 durch den demokratischen Kanton St. Gallen säkularisiert wurde.

Die Gebäulichkeiten dieser Abtei sind 1983 von der Unesco in die Liste der Weltkulturgüter aufgenommen worden. Inmitten dieser barocken Bauten liegt die Bibliothek mit ihren Manuskripten aus dem frühen Mittelalter. Gelehrte Historiker und interessierte Besucher kommen aus der ganzen Welt in diese Bibliothek, heute auch Sie.

Wenn ich als ehemaliger Vorsteher dieser Bibliothek Sie hier willkommen heisse, darf ich doch nicht verschweigen, dass meine Vorgänger vor tausend Jahren zu Tode erschrocken waren, als die ungarischen Reiter gegen das Kloster vorstiessen. Und nach den Ungarn waren es wenig später auch die Sarazenen. Abt Engilbert sprach damals zu seinen Mönchen: „Wir haben bis jetzt gegen den

Teufel mit der Seele gekämpft; nun helfe uns Gott, es auch handgreiflich zu beweisen.“ Und der einfältige Bruder Heribald, der im Kloster zurückgeblieben war, erzählte nachher: „Ich habe nie zuvor fröhlichere Gesellen in unserem Kloster gesehen; sie gaben mir zu trinken soviel ich wollte. Aber dass sie sogar in der Kirche so undiszipliniert waren, missfiel mir.“

Wenn Sie mich nun fragen, woher ich solches wisse, antworte ich: Wir wissen es aus unseren Geschichtsquellen. Und aus diesen Quellen konnte ich 1957 mein kleines Buch verfassen, betitelt: „*Die Ungarn in St. Gallen*“ mit dem Untertitel „Mittelalterliche Quellen zur Geschichte des ungarischen Volkes in der Sankt-Galler Stiftsbibliothek“. Den Anstoss boten mir ungarische Flüchtlinge, die nach der brutalen Niederschlagung des Freiheitskampfes (1956) in die Schweiz kamen und oftmals auch unsere Stiftsbibliothek aufsuchten.

Diese Sankt-Galler Quellen sind dreifach; ich will sie Ihnen zeigen und kurz interpretieren: Ausführliche Darstellung finden Sie in meinem Buch; es ist zwar in deutscher Sprache längst vergriffen, es soll aber nächstens in die ungarische Sprache übersetzt werden. Ich danke hierfür dem Ungarisch Historischen Verein Zürich, dessen Mitglied ich ehrenhalber sein darf.

Die *erste Quelle* – sie ist nüchtern und objektiv – sind die sankt-gallischen Jahrbücher: die *Annales Alamannici* und die *Annales Sangallenses maiores* (Codex 915 aus dem 10. Jahrhundert, Codex 453 aus dem 12. Jahrhundert). Darin sind während den Jahren 863 bis 1042 insgesamt 24-mal Ungarn erwähnt, allerdings mit verschiedenen Benennungen: einmal als „gens Hunorum“, manchmal als „Agareni“, besonders aber als „Ungri“ und „Ungarii“. Dass man noch heute oft von Hunnen spricht, ist die Schuld des Romanes „Ekkehard“ von J. V. Scheffel, der seit 1855 immer wieder neu aufgelegt wird.

Dagegen hat schon im 11. Jahrhundert unser Chronist Ekkehart festgestellt: Die Benennung „Hunnen“ sich unrichtig, denn im Land der ehemaligen Hunnen wohnten jetzt die Ungarn; und das Wort „Agareni“ sei eine irrthümliche Formulierung einiger lokaler Annalisten; es handle sich stets um die Ungarn. Die Herkunft des Begriffs „Agareni“ und „Agaraci“ scheint mir inzwischen klar geworden zu sein: er ist biblisch-kirchenlateinisch. Als „Agareni“ benannte man Beduinenvölker in Palästina und im nördlichen Arabien. Man betrachtete sie als Nachkommen jener Hagar, der Nebenfrau des Abraham, die dieser mit ihrem Sohn Ismael in die Wüste verstossen hatte. Beduinen aber sind Wandervölker, und auf Wanderung waren auch die Ungarn im 10. Jahrhundert.

Nun aber zitiere ich einige der Einträge in unseren Annalen. Zum Jahr 863: „Gens Hunorum christianitatis nomen aggressa est“ (Das Volk der Hunnen attackiert die Christenheit). – Zu 888: „Ungarn (Agareni) stossen erstmals in unsere Regionen vor.“ – Zu 899: „Ungarn (Ungri) sind in Italien eingedrungen und haben die Langobarden besiegt.“ – Zu 900: „Norici (d.h. die Bewohner von

Norikum) haben mit den Ungarn gekämpft.“ – Zu 908: „Das Heer der Bayern wird von den Ungarn aufgerieben.“ – Zu 909: „Ungarn fallen in Alemannien ein.“ – Zu 910: „Ungarn kämpfen mit den Alemannen und den Franken und besiegen sie.“ – Zu 913: „Ungarn werden bei ihrer Rückkehr durch Bayern überwunden; ihr ganzes Heer wird am Inn vernichtet.“ – Zu 926: „Ungarii monasterium sancti Galli invadunt (Ungarn brechen in das Kloster St. Gallen ein), Wiberat martyrizata est (Wiborada wird von ihnen erschlagen).“ – Schliesslich zu 955 ein ausführlicher Eintrag: „König Otto (der Grosse) kämpft auf dem Lechfeld (vor Augsburg) am Tag des hl. Laurentius (10. August) gegen die Ungarn und besiegt sie mit Gottes Hilfe vollständig.“ Auf jenen Laurentiustag geht in St. Gallen die Memorialkirche St. Laurenzen zurück, die heutige evangelisch-reformierte Stadtkirche neben der katholischen Kathedrale.

Dieses ungarische Volk, von dem es hundert Jahre früher geheissen hatte, es greife die Christenheit an („christianitatis nomen aggressa est“), wurde nun, nach seiner Christianisierung, das Bollwerk christlicher Kultur gegen östliche Anstürme („Hungaria – antemurale christianitatis“). König Sankt Stephan und das Nationalheiligtum der Stephanskrone sind dafür bleibendes Symbol.

Die *zweite Quelle*, die bis nach Ungarn beliebt geworden ist, verdanken wir dem Sankt-Galler Chronisten Ekkehart IV. im 11. Jahrhundert. Er schrieb unter dem Titel *Casus sancti Galli* die Geschichte seines Klosters (älteste Abschrift in Codex 615). Dabei schöpfte er aus der lebendig gebliebenen Tradition seiner älteren Mitbrüder, und er bereicherte seine Erzählung mit einer Fülle köstlichster Anekdoten.

Von Ekkehart wissen wir, dass Abt Engilbert in den nahen Wäldern eine Fluchtburg errichtet hatte, wohin sich die Mönche und das Volk zurückziehen konnten. Auch der „thesaurus sancti Galli“, d.h. der Kirchenschatz und die Bücher der Bibliothek, wurden damals verlagert und blieben dadurch gerettet.

Was dann am 1. Mai des Jahres 926 geschah, erzählt Ekkehart folgenderweise (hier nur gekürzt wiedergegeben): „Die Feinde kamen nicht gemeinsam, sondern hordenweise; so drangen Sie in die Dörfer ein, plünderten sie und brannten sie nieder. So brachen sie auch in unser Kloster ein; sie waren köcherbewehrt, mit Wurfspießen und spitzen Pfeilen, entsetzlich anzuschauen. Die Häuptlinge besetzten den inneren Klosterhof. Gierig verzehrten sie halbrote Fleischstücke, die sie nicht mit Messern, sondern mit den Zähnen zerrissen. Zum Zeitvertreib warfen sie einander die abgenagten Knochen zu. Vom Wein, der in vollen Kufen in der Mitte stand, schöpfte jeder, so viel er wollte. Hitzig geworden, heulten sie grässlich zu ihren Göttern, während Heribald die Antiphon zu Ehren des heiligen Kreuzes anstimmte...“

Die Krieger durchstöberten die Galluskirche, wobei einer auf den Glockenturm kletterte und zu Tode fiel. Sie drangen auch zur Magnuskirche vor,

wobei sie die Klausnerin Wiborada erschlugen. Ekkehart verweist hier ausdrücklich auf die Vita der Heiligen, von der ich gleich noch sprechen werde. Diese Vita war also schon damals eine sichere Quelle.

Ekkehart verweist aber auch auf die Erzählungen jenes einfältigen Klosterbruders Heribald, der damals als einziger im Kloster zurückgeblieben war. Die wilden Krieger liessen ihn am Leben, ja gaben ihm mehr zu trinken, als er je vom Kellermeister erhalten hatte. Denn Heribald war zwar witzig, aber er war geistig beschränkt, und Narren werden auch von Barbaren geschont („Kinder und Narren sagen die Wahrheit“). Jedenfalls ist dieser einfältige Heribald noch nach tausend Jahren bekannt und selbst in die ungarischen Geschichtsbücher eingegangen.

Die ungarischen Invasoren verblieben niemals lange am gleichen Ort, sondern zogen hordenweise weiter. Und so erzählt auch Ekkehart richtigerweise, sie seien bald wieder aus dem verwüsteten Kloster abgezogen. Zwar hätten sie die Häuser der Umgegend in Brand gesteckt. Sie seien dann aber rheinabwärts gegen Säckingen gezogen: in den Schwarzwald, in das Elsass, in den Jura und *nach Burgund*. In Fraxnith habe schliesslich eine mörderische Schlacht zwischen Ungarn und Sarazenen stattgefunden.

In St. Gallen aber habe man nach der Rückkehr der Mönche die Kirche und das Kloster von Unrat gereinigt. Und der Bischof von Konstanz habe alles mit Weihwasser besprengt, um jedes Nachwehen dämonischer Geister zu verbannen.

An dieser Stelle möchte ich als Schweizer eine Zwischenbemerkung einfügen. Wir Schweizer begehen derzeit das Jubiläum „700 Jahre Eidgenossenschaft“. Jene ersten Eidgenossen waren selbstverständlich Christen; die alten Ungarn vor tausend Jahren waren aber noch nicht christianisiert. Doch unsere Vorfahren in der Eidgenossenschaft waren trotz ihres Christentums im 13./14./15. Jahrhundert keineswegs gesitteter als jene heidnischen Scharen des 10. Jahrhunderts. Im Gegenteil, die Eidgenossenschaft entstand aus einer Insubordination gegen die Obrigkeit, und die schweizerischen Söldnerheere verbreiteten während Jahrhunderten Angst und Schrecken. Die sogenannte „gute alte Zeit“ war oft eine gewalttätige Zeit, und kein Volk hat den anderen Völkern Vorwürfe zu machen, keines war christlicher als die anderen...

Wenn ich von Ungarn in St. Gallen spreche, muss ich noch eine *dritte Quelle* anführen: es ist die *Vita sanctae Wiboradae*, die Lebens- und Leidensgeschichte der heiligen Wiborada. Sie ist uns in zwei Fassungen überliefert: die frühere stammt vom Klosterdekan Ekkehart I. aus dem 10. Jahrhundert, die spätere vom Mönch Herimann aus dem 11. Jahrhundert (Codex 560). Wiborada war eine Dame aus adeliger Thurgauer Familie, gebildet und weltgewandt; sie pilgerte sogar nach Rom. Sie zog sich dann aber von der Welt zurück; sie liess sich im Jahr 916 bei der Kirche St. Mangen, in der Nähe des Gallus-Klosters, in eine Zelle einschliessen und führte dort während zehn Jahren ein hartes Opferleben als Inklusin.

Wiborada besass die geistige Gabe der Prophetie; sie konnte den ratsuchenden Menschen die Zukunft voraussagen. Das kam im Jahr 926 auch dem Kloster St. Gallen zugut: Wiborada liess ihren vertrauten Mönch Waldram und nachher den Abt Engilbert zu sich rufen und warnte sie: Am 1. Mai des nächsten Jahres werde das grimmige Volk der Ungarn („saeva gens Ungariorum“) bis nach St. Gallen vorstossen; man möge also die Menschen und ihre Habe rechtzeitig flüchten. Vorerst wollte man ihr nicht glauben; dann aber hörte man von Einfällen in Bayern; man errichtete schliesslich eine Fluchtburg und zog sich kurz vor dem 1. Mai 926 dorthin zurück. Wiborada jedoch verblieb in ihrer Klausur, getreu ihrem Gelübde der „stabilitas loci“.

Wie nun die Invasoren in das Kloster einbrachen und auch zur Kirche St. Mangen kamen, entdeckten sie ihre zugemauerte Zelle. Sie meinten, es sei die klösterliche Schatzkammer. Deshalb stiegen sie auf das Dach, rissen die Ziegel auseinander und liessen sich hinunter. Hier aber stand Wiborada betend vor ihrem Altar. Da rissen sie ihr die Kleider vom Leib, schwangen ihre Streitäxte, schlugen ihr drei Wunden in das Haupt und liessen sie halbtot liegen. Das Blut floss in Strömen und übergoss die Mauer, was der Verfasser der Vita noch selber gesehen hat. Wiborada starb am folgenden Morgen. Sie wurde schliesslich von den zurückgekehrten Mönchen ehrenvoll bestattet und als Martyrin verehrt.

Wiboradas Schicksal wurde bis nach Rom bekannt. Dort wurde sie im Jahr 1047 von Papst Clemens II. heiliggesprochen. Sie war die erste Frau der Kirchengeschichte, welcher diese Ehrung zuteil geworden ist. Und sie blieb für uns eine stille starke Patronin, die wir jenen ersten Ungarn in St. Gallen gewissermassen zu „verdanken“ haben.

Die umfangreiche Wiborada-Vita, von der ich jetzt nur einen kleinen Ausschnitt berichtet habe, ist ein wunderschönes Zeugnis heiligen Frauentums im 10. Jahrhundert. Deshalb wurde sie im 15. Jahrhundert in die deutsche Sprache übertragen und illustriert: so um 1430 mit einem frommen Bildchen Wiboradas (Codex 586), hernach um 1451 sogar mit 53 volkstümlichen Miniaturen (Codex 602), darin auch die Ungarn-Invasion ins Gallus-Kloster und der Einbruch in die Wiborada-Klausur.

Die drei Quellen – die Annales Sangallenses, die Casus sancti Galli, die Vita sanctae Wiboradae – sind wertvolle Zeugnisse für die Geschichte St. Gallens. In den Ausschnitten, von denen ich jetzt gesprochen habe, sind sie auch Beiträge zur Geschichte des ungarischen Volkes aus der Zeit seiner Landsuche und Landnahme im 10. Jahrhundert. Nicht verschwiegen sei, dass in allen diesen Quellen die Angst vor den Ungarn nachwirkt. Doch diese Angst wandelt sich in Lobpreis, wenn von Wiborada gesagt wird: „O flos virgineus semper viridis et pulcher – O jungfräuliche Blume, immergrün und schön!“ Damit wird die Schuld an ihrem Tod in der historischen Verklärung zu einer „felix culpa“.

LITERATURHINWEISE

Johannes Duft: Die Ungarn in Sankt Gallen. Mittelalterliche Quellen zur Geschichte des ungarischen Volkes in der Sankt-Galler Stiftsbibliothek. (Bibliotheca Sangallensis, 1. Band). Zürich und Lindau/Konstanz 1957

Eva Irblich: Die Vitae Sanctae Wiboradae. Ein Heiligenleben des 10. Jahrhunderts als Zeitbild. (Sonderdruck aus den Schriften des Vereins für Geschichte des Bodensees und seiner Umgebung, 88. Heft). Friedrichshafen und St. Gallen 1970. Hans F. Haefele, Ekkehardi IV. Casus sancti Galli – St.Galler Klostergeschichten. Edition und Uebersetzung. (Ausgewählte Schriften zur deutschen Geschichte des Mittelalters, 10. Band). Darmstadt 1980

Walter Berschin: Vitae Sanctae Wiboradae. Die ältesten Lebensbeschreibungen der heiligen Wiborada. Edition und Uebersetzung. (Mitteilungen zur Vaterländischen Geschichte, 51. Band). St. Gallen 1983

Edition der Annalen in Monuments. Germaniae historica, Scriptorum tomus I, Hannover 1826 (Nachdruck 1976)

Csihák György (Zürich)

MAGYAROK SZENT GALLENGEN – POGÁNYUL

Mindenekelőtt, hálás köszönet a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület nevében is, minden közreműködőnek és minden jelenlévőnek.

Örülök, hogy ez a rendezvény létrejött és remélem folytatását, talán Szent Gallenben. Egyesületünk célja egyebek mellett, a közép-európai népek közötti barátság, különösen a svájci és a magyar nép barátságának erősítése. Az Alpok vidékének a Kárpát-medencével való régi kapcsolatai szinte feltáratlanok, noha a régészek erre folyton figyelmeztetnek. Ezért is jelent számomra ez a mai nap különös örömet.

Szívesen emlékszem egyesületem egy kirándulására Szent Gallenba, 1990. március 25-én. A vezető, egyesületi tagunk, dr. Missura Tibor és felesége volt. Ezt követően meghívtak minket a galleni teniszklubba, ahol finom uzsonnával vártak. Lelkesen tárgyaltunk mindent, ami a magyarokat Szent Gallennal egybefűzi. A beszélgetés vezetője, atyai barátom, Johannes Duft prelátus volt. Ekkor merült fel egy kiállítás és tudományos tanácskozás gondolata. A kiállítás még abban az évben megvalósult és egyesületünk következő évben esedékes östörténeti találkozóját részint Szent Gallenben tartottuk. A magyarok 926. május 1-én támadták Szent Gallent és 1065 év múltán, ugyanazon a napon jelentünk meg a kolostorban, békés magyarok. A föelőadást professzor Duft tartotta és az apátság új könyvtárosa, professzor Peter Ochsenbein – mindketten egyesületünk alapító tagja – vezetett bennünket a kolostorban, kincskereső útra. Minden kincset megtaláltunk és nagy örömeinkre szolgált. Egyébként a koszt is remek volt – ismét a kedves Missura házaspár jóvoltából.

A pogányapostol mintájára, pogánytörténészként mutatkoztam be ott is. Nagyön jól emlékszem Duft professzor úrra, aki az első sorban ülve, kedvesen mosolygott és egyre mondta: „Az is lehetséges” – ismét bizonyítva, hogy igazi tudós.

Ígérem, hogy a történelmi igazság talaján maradok, de azért alkalmazom gyermekkoromban tanult bölcsességet is, amely szerint: „Egy írásban nemcsak az a fontos, ami benne van, hanem az is, ami nincs benne.”

Először említjük meg, hogy pontosan mi áll tárgyunkról az Annales Sangallenses Maiiores-ban a 925. évnél: „Az agarenik megtámadták Szent Gallus kolostorát. Viboráda mártírrá lett.” Ennyi a történet, az összes többi írók írták. Az Alemannische Annalen sem tud másról értesíteni a 926. évnél, mint hogy *a hely és a tárgyak különösebb sérülést nem szenvedtek, s a magyarok elvonultak.*

Ezért is nagyon érdekes, hogy a történészek, beleértve a magyarokat is, mennyire sietnek szörnyűségekről tájékoztatni. Ezért ne csodálkozzunk, ha ebben a szellemben nevelkedett újságíró, például a debreceni Hajdú-Bihari Naplóban, 1998. január 23-án, az első oldalon „A Szent Gallen-i Apátság kultúrája” című kiállítás megnyitójáról beszámolva ezt írja: „...kalandozó őseink ezer évvel ezelőtt feldúlták az akkori apátságot.” A példákat kedvünkre sorolhatnánk. A „Magyarok Hadtörténete” című könyv (I. kötet 19. old.) beszél Modena bevételéről 900 januárjában, s ezt ismétlik a kutatók. Szerencsére az olasz történészek tájékozottabbak. Nagy Kálmán hadtörténészünk Modenában kutatva megállapította, hogy a helyi források egybehangzóan arról tudósítanak, hogy a magyarok a városba bevonultak, de még a katedrális kincseit se bántották. Viszont tényleg elpusztítottak egy kolostort a város falain kívül.

Van egy bővebb Szent Gallen-i történetünk is, a IV. Ekkehart nevű, derék szerzetestől a 11. századból. Ez a történet is nagyon érdekes. Ekkeharttól megtudhatjuk, hogy a magyarok se jobbak, se rosszabbak nem voltak, mint katonák háborúban. Leírása szinte kellemes. A harcosok nagyon fegyelmezetten viselkedtek. Ettek, ittak, s utána vidámak voltak. Még a boroshordókat se verték szét. A kolostort érintetlenül hagyták. Érdekes dolog – vélem pogányul. Heribald története még érdekesebb.

Ekkehartot követően, az egész történelemírás szerint, Heribald féleszű kellett legyen. *Heribaldunk ilyen megítélése csak arra vezethető vissza, hogy nem félt meg az akkori elvárásoknak.* Mit tudunk meg Heribaldról: előkelő családból származott – ami azt is jelenti, hogy értelmesebb is lehetett, mint akkoriban, általában egy szerzetes. Arra a kérdésre, hogy a magyarok között miként érezte magát, ilyen bolondságot válaszolt: *„Ej, egész nagyszerűen! Nem emlékszem, hogy kolostorunkban vidámabb embereket láttam volna.”* – és így tovább. Így csak egy bolond beszél – én pedig kételyeimet jelentem tisztelettel.

Regino, prümi apát 908-ban, Chronikon-jában szeretettel jelenti a magyarokról, hogy embervért isznak és az ellenség szívét összevagdossák és megeszik. Heribald, saját tapasztalataival mindezeket nem tudja alátámasztani, így aztán mindmáig megmaradt bolondnak.

Tudjuk, hogy akkor a magyarok bátor katonák voltak, különben Európa templomaiban az emberek így nem imádkoztak volna: *„De saggits Hungarorum libera nos Domine!”* Megbízható szövetségesek is voltak, különben nem maradt volna velünk szövetségben egész életében egy keresztény király, Berengár. Szorongatásukban nem hívta volna őket segítségül, szinte minden európai nagyság, beleértve a pápát is – ha megtehetette. A magyar harci egységek nem érhatték volna el évtizedeken át a tengerpartot észak, nyugat és dél irányában. Nem tudtak volna az Alpokon többször is átkelni, s ekközben – ellentétben Hannibállal – sohasem álltak legyengülve „Ante Portas”.

A magyarok a Kárpát-medencében is másként viselkedtek, mint amint róluk tudósítottak. Az Annalista Saxo-ban olvashatjuk a 908-as évnél: „Burchardus dux Thuringorum cum aliis multis occisus est ab *Ungariis*. Deleminci conduxerunt adversus Heinricum ducem Saxoniae *Avares*; qui multa strage in Saxonia facta, cum infinita preda Dalmantiam reversi obviam invenerunt alium exercitum *Ungarorum*, qui comminati sunt bellum inferre amicis eorum, quod auxilia eorum sprevisent, dum hos ad tantam predam duxissent. Unde factum est, ut secundo vastaretur Saxonia.” Félreértés kizárható: egy magyar sereg megirigylet egy avar sereget. Az avarok éppen Dalmáciába voltak hazatérőben. Dalmácia akkor szilárdan a magyarok kezén volt. Az is tudvalévő, hogy amikor az u.n.¹ Nagy Károly az avarokat kirabolta, tömegesen menekültek az avarok Dalmáciába. Erdélyi professzornak igazat adunk, amikor egy előadásában arra emlékeztet, hogy az Ekkehart krónikájában szereplő két holttest, amelyet Szent Gallenben két ajtó között elégettek, azt bizonyítja, hogy szlávokról van szó. Abban az időben, a Kárpát-medencében csak a szlávok égették halottaikat. Ezt a tételt megerősíti néhány fogolylista az akkori Ibériából, amelyen szintén szerepelnek szláv nevek. Szabad itt közbevetnem, hogy Helmold Bosau 12. században írt „Chronica Slavorum” egyik 19. századi német fordítása előszavában a régi „slav” szó helyett, a „slav” szó áll. Nem zavart, hogy az előszóban a történész Schmeidler súlyt helyez a következőkre: „A fordítást illetően meg kell jegyezni, hogy a régi neveket általában megőriztük, de a „slav” szó írását, mint zavarót elhagytuk.”² Ezzel megszülettek a szláv népek. Bizonyosságul szolgál az angol nyelv is, amelyben a „slav” szó ma is jelent rabszolgát is, meg szlávot is.

Minden esetre, a magyarok azokat se irtották ki, akik a 896 táján történt magyar honfoglalás idején a Kárpát-medencét benépesítették. Sőt: fölvtük őket sorainkba, mint egyenértékűt. Gyűlöltek esetleg a keresztényeket és irtottuk őket értelmetlenül? Metód legendájából megtudhatjuk, hogy találkoztak egy magyar vezérrel, aki őket udvariasan meghallgatta, gazdagon megajándékozta és arra kérte, hogy imádkozzanak érte. Pilgrim, Passau püspöke, aki papjait misszionáriusként a magyarokhoz küldte, így írt 974-ben VII. Benedek pápának: „...a barbárok Isten kegyelméből, nem tiltják alattvalóik keresztelését, noha egyesek közülük még a pogányság foglyai.” Innen megtudhatjuk, hogy a magyarok foglyaikkal nem bántak szigorúan. Családban éltek, gyermekeket neveltek és rendelkeztek bizonyos szabadsággal, esetleg nem kevesebbel, mint hazájukban, ha a korabeli Európa szigorú törvényeit nézzük.

Megjegyzendő, hogy a magyarság a kereszténységet Európában példátlanul rövid idő alatt fölvette és eközben nem tudunk egyetlen vértanúról sem. Az első magyar királyi ház, szűk 300 év alatt annyi szentet adott az Egyháznak, mint

1) Wilhelm Wagner: Asgard and the Gods: The Tales and Traditions of our Northern Ancestors. London 1884, p. 119

2) Lothar Greil: Slawenlegende. 3. kiadás, Wiernsheim 1982, pp. 40, 41

egyetlen más család se. Amerika egy magyar szent nevét viseli (Imre-Emmerich-Amerigo-Amerika).

Nem szeretném vitatni Viboráda szentté avatását, de néhány rejtélyes dolgot látok a történetben. Idézek a Vita Sanctae Wiboradae Virginis et Martyris-ból: „...harci bárdjával három sebet ütött a szent mártír fején.“ (XI. tábla) Herrimanus azt közli, hogy Viboráda nem halt meg azonnal, hanem csak a következő reggelen, tehát 926. május 2-án. Majd: „Lehúzták róla vérrel áztatott ruháját és megmosták tiszteletre méltó testét, amelyet az önsanyargató élet elemészített. Elszáradt csontjait alig tartotta össze a bőr és az ideg.“ Egy harcos, aki köztudomásúan embervért iszik és emberszívet eszik, tényleg háromszor kellett fejbevágja? Egy ilyen test még élt másnapig? Igazán nem csodálkozhatunk azon, amit ezek után a magyarokról tudnak, ami a történelemkönyvekben található, Magyarországon is. Vagy éppenséggel, amit a lexikonok írnak – föltéve, hogy valaki olvassa. Idézek Sir Walter Crocker, Ausztrália kormányzója leveléből, amelyben köszön egy angol nyelvű magyar történelemkönyvet 1995-ben: „Noha családom négy generációja Dél-Ausztráliában él, életem javát Európában töltöttem. Sajnos Magyarországon még nem jártam és amit Oxfordban nekem történelmet tanítottak, nem megy túl Anglia, Franciaország, Hollandia, Svájc, Olaszország és Nyugat-Németország határán.“ Nem mintha az említett népek a saját történelmükre olyan büszkéek lehetnének és újjal mutathatnának a magyarokra.

Az Alemannische Annalen-ban olvashatjuk a 902. évről: „A bajorok vendégségbe hívták a magyarokat, ahol lemészárolták őket Chussol királyukkal.“ Ekkehart krónikájából: Ekkehartnak különösen tetszett a fiatal burgundiai király, Konrád, nem egészen becsületes, viszont ravasz fogása, ahogyan két ellenségével elbánt. Az ügyes diplomatának sikerült a birtokán – Fraxinetumban – élő szaracéneket a betörő magyarok ellen uszítani, miközben fondorlatosan mindkettőjüknek ígérte fegyveres segítségét, s végül maradékaikat fölmozsolta. A spanyolok raboltak – saját adataik szerint – egyedül Közép-Amerikában négyszáz évig és megölték hozzávetőlegesen 40 millió embert. Általános az a föltételezés, hogy a német nyelvterület nem gyarmatosított, egyes történészek ezzel igyekeznek két világháborút is magyarázni. Ez bizony tévedés. Egyedül a hesseni Landgraf 1776-ban, II. György angol király amerikai háborújához harmincezer zsoldost eladott 9 évre, óriási összegért. Igazolható, hogy mely, máig létező palotákat és intézményeket hozták létre ebből a pénzből. A magyarok 955-ben Augsburgnál csatát vesztek, nem utolsó sorban azért, mert szövetségük hátbatámadta őket. A veszteség jelentéktelen volt. Fogságba esett vezérüket kérdezték, hogy miért támadtak az agarénik Nyugat ellen? A vezér válasza állítólag ez volt: „Ha nem mi támadunk titeket, akkor ti jöttök ellenünk“ – amivel történelmi tapasztalatról és előrelátásról tett tanúbizonyságot. Itt jegyzem meg, hogy csak 1030 és 1064 között tíz háborút vezettek ellenünk. A háború célja mindenkor kiirtásunk volt, no-

ha egy keresztény királyságról volt szó, ahol a király apostol volt, a pápa által felruházva olyan jogokkal, amelyeket egyetlen király, de még császár se kapott. Ezeknek az agaréniknek saját betűírásuk volt – a többi kortárs latinul írt. Ennek ellenére Európában egy ország volt, ahol a latin hivatalos nyelv maradt 1846-ig – a magyar. A magyar történelem nem ismeri a vallásháborút.

Végezetül idézek Duft professzor fent említett előadásából: „Szeretnék itt egy közbevető megjegyzést tenni, mint svájci. Mi svájciak most ünnepeljük államunk 700 éves fennállását. Az alapítók természetesen keresztények voltak, a régi magyarok, ezer évvel ezelőtt még nem. Keresztény elődeink a 13., 14. és 15. században semmivel sem voltak erkölcsösebbek, mint a 10. századi pogányok. Ellenkezőleg: államunk a fennállóval szembeni lázadással született és a svájci zsoldosok évszázadokon keresztül félelmet és rettegést keltettek. Az u.n. régi szép idők gyakran erőszakosak voltak. Egyik nép sem tehet szemrehányást a másiknak, egyik sem volt keresztényibb a másiknál.“ Majd később ezt írja: „Viboráda sorsa ismert volt Rómáig. II. Kelemen pápa ott avatta szentté 1047-ben. Az Egyház történetében ő volt az első nő, aki ebben a kegyelemben részesült. És ő lett nekünk csendes és erős védőszentünk, amit tulajdonképpen mi azoknak az első magyaroknak köszönhetünk Szent Gallenben.“ A prelátus és professzor Johannes Duft ezzel ismét bebizonyította, hogy ő egy becsületes tudós, aki példaképe népeink minden történetének.

Részemről ez csak egy szerény kísérlet, hogy valami mást szabjak, mint eddig – ugyanabból a történelmi anyagból.

A „DIE KULTUR DER ABTEI SANKT GALLEN“ (A SZENT GALLENI APÁTSÁG KULTÚRÁJA) KIÁLLÍTÁS 1990 ÉS 1998 KÖZÖTT NÉGY VILÁGRÉSZ 150 VÁROSÁBAN, 43 ORSZÁGBAN MEGVOLT. SZERVEZTE EGYESÜLETÜNK DÍSZTAGJA DR. VOGLER WERNER, ST. GALLER KANTON LEVÉLTÁRÁNAK IGAZGATÓJA. MAGYARORSZÁGON A KIÁLLÍTÁS 150'000 NÉZŐT VONZOTT NÉGY KIÁLLÍTÁSI HELYEN. A NÉMET NYELVŰ TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁS AZ ELTE-N VOLT. (L. 24. SZ. KIADVÁNYUNK)

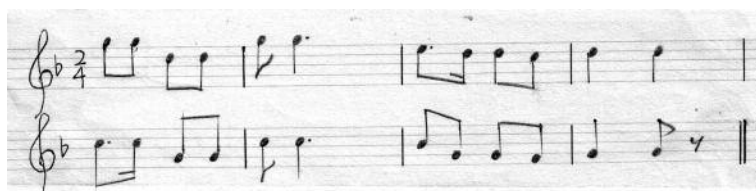
Du Yaxiong (Beijing)

THE ANCIENT QUINT-CONSTRUCTION IN HUNGARIAN FOLKSONGS

Forward

The fifth construction is a very special melodic structure of folk songs. A typical example of this melodic style is a Hungarian folk song *Fölszállott a páva*. (HAS;1987;144)

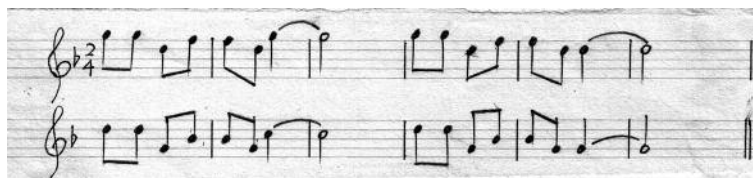
1. Poco parlando

It uses a pentatonic scale and its melodic structure employs a quint shifting downwards – that is second half of the melody is by and large identical with the first half, repeated a fifth lower. Making the melodic lines with capital letters, the form of the melodic structure would be: A⁵ A⁵ A A or A⁵ B⁵ A B. (A and B signifying minor melodic divergencies or variations)

Sometimes, the second half of the melody begins only four instead of five notes lower. This little “deception” is required by the sense of tonality clearly indicated in the first line or first two lines. In technical terms, the second section is the tonal, not the feal fith equivalent of the first. For example: (Du Yaxiong; 1986;291).

2. Oroqen folk song

The melodies which have the fifth construction belong to the primitive stratum of Hungarian folk music. (Kodály; 1982;24) So, if we want to research in an effort to shed light on Hungarian early history by examining the Hungarian folk songs, we have to pay our attention to the fifth construction.

The pioneers in the field were Béla Bartók and Zoltán Kodály. Bartók, who collected folk songs both in Hungary and Anatolia in the early part of the century noticed that many Hungarian folk songs were similar in fifth construction to the Osman folk songs of Anatolia. Bartók's conclusion is that "The ancient Hungarian musical style had been an integral part of ancient Turkic music" (Bartók; 1985;121). But he did not explain why musical vernacular of Hungarian, a Finno-Ugrian speaking nationality had shared an ancient musical culture with the Turkic people?

Kodály also studied the fifth construction. In tracing the course of development of Hungarian people and their language, he paid his attention to the music of the Cheremis (Mari), a cognate people living in the Central Volga region. He said that: "The Hungarians brought them (The ancient folk songs characterized by the fifth construction) from their old homeland as a part of their ancient heritage, along with their language." (Kodály; 1982;61) But he did not indicate where the Hungarian old homeland was.

After Bartók and Kodály some Hungarian musicologists studied the fifth construction, too. But they only researched European folksongs specially, Finno-Ugrians'. So, they can not find a solution to pioneer work of Bartók and Kodály.

The paper is the continuation of two pioneers' research work and try to verify that the fifth construction is not a Finno- Ugrian inheritance, but Altaic one.

The author believes that the fifth construction originated from the Mongolian Plateau and the area around Lake Baikal and Outer Baikal. This musical heritage can be traced back to the-musical tradition of Hun, Donghu (East Hun) and Dingling, who lived around Lake Baikal, Mongolian Plateau and Outer Baikal during 2-3 c. B.C. and even earlier.

Distribution of the fifth construction

Although the fifth construction exhibits a broad distribution and we can find this type of the structure in Asia, Europe, America and even Africa, its main distributive areas only five:

1. The Carpathian Basin
2. The Tarim Basin
3. Asia Minor
4. South and North America
5. The steppe zone of northern Eurasia.

See illustration I the map of the main distributive areas of the fifth construction:

Illustration I. Cartographer: Ernő Lányi

Let us research the people's origin living these 5 areas mentioned above and we can find the inhabitants' ancestors of 1st-4th areas used to live in the fifth area. This is the steppe zone of northern Eurasia.

The inhabitants of Carpathian Basin are Hungarians. From the mid-fifth c A.D. Hungarians appeared in the steppe region around the River Don, north of the Black Sea, and at the end of that century they came into contact with various nomadic tribal groups. In the 8th and 9th centuries they were almost absorbed by the Khazar empire. Onslaughted by the Petchenegs, they withdrew to Levedia, west of the Don. Later, at the end of the 9th century, owing to the fresh Petcheneg attacks, the Hungarian tribes had to withdraw further to the north, to the Etelköz between the Dneper and the lower Danube persuaded them to form a tribal union, and they selected the tribes to wander on westward, they occupied the region known today as Hungary at about 895-896 A.D. (József Farkas; 1984;12)

The main inhabitants of Tarim Basin are Uygurs with a population of about 6 million. They are the descendants of Uigours who found the Khan Kingdom in the 8th century A.D. on the Mongol Plateau. The origin of the Uigours can be traced back to the Dingling who lived on the southern shores of Lake Baikal and China who led a nomadic life in the north Chinese steppes. (Feng Jiasheng 1958;1) According to the historic book of Tang Dynasty, the ancestors of Uygur migrated from Mongol Plateau in 840 A.D. (Feng Jiasheng 1958;44)

The main inhabitants of Asia Minor are Osman. Osmans' ancestors were a branch of ancient Turk who lived in Central Asia. The army of Tang Dynasty defeated the army of the West Turkic Kingdom during 7th c A.D and the Turkic people immigrated from Central Asia to Asia Minor. The other migration of Turkic people took place in 13th c A.D. The Turkic people left their homeland and migrated westward after their homeland was occupied by Mongol army. (Tenishev E.R. 1981;58) As for the ancestors of Turk, according to Prof. Lin Gan's research, were Dingling, too. (Lin Gan;1988;1)

The ethnic composition of Eskimoan, Native American, Mongolian and Manchu-Tungusic people living in North China shows the same racial elements. (Fu Langyun & Yang Yang 1983;60) Prof. An Zhimin, a famous Chinese archaeologist, examined stone artifacts unearthed in Mongolia, Hei-longjiang prov, south and east Siberia, Japan, Alaska and Canada. According to the styles and ages of these artifacts, he proved that the zone steppe of Eurasia was the original homeland of Native American and Eskimo. (An Zhimin 1978) Furthermore, all geographers agree that Asia was once linked to North America. Or to be more exact, Alaska was at one time connected with the tip of Siberia. The ancestors of American Indians, geographers say, were Asians. About 30 000 years ago they went across the land bridge and settled down in their new homes. (Wang Dayou 1987;224)

So, we can be sure the fifth construction originated in the steppe zone of Eurasia.

There are many nationalities living in the steppe zone of Eurasia. Their languages belong to four families:

1. Indo-European family
2. Sino-Tibetan family
3. Uralic family
4. Altaic family

Although many nationalities of Indo-European family live in Eurasia, the main nationalities living in the steppe zone are Russian and Tajik. Among them, Tajik is a native nationality of Central Asia and Russian migrated from the West. D. Kashin, a Russian musicologist, published Russian Folk Songs in 1833 at Moscow. He collected 120 Russian folksongs in the book, but there is no melody which has the construction. (Kashin; 1833) The Musicians' Association of Xinjiang published A Collection of Xingjiang Folk Songs in 1983 at Urumqi. There are 21 Tajik folk songs in the book but there is no fifth construction in the Tajik folk songs, either. (The Musicians' Association of Xinjiang; 1983) I did my field work among Russian and Tajik people for many times in Xinjiang and I have not found the construction in their folk songs. As far as I know, we have not found the construction in other Indo-European nationalities' folk songs. So, we can be sure that the construction did not originate from Indo-European family.

There are great many nationalities in Sino-Tibetan family. But they are not living in the steppe zone of northern Eurasia except some Han (Chinese) people. We can only find the melodies adopted the construction in Han folk songs popular in the area near the Great Wall in the Hebei, Shaanxi, Shanxi, Ningxia and Gansu provinces.

According to the Book of Songs (the first collection of poems in China) compiled by Confucius (551-479 B.C.) the oldest Chinese folk songs have four lines in each lyric stanza. But many Han folk songs having the construction retain a form of lyric pattern which has two lines per stanza different from the ancient Han folk lyrics. The fact shows the construction did not originate from Han nationality. It borrowed from other nationalities. According to historic record, the predecessors of the Hans who lived in these areas were Huns, Sienpi, Avars and Turks in ancient times. (Lin Gan ;1977;25;37;99,109,143) So, the construction is the inheritance of Altaic nationalities' musical tradition. Perhaps, the ancestors of these Han people inherited and maintained their traditional music in spite of having changed their mother tongue.

Uralic family can be divided into two groups: Finno-Ugrian and Samoyed group. Finno-Ugrian group has two branches. The first is the Finnish Branch and the second is the Ugrian Branch, Hungarian and Ob Ugrian (Khanti and Mansi) belong to the second one.

Bartók published 323 melodies in his great work Hungarian Folk Songs. Among them, 74 melodies belong to the ancient stratum which is characterized as pentatonic scale and a melodic structure that is transposed down to a fifth. Only a small number (22,91%) of songs have the construction. (Bartók 1985)

If Kodály wanted to prove his point of view that the Hungarian brought the ancient folk songs characterized by the pentatonic scale and the fifth construction, he would have examined Ob Ugrians' folk songs and found these characteristics among them. Kodály did not do that. Now let us study Ob Ugrian folk songs.

Ob Ugrian folksongs adopt diatonic scale, they are not pentatonic melodies. (Kelgesh ,Y.V. 1976;1026) Ms. Katalin Lazar working in the Musicology Institute of HAS, gave me some Ob Ugrian folk songs collected by herself in 1987. I examined those folk songs and found there was no such construction among them. Most of the tunes are characterized by narrow compass and line-repetitive features, and also by unimotivational character. That means the construction does not constitute the ancient stratum of the Ugrians' folk music.

Prof. György Szomjas-Schiffert (Budapest) has examined some 7000 Finnish folk songs and found out that about 11 songs have the construction. Many of the 119 have not clearly retained this construction, but have changed markedly. He concludes that this very small number (less than 1,7%) of songs having the con-

struction is a borrowed element into Finnish music from the Central Asian musical tradition. He also clearly stated that this construction does not constitute the ancient stratum of the Finnish folk songs. (György Szomjas-Schiffert;1990)

Dr. László Vikár did his field work in the easternmost perimter of the European part of USSR between 1958 and 1979. He published a series of records Folk music of Finno-Ugrian and Turkic Peoples in 1984 and a book titled Collection of Finno-Ugrian and Turkic Folk Music in the Volga-Kama-Belaya Region in 1986. In the records he collected 55 Finno-Ugrian folk melodies. Among them 15 are Mordvinian, 20 are Votyaks' and 20 are Cheremis'.

There is no fifth construction in Mordvinian folk melodies. Most of the tunes consist of no more three or four notes of different pitch and they are very similar with Ob Ugrian tunes repeating the single same motive endlessly with certain variations. (Vikár 1986;115)

There is no fifth construction in Votyak folk melodies, either. Only three have not clearly retained quart-shifting construction. (No 33,34 and 35) Those melodies were recorded among Votyak people living with Tatars and Bashkirs, Turkic-speaking people. (Vikár;1984;12) It is worth a mention, a group of Votyak called Bassermans was originally a Turkic-speaking people, although today they all speak Finno-Ugrian language. (Vikár; 1986;116) So, we can be sure that the characters which are quite near to the fifth construction are borrowed elements into Votyak music from the Turkic musical tradition.

If we compare the music of the Cheremis with those of the regions's two other Finno-Ugria communities, we will be surprised in the case of the latter by the astonishing number of songs characterizing by the fifth construction. There are 10 melodies adopting fifth construction among 20 pieces. (Two of them are small form.) It is a great number (50 %).

The Cheremis converged with Turkic people as early as the 7-8th c. who incorporated them subsequently in their Volga-Bulgarian empire. These centuries of practically peaceful dominance made a deep imprint on the life of the Cheremis, their language was enriched during this period with a multitude of Turkic loan words.

The Cheremis people can be clearly distinguished according to geographical, linguistic and music-dialectal characteristics respectively. We can find small form in the northeast part of the group while the southern Cheremis use the real fifth construction. The eastern Cheremis who represent the most archaic traditions and the way of life don't know either the small form or quint-shifting. (Vikár; 1986;118) The facts show that the fifth construction results from Turkic influence on Cheremis folk songs. It is not the archaic layer of Finno-Ugrian musical Tradition.

Now, we can be sure that the fifth construction is the archaic layer of musical

tradition of Altaic family. Liniguists and historians have proved that nationalities of Altaic family originated from zone steppe of North China and had lived there for a long time before they migrated to other areas. (Ji Xianlin; 1988;3) We can be sure that the fifth construction originated from the zone steppe of North China. But where is the original place of the construction? Let us see the table I.

Table I

TABLE OF FOLKSONGS
OF THE ALTAIC NATIONALITIES OF
CHINA

Nationality	Living areas	Original region	Eco-namy	Total number of songs	Number of songs with the construction and %	
Turkic family						
Uygur	Xinjiang	Baikal	A	100	13	13.0%
Yugur(West)	Gansu	Baikal	B	94	12	12.7%
Uzbek	Xinjiang	C. Asia	A	12	0	0%
Tatar	Xinjiang	Baikal	A	57	10	17.5%
Salar	Qinghai	C. Asia	A	24	1	4.1%
Kazak	Xinjiang	C. Asia	B	61	3	4.9%
Kirkiz	Xinjiang	Altai	B	62	0	0%
Mongolian family						
Mongol	Inner M.	Erguna	B	156	30	19.2%
Daur	Inner M.	Amur	A	128	14	10.9%
Dongxiang	Gansu	Erguna	A	16	1	6.2%
Bao'an	Gansu	Erguna	A	29	2	6.8%
Yugur(East)	Gansu	Erguna	B	30	0	0%
Tuzu	Qinghai	Manchuria	B	20	0	0%
Manchu-Tungusic family						
Manchu	Manchuria	Manchuria	A	20	0	0%
Xibo	Xinjiang	Inner M	A	38	2	5.2%
Ewenki	Inner M.	O. Baikal	C	84	42	50.0%
Oroqen	Inner M.	Amur	C	20	10	50.0%
Hezhen	Heilongjiang	Wusuli	D	6	0	0%

A=Agriculture B=Animal husbandry C=Hunting D=Fishing Inner M= Inner Mongolia C. Asia= Central Asia O. Baikal= Outer Baikal Manchuria: North-east part of China.

From the table we can make three general deductions:

1. The hunting societies have the largest proportion of folksongs possessing the fifth construction (Ewenki, Oroqen), while the nomadic nationalities show a smaller proportion (Mongols). The agricultural nationalities have the fewest number of folksongs of the fifth construction. (Daur, Dongxiang, Bao'an, Salar) This indicates that the fifth construction is an ancient pattern. You can find more folksongs of this type with the nationalities among which more of the ancient modes of production and life and cultural elements are preserved.

2. The folksongs of the nationalities originating from Manchurian (Manchu, Tuzu and Hezhen) And Central Asia (Uzbek, Kirkiz) have no the construction. Except Kazak and Salar, who received influence of Mongolian. The fact shows that Manchuria and Central Asia, were not the source of this style of tune.

3. The folksongs, of the nationalities originating from Baikal, Outer Baikal, Mongolian Plateau, Amur, Erguna have the construction. This data seems to indicate that the northern area of Mongolian Plateau and the Northern Bank of Amur River were the source of the construction. See Illustration II the Map of the original homelands of the (Altaic) nationalities whose folksongs have the construction:

Illustration II. Cartographer: Ernő Lányi

The classification of the fifth constructins

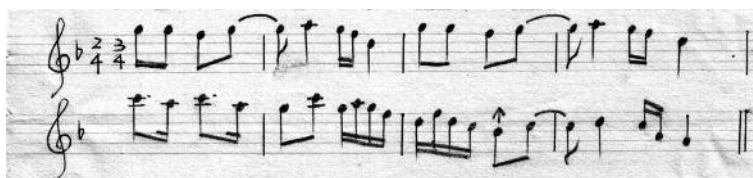
Kodály classified the fifth construction into two sorts: largest (extensive), form and small (narrow) form. (Kodály 1982 ;60) The second one starts off high, but at the end of the second line it drops to the final. The third line tends to carry out the principle of correspondence at the fifth: the notes of the first line are usually heard a fifth (sometimes a fourth) below. But the fourth line does not continue this: it repeats the second line at the original pitch instead of the lower fifth with little or no variation. It is characteristic that the tune touches the final note three times. Its structure is $A^5 B A B$. For example: (Kodály 1982;39).

Cheremis folksong

We can find this form in Chinese folksongs. Apart from this kind of small form, I found another type of small form in Chinese folksongs. Its structure is $A B^5 C B$ or $A^5 A^5 B A$. The third line does not repeat the first line. The fourth line is the variation of the second line. For example:

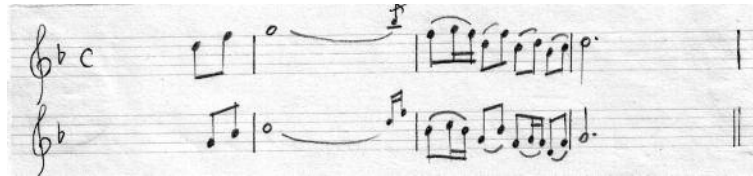
Chinese folksong

This folksong is called “See my lover off” and it popularizes in Gansu, Northern of Shaanxi and Shanxi, among the Han people. Usually, Han’s poem has four lines in a stanza and the first line is called “beginning”, second is called “continuance”, the third is “change”, the fourth is “close”. According to the custom, the third line must be changed in the meaning or in the rhyme scheme. I think this kind of small form is born from the form of Chinese poems.

Both large and small form have four lines. We can call them long form. In Chinese folk songs of Altaic famile, we can find another form of the fifth costruction. It has only two lines. I think the form can be called short form. For example: (Wang Likun; 1988;28).

Oroqen folksong

The short form is existing widely in Ewenki, Oroqen and Yugur (west) folk songs. Bartók in his book *Hungarian Folksongs* (A Magyar Népdal) published in Hungarian in Budapest, 1924, adds the following comment on the melodic layer of the fifth construction: “Only in a marginal note dare I deal with the somewhat daring supposition whether it was not the $A^5 B^5 A B$ structure, or indeed, an even simpler form of it - $A^5 A v^5 A A v$ - which was the most ancient structure of Hungarian peasant melodies, and whether it was not out of this that the $A B C D$, that is the more complicated manner of construction later developed. The thing might be conceived in a way that originally there only existed two-line melodies with a structure of $A A v$ or $A B$, and later, due to somereason or other, they became longer, turning into four-line ones by having the original two lines, that is, the whole melody, repeated a fifth lower.” (Bálint; 1986;47)

Bartók’s suspect was a brilliant foresight in his time. If he had read Chinese, he would have had firm conclusion about this suspect.

Let’s read some oldest folksongs of Altaic family recorded in Chinese historical records. The earliest folksongs of the family was Hun’s song recorded by Historical Records. Huns’ army was defeated by the army of Han Dynasty in 121 B.C. After the war Huns created the song.

It says:

Shi Wo Qilian shan
Shi wo liu chu bu fan xi.

Shi wo Yanzhi shan
Shi wo jiafu wu yanse.

(Lin Gan 1986; 167)

Translation:

We lost our Qilian Mountain,
Our livestock do not breed.

We lost our Yanzhi Mountain,
Our brides have no rouge.

(Lin Gan 1986; 167)

This song has two lines per stanza. Up to now the most ancient Uygur folksongs which we have been able to read is the Chile's Song recorded in Chinese in 546 A.D. It says:

Chile chuan, Yinshan xia,
Tian siqionglu longgai siya.

Tian cangcang, Yemangmang,
Feng chui cao dijian niu yang. (Liu Xianzhou and Weishiming 1985; 242)

Translation:

There is the Chile flat land under the Yishan Mountain.
Sky likes a big tent, all around is shrouded in the tent.

A vast expanse of sky and land
Wind allows, grass bows and we can see that there are many cows and
sheep under the grass.

We can see from the Chinese version that first two lines rhyme at "a", and the latter two lines rhyme at "ang", probably the original version is just the same-that is two lines a stanza.

From the end of 19. century to the beginning of the century, number of tablets were found in Outer Mongolia. The tablets were set up by Turkic people in early eighth century A. D. The inscriptions were written in form of prose, but there are also some lines of antitheses. You will get many flowery words and sentences with more literariness. And there we can decide that the Turkic folksongs at that time mainly employed the pattern of two lines a stanza.

From above mentioned facts we can be sure that two lines a stanza is the original form of Altai folksongs, and we believe Bartók's suspect is right. The original form was two-line melodies with a structure of A Av or A B and later, they became longer, turning into four line ones.

As everybody knows, folksongs as a family heirloom, were cherished and handed on from generation to generation. Now, we knew what the original form of the fifth construction is the short form, so where we can find the short form of the construction, it must be the original place of the construction. Let us see table II:

Table II

TABLE OF FOLKSONGS
OF THE SHORT FORM OF ALTAIC
NATIONALITIES

Nationality	Number of songs with the construction	Original region	Short form and %	
Uygur	13	Baikal	3	23%
Yugur (west)	12	Baikal	12	100%
Uzbek	0	C. Asia	0	0 %
Tatar	10	Baikal	1	10 %
Salar	0	C. Asia	0	0%
Kazak	0	C. Asia	0	0%
Kirkz	0	Altai	0	0%
Mongol	30	Erguna	7	23.3%
Daur	14	Amur	7	50%
Dongxiang	1	Erguna	0	0%
Bao'an	2	Erguna	0	0%
Yugur (east)	0	Erguna	0	0%
Tuzu	0	Manchuria	0	0%
Manchu	0	Manchuria	0	0%
Xibo	2	Inner M	0	0%
Ewenki	42	O. Baikal	42	100%
Oroqen	10	Amur	10	100%
Hezhen	0	Wusuli	0	0%

From the table we can see that only the nationalities originating from Baikal, Erguna and Outer Baikal, Amur region have the short form. This data indicates that those areas were the source of the fifth construction.

CONCLUSION

Kodály said that the primitive stratum of Hungarian folk music characterized by the pentatonic scale and by repetition of the first phrase at the fifth below (Kodály 1982;18) the second characteristics which Kodály mentioned here is the fifth construction.

Since the pentatonic scale can be found everywhere in the earth so we have to say that the scale is a universal basic formula of human music all over the world. When we research in an effort to shed light on Hungarian early history by examining the Hungarian folksongs, we can not only pay our attention to the pentatonic

scale, we have to pay more attention to the fifth construction as well as Bartók and Kodály did.

The fifth construction originated from Baikal, Outer Baikal, Erguna and Amur. Hungarian ancestors might have come from the area, too.

Many nationalities lived in the area in ancient time. Among them who was the relative of Hungarian ancestors?

The main nationality lived around Baikal was Dingling. Dingling is the ancestors of Turkic people according to Chinese historical documents. Dingling's language belongs to Turkic branch. (Lin Gan 1988;1)

The main nationality living in Erguna and Outer Baikal was Donghu (East Hun). They were the ancestors of Mongolians. The Amur area was occupied by Beisiwei who had relations to Donghu and Sushen (the ancestors of Manchu and Xibo). (TanQixiang 1982;3 and 4)

Among those three nationalities (Dingling, Donghun and Beisiwei), perhaps Hungarian ancestor lived around Lake Baikal with Dingling since there are lot of Turkic words in Hungarian language. According to the comparative research of mine, I found more similar melodies between Hungarian and Mongolian, Tungusic folksongs. So, I think to be more exact, maybe Outer Baikal was the original homeland of Hungarian ancestors.

As I said in my paper THE RELATIONSHIP BETWEEN HUNGARIAN AND CHINESE FOLKSONGS, language could be changed very quickly but music could not be changed as quickly as the language. So, perhaps Hungarian ancestors changed their language and kept their music tradition. Kodály said that: "Time may have wiped away the Eastern features from the face of the Hungarian community, but in the depth of its soul, where the springs of music lie, there still lives an element of the original East, which links it with peoples whose language, it has long since ceased to understand and who are today so different in mind and spirit." (Kodály;1982;38) I believe it is true.

Its is amazing that the original musical form, the fifth construction remained almost intact in at least several hundred tunes of Hungarian folksongs after exposure to so great change and to racial admixture.

We have to follow in the footsteps of Bartók and Kodály and to shed light on origin of the Hungarians. I believe we can give an answer to the puzzle if we will do our research work according to the facts not do this work for an "a priori" theory.

REFERENCES USED FOR TABLE OF FOLKSONGS OF THE ALTAIC NATIONALITIES

- Uygur, Tatar, Kazak, Uzbek, Xibo: The Musicians' Association of Xinjiang:
A Collection of Xinjiang Folk Songs. Vol 1-6 Xinjiang People's, Press,
Urumqi 1983
- Yugur: Du Yaxiong (ed): A Collection of Chinese folksongs Gansu Volume.
Branched Volume of Sunan Autonomous County. (Manuscript) Zhangyie
Cultural Center, Zhangyie, Gansu 1986
- Salar, Dongxiang, Bao'an: Linxia Hui National state Cultural Center(ed):
A Collection of Linxia Folksongs. Linxia, Gansu 1982
- Mongolian: An Bo and Xu zhi: Selected Folksongs of Eastern Mongolia. New
Arts Press Shanghai 1957
- Daur: Yang Shiqing: A Collection of Daur Folksongs. Inner Mongolian People's
Press, Hohhot 1981
- Tuzu: Zhuang Zhuang (ed): A Collection of Chinese Folksongs: Gansu Volume.
Branched Volume of Yugur, Salar, Bao'an and Dongxiang, Tuzu. Lanzhou,
1986
- Manchu: Zhao Runpo: A report on Manchu folk music. Annual Conference of
China Minorities' Music Association. Guiyang, 1984
- Hezhen: Music Institute of China(ed): Chinese Folk Songs. Vol. III. Shanghai Art
Press 1982, Shanghai
- Ewenki : Morigen Buhe: Ewenki Folk Songs. Inner Mongolian Peoples's Press.
Hohhot 1983
- Oroqen: Heilongjiang Mass Arts Centre(ed): A Collection of Materials on
Heilongjiang Folk Music and Folk Song. Harbin, 1987

BIBLIOGRAPHY

- An Zhimin*: The Stone Artifacts Found in Hailar. Reports of Archaeology No. 3
1978
- Bálint Sárosi*: Folk Music - Hungarian Musical Idiom. Corvina 1986, Budapest
- Bartók Béla*: A Collection of Essays and Letters of Bartók Béla. People's Music
Press.1985, Beijing
- Du Yaxiong*: The Music of Chinese Minority Nationalities. Vol I. The Press
House of Chinese Association of Artists. 1986, Beijing
- Feng Jiasheng*: Historical Materials on Uygur Nationality. Minorities' Press
1958, Beijing
- Fu Langyun* and *Yang Yang*: The History of Minorities living in the Northeast.
Jilin People's Press. 1983, Changchun

- György Szomjas-Schiffert*: Quintwechsel und Quartwechswel in der Finnischen Volksmusik. Lecture given at the 7th International Finno- Ugric Congress, Debrecen, Sept. 1990
Hungarian Academy of Sciences: A Magyar Népzene Tára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987
- Ji Xianlin: Chinese Encyclopaedia. Vol. Linguistics and philology. Chinese Encyclopaedia Press 1988, Beijing and Shanghai
- Kashin. D. N.*: Russian Folksongs. Press of Semena Celivanovsrago 1833, Moscow
- Kelgesh Y. V.*: The Encyclopaedia of Music. Press of USSR Encyclopaedia. 1976, Moscow
- Kodály Zoltán*: Folk Music of Hungary. (Revised and enlarged by Lajos Vargyas). Corvina Budapest, 1982
- József Farkas*: Hungary. Budapest 1984, Budapest
- Lin Gan*: An Historical short Course of Minorities in the North in Ancient Times. Inner Mongolian People's Press 1977, Huhhot
- Lin Gan*: History of Huns. People's Press 1986, Beijing
- Lin Gan*: History of Turk. Inner Mongolian People's Press 1988, Huhhot
- Liu Xianzhou and Wei Shiming*: Selected Papers on Minorities' History. Minorities' press. 1985, Beijing
- Tan Qixiang*: The Historical Atlas of China. Vol. II. Cartographic Publishing House 1982, Shanghai
- Tenishev. ER.*: An Introduction to the Study of Turkic Language. (Translated by Chen Peng) China Social and Scientific Press 1981, Beijing
- The Musicians' Association of Xinjiang: A Collection of Xinjiang Folksongs. Vol. 6. Xinjiang People's Press Urumqi, 1983
- Vikár László*: Folk Music of Finno-Ugrian and Turkic Peoples. HAS Institute of Musicology 1984, Budapest
- Vikár László*: Collection of Finno-Ugrian and Turkic Folk Music in the Volga-Kama-Belaya Region. HAS Institute of Musicology 1986, Budapest
- Wang Dayou*: Origin and Development of the Dragon and Phoenix Cultures. Beijing Industrial Art Press. 1987, Beijing
- Wang Likun*: Traditional Folksongs of Oroqen Nationality. Institute of Ethnology of Heilongjiang Prov. 1988, Harbin

Hideo Matsumoto (Osaka)

CHARACTERISTICS OF MONGOLOID AND NEIGHBORING POPULATIONS BASED ON THE GENETIC MARKERS OF HUMAN IMMUNOGLOBULINS

SUMMARY

Since the discovery of Gm ab3st haplotype which characterizes Mongoloid populations in 1966, the distribution of the genetic markers of immunoglobulins (Gm) among the Mongoloid populations scattered from Southeast Asia through East Asia to South America has been investigated and concluded as follows:

1) Mongoloid populations characterized by the 4 Gm haplotypes, Gm ag, axg, ab3st and afblb3 are divided into two groups on the basis of analysis of genetic distances based on the Gm haplotype frequencies: one is a southern group characterized by a remarkably high frequency of Gm afblb3 and a low frequency of Gm ag and the other is a northern group characterized by a high frequencies of Gm ag and Gm ab3st and an extremely low frequency of Gm afblb3.

2) Populations in China, mainly Han including minority nationalities, show remarkable heterogeneities from north to south, in sharp contrast to Korean and Japanese populations showing homogeneities, respectively. The center of dispersion of the Gm afblb3 characterizing southern Mongoloids must exist in Guangxi and Yunnan area in the southwest China.

3) The Gm ab3st gene found in the highest incidence among the north Baikal Brians flows in all directions. The gene, however, shows precipitous drop which occur from mainland

China to Taiwan and Southeast Asia and from North to South America, although the Gm ab3st gene is still found in high incidences among Eskimos, Koryaks, Yakuts, Tibetans, Olunchuns, Koreans, Japanese and Ainus. On the other hand, the gene is introduced into Huis, Uyghurs, Indians, Iranians and far into Hungarians and Sardinians in Italy. On the basis of these results, it should be concluded that Japanese race belongs to northern Mongoloids and that the origin of Japanese race must exist in Siberia, most likely in the Baikal area.

INTRODUCTION

The immune system is a defensive mechanism which has evolved in certain higher vertebrate in response to the hazards of infection by bacteria, viruses and other organisms and of the development and spread of aberrant or malignant cells. The immune reaction is explained to be biological function to maintain homeostasis of "self" by recognition and removing or eliminate "not-self". Those which play an important roles in immune reaction are called antibodies, i.e., immunoglobulins. In man, five major classes of immunoglobulins have been identified (IgG, IgM, IgA, IgD and IgE), each with its own characteristic structure and distinct functional role. All are composed of regular aggregates of two types of polypeptide chain, one being the light chain and the other the heavy chain. Similar types of light chains, kappa and lambda, are common to all the major immunoglobulin classes. It is the nature of the heavy chain which determines the basic specificity of an immunoglobulin class.

It is generally accepted that all immunoglobulin structural genes have evolved by gene duplication and point mutation from a common primordial gene which coded for a single domain and IgG differentiated from IgM about 2 billion years ago. The average rate of change of immunoglobulins is calculated to be 32 PAMs (accepted point mutations per 100 links) per 1 billion year, if the mammalian radiation occurred 75 million years ago. Immunoglobulins of the IgG class have a molecular weight of 150 000 and a sedimentation coefficient of 7S. Four polypeptide chains are present in each molecule. A functional immunoglobulin molecule is made from two identical heavy and two identical light chains produced and assembled within a single cell. Each light chain is linked to a heavy chain by one covalent S-S bond. The light and heavy chains are divided into two portions, a variable and a constant region, on the basis of differences in their primary amino acid sequences. The variable regions consist of N-terminal sequences (residues 1 to 108) of the light and heavy chains. These variable regions, in which the amino acid sequences vary considerably, are the parts of the molecule which determine the diversity of antibody specificity. On the other hand, the constant regions, span residues 109 to 214 of the light chain and to 456 of the heavy chain, on which genetic markers are carried. Immunoglobulins of the IgG class have been further subdivided into four subclasses, IgG1, IgG2, IgG3 and IgG4, on the basis of serologic and physicochemical differences which occur in the heavy chain constant region. These structural differences result in distinct antigenic determinants that can be detected serologically and form a series of Gm markers that reflect genetically controlled polymorphisms.

The gamma-chains consist of a variable and three constant domains designated CH1, CH2, and CH3 with striking homologies, as well as a unique interdo-

main, or hinge region, with characteristic arrangement of interchain disulfide bridges. The constant regions are identical within each subclass, with the exception of single amino acid substitutions associated with the polymorphism genetically described as Gm, which this survey was dedicated to.

Morphological characteristics have long been used to classify man into different races. ABO blood group serology was first applied by Hirszfeld & Hirszfeld (1919) to classification of the human race by the fact that the blood group is inherited as a Mendelian trait and that the allele frequencies differ systematically and significantly in different populations. Blood group serology, therefore, provided a new dimension to the field of anthropological studies. However, at the present time, *only one genetic system, gamma markers of immunoglobulins, can be used to characterize the different racial groups.*

Inherited structural differences in human immunoglobulins are referred to as allotypes or genetic markers. So far, genetic markers have been found in the IgG H chain (Gm markers), the IgA H chain (Am markers), the IgE H chain (Em marker) and kappa type L chain (Km markers). Furthermore, each genetic marker is restricted to only one of the IgG or IgA subclasses. These inherited antigenic determinants on human immunoglobulins are usually determined by a hemoagglutination inhibition test. In man, the genetic markers have so far only been found to reside in the constant region of the IgG, IgA, and IgE chains. Studies on the localization of the H chain genetic markers have further indicated that each genetic marker is associated with a specific domain of the H chain. The genetic markers arise from mutation of existing genes and differences are due to the substitution of a single amino acid.

These allotypes are inherited in fixed combinations termed Gm haplotypes. So far, it has been recognized that the Gm haplotypes common to Mongoloid populations are Gm ag, axg, ab3st and afblb3 and among Caucasoids Gm ag, axg and fblb3 and among Negroids Gm ablb3, ablc and ab3s. Thus, Mongoloids are characterized by the presence of ab3st and afblb3 haplotypes and Caucasoids by fblb3. No haplotypes are found in common between Negroids and Caucasoids or Mongoloids. The Gm system provides genetic markers which are unique in studies of human genetics, particularly in the characterization of different populations and in studies of genetic drift and gene flow determined by the presence of either a unique haplotype in a particular race or by differences in the frequencies of the same haplotypes in a given ethnic groups. Thereupon, taking the case of Gm data on the Jewish population sent from Haifa University in Israel, the Jewish population has 8 Gm haplotypes and frequencies as follows; Gm ag: 0.138, Gm axg: 0.051, Gm fblb3: 0.620, Gm ab3st: 0.010, Gm afblb3: 0.013, Gm ablc: 0.009, Gm ab3s: 0.009, and Gm ablb3: 0.150. Thus, the Jewish population will be explained to show basically to be Caucasoids but also a little bit admixed with Mongoloids and considerably with Negroids.

Since 1962, the distribution of Gm haplotypes has been investigated using a series of serum samples from various ethnic groups of Mongoloid and neighboring populations from Southeast Asia, East Asia, North and South America. This paper is concerned with the summary of the Gm data of Mongoloid and neighboring populations which have been accumulated over these 20 years.

1. Discovery of the Gm ab3st gene characteristic of Mongoloid population

In 1966 when only Gm(a), (x), (bl), (b3) and (c) had been described, we discovered a new Gm allotype (later designated Gm(t)) in the course of study of blood groups in the isolated population of Nose village in Osaka Prefecture. At the same time another new Gm allotype (later designated Gm(s)) was discovered by van Loghem in Amsterdam. These two new genetic determinants were investigated together and described (Martensson et al., 1966). The results were as follows: 1. Type Gm(s+) occurred in 38% of 176 Japanese, 31% of 75 Eskimos from Western Greenland, 21% of 188 Suriname Negroes, 14% of 110 West African Negroes but in none of a group of Caucasoid individuals. 2. All Gm(s+) sera were Gm(b3+); and all Gm (bl-b3+) sera were Gm(s+). 3. Gm(s) appeared to be inherited together with the Gm(a) and Gm(b3) in Japanese population. 4. Gm(t) was found together with Gm(s) in Japanese, but not in Negroes. Japanese were either Gm(s+t+) or Gm(s-t-); Negroes were Gm(s+t-) or Gm(s-t-). The presence of the Gm st gene was confirmed by segregation patterns in family studies in Japanese and it was subsequently confirmed that the Gm ab3st gene is a marker gene which characterizes Mongoloid populations.

2. Interaction between normal human IgG3 carrying Gm(st) and Protein A Sepharose CL-4B

Protein A, which is a cell wall constituent of *Staphylococcus aureus*, binds to IgG immunoglobulin. However, the IgG3 subclass protein does not react with this protein. Thus, IgG3 subclass protein is able to be isolated from normal human serum using Protein A Sepharose CL-4B immunosorbent. The authors have investigated the characteristic of IgG3-Fc fragment from normal human serum for the purpose of the primary sequence of IgG3 protein carrying Gm(st). It was shown in course of the investigation that the IgG3 protein carrying a different set of Gm allotypes from Japanese binds to Protein A Sepharose CL-4B in different proportion. The IgG3 carrying Gm(bl,b3) allotypes were obtained in high yields, while those carrying Gm(b3,s,t) were obtained in low yield. Cleavage of IgG3 molecule by plas-

min might cause the decrease in yields. Therefore, the isolation were carried out in the presence of 3 ϵ -amino caproic acid (ϵ -ACA) to prevent the cleavage. No differences between the yields in the presence of ϵ -ACA and in the absence were observed. The yields of IgG3 carrying Gm(b1,b3) were 10 times as much as those of IgG3 carrying Gm(b3,s,t), and two times those of IgG3 carrying Gm(g). It was shown that judging from the yields of IgG3 a clear relationship between Gm allotypes and the binding ability of protein to decrease in the following order, Gm(b3,s,t), Gm(g), and Gm(b1,b3). The results of titration of the same allotypes from different individual sera demonstrate that the differences of the yields are not attributed to the concentration of IgG3 among individual serum. And the degradation of IgG3 did not occur in the process of isolation. We supposed that the variability of binding ability observed in the experiments may be arisen from amino acid substitution for Gm allotypes or the resultant change of IgG3-Fc conformation. The Fc portion of IgG3 molecule carrying Gm(b3,s,t) allotypes might have the same binding site or conformation as those of IgG1, IgG2, or IgG4 subclasses.

A ^1H NMR study of the Fc region of human IgG1 and IgG3 immunoglobulins clearly showed that IgG3 carrying Gm(b3,s,t), which was isolated from a Japanese patient with essential cryoglobulinemia, has histidine at position 435 as in the case of IgG1. We also confirmed that IgG3 protein carrying Gm(s,t) reacts strongly with Protein A. In marked contrast, IgG3 carrying Gm(g) does not bind Protein A. These results showed that binding of Protein A to the Fc region is not subclass-specific but that the presence of His-435 is necessary for binding of Protein A. However, we were sorry that attempts to isolate IgG3 carrying Gm(s,t) from normal serum using Protein A proved unsuccessful.

3. The primary sequence of the IgG3 myeloma protein (Jir) carrying the allotypic markers Gm(s,t) characteristic of Mongoloid populations

It has been considered to be very unlikely to obtain sufficient IgG3 for the analysis of primary sequence of IgG3 carrying Gm(s,t) which was discovered by us (Martensson et al., 1966). Fortunately, we were provided with IgG3 protein bearing Gm(st) which was cryoglobulin derived from a 57-year-old Japanese male with essential cryoglobulinemia treated by plasmapheresis. Thus, we were able to define the amino acid substitutions which determine the G3m(s) and G3m(t) specificities characteristic of Mongoloid populations, by sequence analysis of the Fc region of the myeloma protein.

The IgG3 protein named Jir was isolated from the serum of a patient with multiple myeloma by centrifugation and washing with cold phosphate-buffered saline. The precipitate was identified as a monoclonal kappa type IgG3 cryoglobulin of the

Gm(b0,b3,b5,s,t) allotypes by immunoelectrophoresis and Gm typing. The Fc fragment was isolated by DEAE-cellulose from papain digestion of the protein. The IgG3 (Jir)-Fc fragment was bound to Protein A Sepharose CL-4B. The carboxymethyl-ated Fc fragment was cleaved with cyanogen bromide. The CNBr fragment containing the CH2 domain was purified by application to a Sephadex C-75 superfine column. The tryptic peptides of the CNBr (CH2 domain) fragment was isolated by column chromatography on DEAE-Sephadex A-25. The amino acid composition of the purified CNBr fragment corresponded to that of the expected CNBr fragment containing the CH2 domain. Sequence analysis of the CH2 domain was performed by manual Edman degradation or by the automatic sequence analyzer with the aid of polybrene. On the other hand, the protein was dissolved in acidic solution for peptic digestion. The pFc' (CH3 domain) fragment was isolated from the digest by gel filtration on Sephaacryl S-200 column. The pFc' fragment was completely reduced and alkylated with moniodo acetic acid. The carboxymethylated pFc' fragment was digested with TPCK-trypsin, and the digest was initially fractionated on a Sephadex G-25 superfine column. Further, some fractions were purified by the chromatography on DEAE-Tris-acryl M column and others by electrophoresis on thin-layer silica gel. These peptides were sequenced by the analyzer with the aid of polybrene or by manual Edman degradation.

By comparing the amino acid sequences of the IgG3 (Jir) and the other IgG subclasses which have been analyzed to date, we established the amino acid substitutions determining the G3m(s) and G3m(t) specificities characteristic of Mongoloid populations. It was found that G3m(s) is an isoallotype specified by an amino acid substitution at position 435, i.e., whereas IgG1, IgG2, and IgG4 each have histidine in common, G3m(s-) has arginine in this position. This was also confirmed by the observation that the Fc fragment in question binds to Protein A. It was also established that the amino acid at position 379 of G3m(t-) IgG3 and the other subclasses is valine, whereas methionine in this position is specific for G3m(t+). Thus, the Gm st gene which characterizes Mongoloid populations defines on IgG3 subclass which has a histidine substitution at residue 435 and methionine at position 379. The authors obtained another monoclonal IgG3 protein (named Kam) derived from a Japanese female with essential cryoglobulinemia treated by plasmapheresis. By sequence analysis of the pFc' fragment of this protein (Kam) we reaffirmed that G3m(s) was an isoallotype specified by histidine instead of arginine at position 435 and G3m(t) specific substitution was methionine instead of valine at position 379, as described previously (Matsumoto et al., 1983).

The protein Kam was employed for chemical modification to investigate the structural environment around the epitopes. The IgG3 Kam and Protein A were mixed at a molar ratio 1:2, and then mixture was passed through a Protein A

Sephacrose CL-4B column in order to remove the non-bound IgG3. No effect of a IgG3-Protein A interaction resulted in G3m(s) and G3m(t) activities. Amidation and trinitrophenylation had not influence on the both Gm activities. After carboxymethylation, the activities were completely missing. These results were obtained on controlled and modified proteins. Iodination of tyrosine allowed to lose the Gm activities, while photooxidation of his histidine influenced on G3m(s) activity at x12 dilution level. Thus, after chemical modification or Protein A binding G3m(s) and G3m(t) activities were examined to inspect the chemical environments around their epitopes. G3m(s) and G3m(t) activities were not influenced by IgG3-Protein A interactions. Only G3m(s) activity was detected on the pFc' fragment. These results suggested epitope of G3m(s) marker located on only CH3 domain, and that the formation of G3m(t) epitope was necessary for a CN2-CH3 domain interaction. The epitopes of G1m(f) and G1m(z) markers were found to be located on the Fd fragment and required the presence of both L and H chains (Turner, 1976). The chemical modification of aspartic acid, glutamic acid, lysine, histidine residues of protein Kam had no effect on both G3m(s) and G3m(t) activities, while iodination of tyrosine resulted in complete inhibition of those activities. In the case of carboxymethylation, the protein must lose the activities because of the breakage of secondary structure in the acidic solution. From these results, we speculate that the epitope of G3m(s) allotype is present on the last C-terminal beta-strand of CH3 domain, which is formed by antiparallel beta-pleated sheet (Deisenhofer, 1981), and that epitope of G3m (t) is present on the portion including the 3rd, 4th beta-strand and turn structure between them, which have tyrosine at position 391. And the CN2 domain was closely associated with this G3m(t) epitope.

4. Distribution of Gm phenotypes and haplotypes among Japanese populations

The discovery of the Gm system by Grubb revealed polymorphisms in the human gamma-globulins and thus afforded a powerful aid for the study of population genetics. First of all, the Gm types were determined for 748 unrelated Japanese individuals and for the 250 members of 87 families. The data confirmed that the Japanese had the 4 Gm phenotypes, Gm a, ax, ab1, ab1x which could be explained by the presence of the 3 alleles, Gm a, Gm ax, and Gm ab1, using Gm(a), (x), (b1), (c) factors (Steinberg & Matsumoto, 1964). Then the determination of Gm phenotypes and haplotypes among Japanese population and families was followed by the discovery of Gm ab3st haplotype which characterizes of Mongoloid populations. It was described that nine Gm phenotypes observed in the Japanese population could be accounted for by the presence of four Gm haplo-

types, Gm ag, axg, ab3st and afb1b3 which were also confirmed by segregation in the family study, using 8 Gm factors (a,f,x,b1,b3,g,s,t) (Matsumoto & Takatsuki, 1968). The results which have been obtained among the eighteen Japanese populations from different populations all over Japan showed that 18 Japanese populations except Ainu and Okinawans from Miyako are homogenous ($\chi^2=90.63$, d.f.=136, $p=0.999$). However, heterogeneities were found between 18 Japanese populations and Ainu in Hokkaido ($\chi^2=71.2$, d.f.=2, $p<0.001$), and Miyako in Okinawa ($\chi^2=37.2$, d.f.=3, $p<0.001$), while homogeneity was observed between Ainu and Miyako ($\chi^2=3.15$, d.f.=3, $p=0.369$). The heterogeneity observed between these two populations and 18 Japanese populations are due to higher frequency of Gm ag haplotype and lower frequency of Gm afb1b3 haplotype as compared with 18 ordinary Japanese populations, although all of these inhabitants in Japan has the Gm patterns to belong to northern Mongoloid populations.

Now only a few I would like to consider the formation of the Japanese race.

From an ancient time when the Japan Islands were a part of the Urasian Continent, a considerable number of people had lived in remote region of the Eurasian Continent where are now the Japan Islads, who had a good number of neighbors consecutively live in Korea now. Around the end of the Fourth Glacial Epoch, the proto-Japanese gradually have increased the number and began to form the one population. From that time on, the Japan Islands were apart from the Eurasian Continent and also from the Korean Peninsula which is a part of the Eurasian Continent, the Japanese race has increased the number of inhabitants, raising the homogeneity as shown at present time. On the other hand, in the subsequent Korean Peninsula, Korean population has been obliged to have the intermediate Gm pattern between the Japanese and the Han race in northern China, being caused by the acceptance of a large number of immigrations and by the repeated invasions from China or northern area. It goes without saying that the admixture would be practiced in the middle of Jomon, Aska, and Nara periods in Japan too. However, judging from the Gm patterns of the present Japanese race, the blood from the people naturalized in the Straw-rope pattern period, Aska, and Nara periods has been absorbed and assimilated into proto-Japanese whose number was quite large. Thus, the admixture rate was a little and the Gm haplotype constitution has not been changed like in Korean people. Actually, the characteristic of northern Mongoloid populations has clearly maintained, as it was, in the present Japanese population. Even if the admixture rate with the southern Mongoloid populations including Han nationality in south China is estimated, the rate is at most 6 to 8%. The idea that the majority of proto-Japanese population must came from the southern part of China from island to island, is unacceptable. There have been so far some hypotheses that the origin of the Japanese race must exist in the EastAsia Crescent area of southwestern part of China from a stand-

point of common features in the floral zone and habits of life among the various ethnic groups. However, human race and culture are not necessarily corresponded each other and human race is the core and culture is derivative and adaptable in spread, and added secondarily.

It should be regarded that as to the language phraseology is the core and vocabulary is absorbed selectively from the cultural spread later on in the combination with human races.

Recent archaeological surveys suggested that numerous evidences which show a quite a few people to had lived in Siberia, Korea, and Japan since extremely older ages. Putting the archaeological materials from northern Asia together, it is supposed that “culture of small stone blade” which was born in the Baikal area about 30 000 years ago, has been gradually scattered to eastern part and arrived at northeastern part of Japan around 13 000 years ago. It should be supposed that the carriers of the “culture of small stone blade” must acted after that an important role in regard to formation of the proto-Japan Islanders. The Japan Islads to be slender from north to south have two entrances at the both ends of north and south for the Asiatic Continent and the cultural exchanges with the Continent always have been made through the two entrances. These ideas are also supported by the Gm data, especially by the distribution of Gm ab3st haplotype in Asia, North, and South America.

5. Distribution of Gm haplotypes among the Korean populations

Seven Korean populations (from Cheju Island, Pusan, Kwangju, Kyongju, Chonju, Wonju and Kannung) from different regions all over Korea show to be homogenous ($\chi^2=30.85$, d.f.=48, $p=0.974$). And also homogeneity was found between the Korean populations from the South Korea and Koreans from Yanji, China ($\chi^2=4.9$, d.f.=3, $p=17.9$), although highly significant heterogeneity was found between the Korean and Japanese populations ($\chi^2=288.7$, d.f.=3, $p<0.001$).

6. Distribution of Gm haplotypes among the various populations in China (Han and Minority nationalities)

China is a vast country with a broad coast bordering the USSR and Mongolian People's Republic on the north and west, it is flanked by Korea on the northeast; the Yellow sea, East China sea, and South China sea on the east; Vietnam, Laos, and Burma on the south and Karakoram and Himalaya ranges on the southwest. China is a multinational country made up of 56 ethnic groups mainly of Han natio-

nality. The characteristic of distribution of multinational ethnic groups, mainly Han over a broad area; for example dispersed over a vast range of land or concentrated in a smaller section of space; has been caused by racial movements, stationing engaged in cultivation, immigrations or alterations of dynasties repeatedly over a long history period.

Eighteen Han nationalities distributed from north to south in China have nine Gm phenotypes which can be explained by the existence of the four Gm haplotypes similarly to Korean and Japanese populations. In sharp contrast to Korean and Japanese populations as seen in the tables which show homogeneities, respectively, 18 Han nationalities in China indicate clear genoclines extending from Haerbin to Guangzhou in which the Gm haplotype frequency of Gm ag changes from 0.471 to 0.168, that of Gm ab3st from 0.117 to 0.033, and that of Gm afblb3 from 0.214 to 0.739, respectively. Even comparing northernmost Beijing with Korean and Japanese populations highly significant heterogeneities were observed ($\chi^2=32.85$, d.f.=3, $p<0.001$; $\chi^2=114.58$, d.f.=3, $p<0.001$, respectively). In general, Han nationalities in the northern area have been more intensely introduced Gm genes characteristic of northern Mongoloids, on the other hand, Han nationalities in the southern area more intensely Gm gene characteristic of southern Mongoloids. Han nationalities are clearly divided into two groups of northern and southern among the Hans themselves.

Of the minority nationalities, Tibetans from Hezhue shows homogeneity with Hans from Xian ($\chi^2=6.21$, d.f.=3, $p=0.10$). This may be results of miscellaneous and mingled living of Tibetans and Hans in neighboring surroundings. Tibetans from Lasa and western region in Tibet and Olunchuns from northeasternmost China as well are very characteristic of having high frequencies of Gm ag and ab3st and a very low frequency of Gm afblb3 haplotype which show to belong to northern Mongoloid populations. On the other hand, Miao, Puyi, Shui and Chuang from south China are the most striking ethnic groups to have the highest incidence of Gm afblb3 haplotype which characterizes southern Mongoloid populations. Especially, Takasagos from Taiwan, Miaos from highland in Thailand, and Miaos from Guizhou, all of them, have the characteristics of southern Mongoloids, and homogeneity was found between Takasagos and Miaos from highland in Thailand for the three Gm haplotypes except for Gm ab3st ($\chi^2=0.85$, d.f.=2, $p=0.654$). But heterogeneity was found between the Miaos from Guizhou and from Thailand ($\chi^2=24.42$, d.f.=3, $p<0.001$). On the other hand, no heterogeneity was observed between Miaos from Guizhou and Puyis from Guizhou ($\chi^2=0.35$, d.f.=3, $p=0.32$). No heterogeneities were also found between Chuangs from Nanning and Shuis from Guizhou or Puyis from Guizhou ($\chi^2=0.43$, d.f.=3, $p=0.924$; $\chi^2=4.36$, d.f.=3, $p=0.225$, respectively). Chuangs who have the largest population of 13 million in Nanning area of Guangxi Zhuang Zizhiqu have the highest incidence of 94% for Gm afblb3 charac-

teristic of southern Mongoloids and extremely low frequencies of the other 3 Gm haplotypes. This Gm pattern is very close to that of Kadazans who is thought to have moved in Borneo from southern part of China 4'000 have the characteristics BC. Chuangs are the most distinct ethnic group who have an extremely high frequency of Gm afb1b3 which characterizes southern Mongoloids in company with Shuis, Puyis, Miaos and Takasagos among Mongoloid populations.

On the other hand, both of Huis from Changji and Uyghurs from Wulumuqi in Xinjiang Uyghur Zizhiqu have five Gm haplotypes, Gm fblb3 characteristic of Caucasoids, in addition to the four Gm haplotypes including two Gm haplotypes characteristic of Mongoloids, which are unique and quite different from other ethnic groups in China. However, Uyghurs are in striking to Huis in the frequencies of Gm fblb3 and Gm afb1b3 haplotypes. The former has very high incidence of Caucasoid haplotype of Gm fblb3 (34.1%) for the latter (9.7%), on the contrary, Huis have a rather high incidence of Mongoloid haplotype of Gm afb1b3 (27.7%) in comparison with Uyghurs (9.5%). They are also slightly different from each other in the frequency of Gm ab3st haplotype. In spite of having lived in a close geographical environment, these ethnic groups are in contrast with each other. It will be reasonably to say that Huis are basically Mongoloid with some Caucasoid admixture, on the other hand, *Uyghurs are basically Caucasoid with some Mongoloid admixture.*

7. Characteristics of Mongoloid and neighboring populations on the basis of the Gm patterns

Taking into account that as a characteristic of genetic markers of human immunoglobulins the differences among races in the Gm system are qualitative, the distribution of Gm haplotypes among the Mongoloid and neighboring populations scattered in the world has been investigated. The following data are the summary of the results which have been accumulated over these 20 years.

(1) Populations in Iran and Ural

Iranian populations investigated consist of two Iranian stocks, Guilanians and Mazanderanians. Both of these populations live on the coast of Caspian sea in Iran mainly consisted of Persians. The Guilanians are known to have Turkoman admixture and in the Mazanderanians Afghan and Kurdish elements have penetrated. The Gm phenotypes which can be accounted for by the presence of five Gm haplotypes, ag, axg (common to Caucasoids and Mongoloids), fblb3 (characteristic of Caucasoids), ab3st and afb1b3 (characteristic of Mongoloids) were observed. No significant heterogeneity was found between these two stocks

($\chi^2=3.20$, d.f.=4, $p=0.52$). As a matter of course these Iranian populations have a very high incidence of Gm fblb3 haplotype characteristic of Caucasoids (72 to 73%) and have admixed with Mongoloids at the considerably high rate. On the other hand, the existence of 4 Gm haplotypes, ag, axg, fblb3 and ab3st except Gm afblb3 characteristic of southern Mongoloids will be necessary to explain the 9 Gm phenotypes observed in the Uralian population. *Uralians also have Gm fblb3 haplotype in high incidence (61%) and belong to basically Caucasoids with some Mongoloid admixture. Considering these Iranian and Uralian populations from a standpoint of admixture with Mongoloids, Gm ag haplotype observed in higher frequencies in northern part of East Asia was found in much higher frequency among Uralians than among Iranian populations.* On the contrary, Gm afblb3 characteristic of southern Mongoloids was found among the Iranian populations but completely missing among the Uralians in contrast to Iranians. The frequency of Gm ab3st is also higher among the Iranians than Uralians. These results may suggest that opportunities of contact with Mongoloids would have been closer among the Iranians.

(2) *Populations in Assam, India, Bangladesh (Muslims) and Srilanka (Sinhalese)*

The characteristic of Tamils from South India and Sinhalese from Srilanka is that they have a much higher frequency of over 42% of Gm ag haplotype, though more or less 30% of the frequency is found among the Indians (Hindus). These populations are very unique ethnic groups who have 15 to 20% of Gm fblb3 characteristic of Caucasoids, 3 to 5% of Gm ab3st characteristic of northern Mongoloids, and 8 to 12% of Gm afblb3 characteristic of southern Mongoloids. Muslims from Bangladesh have a 36% of Gm afblb3 characteristic of southern Mongoloids much more than 4% of Gm ab3st characteristic of northern Mongoloids. The highly significant heterogeneities were observed among these 3 populations (between Srilankan Sinhalese and Bangladesh Muslims: $\chi^2=49.61$, d.f.=4, $p<0.001$; between Srilankan Sinhalese and Tamils, South India: $\chi^2=17.56$, d.f.=4, $p<0.001$; between Bangladesh Muslims and Tamils, South India: $\chi^2=36.74$, d.f.=4, $p<0.001$, respectively).

Among the populations in Assam, India, the Ahoms are originally a Shan or Thai people and linguistically form part of the Siamese-Chinese branch of the Tibeto-Chinese language family, though at present their language is Assamese. Their ancestors migrated in the early part of the 13th century from the upper courses of the Irrawady river in Burma and gradually established a kingdom in Assam. The Ahom dynasty ruled Assam until 1826, when the annexation of Assam by the British took place. The Brahmins and Kalitas are basically regarded Caucasoids which form part of the Indo-European language family. They

belong to Hindu caste. The Kacharis, another Mongoloid tribe of Assam, have an extremely high frequency of Gm afblb3 haplotype (81%) characteristic of southern Mongoloid populations scattered in all directions from the southern part of China, though they have not Gm fblb3 haplotype characteristic of Caucasoids at all. The Kacharis are very characteristic in respect of that they also have a rather high incidence of Gm ab3st haplotype (14%) characteristic of the northern Mongoloids at the same time which is supposed to be introduced by the admixture with Tibetans. The Ahoms, Kalitas, and Brahmins are distinctive of having Gm fblb3 haplotype characteristic of Caucasoids in the frequencies of 16%, 39%, and 52% which are gradually increased from south to west in Assam. However, the Ahoms may be regarded to be Mongoloids with Caucasoid admixture since they have a 60% of Gm afblb3 characteristic of southern Mongoloids. The Gm afblb3 characteristic of Mongoloids and Gm fblb3 characteristic of Caucasoids are found in almost similar values of 37% and 39% among the Kalitas. The Brahmins have 52% of Gm fblb3 haplotype and 13% of Gm afblb3. It will suggest that the Brahmins are originally Caucasoids with some Mongoloid admixture. As a matter of fact, they are in the highest social station of Hindu caste.

(3) Characteristic of the Mongoloid populations scattered in the world

Concerning the Mongoloid populations dispersed in the broad area from Southeast Asia, East Asia, and North and South America, those are regarded to be the populations characterized by the presence of 4 Gm haplotypes, Gm ag, axg, ab3st and afblb3 basically. Striking aspect of the Gm data is the existence of a clear genocline, particularly for the Gm ag, afblb3, and ab3st haplotypes observed from Southeast Asia into South America. The results of these observed genetic differences among the populations were examined by the genetic distances of Nei (1975) based on the present Gm data. The values obtained in the distance analysis were provided by the parametric multidimensional scaling formulated by Guttman (1968). The Mongoloid populations can be divided into two groups with a point of contact between Korean and Mongolian; one is a northern group which is characterized by a high frequency of Gm ag and extremely low frequency of Gm afblb3 and the other a southern group characterized by a remarkably high frequency of Gm afblb3 and a low frequency of Gm ag haplotype. *A clear genocline was also found for the Gm ab3st haplotype, which is a marker gene for Mongoloids. Namely, the Gm ab3st gene found in the highest incidence among the north Baikal Briats flows to the Mongolians in USSA, Olunchun, Tibetans, Yakuts, Koryaks, Eskimos, Koreans, Japanese and Ainus in high incidences, although shows precipitous drop which occur from mainland China to Taiwan and Southeast Asia and from North to South America. On the other hand, the gene is introduced into Huis, Uyghurs, Indians, Iranians and far into Hungarians and Sardinians in Italy.* From

the viewpoint of Gm patterns, Gm afblb3 is the marker gene which characterizes southern Mongoloids and Gm ab3st the northern Mongoloids. Han nationalities are the population which show a remarkable genocline from north to south. The characteristic Gm haplotype distribution found among the Han nationalities may have been caused by racial movements, stationing engaged in cultivation, immigrations or alterations of dynasties repeatedly over a long history period in such a multinational country. Anyhow, Han nationalities in the northern China are much more genetically influenced by the northern Mongoloids and Hans in the southern China much more by the southern Mongoloids, respectively.

The degree of inter-population differentiation among the Mongoloid populations can be approximated for each of the four Gm haplotypes, using the fixation index (F_{st}) by Wright (1951). The F_{st} estimates were 0.2597, 0.0573, 0.1097 and 0.4798 for the Gm ag, axg, ab3st and afblb3 haplotypes, respectively; and the unweighted average was 0.222, indicating that the degree of differentiation among the populations concerned was very great and almost equivalent to those of worldwide differentiation for Rh, Duffy, and Gm systems reported by Cavalli-Sforza (1966). Furthermore, the heterogeneities of F_{st} may provide evidence that the differences in Gm haplotype frequencies, especially for Gm ag and Gm afblb3, are due to factors such as natural selection and gene flow rather than genetic drift. Thus, there seems to be sufficient evidence to assume the existence in the past of two distinct Mongoloid populations among the paleo-Mongoloid populations of East Asia.

The Negritos in the Philippines, who have been argued of the ethnical origin, have the three Gm haplotypes except Gm ab3st characteristic of northern Mongoloids among the 4 Gm haplotypes characteristic of Mongoloids. The Negritos are considered to be the southern Mongoloids who have dispersed to the archipelagos in fairly older time, similarly to Indonesians, Micronesians, and Polynesians based on the Gm patterns.

Linguistic resemblances are of considerable historical significance since they indicate a common origin in the past followed by subsequent differentiation. Differentiation will be caused by population movements or migrations. Cultures of migrating groups tend to change rapidly as they adapt to new natural and social environments, but languages are much more resistant to change. Analysis of language relationships therefore provides clue to prehistoric population movements. From a linguistical point of view of Mongoloid populations in Asia, there is Ural-Altaic language group, *the mounted nomads known as Timours and Huns, which includes Mongols, Tunguses, Briats, Koreans and Japanese*. The home of Han nationality is in the middle basin of Yellow river where the ancestors of Han nationality called proto-Chinese used to live as a farming and gathering people. Linguistically they belong to Sino-Tibetan language group. Then they have gradu-

ally spread over south and southeast oppressing and assimilating with their neighbors. On the other hand, there is an Austronesian language group who is conventionally divided into four phylum groups, Indonesians, Micronesians, Melanesians and Polynesians, being distributed over a wide area from Madagascar to Easter Islands and from Taiwan to New Zealand. The center of dispersion is in southern China from where people dispersed around 4'000 years B.C. and are supposed to be predominantly admixed with Negritos and other aboriginal groups.

On the other hand, American Indians are generally classified as Mongoloids. The most obvious specific place of departure of American Indians was Siberia. According to Sanders and Marino (1970), the first migrations probably lasted a long time and occurred in at least three populations that brought first the ancestors of the Macro-Carib-Ge speakers, then in succession the Macro-Arawakan-Quechuan and the Macro-Maya into the America. These events may have taken place between 20'000 and 30'000 years ago. They crossed the Bering Strait which was a land bridge connected Siberia and Alaska during phases of glacial advance. The more specialized Mongoloids arrived later. Population flow southward was probably slow, gradual process stimulated by the pressure of arrival of new groups, internal population growth, and changing climatic conditions. A second wave occurred much later and arrived in two groups: the first, around 6'500 B.C., brought the Na-Dene speakers, the second, dating approximately 4'000 B.C., the Eskimos who have much more specialized Mongoloid traits. However, this was the period prior to the development of productive, intensive agriculture, i.e., sedentariness of major population or urbanization in the New World. Anyhow, the earlier wave occurred prior to evolution of the specialized Mongoloid type in Siberia and produced the bulk of the New World population. The later migration must have occurred relatively early as well, certainly prior to the evolution of intensive agriculture, otherwise, the demographic disparity engendered by agriculture would certainly have acted as a barrier to the spread of Mongoloid genes such as the Gm ab3st southward. As seen among some Brazilian Indians, it may be reasonably thought that most of these Indians in South America who are the descendants of the earliest arrived Mongoloids originally have not had the Gm ab3st and Gm afblb3 genes. The more specialized Mongoloids arrived later presumably have introduced these Gm haplotypes into the South American Indians.

Considering the distribution of the Gm haplotypes among the Mongoloid populations, it may be reasonably suggested that there were two distinct centers of dispersion among the paleo-Mongoloids of East Asia characterized of the Gm haplotypes. The center of dispersion in prehistorical period among northern Mongoloids included Japanese having high incidence of Gm ab3st gene must exist in Siberia, *most likely in the Baikal area*. Another center of dispersion of Gm afblb3 characterized southern Mongoloids must exist in Yunnan and Guangxi area in the south-

west China.

CONCLUSION

(1) A clear genoclines have been found for the distribution of Gm ag, Gm ab3st, and Gm afblb3 haplotypes among the Mongoloid populations scattered in the world and characterized by the presence of four Gm phenotypes.

(2) Mongoloid populations are divided into two groups by an analysis of genetic distances and parametric multidimensional scaling; one is a northern group which is characterized by a high frequencies of Gm ag and Gm ab3st and extremely low frequency of Gm afblb3 haplotype and the other in good contrast to the former, a southern group characterized by a remarkably high frequency of Gm afblb3 and a low frequencies of Gm ag and Gm ab3st haplotypes. Hans in China which show a distinct genoclines of the four Gm haplotypes, exist as the middle group in between them. Hans in the northern part of China are much more influenced of northern Mongoloids and Hans in the southern part of China much more influenced of southern Mongoloids.

(3) The origin of the Gm afblb3 characterized southern Mongoloids found in the highest incidence among Chuangs, Shuis, Puyis and Kadazans in Borneo must exist in Yunnan and Guangxi area in southwest China.

(4) *The Gm ab3st haplotype observed in high incidence among the Japanese flows in all directions with the highest frequency in the north Baikal Briats. The gene, however, shows precipitous drop which occur from mainland China to Taiwan and Southeast Asia and from North to South America, although the gene is still found in high frequencies among Eskimos, Koryaks, Yakuts, Tibetans, Mongolians in USSA, Olunchuns, Koreans, Japanese and Ainus. Furthermore, the gene is introduced into Huis, Uyghurs, Indians, Iranians and far into Hungarians and Saldinians in Italy.*

On the basis of the results, again it should be concluded that the Japanese race belongs to the northern Mongoloids and that the origin of the Japanese must exist in Siberia, most likely in the Baikal area.

ACKNOWLEDGEMENT

The author would like to express his deep appreciation to Drs. A.G. Steinberg, E. van Loghem, R. Grubb and his colleagues for their kind help and cooperation which were enabled to carry out this studies over a long years.

Cser Ferenc (Sydney)

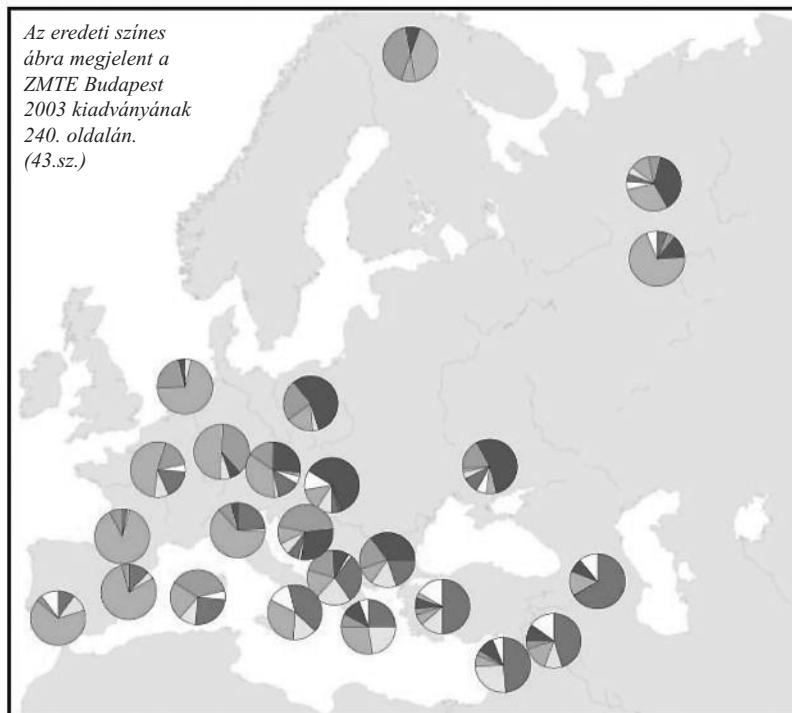
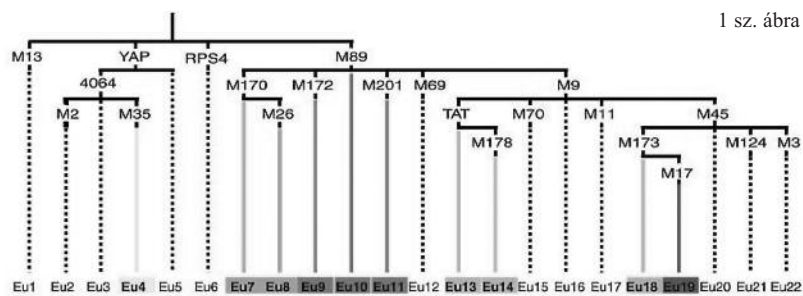
A kőkorszaki *Homo sapiens sapiens* származási hagyatéka a jelenkori európaiakban: egy Y kromoszóma-távlat (Fordítás)

Az európai emberi történet származástani távlatait vezették le a helyre nem álló (nonrecombining) Y kromoszóma (NRY) 22 bináris jelzőjéből (binary markers). Tíz származási vonal alkotja a vizsgált európai Y kromoszómák több mint 95%-át. Az allélek földrajzi eloszlása és becsült kora egybeesik a modern európai gén állományt meghatározó két kőkorszaki és egy újkőkorszaki vándorlási eseménnyel. Meggyőző összefüggést találtak az NRY haplotípus adatok és 95 fehérje jelzőre alapuló fő összetevők (principal components) közötti, jelezvén az NRY bináris polimorfizmusnak az emberi népesedés és a történet jellemzésében való hatékonyságát.

A különböző jellegű forrásadatok azt sugallják, hogy az európai népesség a helyi kőkori csoportok és a Közel-Keletről érkező, a földművességet a Termékeny Félholdban feltaláló újkőkorszaki földművesek egyesüléséből keletkezett (1-5). Azonban a kőkorszaki európai csoportok eredete és a jelenlegi génállományban való részesedése vita tárgyát képezi (6, 7). Fogadjuk el, hogy az egymástól elkülönült és kicsi kőkorszaki csoportokban sodródással nem történt kiválasztódás és helyi szétválogatódás (8, 9). A kőkorszak végén történő élőhely megnövekedést és a népesség átalakulását a megjavult éghajlat és az új műszaki eljárások serkentették és a genetikai jellemzőket szétterjesztették a környező területekre (8). Az NRY-nek a nem szexuális kromoszómákhoz képesti kisebb hatékony népesség mérete felerősítette a sodródó és a megfeneklő hatás következményeit, amivel az NRY változatokat a népesség összetevőinek érzékeny jelzőjévé tette. Korábban, két NRY korlátozott hosszúságú szakasz polimorfizmusához (restriction fragment length polymorphism, RFLP) tartozó jelzők eloszlása utalt az európai gén állományhoz kőkorszaki és újkőkorszaki hozzájárulásra. (10). Az emberi történelem mutációs eseményeiben különleges szerepű NRY bináris jelzők (11) az európaiak eredettörténetét sokkal megbízhatóbbá tehetik.

25 különböző európai és közel-keleti körzetből származó 1007 férfi Y kromoszómájának a genetikai típusát határoztak meg 22 önálló bináris jelzőt [négyet az irodalom alapján, tizenhétet nagy-felbontású folyadék kromatográffal (DHPLC) csaptak ki (12)]. A tanulmányozott minták több mint 95%-át csupán tíz kulcsmutáció haplotípusba, vagy haplotípus törzsbe (clades) lehetett sorolni (1. ábra, I. Táblázat). Az Y kromoszóma haplotípusainak eloszlási gyakorisága

feltárja a korai európai férfi népesség alapvető szerkezetét és tanúsítja a népesség változásának a történetét, ide értve a kőkorszaki népességét is. Két alapág (amelyeket az M173 és az M170 jelez) látszik annak, hogy a kőkorszaki időktől kezdve jelen volt Európában. A maradék ágak később, független vándorlás révén a Közel-Keletről és az Urálból érkezvén léptek Európába, mert hogy ott találhatók a többi földrészhez képest nagyobb gyakorisággal és mikro-ágak nagyobb változatait felmutatva (10-14).

1. ábra (Felül) Az Európában és másutt talált NRY jelzők legtakarékosabban ábrázolt törzsfajlódése. YAP (32), TAT (14), RPS4 [= RPS4YC711T (33)], és 4064 [= SRY4064 (34)] korábban már le lettek írva. A maradék polimorfizmust DHPLC-vel azonosították (11, 12, 27) és a National Center for Biotechnology Information (NCBI) dbSNP adatbázisánál lett elhelyezve (www.ncbi.nlm.nih.gov/SNP). A törzsfajlódés a nagymajmok családja gén szekvenciája segítségével gyökerezítették. (Lent) A 19 megfigyelt haplotípust (1. táblázat) hat osztályba gyűjtöttük, melyeket különböző színekkel jelöltünk meg: sárga az Eu4 haplotípust, kék az Eu7 és Eu8 együttesét, amelyek mindketten a M170 mutációt igényelték, vörös: három haplotípust von össze egyetlen családdá, ahogy azt a szöveg megmagyarázza, rózsaszín: az Eu13 és Eu14, amelyek mindketten a TAT mutációt igénylik, és zöld: az Eu18 valamint bíbor az Eu19, bár mindketten az M173-an osztoznak, mégis megkülönböztetendők, mert az Európa törzsfajlódási földrajzában két különálló

Population†	n	Haplotypes*																			
		Eu1	Eu3	Eu4	Eu6	Eu7	Eu8	Eu9	Eu10	Eu11	Eu12	Eu13	Eu14	Eu15	Eu16	Eu17	Eu18	Eu19	Eu20	Eu21	
Andalusian	29			10.3		3.4		6.9	3.4					6.9		3.4	65.5				
Spanish																					
Basque	45			2.2		2.2	4.4		2.2								88.9				
French																					
Basque	22						9.1	4.5									86.4				
Catalan	24			4.2		4.2		4.2		8.3							79.2				
French	23			8.7		17.4		13.0	4.3								52.2		4.3		
Dutch	27			3.7		22.2											70.4	3.7			
German	16			6.2		37.5											50.0	6.2			
Czech and Slovakian	45			2.2		15.6		8.9		4.4				2.2	2.2	2.2	35.6	26.7			
Central- northern																					
Italian	50			2.0		8.0		14.0		10.0							62.0	4.0			
Calabrian	37		2.7	13.5				21.6	10.8	8.0							32.4		2.7		
Sardinian	77	1.3		10.4	1.3	2.6	35.1	5.2	5.2	14.2				1.3		5.4	22.1			1.3	
Croatian	58			6.9		44.8		5.2		1.7							10.3	29.3			
Albanian	51		2.0	21.6		19.6		23.5	4.0	2.0					1.7		17.6	9.8			
Greek	76		1.3	22.4	1.3	7.9		21.0	1.3	2.6				1.3		1.3	27.6	11.8			
Macedonian	20			15.0		20.0		15.0	5.0								10.0	35.0			
Polish	55			3.6		23.6											16.4	56.4			
Hungarian	45			8.9		11.1		2.2		2.2						2.2	13.3	60.0			
Ukrainian	50			4.0		18.0		6.0		4.0	2.0			6.0	2.0		2.0	54.0	2.0		
Georgian	63							33.3	3.2	30.1							14.3	7.9		6.3	
Turkish	30		3.3	13.3		3.3		40.0	3.3	6.6				3.3	3.3	3.3	6.6	6.6	3.3		
Lebanese	31			25.8	3.2	3.2		29.0	16.1	3.2							3.2	6.4	9.7		
Syrian	20		10.0	10.0		5.0		15.0	30.0		5.0						15.0	10.0			
Saami	24					41.7								41.7			8.3	8.3			
Udmurt	43			4.7		7.0		4.7				2.3	27.9		4.6		11.6	37.2			
Marl	46					4.3		6.5				4.3	65.2		6.5			13.0			
Total	1007																				

*The haplotypes are defined by the following markers and the respective derived alleles: Eu1, M13-C; Eu3, YAP⁺; 4064-A; Eu4, YAP⁺; 4064-A; M35-C; Eu6, RPS4-T; Eu7, M89-T; M170-C; Eu8, M89-T; M170-C; M26-A; Eu9, M89-T; M172-G; Eu10, M89-T; Eu11, M89-T; M201-T; Eu12, M89-T; M69-C; Eu13, M89-T; M9-G; TAT-C; Eu14, M89-T; M9-C; TAT-C; M178-T; Eu15, M89-T; M9-G; M170-C; Eu16, M89-T; M9-G; M11-C; Eu17, M89-T; M9-G; M45-A; M173-C; Eu18, M89-T; M9-G; M45-A; M173-C; M17[delC]; Eu20, M89-T; M9-G; M45-A; Eu21, M89-T; M9-G; M45-A; M124-T. Haplotypes Eu2, Eu5, and Eu22 were not observed. †Several samples were previously described (10, 11, 28). Samples not previously examined included 23 French, 16 Germans, 39 northern Italians, 45 Sardinians, 38 Croats, 20 Macedonians from northern Greece, 55 Poles, 50 Ukrainians, 20 Syrians, 24 Saami, 43 Udmurts, and 46 Marl.

1. sz. tábla

osztályt jelentenek. A maradék 9 haplotípus, ami a teljes mintamennyiség 5%-át alkotja fekete pontozott vonallal jelöltük és ők jelentik a tortadiagramon a fehér területet. Három haplotípust, az Eu2, Eu5 és Eu21 jelűt nem találtunk. A tortaszínek nagysága minden népességnél arányos a haplotípusok, vagy típus osztályok viszonylagos gyakoriságával. A két baszk mintát egybevettük.

Az 1. ábra felső részén bemutatott törzsfajlódáshoz hozzájáruló 22 haplotípus közül az EU18 és EU19 jellemzi az európai Y kromoszóma mintegy 50%-át. Jóllehet osztoznak az M173-ban, a két haplotípus ellentétes földrajzi eloszlással rendelkezik. Az EU18 gyakorisága nyugatról keletre haladva csökken, leggyakoribb Baszkföldön (1. ábra alul, és 1. táblázat). Ez az ág a korábban leírt elő-európai ágat foglalja magában, amit a 49a,f 15 haplotípusa jellemez (10). Ezzel szemben, EU19 haplotípus, ami az M173 ágból származik és ami különbözik az M173-tól, gyakorlatilag hiányzik Nyugat-európából. Ennek a gyakorisága növekszik kelet felé és a legnagyobb értékét Lengyelországban, Magyarországon és Ukrajnában éri el, ahol viszonzásként az EU18 gyakorlatilag hiányzik. Mindkét haplotípus, az EU18 és az EU19 az M45 allélből származik. Az M3-al jellemzett vonal, ami az amerikai bennszülöttek (12) között és néhány szibériai népességnél (15) gyakori, úgy szintén az M45 származéka. Ez a megfigyelés arra utal, hogy az M173 ősi eurázsiai jelző, amelyet az Európába érkező *Homo sapiens sapiens* csoportja vagy magával hozott, vagy itt alakította ki, és mintegy 40 000 és 35 000 évvel ezelőtti időszakban (16, 17) keletről nyugatra szivárgott az aurignici műveltséget magával terjesztve. Ugyanez a műveltség szinte egyidőben jelent meg Szibériában is (17), ahonnan néhány csoport gyakorlatilag Amerikába vándorolt.

Az EU18 és EU19 haplotípusok megoszlását és eloszlását úgy értékeljük, mint elszigetelt népességeknek a jelenlegi az utolsó jégkorszak legnagyobb lehűlését (LGM) követő időkben részben az Ibériai-félszigetről, részben Ukrajnából való szétterjedését. Tény, hogy a jégkorszaki időben (20 000 és 13 000 évvel a jelen előtti időszakban) emberi csoportok rákényszerültek arra, hogy Közép-Európát az Észak-Balkán kivételével kiürítsék (16). Európában a növényzet és állatállomány hasonlóan elkülönült eloszlását tulajdonítják a jegesedés okozta szétválásnak amit a klimatikus menhelyekről való szétszóródás követett (18). Ezt a jelenetet az a fölismerés is alátámasztja, hogy az EU19-hez kapcsolható mikro-elágazások csúcsa Ukrajnában található (19). Viszonzásként a 49a,f Ht15-höz és annak származékaihoz (és így az EU18 ághoz) kapcsolódó mikro elágazások csúcsa az Ibér-félszigeten található (19). Ez megfelel az M173-al jelzett EU18-nak a menhelyről való kiszivárgásának a LGM után, jó egyezésben a mitokondriális DNS (mtDNS) V haplocsoportjával és néhány H ágával (20). Az EU19 haplotípus úgyszintén megfelelő gyakorisággal található meg Észak-Indiában és Pakisztánban (12), valamint Közép-Ázsiában (12). Ennek elterjedését Európában és keletre a Jamna műveltségnek a „kurgán műveltség területéről” (a mai Dél-Ukrajna) való kiterjedése erősíthette föl, ezáltal az indoeurópai nyelv szétterjedését eredményezve (21). Az indoeurópai nyelv alternatív közép-keleti eredetének elméletét a régészeti alapján javasolták (3).

Az M173 korát három mikro elágazás, nevezetesen DYS19, YCAIIa és

YCAIIB alapján becsültük meg (22). Jóllehet, az M173 becsült ~30 000 éves korát óvatosan kell kezelni (23), jól egybevág azzal az elképzelésünkkel, miszerint az M173 Európában az aurignici telepeket jellemzi, de legalább is megelőzi az LGM-et.

Az M170 polimorfizmusa más kőkorszaki büntető mutációt jelent, aminek a becsült kora ~22 000 év (22, 23). A jelenlegi génfolyam idiosyncratív eloszlásának jelzőjeként az M170 Európára korlátozódik (Eu7). A mutáció a leggyakoribb Kelet-Európa közepén, és úgy szintén előfordul Baszkföldön és Szardíniában amelyek egy további mutációt (M26) tartalmaznak, ami az Eu8-at megkülönbözteti. A legközelebbi poligenetikus előd az M89 mutáció, amiből a legfontosabb közép-keleti ág ered. Úgy véljük, hogy az M170 Európában azoknak a férfiaknak az utódaiként jött létre, akik 20 000 és 25 000 évvel ezelőtti korban a Közép-keletről érkeztek és a gravetti műveltséget hordozták (16). Ez a bevándorlás egybeeshetett az mtDNS H haplocsoportjának Európába vándorlásával. Föltehetően a gravetti és az aurignici műveltség csoportjai együtt éltek néhány ezer évig miközben az alkalomszerű kapcsolataik ellenére megőrizték azonosságukat. Az LGM során Nyugat-Európa elszigetelődött Közép-Európától, ahol a mai Ausztria, Cseh Köztársaság és Észak-Balkán területén egy epi-gravetti műveltség létezett (16). Az éghajlat megjavulása után ez a műveltség északra és keletre terjedt (16). Ezt a megfigyelést alátámasztja a jelenlegi Eu7 haplotípus elterjedése. Ebben a jelenetben, az Eu8 haplotípusnak mint az M170 helyi megoszlásának a nyugati kőkorszaki népességből kellene az LGM idején erednie. A H haplotípus gyakorisága és eloszlása európaszerte alátámasztja a gravetti és a nyugat-európai aurignici csoportok közötti génfolyamot, és nemek szerint eltérő vándorlási folyamatot jelez.

Az M35 (Eu4), M172 (Eu9), M89 (Eu10) és M201 (Eu11) haplotípusú jelzők gyakoriságának a menete Közép-Keletről Európa felé csökken. Az Eu4 haplotípus törzsfelépítésileg elkülönül a másik háromtól, és az európai YAP+ kromoszóma többségét határozza meg.

Az Eu4 haplotípus megjelenése megfelel a korábban leírt Ht-4-nek, ami az M2 hiányát jelenti (25). Az Y kromoszóma RFLP-inek az összehasonlító genetikai tipizálása a 49a,f és a 12f2 [(10) és az ebben idézett irodalom] azt sugallja, hogy az Eu9 és Eu10 osztoznak a 12f2-ből származó 8Kb allélen, miközben az Eu11 a 12f2 eredeti 10Kb allélját tartalmazza. Az, hogy az Eu9, Eu10 és Eu11 haplotípusok osztoznak a 49a,f 8 haplotípusán, vagy annak származékain, amelyeket nem találunk meg a többi 16 Eu haplotípusban (19), közös őst tételez föl. Ezért az Eu9, Eu10 és Eu11 közös gyakoriságát tüntettük fel az 1. ábrán. A Ht4-nek az Eu4-el, a 12f2-8KB-nek az Eu9-el és Eu11-el való párhuzamossága révén ennek a vonalnak az eredetét a jelen előtti 15 000 és 20 000 évek közötti időszakra becsültük (13). Hasonló időt (17 000) becsültek az Eu11 számára (22, 23). A mutációk és

az azoknak megfelelő haplotípusok molekuláris korának meg kell előznie a vándorlási eseményekét, amelyet jellemeznek. Ezeknek a haplotípusoknak a becsült kora, különös tekintettel azok becsült voltára, (22, 23), nem képes különbséget tenni abban, hogy ezek a férfiak az LGM előtt, vagy után érkeztek Európába. Ugyanakkor az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 Közép-Keletről Európa felé való csökkenő mértéke nincs összhangban azzal, hogy ennek a jelenlétét azokra az emberekre korlátozzuk, akik az LGM idején a menhelyeken voltak. Ha ezek a haplotípusok az LGM előtt jelen lettek volna Európában, azt várhatnánk, hogy az idő- és térbeli elzárkózás miatt különbséget tesz az európai és a közép-keleti ágak között. A 49a,f rendszer és ezen hét rövid szakaszú ismétlődés (STRek) és a NRY haplotípusok Európában és a Közép-Keleten gyűjtött nagy mintamennyiségét felölelő de nem közölt adatai (19) arra utalnak, hogy az Európában megfigyelt valamennyi haplotípus kis részarányban megtalálható a Közép-Keleten (19). Hasonló eredményt mutat az mtDNS J haplocsoportja, amely, jöllehet kőkorszakinak tekinthető, mégis úgy hiszik, hogy az újkőkorszakban érkezett Európába (6). Ezek a megfigyelések arra utalnak, hogy a négy NRY haplotípus, valamint a mtDNS J haplocsoportja elegendő idővel rendelkezett ahhoz, hogy még a Közép-Keleten alcsoportokra elkülönüljön, és elegendő nagy számban vándoroljon Európába, hogy az ott jelenlévő változatokért felelős legyen. Ezért, az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 a földművelők férfi összetevőjének a Közép-Keletről Európába történő ?? (demic) terjeszkedését jelenti. Az újkőkorszaki földműveseknek az európai génállományához való hozzájárulása sokkal kifejezettebb a Földközi-tenger mentén, mint Közép-Európában. Ez kézenfekvően látszik a 2. ábrán, ahol az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu 11 haplotípusok gyakoriságát a Közép-Kelethez viszonyított földrajzi távolság függvényében ábrázoltuk. A mediterrán népesség eloszlásához a legjobban illeszkedő vonal meredeksége jelentősen különbözik más népeiségektől, azt mutatván, hogy az újkőkorszaki földművesek vándorlása a déli részt sokkal erősebben érintette, mint Közép-Európát.

2. ábra Abszcissza: Az egyes népeiségek távolsága a Közel-keleti népesség átlagától (libanoni, szíriai) ezer kilométerben kifejezve. Ordináta: az újkőkori jelzők gyakoriságának a logaritmusa (Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 összege) a Földközi-tenger térségében és egyebütt. A közép-keleti pontok (x=0) jelentőségteljesen eltérők.

Az M35 DHPLC-vel való allél típusba sorolásakor egy a TAT kromoszómák 95%-ban jelenlévő, korábban ismeretlen mutációra, az M178-ra bukkantunk. Ez utóbbit ~4000 évesnek találtuk és az utóbbi idők Észak-Európába történő uráli vándorlásának tekinthető (14). Sem a TAT, sem az M178 nem mutatható ki Magyarországon, ahol uráli nyelvet beszélnek.

Az 1. táblázatból számított első két fontos összetevő (PC) eloszlását a 3. ábra szemlélteti. Az udmurtokat (votják), a marikat (cseremiszek) és a saamikat (lap-

pok) kizártuk az ábrázolásból, mert azok nagyon nagy TAT-M178 gyakoriságukkal uralták az 1. PC-t és ezért az ábrát nagyon összenyomták volna. Az ábrán földrajzilag és műveltséget tekintve három jól elkülönülő folt látható. Az

Population†	n	Haplotypes*															
		Eu1	Eu3	Eu4	Eu6	Eu7	Eu8	Eu9	Eu10	Eu11	Eu12	Eu13	Eu14	Eu15	Eu16	Eu17	
Andalusian	29			10.3		3.4		6.9	3.4					6.9		3	
Spanish																	
Basque	45			2.2		2.2	4.4		2.2								
French																	
Basque	22						9.1	4.5									
Catalan	24			4.2		4.2		4.2		8.3							
French	23			8.7		17.4		13.0	4.3								
Dutch	27			3.7		22.2											
German	16			6.2		37.5											
Czech and Slovakian	45			2.2		15.6		8.9		4.4			2.2	2.2	2.2		
Central- northern																	
Italian	50			2.0		8.0		14.0		10.0							
Calabrian	37		2.7	13.5				21.6	10.8	8.0					2.7	5	
Sardinian	77	1.3		10.4	1.3	2.6	35.1	5.2	5.2	14.2				1.3			
Croatian	58			6.9		44.8		5.2		1.7							
Albanian	51		2.0	21.6		19.6		23.5	4.0	2.0							
Greek	76		1.3	22.4	1.3	7.9		21.0	1.3	2.6				1.3		1	

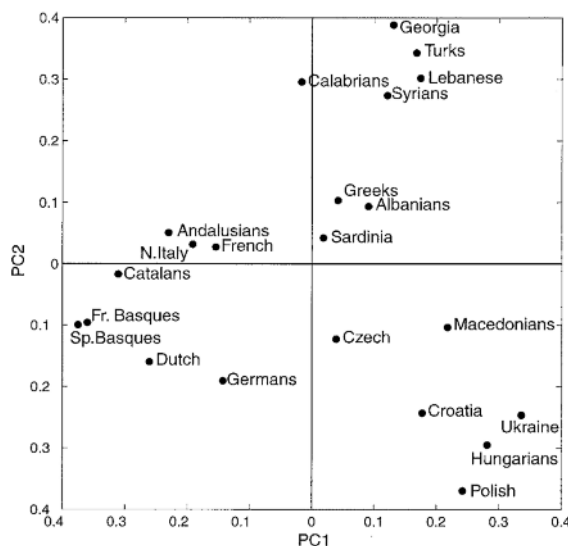
2. sz. ábra

első a baszk és a nyugat-európai, a második a közép-keleti és a harmadik a horvátországi, ukrainai, magyar és lengyelországi kelet-európai népességet, foglalja magába. A három földrajzi terület megfelel a két fontos jégkorszaki menedékhelynek és a földművesek elterjedési eredetének.

3. sz. ábra

3. ábra Az 1. ábra adatainak PC elemzése. A első PC felelős 46.24%, a második 34.69 % variáciát jelent.

Az európai génállomány legmegbízhatóbb korábbi felmérés e 95 nem szexuális kromoszóma által meghatározott (autosomal) fehérje polimorfizmusának az elemzése volt (5, 8). Összehasonlítottuk a legfontosabb Eu Y kromoszóma összetevők eloszlási gyakoriságát Európa első három PC eloszlásával (2. táblázat). Tekintve, hogy

Szardíniát annak a törzsejlődésből kieső állapota miatt nem vonták be az eredeti PC elemzésbe (5), mi is kizártuk őket az összefüggés elemzéséből. Az első PC, amiről feltételeztük, hogy az újkőkorszaki földművesek vándorlására utal (5, 8), az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 elterjedésével áll kapcsolatban, A második PC, aminek a jelentését eddig még nem értelmezték (5,8), az Eu18 Spanyolországtól Közép-Európa felé való elterjedésével áll kapcsolatban, a másik végletben pedig az uráli TAT-M178 (Eu13 és Eu14) elterjedése áll. A harmadik PC, aminek a jelentését eddig vitatták (3, 5, 8), az M17 mutációval kapcsolható össze (Eu19). A fehérjékre alapozott PC és az NRY adatok összecsengése azt sugallja, hogy sokkal inkább a vándorlás és nem a természetes kiválasztódás határozta meg az NRY változásának a képét.

2. sz. táblázat

Table 2. Correlation between the first three PCs based on autosomal protein markers (5) and the frequency of the major European Y chromosome haplotypes.

	Eu4	Eu9+Eu10+Eu11	Eu7	Eu18	Eu13+Eu14	Eu19
PC1 (28%)†	0.6806**	0.7939**	-0.4450*	-0.3004	-0.3644	-0.1673
PC2 (22%)†	-0.1415	0.0626	0.0594	-0.6967**	0.7570**	0.2074
PC3 (11%)†	-0.3385	-0.1248	0.0924	-0.3836	0.0438	0.7270**

* $p < 0.05$. ** $p < 0.001$. †Portion of variation accounted for by each PC based on autosomal protein markers (5).

2. Táblázat. Az első három nem szexuális gén által meghatározott fehérje jelzői (5) alapján és a fontosabb európai kromoszóma haplotípusok alapján számított PC összefüggése.

Az európai népesség mtDNS szakaszaiban lévő változatok elemzését is elvégezték (6, 20). Ezek az adatok azt mutatják, hogy a génállomány ~80%-a kőkorszaki, és ~20%-a újkőkorszaki eredetű. A mi adataink alátámasztják ezt az eredményt, mert az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 az európai Y kromoszómaállomány ~22 %-át jelenti. Így az mtDNS és az Y adatok összecsengenek a korábbi tapasztalatokkal, hogy a 95 hagyományos polimorfizmus első PC-je felelős a genetikai változatok ~28 %-ért (5, 6). Mégis némi különbség van az mtDNS és az Y adatok között, amit a joggal feltételezhető (putative) kőkorszaki összetevőnek róhatunk fel. Feltételezték, hogy a mtDNS U5-s haplocsoportja 45 000 évvel ezelőtt a Közép-Keletről érkezett (6, 26). Mi nem mutattunk ki egyetlen ennek megfelelő haplocsoportot sem. Továbbá, az európai mtDNS vonalak zöme, amelyek az európai változatok 60–70 %-át teszik ki, a Közép-Keletről mintegy 25 000 évvel ezelőtt érkezett (6). Következésképpen, a jelenkori az M170-el jellemzett, a törzsejlődés mélyebb rétegében lévő M89 származékát jelentő Y kromoszóma ágak ~20 %-a felel meg a Közép-Kelet újkőkorszaki örökségének. Továbbá, az Y ágak maradék ~50 %-a az M173 mutációhoz kötődik, ami a Közép-Ázsiából ~30 000

éve szétterjedt génállományának többségi hatását jelenti. Ezzel szemben a közép-ázsiai mtDNS 16223-C haplocsoportja (I. X és W) a jelenkori összetevőknek csak ~7 %-ért felelős (26). Ezek az ellentmondások részben az Y kromoszóma molekuláris korának más helyekre vonatkozó koroknál sokkal fiatalabb voltából is eredhetnek (27), ami a korábbi Y kromoszómák sokkal gyorsabb lecserélődésére utalnak. A nemektől függően eltérő népességvándorlási viselkedés is befolyásolhatja a az mtDNS és az Y változatok eloszlásképét.

A korábban osztályozott szardíniaiak, baszkok és lappok Európa peremén lakók (5), és alapjában véve azonos főalkotókkal rendelkeznek, mint más európaiak. Az ő gyakoriságukra vonatkozó sajtóságos helyzetüket feltehetően a genetikai sodródás és az elkülönülésük eredményezheti. Ezen túlmenően, elemzésünk kiemeli az epi-gravetti népességnek a Balkán északi részéből történő szétterjedését.

Ebben a tanulmányban vizsgált európai Y kromoszóma szinte mindegyike kettős (biallelic) mutációval jellemezhető 10 ághoz tartozik. Továbbá, az európai génállomány jelentős része kőkorszaki eredetűnek adódott, de az LGM után áthelyeződött, amikor Európa zöme benépesedett.

Az angol eredeti szöveg a SCIENCE 2000. november 10-i számában jelent meg „THE GENETIC LEGACY OF PALEOLITHIC HOMO SAPIENS SAPIENS IN EXTANT EUROPEANS: A Y CHROMOSOME PERSPECTIVE” címmel.

Szerzők: ORNELLA SAMINO, GIUSEPPE PASSARINO, PETER J. OEFNER, ALICE A. LIN, SVETLANA ARBUZOVA, LARS E. BECKMAN, GIOVANNA DE BENEDICTIS, PAOLO FRANCHALACCI, ANASTASIA KOUVATSI, SVETLANA LIMBORSKA, MLADEN MSRCIKIAE, ANNA MIKA, BARBARA MIKA, DRAGAN PRIMORAC, A. SILVANA SANTACHIARA-BENERECETTI, L. LUCA CAVALLI-FORZA, PETER A. UNDERHILL

Érdy Miklós (New York)

ÉSZREVÉTELEK A MAGYARORSZÁGI JAPÁN GENETIKAI VIZSGÁLATOK KIÉRTÉKELÉSÉHEZ

A közelmúltban több közlemény jelent meg az oszakai (Japán) orvosi egyetem professzora Dr. Hideo MATSUMOTO által Magyarország számára végzett genetikai vizsgálatok kiértékeléséről és értelmezéséről^{1,2,3}. Japánban az ilyenfajta genetikai vizsgálatok azt eredményezték, hogy évszázados bizonytalanság után megvilágosodott a japán szigetvilág népességének eredete. A genetikai eredmények azt mutatják, hogy a japán nép a Bajkál tó vidékéről, annak keleti oldaláról, Szahalinon és Koreán át vándorolt a Japán szigetekre, mai lakóhelyükre 10-15'000 évvel ezelőtt¹, míg régebben déli eredetet tételeztek fel. Úgy hírlik, az új felismerés az iskolai tananyag részévé vált.

Professzor Matsumoto szerint¹, laboratóriumában eddig 1209 mintát elemeztek Magyarország számára az Országos Hematológiai és Vértranszfúziós Intézet (Budapest) közreműködésével, amely a vérvételt intézte. Tudományos konferenciák kapcsán az adatok még nem közölt részleteibe nyílt betekintésem, amelyek egy részét dr. Tauszik Tamás, az intézet kutatója rendelkezésemre bocsátotta¹⁰, amiért köszönetet mondok. Annak ellenére, hogy az adatok csak egy része ismert számomra, olyan összefüggéseket figyeltem meg amelyeket a közleményekben^{1,2,3,11} nem elemeztek. Ezek az adatok a magyarság esetében is hasznosíthatók korai történelmünk homályos részleteiben történő tájékozódásra. Elemzéssel meg szeretném világítani a történelmileg hasznosítható adatok kiszűrésének lehetséges módját. Továbbá azt szeretném elérni, hogy az összes vérminta eddig már meglévő adataiból olyan tudományos közlemény lásson napvilágot, amely oly módon értékeli az eredményeket, mint ahogy az alábbiakban azt fölvezetem. Másrészt úgy vélem, hogy az általam bemutatott módszerrel kapott eredmények lesznek annyira érdekesek prof. Matsumoto számára, hogy várhatóan további vérmintákat fog megvizsgálni Magyarország számára, ugyanis az együttműködést abbahagyta 1990-ben. Ezért a hűség kedvéért úgy találom leghelyesebbnek a kiértékelési mód bemutatását, hogy az angolul Japánba írt levelemet

1. MATSUMOTO, Hideo: "Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában", előadás angolul. 3. Szittya Történelmi Világkongresszus, Cleveland, USA, (1990 május 25-28)

2. TAUSZIK Tamás: "Human Genetics and the Hungarian History", 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, 1A kötet, Sessiones Plenares Dissertationes, Debrecen, 203-232 (1990)

3. TAUSZIK Tamás: "Genetikai vizsgálatok és a magyarság történelme". Magyar Tudomány, 904-924 (1990) 8. szám

10. TAUSZIK Tamás: személyes közlés (Budapest 1990)

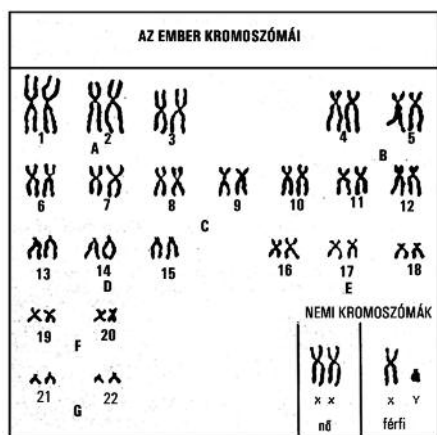
11. RÓNA-TAS András: "Megjegyzések a legújabb genetikai vizsgálatok történeti felhasználhatóságáról". Magyar Tudomány, 918-924 (1990) 8. szám

magyar fordításban közreadom a táblázatokkal és hivatkozásokkal együtt. Elöljáróban néhány genetikai alapfogalmat kívánok bemutatni az olvasó számára.

A gének

Az emberi test minden sejtmagjában 23 kromoszóma-pár van, kivéve az ivarsejteket, melyekben csak egyszer 23 kromoszóma van. Így egyik 23-at anyánktól, a másikat apánktól örököltük. Az állat- és növényvilág sejtjeinek magjában ugyanígy az őket jellemző számú és fajtájú kromoszóma van.

A kromoszómák kémiai összetétele DNS, azaz dezoxiribonukleinsav, amely egy óriás-molekula (angol szövegben

Az emberi testben lévő 23 kromoszómapár

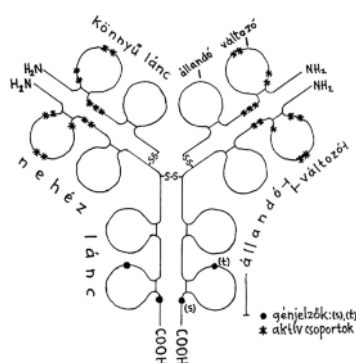
egy óriás-molekula (angol szövegben DNA-t látunk sav=acid miatt). A hosszú láncot váltakozva összekapcsolódott foszforsav és cukor (riboz) molekulák formálják. A cukor gyűrűjéhez kapcsolódik egyike a lehetséges négy nitrogén tartalmú gyűrűs vegyületnek (nitrogénbázis). A foszforsav-cukor-nitrogénbázisból álló ismétlődő csoport a nukleotid csoport, amely a DNS építőköve. Ennek tehát négy változata van. A két óriásláncból felépülő hosszú, létraalakú DNS vegyület, amelyben a létra fokait az összekapcsolódó nitrogén vegyületek képezik, több millió nukleotid csoportból áll-

hat. A létra a hossza mentén meg van csavarodva (kettős helix alakzat). Végül az óriás DNS molekula a sejtmag kromoszómaiként, többnyire X, kevésbé Y vagy V alakban összekötött rudacskák formájában jelenik meg az elektronmikroszkóp alatt, kissé különböző nagyságban.

A kromoszómák sajátos feladatot ellátó szakaszai a gének. 50 000-100 000 gén foglal helyet egy-egy kromoszómán, állandó helyüket "lokusz"-nak nevezzük. Ugyanakkor egy-egy gént képező résznek 10 000-150 000 közti foka van, amelyeket a négy alap-építőközből (nukleotidból) mindig egy-egy pár formál. A DNS-ből álló kromoszómák és gén-szakaszaik a földi élet kulcsa. Minden élőlény, állat vagy növény, ezen négy alapmolekula segítségével épül fel.

Az immunglobulinok és a génjelzők (genetikai markerok)

A gének fő szerepe az, hogy - közvetítő vegyületeken keresztül - az élethez szükséges fehérjéket szintetizálják. A tojás, a hús, az izom, az enzim, a vér mind fehérjéket tartalmaz. A vérben a vörösvérsejtek mellett különböző típusú fehér-vérsejtek vannak. Az emberi (és gerinces állati) test vírusok és baktériumok elleni küzdelmében nagy szerepe van ezeknek. Az immunrendszernek igen fontos tagjai az antitestek (az antibody-k). Ezek is fehérjék (proteinok) amelyeket gamma globulinoknak, vagy immuno-globulinoknak hívnak és a vérsavóban találhatóak. Ezek öt fajtája közül (G, M, A, D, E) főleg az IgG jelzésű antitest molekula fontos számunkra, az élő szervezetre alkalmazható genetikai vizsgálatokban.

Az IgG immunglobulin molekula (antitest) szerkezetének vázlata. (Matsumoto⁹ és Keeton adatai alapján).

Mint az idevonatkozó ábra is mutatja az IgG molekula ypszilónra emlékeztet. Egy-egy könnyű lánc foglal helyet az Y rövid ágaiban, míg a két nehéz lánc az ágakon mindkét oldalról végigfut és a szárát formálja. A molekula közepén a két nehéz láncot egy kötés tartja össze. Bár mind a könnyű, mind a kétszer olyan hosszú nehéz láncnak a felső végén egy egyformán 108 aminosavból álló rész erősen aktív és változó összetételű a behatoló különféle kórokozók megsemmisítésére, az Y molekula szárába lenyúló nehéz láncok összetétele a 109. tagtól az utolsó 446. tagig állandó (konszervatív tartomány). Nemzetközi együttműködéssel 1956 óta azonban, azt állapították

meg, hogy az Y szárába nyúló nehéz láncok állandó részében egy-két eltérő aminosav jelenik meg az emberiség különböző csoportjainál. A népcsoporton belül ez a sajátos összetétel állandó marad és öröklődik. Az ilyen megváltozott aminosavakat nevezik genetikai markernek, amelyet génjelzőnek fordítunk. (Az angol irodalomban genetic marker, gamma marker, avagy allotypic marker a nevük, rövidítésük Gm.) Így a népcsoportoknak a messze elvándorolt részei hosszú ideig megtalálhatók az immunglobulinok nagyfokú állandóságának következtében. Ezek segítségével nyomozták ki a japánok népük eredetének legvalószínűbb helyét.

Az, hogy egyes népek vérében az immunglobulinok különbözők, valójában azt jelenti, hogy az azokat gyártó gének különbözők. A fizikai és kémiai módszerekkel azonban nem a géneket, hanem azok termékeit, a fehérjéket és a rajtuk lévő genetikai markerokat, génjelzőket elemzik. Így a "markergén" elnevezés valójában pon-

9. MATSUMOTO Hideo: „Studies on the marker gene. Gm st, characteristic of Mongoloid populations“. Bulletin of the Osaka School, Supplement“, 77-89 (1984)

tatlan és helytelen fehérjékre alkalmazva, a gének ugyanis nem fehérjék.

Japán és holland kutatók azt találták 1964-ben és később, hogy az Y szarának állandó, nehéz láncában két aminosav sajátosan különbözik keleti népek, a mongolidok esetében. Ezt a két aminosav cserét két betűvel "t" és "s" betűkkel jelölték, azaz Gm st jelzéssel. Egy másik, újabb nomenklaturában a betűk helyett számokat használnak, az "s" száma 15, a "t" megfelelője 16.

Ez a Gm st csoport legnagyobb mennyiségben a Bajkál-tó szélesebb környékén lakó, vagy onnan származó, úgynevezett "északi mongolid" népeknél (burját, japán, koreai) található, de abban a térségben kialakult, később délebbre vándorolt türk népnél az ujuguroknál is meg van 10% körüli mennyiségben. A Gm st génjelző a távoli magyarságban is jelen van. Más török népektől, vagy obiugoroktól Matsumotonak - mint mondta - még nincs vérmintája.

A Gm st néhány más csoporttal együtt öröklődik, így a génjelző pontos jelölése Gm ab3st. Az ilyen együttöröklődő marker csoportokat a genetikában "haplotypus"-nak nevezik. Minden egyes személynek a vérében csak két fajta IgG génjelző csoport, azaz haplotypus lehet, amelyek a két szülőtől származnak. (Ezek egyenként az IgG 3. alosztályán vannak, amelyet ebben a tanulmányban vizsgálunk.) Előfordul, hogy a két csoport azonos. Azért kell az egyedek nagyobb számú csoportját (50 - 100) elemezni, hogy a népcsoportra jellemző génjelzők helyes százalékos arányát megkapjuk. Egy-egy etnikai csoporton belül 3 - 5 féle haplotypus található nagyobb százalékban.

A keleti népekben jelen lévő másik génjelző a Gm afblb3, a "déli mongolidok"-ra jellemző. A gének központja Dél-Kína Yunnan és Guangxi tartományában van, onnan fokozatosan csökken észak felé.

Ennek a két markernek a gyakoriságát figyeljük a dolgozat (levél) szövegében és a táblázatokban. Ezen kívül a 3. ábrához további magyarázatot adtunk az európidok génjelzőit illetően. E bevezetés után úgy véljük, hogy a prof. Matsumoto számára írt, alább következő elemzés az olvasó számára jól követhető lesz. A magyar szakirodalomban szokásos "mongolid" elnevezés helyett azonban a Japánba küldött levélben a régebbi kifejezést a "mongoloid"-ot használjuk Matsumoto szóhasználatán nem akarván változtatni s ezt a levél fordításában is követjük.

Az adatok kiértékelése

Prof. Hideo MATSUMOTO,
Osaka Medical Colleg, Osaka, Japán,
Igen tisztelt Matsumoto Professzor Úr!

1991. jan. 28.

Együtt vettünk részt a 3. Szittya Történelmi Világkongresszuson Cleveland-

I. MATSUMOTO, Hideo: "Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában", előadás angolul. 3. Szittya Történelmi Világkongresszus, Cleveland, USA, (1990 május 25-28)

ben, ahol előadása után¹ beszélgettünk a magyarországi genetikai eredményekről. Az én előadásom a hunokról szólt amelyet professzor úr is meghallgatott.

Említette, hogy a bemutatott magyar vonatkozású táblázatokat és térképeket dr. Tauszik készítette Budapesten¹. Beszélgetésünkkor több kérdést tettem fel, mivel az eredmények nem voltak eléggé világosak számomra annak ellenére, hogy kémiai és orvosi területekhez köt a hivatásom (PhD, DDS) és hogy elmélyült tanulmányokat folytatok történelemből.

1990 nyarán szerencsére két alkalommal is találkoztam más kongresszusokon dr. Tauszik Tamással és hosszabban beszélgetni tudtam vele az eredményekről.

Látom, ahogy most az adatok el vannak rendezve, az a jelen helyzetet tükrözi^{1,2,3}. Az átlagolás azonban azt eredményezi, hogy a történelmi szempontból felhasználható információ elmosódik, amely segíthetne a magyar eredet korai szálainak a követésében. Jelenleg Magyarországon csupán népességi "sziget-elemzés" nyújthat bepillantást népünk múltjába. Budapesten részletes kérdéseimre dr. Tauszik volt szíves rendelkezésemre bocsátani általa kiszámított és professzor úr által elemzett olyan genetikai adatokat amelyek engem különösképpen érdekeltek¹⁰. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a mai magyarság több csoportjának magas bajkái, azaz északi mongoloid génjelző Gm st tartalma van.

Keleti gének a magyarországi népességben

A mellékelt 1. ábra sávjai segítségével rendeztem táblázatba annak a 12 helységnek az eredményeit, amelyek rendelkezésemre álltak a Magyarországon megvizsgált 26 helység közül. A 12-ből öt olyan helységet találtam, ahol a Gm st mennyiség 10 ± 2 %-os mennyiségben van jelen ($= 0.10 \pm 0.02$ gyakoriság, vagy frekvencia - E.M.). Az öt magas minta átlaga 10,3 %. Ezek a számok az összeget képviselik a Gm (abst) és a Gm (z)ab st északi mongoloid haplotypusoknak, amelyek külön-külön vannak feltüntetve Tauszik közleményeiben^{2,3}. A táblázat ugyancsak feltünteti a Gm afblb3 déli mongoloid génjelző mennyiséget a magyar mintákban. Ez általában nagyon alacsony, 0,5 %-tól le zéró %-ig, de váratlanul kiugró minták is adódnak 4,52 és 3,05 %-os értékkel.

A 2. ábrán a mintavételi helyek alapvető térképet láthatjuk, amelyet az ön előadásában¹, valamint Tauszik két tanulmányában^{2,3} és előadásában⁴ is láttunk.

1. MATSUMOTO, Hideo: "Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában", előadás angolul. 3. Szittya Történelmi Világkongresszus, Cleveland, USA, (1990 május 25-28)

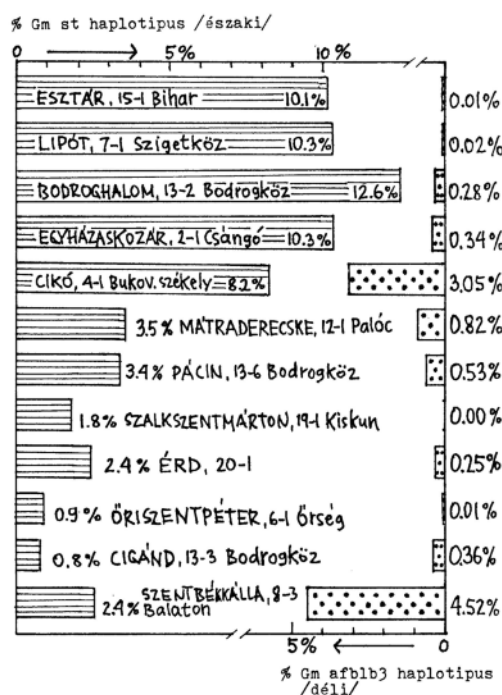
2. TAUSZIK Tamás: "Human Genetics and the Hungarian History", 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, 1A kötet, Sessiones Plenares Dissertationes, Debrecen, 203-232 (1990)

3. TAUSZIK Tamás: "Genetikai vizsgálatok és a magyarság történelme". Magyar Tudomány, 904-924 (1990) 8. szám

4. TAUSZIK Tamás: "Kapcsolat a magyarság történelme és öröklődő tulajdonságai között", előadás az 5. Magyar Őstörténeti Találkozón, Altenberg, Németország, (1990 június 17-23) magnószalagon és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványában

10. TAUSZIK Tamás: személyes közlés (Budapest 1990)

Én azonban a mintavételi helyekhez tartozó mennyiségi adatokat is feltüntettem harmadik dimenzióként. Így ránézve a 2. ábrára az látszik hogy $0,10 \pm 0,02$ Gm st gyakoriságú vérminták tűnnek fel Magyarország keleti, északi és nyugati részén, ahol őslakos magyar népi csoportok élnek. Az a népesség, amely az ország déli részén a magas értékeket adta, olyan csoportoktól ered, amelyeket az 1940-es évek közepén telepítettek oda, eredetileg a Kárpátokon túli területekről,

1. ábra.

Mongoloid génjelzők magyar vérmintákban.

A sávokban: helységneve; a térképen (2. ábra) a mintavételi hely száma; vidék vagy népcsoport neve.

(Számadatok Tauszik T. szivességéből¹⁰)

amelyek a történelmi Magyarországon kívül esnek. Ezek a "csángók" és "bukovinai székelyek" amelyek a magyarságnak izolált csoportjai.

Már ezekből az adatokból is feltűnik, hogy a kereken 10-12 %-nyi értékek egyöntetűek a magyarság távoli csoportjai között és még olyan csoportoké is ugyanaz, amelyek évszázadokon keresztül elszigetelve éltek a Kárpátokon kívül. Emiatt úgy látszik, hogy a 10-12 % Gm st mennyiség a várható magas plató a

10. TAUSZIK Tamás: személyes közlés (Budapest, 1990)

magyar minták esetében, amely érték számos vidéken lecsökkent az elmúlt évszázadok folyamán.

Az utóbbi évezred folyamán a magyarság nagy vérvesztéseket szenvedett külső inváziók következtében. A Kárpát-medence nagy területeken elnéptelene-

2. ábra.

*Magyar mintavételi helyek a GM st bajkái
(északi mongoloid) génjelző helyi gyakoriságának
bemutatásával (Bodrogköz térképrészlet).
(A 2-1 és 4-1 helyre a Kárpátokon túlról jött elszigetelt
magyar csoportok települtek)*

dett. Az idegen Habsburg dinasztia, amely megszerezte a magyar trónt sok helyütt nem engedte, hogy a kipusztult területeket a magyarok benépesítsék, hanem oda más európai telepéseket hoztak, illetve ezeket magyarok közé is telepítették. Bár e telepések legnagyobb része asszimilálódott, összeházasodott és ma olyan jó magyar, mint bárki, nyilvánvaló, hogy az ő vérük nem alkalmas a korai magyar történelem szempontjából felhasználható genetikai vizsgálatokra.

A helytörténet és helyi embertani vizsgálatok segítségével ki kell keresni a *népesség olyan szigeteit* amelyek lakossága háborítatlanul maradt a 13. és a 16-17. században, sorrendben, a mongol és az ottomán támadások idején. Az avarok, egy rokon nép és más kisebb arányú csatlakozott keleti nép a 9. századtól induló keveredésének lehetséges területei szintén számításba vehetők. Valójában azonban csak a genetikai elemzés tudja megerősíteni a csoportokra vonatkozó feltételezés helyes voltát, ugyanis nem várt meglepetések adódhatnak (pl. az őrségi minták nem keleti, hanem erősen európai jellege, vagy a kiskunoknál a keleti génjelzők a vártnál jóval alacsonyabb aránya. – É.M.)

A Gm st, ÉSZAKI MONGOLOID GÉNJELEZŐ “telítettségi értéke”

Egy másik fontos összefüggést is figyelembe kell vennünk a 3. ábra segítségével. A magyar minták 10 ± 2 Gm st tartalma csak akkor értékelhető kellő megvilágításban, ha azt összevetjük a 26 %-nyi japán és 30,7 %-nyi burját mongol azonos génjelző tartalommal⁶. Ha az utóbbi számot az északi mongoloidokra jellemző *telítettségi érték*-nek tekintjük (tudva, hogy az orocséneknél /Olunchun/ ez az érték magasabb is lehet; Amur, ÉK-Kína) akkor az öt magas magyar minta 10,3 %-os átlaga, 33,5 %-nyi *telítettséget* képvisel.

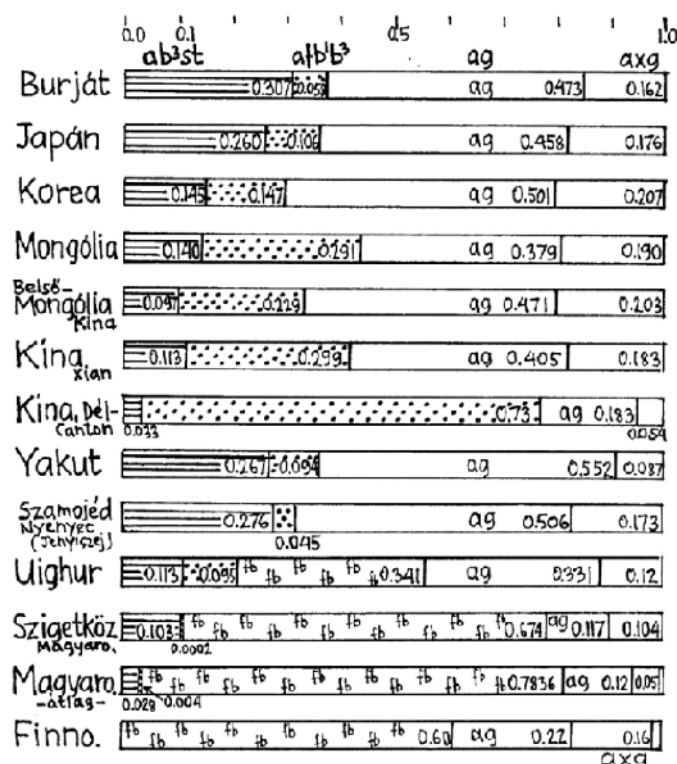
(Matsumoto elemzésében a Bajkál-tó vidéke, a burjátok mai lakóhelye képviseli az északi mongoloid géncentrumot. A Bajkál-tó vidékén volt a korai hun birodalom központja is. - É.M.) A 33,5 %-os telítettség oly magas érték, hogy ez abszolút kizárja annak a lehetőségét, hogy megerőszakolás során jöjjön létre Magyarország 13. századi rövid mongol megszállási ideje, vagy bármely más megszállás alatt. Ilyen magas százalék a magyarság mintáiban, vagy egy egykori jelenlétet jelez a Bajkál régióban, vagy keveredéssel járó hosszú tartózkodást, magas ab3st haplotypust tartalmazó nép szomszédságában. Ez egy olyan történelmileg alátámasztható folyamatot szükséggel magyarázatként, amely számot tud adni a magyarság csoportjainak 33,5 %-os telítettségéért.

A bajkáli, vagy északi mongoloid gén jelzője, a Gm st szintén jelen van az ujgurban 11,3 %-ban⁶. Így úgy látszik, hogy míg a Gm st-nek megfelelő gén koncentráldik az északi mongoloidokban (burját, japán, koreai), a gén szinten jelen

6. MATSUMOTO, Hideo: “Characteristics of Mongoloid populations based on the human immunoglobulin allotypes”. *Anthrop., Anz. (Stuttgart)* 46,2 119-127 (Juni 1988). L.: ebben a kiadványban

van alacsonyabb koncentrációban az ujjur-türkőkben és a magyarokban, tehát nem-mongoloid csoportokban is. Így talán ezt földrajzi génjelzőnek is tekinthetjük?

A belső-ázsiai török népek IgG immunoglobulinjának a Gm ab3st és a Gm afblb3 haplotypus tartalma, továbbá az Ob vidék voguljainak és osztjájkainak adatai is szükségesek ahhoz, hogy a történelmi mozaikot összeillesszük és élésítsük a képet. Azt már tudjuk, hogy a finnek és magyarok közötti hipotetikus

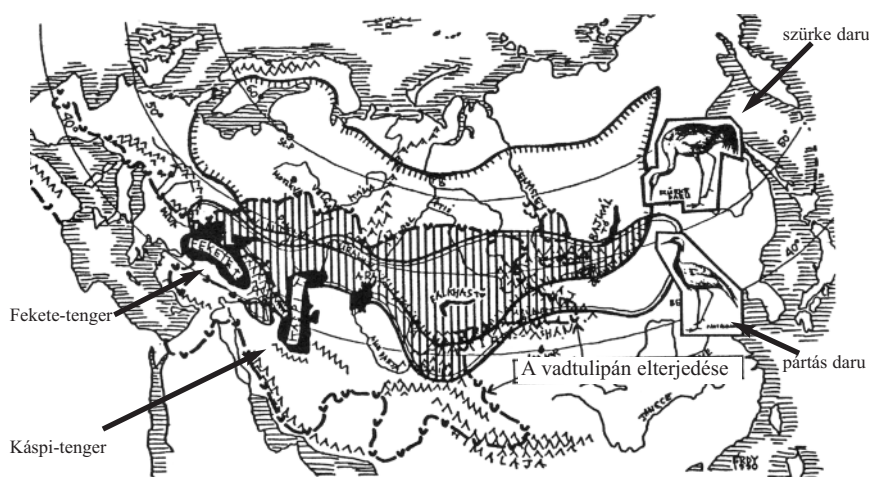
3. ábra

Különböző népek IgG immunoglobulinjánál talált génjelzők gyakorisága (e.g.: 0,120 gyakorisága = 12,0%). (Az ázsiai adatok Matsumotótól⁶, a magyar^{2,3,10} és a finn⁷ adatok Tauszik közleményeiből valók)

2. TAUSZIK Tamás: "Human Genetics and the Hungarian History", 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, I/A kötet, Sessiones Plenares Dissertationes, Debrecen, 203-232 (1990)
3. TAUSZIK Tamás: "Genetikai vizsgálatok és a magyarság történelme". Magyar Tudomány, 904-924 (1990) 8. szám
5. TAUSZIK Tamás: Kommentár "A magyarság történelme és öröklődő tulajdonságai" témájú kerekasztal konferencia folyamán - magnószalagon - 5. Magyar Östörténeti Találkozó, Altenberg, Németország (1990 június 17-23)
6. MATSUMOTO, Hideo: "Characteristics of Mongoloid populations based on the human immunoglobulin allotypes". Anthropol. Anz. (Stuttgart) 46,2 119-127 (Juni 1988). L.: ebben a kiadványban
10. TAUSZIK Tamás: személyes közlés (Budapest) (1990)

rokonságot a genetikai adatok nem igazolják, a két nép lényegesen eltérő genetikai felépítése miatt^{2, 5}.

Összefüggések más társtudományok eredményeivel

4./a. ábra.

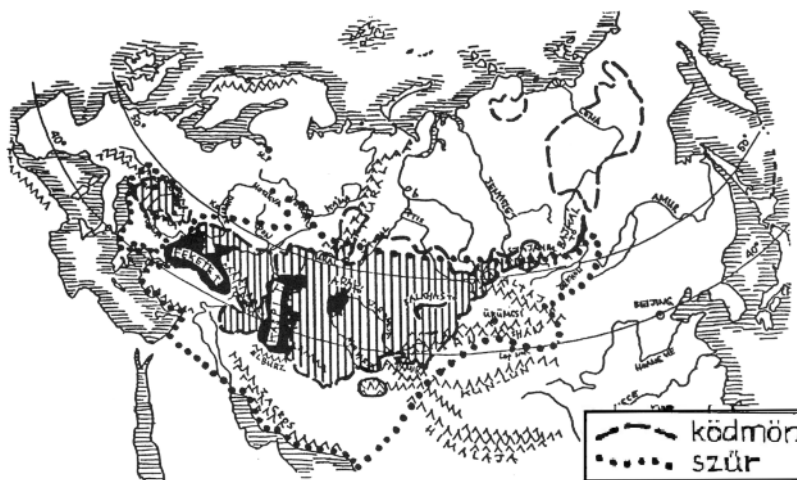
A magyar eredet szempontjából számbaveendő területeket jelölő rétegzett térkép¹⁴
Díszítőművészeti és élet-földrajzi adatok alapján rétegzett térkép (a vadtulipán elterjedése, a partás daru és a szürke daru fészkelési térképe)

A 4. ábra (A és B) amit csatoltam érdekes lehet az ön számára. Ezeket a térképeket bemutattam a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson (CIFU-7) tartott két előadásomban 1990 augusztusában. Közlésük folyamatban van. A térképek olyan átlapoló területeket jelölnek, amelyeket egyrészt díszítőművészeti és élet-

7. ÉRDY Miklós: "A magyarság finnugor őshazája a történelem társtudományai térképekre vitt adatainak tükrében", előadás, 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, Debrecen (1990 aug. 27 - szept. 2), 6. kötet, Historica, Archaeologica et Anthropologica 65-70 (1990). Megjelent a ZMTE 9. sz. kiadványában
8. ÉRDY Miklós: "A magyar díszítőművészet és a finnugrisztika", előadás, 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, Debrecen, (1990 aug. 27 - szept. 2) 4. kötet, Ethnologica et Folklorica 435-440 (1990).
14. A "térkép rétegzésének módszerét" és ezzel kapcsolatos részeredményeket a 7. és a 8. hivatkozásokon kívül tárgyalta:
ÉRDY Miklós (1987): "A magyar díszítőművészet alapelemeinek eurázsiai kapcsolatai", előadás a XXVI. Magyar Kongresszuson, 1986. november 29-én, Cleveland, USA. Közzölte: "A XXVI. Magyar Találkozó Krónikája", Árpád kiadó, Cleveland, 279-310. oldal (1987). Ugyanaz: Különlenyomat. Megjelent a ZMTE 2. sz. kiadványában
ÉRDY Miklós (1989): "A koronázási palást szegélyén a daru, a tulipán és István király balkeze - magyar őstörténeti vonatkozásokkal", Szittyakürt (Cleveland, USA) (1989 március-szeptember) négy részben: 3-4, 4-5, 6-7, 8-9. szám. Ibid.,
Közlés folyamatában in: "Történelem, régészet, néprajz", Tanulmányok Farkas József tiszteletére, Ethnica sorozat, Szerk. Ujváry Zoltán, Debrecen, (1991). Megjelent a ZMTE 25. sz. kiadványában.
GERVERS-MOLNÁR, Veronika (1973): "The Hungarian Szűr And Archaic Mantle of Eurasian Origin", Royal Ontario Museum, Toronto, Canada

földrajzi adatok^{7, 8} másrészt néprajzilag jellegzetes külső viselet elterjedése⁷ jelöli. További térképeket mutattam be a kongresszuson, amelyek más társtudományokon, így népzene összehasonlításán, népmese elterjedésén, embertanon stb. alapultak, de több más térkép készítésére is vannak adatok.

A térképek, amelyeket sok írott történelmi forrás támaszt alá (perzsa, arab, bizánci, orosz, magyar, nyugat-európai) egy belső-ázsiai övezet felé mutatnak, főleg a

4./b. ábra.

A magyar erdet szempontjából számbaveendő területeket jelölő rétegzett térkép¹⁴.

Néprajzilag jellegzetes külső viseletek - ködmön és szür - elterjedésének rétegzett térképe.

Ködmön: szőrmével befelé viselt bőrujjas, lehet rövid vagy hosszú és díszített.

Szür: posztóból készült, vállon hordott külső viselet, lehet díszített

(Gervers-Molnár Veronika (1973) adatai Érdy kiegészítésével)

40-50°-os földrajzi szélesség sávjában, s ez egészen a Bajkál-tóig nyúlik. A konklúzió tehát az, hogy a Kr. u. I. évezred folyamán az Etelközből jött magyarokkal rokonságban levő népekért és a magyarok korai szálláshelyeinek valószínű vidékeiért, az Urál és Ob, meg Pecsora régiói helyett, ezt a steppei övezetet és ennek hun rokon türk népességet (utalok kínai évkönyvek útmutatására) kell elsősorban tekintetbe venni. *Az interdiszciplináris térképek átlapoló magja ugyanis nem erősíti meg a magyarok nyelvészetileg levezetett finnugor eredetét, míg a genetikai adatok eddig rendelkezésemre álló mennyisége egyetértésben van a térképrétegezés eredményeivel.*

Remélem, hogy a többi már meglevő genetikai adat ilyen elemzése, valamint

7. ÉRDY Miklós: "A magyarság finnugor őshazája a történelem társtudományai térképekre vitt adatainak tükrében", előadás, 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, Debrecen (1990 aug. 27 - szept. 2), 6. kötet, Historica, Archaeologica et et Anthropologica 65-70 (1990). Megjelent a ZMTE 9. sz. kiadványában
ÉRDY Miklós: "A magyar díszítőművészet és a finnugrisztika", előadás, 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszus, Debrecen, (1990 aug. 27 - szept. 2) 4. kötet, Ethnologica et Folklorica 435-440 (1990)

14. Lásd előző oldalon

további magyar népesség-szigetekre vonatkozó eredmények meg fognak jelenni a jövőben professzor úr, vagy dr. Tauszik közleményeiben. Azt szeretném, ha ez a levelem növelné az érdeklődését a magyar vérminták iránt és további magas Gm st tartalmú magyar szigetek válnának ismerté és lennének dokumentálva.

Ha úgy gondolná, hogy valamiben segítségükre lehetek, biztosítom, hogy erre időt fogok szakítani.

Kedves Professzor Úr, ha van ideje kérem kommentáljon levelem tartalmára. Emellett kérem, hogy magyarázza meg, hogy pontosan mit értenek az alatt hogy „Timour” (egy személynév), amikor 1984-ben a következőket írta (85. old. Bulletin ...):

“Ebben az értelemben a genetikai jelzők északi csoportja egybe esik az urál-altaji nyelvek csoportjával, így nyelvészetileg a Timourként ismert lovasnomádokkal és a hunokkal.”⁹

A finnugor kongresszuson egy kolléganővel együtt megismerkedtünk kazáni tatár és baskír résztvevőkkel. Megtuttuk, hogy a baskírok maguk is végeznek genetikai vizsgálatokat, de más paramétereket használnak. Több orosz nyelvű közleményüket kollégámnak adták és ő ezeket továbbítani fogja az ön számára. Ha kíváncsi, ezt az ismeretséget tán oda lehet fejleszteni, hogy professzor úr török vérmintákat kaphasson a Szovjetunióból.

Nagy tisztelője, ÉRDY Miklós PhD, DDS
West New York, NJ, USA

Másolat: dr. Tauszik Tamás

Zárásgondolatok

Ezt a tanulmány-levelet az olvasó számára két gondolatsorral szeretném zárni.

1. Nem értjük, hogy egy közzétett megjegyzésben mások hogy olvashattak a tetemes telítettséget hordozó magyar mintákból mindössze 1,69 %-os északi mongoloid génjelző tartalmat, a vizsgálatok történeti felhasználhatóságát úgy kommentálva, hogy: “...a mai magyar lakosságban van egy igen kis százalék mongoloid elem”...amely...“mennységileg elhanyagolható.”¹¹ Vagy másutt ugyan-csak a magyarságra vonatkoztatva: “és csak nagyon kicsi, nyomelemnyi arány-

9. MATSUMOTO Hideo: „Studies on the marker gene. Gm st, characteristic of Mongoloid populations“. Bulletin of the Osaka School, Supplement“, 77-89 (1984)

11. RÓNA-TAS András: “Megjegyzések a legújabb genetikai vizsgálatok történeti felhasználhatóságáról”, Magyar Tudomány, 918-924 (1990) 8. szám

12. RÓNA-TAS Andrásal beszélget Németh Ferenc „Közös ős vagy kölcsönhatás?” címmel, Élet és Tudomány, 1286-1287 (1990 okt. 12) 41. szám

ban mutatkoznak benne a sárga alrassz génmutatói”¹². S harmadikként: “S meg a három megyéből jelzett legmagasabb adat, a 0,031 is alatta van bármilyen szignifikáns értéknek.”¹¹ Itt a 0,031 frekvencia, azaz 3,1 % “legmagasabb adat”-kénti említése hibás.

2. Prof. Matsumoto egyik általam lefényképezett vetített diája azt mutatja¹, hogy a Haifa-i diákok vérében Izraelben 80,8 % europid és 2,3 % mongoloid mellett 16,9 % negrid génekre utaló jelzőt találtak. Egy ugyancsak 1990-ben megjelent genetikai munka szerint¹³ ”minden Palesztinából származó zsidó közösség génállományának 5-10 %-a bizonyosan afrikai, tehát fekete eredetű.” Az afrikai nagyassz génjelzőinek közel 17 %-os jelenléte ellenére, senki sem gondol arra, hogy az izraeliek négerrek lennének. Ugyanígy, mikor a magyarságban igen magas europid százalék mellett mongoloid génjelző fehérjéket is találnak, nem azt jelenti, hogy a magyarok mongoloidok lennének. Mérsékelt vagy alacsony koncentrációban a génjelzők csupán a földrajzi helyet jelölik, amellyel az illető nép egyenes vagy közvetett módon a múltban, kapcsolatban volt. Így az elkerülhetetlen gén-áramlás világosan jelzi az izraeliek múltba nyúló jelenlétét Afrika közelségében. Ugyanígy, az eddig rendelkezésre álló genetikai adatokból és az interdiszciplináris kiértékelésből az látszik, hogy magyarságnak a 10-12 %-ot (azaz 33,5 %-os telítettséget) is elérő bajkái génjelzői kijelölik Euráziának azt a régióját ahonnan törzsökös népességünknek, vagy népünk egy jelentős részének származnia kellett. Ez az a vidék amerre Körösi Csoma a magyar eredet szálait kereste, 1821-ben azt írva a közép-ázsiai steppe övezetre és Dzsungária környékére utalva: ... “én az eddig valókból tökéletesen meg vagyok győződve, hogy a mi Elejink ezen Vidékekről szállottak le” ...

1. MATSUMOTO, Hideo: “Magyar vérségi kapcsolatok Ázsiában”, előadás angolul. 3. Szittya Történelmi Világkongresszus, Cleveland, USA, (1990 május 25-28)

13. CZEIZEL Endre: A magyarság genetikája. Debrecen 1990

Miklós Érdy (New York)

COMMENTS ON THE EVALUATION OF JAPANESE GENETIC TESTS IN HUNGARY

Prof. H. Matsumoto in Japan analysed 1209 blood serum samples for Hungary. The genetic marker composition of IgG immunoglobulins was determined. Of interest is the Gm st content characterizing northern Mongoloid populations. The corresponding gene is centered at the Lake Baikal region. The way the Hungarian data are assembled in recent publications represent the present, but the averages are likely to wash out potential historical information, that could be useful to trace the early history of Magyars.

Hungary suffered from major invasions during the 13th and the 16-17th centuries, and lost large parts of its population. Settlers of various European stock were brought in, who mixed with the Magyars and largely became assimilated. But their blood is not suitable to learn about Hungarian early history. Only properly selected *ethnic island analysis* would yield useful data.

The author had access to unpublished data as a courtesy of T. Tauszik of Hungary¹⁰ and applied the island analysis approach. He found that 5 locations out of 12 known to him (of a total of 26 sites) had Gm st concentrations at 10 ± 2 %, averaging 10.3 %. When considering that 30.7 % is the highest level of the Gm st marker with the Buriat Mongols living around Lake Baikal, then the Hungarian high samples represent a 33.5 % *saturation value*. The Finns were found to be much different from all magyar samples not supporting the hypothetical relationship derived from linguistics. The 10.3 % Gm st content indicates either a one-time presence of early Magyars in the Baikal region, or requires a historically proven large scale commixing with a group of high Gm st content. On the other hand, the inner core of overlapped interdisciplinary maps indicate that the early history of the Magyars is to be sought on the Central Asian steppes, reaching to the Baikal region, which is in agreement with the genetic data.

Így írják a japánok

A TEKNŐS JELCSALÁD*

I. A teknős (tekeneus) piktogramja

A magyar krónikairadalomból és a székely rovásírás feliratok előfordulásának helyszíneiből eddig is feltételeztünk, hogy a nikolsburgi ábécé nem (vagy nem csak) Árpád népének írásjel-rendszere a Kárpát-medencében. Logikus, jól belátható írástörténeti szempontok alapján mégis arra a gondolatra jutottunk, hogy valamilyen módon a székely írásjelek mégis elvezetnek népünk régmúltjába. Csak meg kell találni a megfelelő írástörténeti eszközöket.

A székelység periférikus elhelyezkedése a Kárpát-medencében elégséges bizonyíték arra, hogy Árpád népének honfoglalása előtt is nyelvünket beszélték. A periférikus elhelyezkedés csak nemzetiségeink háborítatlan számbeli növekedésének helyszíne volt hazánkban, míg népünk a tatárjárás, majd a török háborúk pusztításai miatt hazánk déli és középső részén, Erdély hadak-járta folyóvölgyeiből szinte teljesen elpusztult. Különösen kitűnik északon a szláv, Erdélyben és az Alföld peremén pedig a vlah (oláh) népesség térnyerése a 17. században. (A Habsburgok újratelepítési politikájáról és a trianoni diktátum népesedéstörténeti következményeiről nem is beszélve.) A székelység nyelvcsereje – kizárható, nyelvükben ennek nyoma nincs.

Arra gondoltunk, hogy elfogulatlan írástörténeti adatokból kiindulva oly módon próbáljuk megtalálni a nikolsburgi jelek eredetének „forrását”, írástörténeti (és történelmi) kapcsolatait, hogy néhány egyedi, jellegzetes és képszerű jelet kiválasztunk „szondázó” útmutatónak, amelyek szerencsés esetben megadják a további kutatás irányát. Melyik kultúrában, *írástörténeti kultúrkörben* van, vagy lehet (esetleg) keresnivalónk. „Szondázó” jelnek a nikolsburgi jelrendszer alábbi jeleit választottuk:

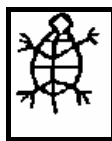
Az „ew” (= ü) jelet, miként az „us”-t is azért, mert olyan sajátságos képjelet (piktogramot) sejtünk forrásául mindkettőnek, amelynek négy lába van. Az „u”-t

* A tanulmány az 1991. évi előadás javított, átdolgozott változata

rovástechnikai ok miatt. Van egy hasonló formájú, de kevesebb vonallal róható jel: – mégis (többnyire) ragaszkodtak a bonyolultabbhoz. Úgy gondoljuk: nem minden ok nélkül. Előzménye a mediterránumban és Európában nincs. A germán rúnákba a gótok írásán át vezetett az útja, ahol egyszerűsített változataival együtt „p” a hangértéke. (Kylver:) Mivel a germán rúna a 7. század végétől nem használatos Közép-Európában, csak északon, így joggal feltételezzük, hogy a székely rovásírás előzményéből került át a gót jelrendszerbe még a Kárpátokon kívül a hun-korban úgy, hogy a megismert ideogrammból (rajzában egyszerűsítve) a gótok betűjelet alkottak.

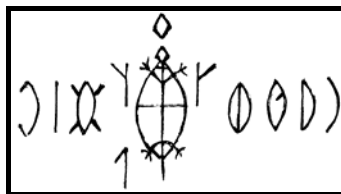
A „tprus” egyedien különleges képjelnek tűnik és (tⁱprus) „tiprós”-nak (is) olvasható. Tizenhárom! – igen nehezen róható vonalból áll!

A szakirodalomban olyan műveket kerestünk, amelyekben „írástörténeti kezdeteket”, képeleket (piktogramokat) találunk. Elhatározásunk első mozzanataként, így került rögtön kezünkbe Th. W. Danzel „Die Anfänge der Schrift” c. könyve ⁽¹⁾ amelynek szemléltető anyagát végiglapozva megakadt szemünk a XXXV. tábla rajzain, mert megpillantottuk a „kínai” teknős piktogramját a 6. sorszama felett:

A XXXV. tábla az ókínai képirás jelekből tartalmaz egy válogatást. Nem volt előttünk ismeretlen a kínai írástörténet, – így az sem, hogy a teknős piktogramjából ideogrammákat származtattak. A piktogram rajza az alsó páncél természetes rajzolatait láttatja velünk, amelyek minden teknős alsó páncélján megtalálhatók.

A kínaival azonos írástörténeti kultúrkörbe tartozók, egyazon módon alkothattak ideogrammákat. Látjuk, hogy a teknő körvonala és a teknőn kívül eső lábak alkotják a nikolsburgi ew (ü) hangértékű jelet, – de a teknő körvonalával és a középső (függőleges) fővonallal ki lehet „vonni” belőle az us jelet is. Majd további jeleket tudunk „kínai módra” a piktogram vonalaiból, részegységeiből származtatni:

Az első „írástörténeti nyomok” (tehát) rögvést a kínai írás és kultúrkörbe

vezettek, a százszor meg- és letagadott hunok szomszédságába. Ezek után (logikusan) az ókínai írástörténetben kezdtük keresni a többi „szondázó” jelet is, majd megtalálásuk után visszatértünk a teknőshöz. Igyekeztünk mindent megtudni róla.

A kínai ősi világkép a teknősben nyert hasonlatot. Felső, gömbölyű páncélja az ég boltozatát, a lapos alsó a földet jelképezte. Nyelvtudományunk a ’teknő’ szót ótörök jövevényszónak ⁽²⁾ tartja, miként béka szavunkat ⁽³⁾ is. (Tehát teknősbéka ⁽⁴⁾ szavunk is az.) Az ótörök ’béka’: „*baqa* Kröte || kara kurbaga” (AlttGramm) ⁽⁵⁾.

Gabain ótörök szószeredete a belső-ázsiai és észak-mongóliai, a Felső-Jeniszejtől a Hétfolyóig, valamint Talas völgyéig, Tunhuangtól Etsen-golig és az Északnyugat-Kínában lévő Kan-su tartományig terjedő ótürk feliratok nyelvén alapul. A hunok és avarok elvonulása után a térséget elfoglaló török népek nyelvvel azonos.

De a hunok is e népek elődeivel alkottak birodalmakat. Mongóliai temetőik vallomása szerint is több fajtából ötvöződtek: „Az újabb és újabb embertani leletek alátámasztják azt a véleményt, hogy az ázsiai hunok Mongólia területén igen kevert népességet jelentettek, a mi utóbbi leletünk alapján az iráni antropológiai jelleg szembetűnő. Ez igazolni látszik Harmatta János vonatkozó véleményét, aki szerint a hsziung-nuk uralkodó rétege keletiráni (száka típusú) nyelvet beszélt.” ⁽⁶⁾

Töröknek tekintett jövevényszavaink kutatásának alapvető problémája (szerintünk az), hogy az átvétel irányát szinte minden esetben monoton egyirányú folyamatként tárja elénk nyelvtudományunk, pedig az érintkezések általában kölcsönös, kétirányú következményekkel járnak. Az még nem perdöntő bizonyíték, ha egy török jövevénynek tekintett szavunk több török nyelvben is jelen van. Attól még lehetnek átvevők akkor is, ha a szó a többi finnugor nyelvben ismeretlen. Különösen az ujugorok elődeivel volt szoros a kapcsolatunk, mert egy régen különvált, s így archaikus eredetiségükben megmaradt töredékük, a sárga ujugorok nyelvében még ma is több mint 200 közös használatú szót talált (az ujugur) Nyat Tohnyaz. ⁽⁷⁾ A felsorolt szavak negyedrészt „finnugor”-nak tartja nyelvtudományunk. De van közöttük „szláv” is.

És most nézzük sinológus szerzők véleményét a teknősről:

„Teknős gui a kínai teknős minden időben nagymértékben szimbolikus teremtmény. A szólásmondás ’elrejtett titkai – égnek és földnek’ elterjedtek Kínában.” Továbbá: „A teknős teknője a nagyon korai időkben a mennybolt hasonlata, alsó korongja (páncélja) pedig a Földnek. Együtt a kettő, mintegy mása a kozmosznak, ezért a teknő (páncéljának) jeleit a jóslásban használták a nagyon korai időkben.” Valamint: „A teknős „hőse” a pénz legendájának is. Segítő, támogató – az első császárnak – a Sárga-folyó szabályozásában.” ⁽⁸⁾

Végül: „De a teknős bizonyos szempontból erkölcsstelen teremtmény is. Amint a nem hímnemű teknősöknek – a hiedelem szerint – kígyó társak kellene. Így a teknős együtt van rajzolva a kígyóval, mint észak teremtménye.” ⁽⁹⁾

Az idézetből több, lényeges dolgot tudtunk meg a „kínai” teknősről:

Nőstény teknősről van szó. Együtt van rajzolva a kígyóval. Mása a kozmosznak.

Észak teremtménye. (A német nyelvű változatban: „So wird sie auch als Tier des Nordens.” Vagyis: „észak állata”.) Tehát nem (feltétlenül) kínai.

W. Eberhard: „Lexikon chinesischer Symbole” c. könyvében még bővebb ismereteket nyerhetünk a teknősről, az angol változat alapműve: „A „teknős” szó tabu lett, helyette a sötét harcos – mondta az ember.” (W. Eberhard 253)⁽¹⁰⁾.

Valóban, – valami különös félelemmel tekintett a kínai földműves az „északi barbár” idegenek felé, akiknek fegyveresei olykor kíméletlenül sarcolták fallal körülvett faluikat, bizonyára nem kímélve a szép, fiatal nőket sem. A kínai „nü – woman, lady, girl” szó, bár hasonlít és jelentéseiben is azonos ’nej, nő’ szavunkkal, nyelvtudományunk nem tartja „uráli” eredetűnek.⁽¹¹⁾

Bernhard Karlgren: „Schrift und Sprache der Chinesen c. könyvében⁽¹²⁾ írja:

„A kínai írás eredete és korai története a nép beszélt legendáiba van szőve. Az ősrégi, régmúlt aranyidőben, felmerült egy különleges szimbólumokkal a hátán megjelölt sárkánylő a Sárga-folyóból és kinyilatkoztatta (a szimbólumokat) Fu-hszi-nek, az őskor első legendás császáranak. Ez az uralkodó rajzolta fel (a szimbólumokat) és került ily módon birtokába minden mitikus jelnek, váza (lett) a királyi hatalomnak s a Változások Könyvének, amely egyike az öt mértékadó könyvnek. Huang-ti alatt, az ősidőben, a harmadik császár idejében, Ts’ang Kie haladt tovább a fejlesztés útján és formálta az első egyszerű írásjegyeket. A legendás megjelenítéstől kezdve látjuk, tény marad, hogy a hagyományok az írás kezdetét a korai dinasztiák idejébe helyezik, ahol hiányzik minden utalás idegen eredetre.”

A kínai hagyomány az „ősrégi, régmúlt aranyidő” uralkodóihoz köti az írás kezdetét, amelynek szimbólumai a sárkány/lő legendája szerint a Sárga-folyóból bukkantak fel és nincs utalás idegen eredetre. Az alábbi rajz Fu-hszi-t ábrázolja. Előtte a teknős és a „Pa-kua”, a „nyolc szent jósjel” zsinórirásos rajza. (B. Karlgren 33)⁽¹³⁾

„Fu-hszi egyik legendás császára az őskornak. Balra a nyolc jel, a Pa-kua, vázát képezi a királyi hatalomnak. Minden a trigrammok szerint határozta meg a dolgokat és az adottságokat hozzárendelte. A kutya ☰ társítva lesz a sárkány/lő-vel, ég, dél, későősz, sötétvörös, stb. A teknősbéka képmása a világegyetemnek;

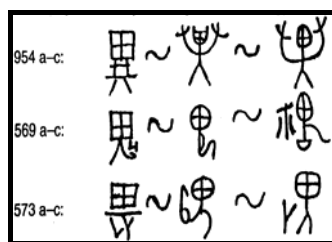
modellje házuk nyomán van képezve: alul a négyzetes, felül a gömbölyű tokpáncél. Az ó-kínai szemléletben a Föld négyzetes, az Ég gömbölyű.”⁽¹³⁾

Feltűnő, hogy az ó-kínai szemlélet szerint a Föld négyzetes, a ráboruló égbolt gömbölyű. Egy négyzetre hogy tud ráborulni egy kerek félgömb, hogy közös horizontjaik legyenek? Ez geometriai képtelenségnek tűnik, s csak azzal magyarázható, hogy szemléletüket meghatározta művelt földjeik alakzata, a többnyire „szabályos” négyzetesség. (Karlgrén 1957, No. 362 „田 mező, művelt föld.”)

A kínai írás első szimbólumai (a hagyomány szerint) a Sárga-folyón át („mitikus sárkánylovon”) érkeztek Kínába, de hogy kik által, arról nem szól a történet. Ők adhatták az első uralkodókat, s ők hozhatták a teknős világmodell szimbólumát is és igen kemény katonanép lehettek. Félttek, rettegtek a földművelők a „gonosz, idegen, fegyvereseiktől”. Ez a félelem tükröződik vissza a kínai írástörténet „teknősfejű” jeleiben. Jelentéseiket elemzi Ecsedy Ildikó a „Kínai állam kezdetei” c. könyvében.⁽¹⁴⁾

„Karlgrén 1957, No. 954 a-c: „különböző”, „ritka”, „eltévelyedett”, „idegen” (Si-king). A második (Jin-kori) és a harmadik (Csou-kori) forma jelentése nem világos ugyan, de a ji „idegen”-el való összefüggését más, összetett írásjegyek biztosítják, ahol szintén ez a feltartott karral álló, „írott”fejű emberalak képviseli a ji elemet (Karlgrén 1957, No.954 f, h.) – Karlgrén 1957, No.569a-c, kui „szellem, kísértet, démon” (Si-king)”. (Meg kívánjuk jegyezni: A nyíl hegyének a kínai írástörténet időrendjében legrégebbi rajza: teknős! (B. Karlgrén 1957, No. 560)

Továbbá: „A wei „fél(ni)” Jin és korai Csou-kori ábrájában ugyanez a ’démonfejű’ tart a kezében valamit: 鬼 ~ 𪚩, szerintünk nagyon hasonlót ahhoz, ami sok „hivatali funkció” írásjegyének jelvénye – mi a si ’sereg/főváros’ stb. (Karlgrén 1957, No. 559a-e) kapcsán foglalkoztunk vele, vö. 227-228 jegyeztünkkel. A wei-ről azonban Karlgrén csak annyit jegyez meg (No. 573a-c, ’fear’, Si-king), hogy démon rajza, mint a No 569 a-c, kui, s bizonytalan rendeltetésű tárgyat tart a kezében.”

Bernhard Karlgrén: „Grammata Serica Recensa” c. művében az „a”-val jelzett a mai, „modern”, a „b”, „c” –vel az ősi (Jin-kori, Chou-kori, stb.) jelváltozatok láthatók. A kui > hui (huj) szóról önkéntelenül is egy régi szavunk

hasonlósága jutott eszünkbe (tévesen), amelytől később Európában is lehetett félni.⁽¹⁵⁾

A földművelő ember szemlélete is „földhözragadt”. A mindennapi (nehéz) munkáját végző embert igazán nem is érdekelhette, mi van a (művelt) földeken túl. Csak a művelése alatt álló föld érdekelte, a vetés és aratás, a termés betakarítása; ennek rítusaiban élte egész életét. Szemléletét is ez határozta meg.

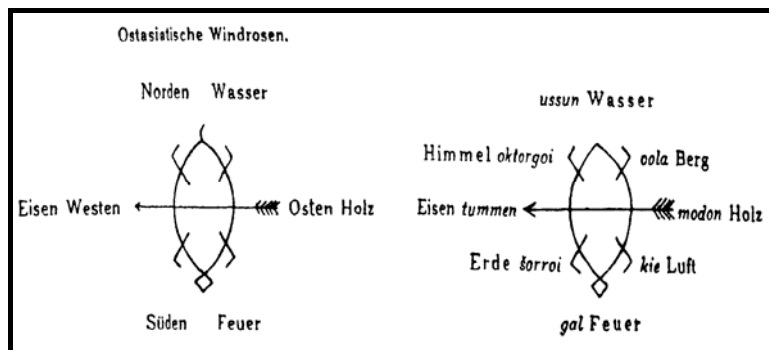
A szemlélet, mint nyelvalakító tényező – elsődleges és meghatározó az írás-jelek alkotásában is. Képzetalkotó szerepe vitathatatlan a piktogramok és fogalomjelek (ideogrammak) létrejöttében. Régmúltunkat ősvallásunkat és mindennapi szóhasználatunk „rejt”, ha ugyan rejtésnek lehet nevezni. Szinte kiabálja: „Jó Ég!” „Adja Ég, hogy úgy legyen!” „Megver az Ég!” „Elvette az Ég.” „Nagy Ég!” „Ég veletek!” „Egek Ura!” „Oh nagy kerek ég!” Ím: ég-hitünk nyelvünkben ma is élő maradványai.

A nyelv, a szemlélet és a jeltörténet kapcsolatával Zolnai Béla foglalkozott.⁽¹⁶⁾ „A nyelv optikája címmel Ponori Thewrewk írt félszázaddal ezelőtti cikket a Természettudományi Közlönybe (1870:97). Thewrewk azt bizonygatta, hogy a szem a leghatalmasabb tényező a nyelv eredetében és hogy a nyelvi kifejezések eredetileg a szemlélet rögzítései voltak.” (Zolnai 3) „Az írás a magasabb kultúrának terméke. A laikus tudatban még nem vált el az írás a beszélt nyelvtől: a betű *aequivalens* a hanggal.” (Zolnai 6) „Ha írásról, nyomtatásról beszélünk, akkor a mai nyugat-európai kultúra betűírását értjük rajta. Ez az írás, amely a hangokat tünteti fel – többé-kevésbé hiven és teljességgel – tisztára absztrakt és szimbolikus jellegű: a szemléletnek nem ábrázol konkrétumokat. Az írás eredetére visszamenve azonban magát a kép-ábrázolást, a „kép-írást” találjuk, ami érzelmi és szemléleti anyagban sokkal gazdagabb volt, mert az egyes hangok szimbolikus jelzése helyett magukat a képzeteket vázolta sematikusán, vagy egyenesen a természet alakjait utánozta grafikus, színes eszközökkel. Ez az ősi írás még a vallásos gondolatvilágban él. Az írott gondolat képszerű, monumentális alakban jelenik meg, mintegy az örökkévalóság számára készül és nem annyira közlő eszköz, mint inkább öncél: *testet öltő ige*. A metafizikus képzeletkörből szabadulva az írás fokozatosan halad az absztrakció felé. A mai betűformák vizsgálatánál eleve számolnunk kell ezzel a szintelenkedési folyamattal.” (Zolnai 13, 14).

A képzetét egykor rajzokba rögzítő, jeleket alkotó ember (korhű) szemléletének elsajátítása, az azonosulás képessége gondolat és hiedelemvilágával – előfeltétele az eredményes jeltörténeti, feltáró munkának.

A teknős jelcsalád hun és ótürk jeleinek történeti összehasonlító feltárása még az akrofoniák (hangértékek) ismeretével sem megy könnyedén, mert jelenlétükben csak azokat jeleket lehetett azonosítani, amelyek rajzai „beszédesekek”, vagy a jól feldolgozott kínai írástörténeti irodalomban megtalálhatók. Hittünk abban, hogy létezni kell valamilyen ősi „szemléleti hagyománynak”, – amely rögzítette egykor, – hogy melyik jel honnan lett „kivonva”, kialakítva és mi a

jelentése. Az, hogy ilyen sok jel származik a teknős piktogramjából jelzi, hogy egykor kiemelkedő fontosságot tulajdonítottak a teknős által megjelenített világképnek. Karl Faulmann könyvében⁽¹⁷⁾ találtuk meg, amit kerestünk:

a kelet-ázsiai szélrózsák és a mongol szélrózsák

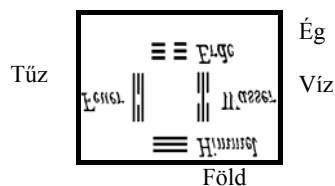
Meglepő, hogy a teknősök fejével dél felé tájolva, a fejükön állnak. A világ írástörténetében ez az egyetlen fején álló, tájolt piktogram. Faulmann nem adott rá magyarázatot. Valószínű azért, mert nem voltak kellő ismeretei a kínai írástörténetben.

A teknős teknője és a rombusz fej rajzán kívül csak a lábak és a nyílvevő két fő alkotója van a mellékük írt fogalmakkal megjelölve. A nyíl (száraz fa) vesszőjén és vas hegyén kívül feltüntetett tűz és víz a tájolt lábakkal van rendelve, tehát a lábakkal jelölt irányok a fogalmak szemléletét megjelenítő ideogrammak képzésében fogalom-azonosító szerepet töltenek be! A rombusz alakú fej láttán arra a következtetésre jutottam, hogy a nőnem jelölésének (itt) egyedül lehetséges szimbóluma. Többször láttam (láthatjuk) falra firkálva, néha (vulvaként) nevének nevezve. A teknősök nyílvevővel vannak átfúrva, tehát történetében *olyan népet jelképeznek, amelynek legfőbb fegyvere az íj volt!*

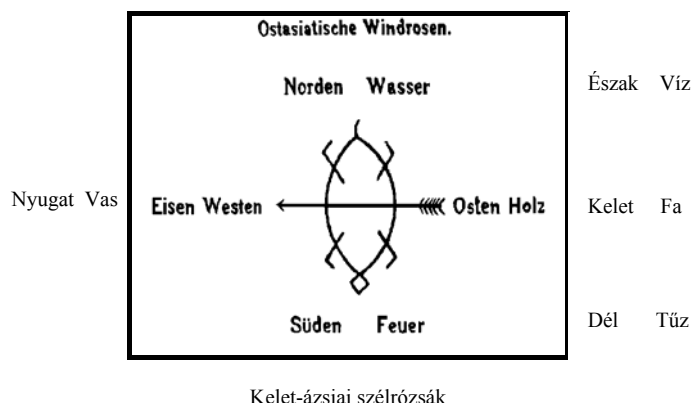
Mivel a kelet-ázsiai szélrózsákat a kínai szélrózsákkal (pl.: Pa-Kua) összehasonlítva eltéréseket látunk a fogalmak tájolásában, nem érdektelen megvizsgálni az eltérések okait. Faulmann közös előzményre vezeti vissza a szélrózsákat:⁽¹⁸⁾

„Egy másik példa, miként ugyanabból a gyökérből különböző ágak származnak, mutatja az összehasonlítása az ókínainak a szomszédos mongol szélrózsával. A kínai csomóírásban volt – az Ég, — a Föld belőle lett képezve,

amelynél azonban meg van jelölve, hogy a kínai jobboldal helyett nyugaton (víz), baloldal helyett keleten (tűz) vélekedés, közben fent északon (Ég), alul délen (Föld) van. A mongolok úgy gondolják a Földet, mint egy teknősbékát,

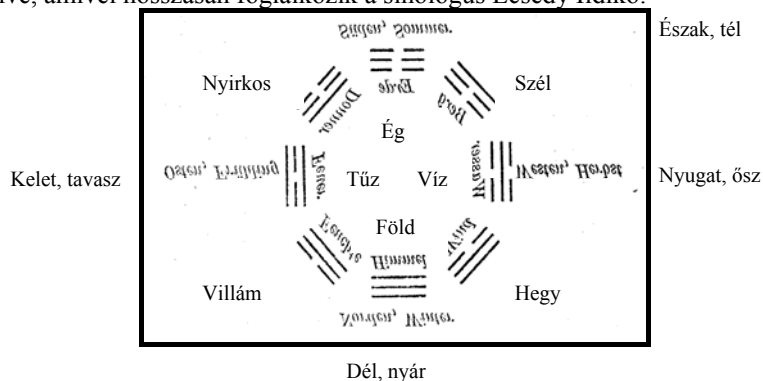
mint Egyiptomban a χpr bogár a „világ”-ot jelentette. A teknősbéka nyílve szővel át volt fürve és fejével délre irányították”.

Kelet-ázsiai szélrózsák

Mielőtt rátérnénk a teknősből származtatott ideogrammák tárgyalására, látnunk kell a teknős szélrózsával összevetve, hogy a „zsinórirásos” kínai szélrózsa (Pa-kua) tájolása nincs rendben. Ha ugyanis délről nézünk észak felé, jobbra nem kelet, hanem nyugat van! A két égtáj: kelet és nyugat (jobb és bal) fel van cserélve! A teknős szélrózsáknál a valóságnak megfelelően helyezkednek el az égtájak. Pedig Fu-Hi „nyolc jósjel” (Pa-kua) szélrózsájában is – délről észak felé néz a tekintet.

Helyes volna az égtájak iránya, ha a keletet felcserélnénk nyugattal. Vagy északot déllel. Így viszont a jobb és bal (kelet, nyugat), vagy észak és dél fel van cserélve, amivel hosszasan foglalkozik a sinológus Ecsedy Ildikó. ⁽¹⁹⁾

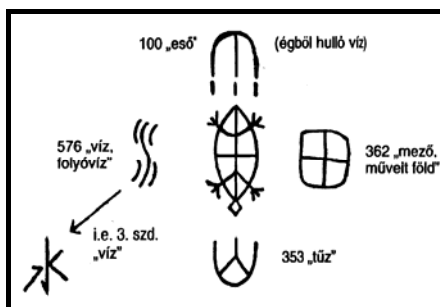
„Az Antares égi helyzete és a kínai hagyományban elfoglalt helye még meszszebb vezet. Már a „térkép” megfejtéséhez is nélkülözhetetlen, mert a csillagábra „erődvonalá”-nak két karéját felcserélte a hagyomány, s a „világrend” helyreállításához az Antares helye alapján fordítottuk meg a két országnévsort; s az ábra szögletes, egyberajzolt vonalát is csak így értelmezhetjük, a „jobb” és „bal” oldalt felcserélve, tudniillik az Antares két oldalán. „Jobb” és „bal” cseréjére és zavarára a csillagászati hagyomány más emlékeire is következtethetünk; az írás kialakulásának idején – a piktogramok tanúsága szerint – a minden bizonnyal jobbkezes kínai civilizációban (642) a jobb és bal használatát, társadalmi értékrendjét illetően, az írott hagyomány tanúsága szerint már korán zavar támadt. (643) Szerintünk ez az orientáció hajdani megváltozásával magyarázható: (644) azzal a folyamattal, melyben a „délre néző” és rituálisan déli irányba tájoló kínai hagyomány megfordította a „központosított” ég mozdulatlan közepe, a Sarkcsillag; s ez nem történhetett régebben, mint amikor a Polaris feltűnt ebben a pozícióban, az i.e. I. évezred fordulója előtti évszázadokban. (645)”

„A kínai írás kialakulása idején a dél lehetett a főirány. Az észak írásjegye (pei) alapján úgy látszik, az első kínai írástudók 'háta mögött észak' lehetett a tájékozódás alapja; (646) s az első természetes lokális közösségek, a 'lakomatársak' szülőföldje, a hiang „vidék” írásjegye a '(déli) irány'-nyal rokon, vele csaknem egyértelmű volt. (647) 'A Dalok Könyve'(Si-king) is 'délre', „déli földekre” hívja-küldi a paraszti munkák végzőit és szertartásaik énekeseit, látható földrajzi indok és utalás nélkül. (648)” Azt pedig, hogy nem okvetlenül csak a 'napfényes mezők'-re kell gondolnunk, tanúsítja a dél és a 'hegy': 'napsütéses oldal/lejtő' mindenkori kapcsolata, a szintén ősi ellentétpár, a világot alkotó jang és jin elemek neve révén: a fényes, erős, meleg, férfias stb. őselem neve, a jang a hegy déli oldalát jelölte, míg a jin – mindenben a másik

ellentéte – az északit. (649) Egyébként: a dél (nan) régi írásjegyében a „vegetáció” jelképét találjuk. (650) S a tájékozódás alapvető változása után is az észak-déli (kínai sorrendben: „dél-északi”) maradt a főirány, például a történetírói szemléletben, nemegyszer zavarba ejtő hagyományhűséggel. (651)” Továbbá Ecsedy 643. jegyzete:

„A feljegyzésekből és ábrázolásokból, a mitikus időkre hivatkozó történetekből, vagy a modern kori tapasztalatokból ítélve egyaránt kitűnik, hogy a kínaiak jobbkezesek; az értékrendben azonban egyre inkább a bal kéz került előtérbe, s változatos hagyományos rendben kapcsolódik a párosan előforduló fogalmak és jelenségek fontosabbnak vélt oldalához, vö. Granet 1953; Granet 1934, 360-373. Azokkal szemben, akik valamely „balkezes” földműves munka szemléletváltoztató szerepére gyanakodnak, ő a fegyverforgatás gyakorlatában próbálta keresni az okát (Granet 1953, 263-264), de aztán úgy döntött, hogy a kétoldalú fogalmak és társadalmi jelenségek közmegegyezéssé, spekulatív és hagyományos kínai rendjét kell okolnunk a jobb és bal sokszor kommentált, bonyolult „logiká”-jáért. Demieville, aki a kínai írásjegyeken is vizsgálta mind a kínaiak eredeti jobbkezesességének, mind a jobb és bal kínai értékrendjének zavarát, megállapította, hogy a kínai történelem során többször is megváltozott a jobb és bal, s a vele kapcsolatos orientáció (stb.) rendje, s hogy ennek mindmáig nem sikerült kielégítő magyarázatát adni: Demieville 1973, különösen 518-524. Mi az ég-földi tájékozódás diametriális változásában, dél-központú szemléletéből északra fordulásban látjuk annak a régi égtájvesztésnek az okát, melyből a ’jobb és bal’ különféle vonatkozásainak zavara eredhet. (Természetesen: korántsem egyenként és minden esetben, hanem az említett közmegegyezés és az ezen alapuló hagyomány révén.) Egy váltás – a bal oldal társadalmi respektusából a jobbéra – éppen a Csou-kor második felére esik (vö. Demieville 1973, 524).”

A Jin-kori *eső* ideogramma égbolt-rajza és a *tűz* ideogramma egyaránt a fején álló, „kínai szemléletű” teknősből lett „kivonva”. A ’Pa-kua’-t, s a fején álló teknőst is délről észak felé fordulva nézték:

Tehát már Jin-korban is észak volt a főirány.

A Pa-kua szélrózsában a ’tűz’ (még) keleten volt, így egyértelműen megállapítható,

hogy iránya a teknősből történt ideogramma Jin-kori származtatása szerint keletről átkerült délre, helyet „cserélt” a ’föld’-del. Így iránya azonos lett a Kelet-ázsiai Szélrózsában látható tűz déli irányával. (Szemléltető rajzunkon nem cseréltük fel a jobb és bal oldalt, így a kínai víz és a Föld ideogramma a valóságos égtájak szerint helyezkedik el. A rajzok mellett lévő számok Karlgren listaszámjai.)

Az ég változatlanul északon maradt, miként a víz is nyugaton. A folyóvíz piktogramját csak az i.e. III. szd. -ban „váltotta fel” a teknősből származó új ideogramma.

A víz nyugati iránya adott és állandó volt az ókori Kína népességföldrajzi helyzetében, mivel a két legnagyobb folyó nyugati irányból érkezett akkori területére.

A másik, nyilvánvaló bizonyíték – a fején álló teknős piktogramjának szokatlan ténye, amely egyedül álló jelenség az egyetemes írástörténetben. Elsődleges mindig a szabályos helyzetű piktogram, tehát a Kelet-ázsiai Szélrózsa sem állt a fején, csak eddig nem volt kellő módon feltárva története.

A „kínai szemléletű” teknős azért áll a fején, mert a már észak-déli irányba tájolt teknőst a Pa-kua szemléletével vették át! Az ’ég’ északi irányát a korábbi (Pa-kua) szemlélettel egyezően továbbra is északon látták természetesnek. Ezért lehetett az „eső” ideogrammát a teknő északi ívének „égboltozatával” megrajzolni, ami származtatásának cáfolhatatlan Jin -kori ⁽²⁰⁾ bizonyítéka. A dél felé tekintő, normál helyzetű teknős esetében ugyanez a „boltozat” homorú lett volna.

A ’Pa-kua’-ból és a teknősből származó ’tűz’ és ’ég’ ideogramma összevetéséből egyértelműen kitűnik, hogy időrendben régebbi a Pa-kua, mert a megváltozott tájolású ’tűz’ ideogramma a teknősből lett „kivonva”.

A kérdés az, hogy miért van a Pa-kua szélrózsán jobb oldalon nyugat, amikor észak felé tekintve annak a baloldalon kellene lenni?

Amint látjuk, a Kelet-ázsiai Szélrózsa tájolása helyes, mivel észak felé fordulva – jobbra kelet van. És itt önkéntelenül is felvetődik egy közbevetett kérdés: milyen „rejtett” összefüggés lehetséges a Pa-kua és a tájolt teknős között? Vajon a teknős alsó páncéljának rajzolatát a teknős hátára fordított, vagy normál helyzetében kell szemlélni? Mert ha bármelyik helyzetéből fordítunk egyet rajta, – a Kelet és a Nyugat (a jobb és a bal) is felcserélődik. A ’tűz’ és az ’eső’ ideogrammából az „eredeti állapot” nem tűnik ki, mivel szimmetrikus rajzuk változatlan marad. Csupán ez volna a „titka” a jobb és bal „cseréjének”?

Amennyiben (valamilyen ismeretlen okból) a nyilvánvalóan régebbi Pa-kua ideogramma mégis a hátára fordított teknős tájolását követi, – a Kelet és a Nyugat iránya is „felcserélődik” (amint látható). Vajon, a teknős tájolása utólag hatással lehetett a Pa-kua tájolására? Vagy mindez időrendi képtelenség?

A tűz és az eső tájolása a Pa-kua szélrózsában, ideogrammaik származtatása a teknősből azt bizonyítja, hogy időrendben a Pa-kua elsődleges. Avagy mégis – létezhetett egyidejűleg mind a két „értékrend”? – és csak az egyik ok lehetett az észak felé fordulás? A másik a teknős hasán vagy hátán szemlélésének kétféle lehetősége? – s a vele összefüggő képzetzavar csak következmény?

Tovább vizsgálódva látjuk, hogy a Mongol Szélrózsákban a ’hegy’ északon,

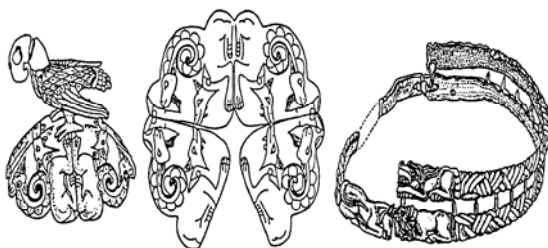
pontosabban északkeleten van, a Pa-kuában délen, illetve délnyugaton, tehát egymással „szemben”. Ahhoz, hogy irányuk a két szélrózsában egybeessen, nem csak keletről kell nyugatra, vagy nyugatról keletre kell „átfordítani” valamelyiket, hanem északról délre, vagy délről északra is. Tehát a szemlélet főirányát is meg kell változtatni.

A Pa-kua 'tűz' fogalmának „áthelyezése” keletről délre, a teknős szemléletéhez „igazítása” bizonyítja, hogy a „teknős szemlélete” győzött a Pa-kua szemlélete fölött. Ebből (logikusan) következik, hogy amennyiben természetes (hasán fekvő) helyzetében veszik át a teknős tájolását a kínaiak: attól még északról dél felé nézhetett volna a tekintet. De nem így vették át, hanem észak felé tájolt szemlélettel, fején állva. Tájolásában rögzítve úgy, hogy „a feje elé álltak”, és úgy néztek észak felé.

Ez erős északi kulturális (és politikai hatás) bizonyítékként tanúskodik az írás kezdete körüli, vagy azt megelőző időben. Felértékelve az északi, „stepei” égboltozat csillagképeit az addig csak dél felé tekintő kínai szemléletben. Ez nem egyezik a sinológia által (eddig) feltett időrenddel, annál lényegesen korábbi. A látható jeltörténeti bizonyítékok cáfolnak. E zavart okozó kettősség a két kulturális értékrend váltakozó erejű érintkezéséből, és egymásra hatásából is fakadhatott. Függetlenül a teknős világszimbólum átvételének irányától.

II. Az ordoszi hun aranykorona és tájoló ideogrammai

Az ordoszi hun aranykoronán a Hung-fan (Kelet-ázsiai Szélrózsák) négy ideogrammája in situ látható, így az előző fejezetben tárgyalt szélrózsákkal összefüggésben a sorra kerülő jeltörténeti ismereteket, s a hunokkal való összefüggésüket látványosan igazolja. Ezért rekonstruáljuk „in situ” helyzetű rajzaikat, valamint ismertetjük a koronát díszítő szakrális rajzokat, amelyek fontos információkat közölnek számunkra. A korona rajzát Gyarmath Jenő könyvéből ⁽²¹⁾ ismertük meg:

53/a. ábra. Az ordoszi hun aranykorona boltozata, kiterített rajza és a bronzcsa (Kr. e. I. évezred).

Boltozata egy teknős gömbölyű hátpajzsa, amely a két fővonallal négyfelé osztott alsó páncéllemez körvonalát és két fővonalának rajzát mintázza. Így nem csak a felső, a teknős alsó páncélja is alkotója a hun aranykorona felső részének. A földre boruló Ég boltozatával az egész világot szimbolizálja. (Vö. a jobboldali képen a teknős alsó páncéljával.) A hun uralkodó a „világ uraként” viselte fején a világ szimbólumát.

„Az eddig felvázoltak kétségtelenül arra mutatnak, hogy eleinknek valóban volt egy (szent?) madara. Kézai Simon például azt írja, hogy Ethele király címerén, amelyet pajzsán szokott hordani, egy koronásfejű madár volt, s ezt a címet hordták magukkal a hunok mindig hadban Gyeics (Géza) vezér idejéig.

Kézai idézett szavain nem szabad fölháborodni, mert e hagyományt az a Kr. e. 1. évezredből való ordosi aranykorona igazolja, melynek csúcsán egy csodálatos szépségű madár látható (53/a. ábra). Eszerint nem a madár fején van korona, hanem egy madár van a korona tetején! Ez a több mint tíz évszázadon átívelő – kissé eltorzult – hagyomány önmagáért beszél!” (Gyarmath 49)

A koronával Bakay Kornél is foglalkozik.⁽²¹⁾ Először úgy gondoltam, hogy a korona Érdy Miklós (saját) fényképről készített rajza.⁽²¹⁾

„Hogy a pusztai népeknél a ragadozó madár milyen fontos védő szerepet töltött be, azt egy nemrég Aluchaidengben napvilágra került ázsiai hun (hsiung-nu) fejedelem aranykoronája bizonyítja, amely csúcsát egy fejét mozgatni tudó, és farkát lebegtetni bíró arany és türkiz ragadozó madár díszíti (Tian/Guo: 1986).” (Horváth Izabella 29)⁽²²⁾

2001. év szeptemberében jutott el hozzánk Érdy Miklós tanulmánykötete: „A hun lovastemetkezések magyar vonatkozásokkal”. Egyik tanulmánya: „A nagy ordosi aranykincs” – így módunkban van idézni:

„A hatalmas ordosi aranykincset földművelő találta meg. A tavasszal kiszálló régészek, Tian és Guo két emberi csontváz maradványait, valamint állatcsontokat találtak a helyszínen a sírokban. A közben széthordott kincs darabjait sikeresen összeszedték. Kínai nyelvű tanulmányaikban és könyvükben azt állapították meg, hogy a lelet korai hun (xiongnu) (Tian és Guo 1986). A Belső-Mongólia Múzeum a Hadakozó Államok korába, Kr. e. az 5-3. századba keltezi a leletet.” (Érdy 197)

Továbbá: „Az aluchaidengi lelet legkiemelkedőbb és leggyönyörűbb darabja a kétrészes uralkodói fejdísz, amelyet Tian és Guo (1986) koronának jelöl meg (3. kép és IV. színes tábla). A rajzok az ő munkáikból valók.” Tehát nem Érdy Miklós rajzai.

„A koronadísz alsó része fonatot ábrázoló aranyabroncs, amely elől kettős, hátul egyes pántból áll. Mindkét oldalon a felső pánton farkas, az alsó pánton ló és kos hármásának az ábrázolásával. A korona felső része domborműves, fejtetőt záró karélos aranylap ábrázolásokkal. Ezen madár áll. Magán a zárólapon négy farkastest és négy csigába csavarodott szarvú szakállas vadkecske van az együttesbe szerkesztve. Fölöttük van a kiterjesztett szárnyú ragadozó madár. A madár teste arany, míg nyakát és fejét egy-egy rendkívül nagy türkizből faragták ki. A teljes felső rész súlya 192 gramm, míg külön az aranyabroncsé 1022,4 gramm. A két különálló részt bőrsisakra, vagy más romlandó anyagra kellett, hogy szereljék, ez azonban nem maradt meg. A madár türkiz nyaka és feje között, valamint arany farka is egy-egy tengellyel van áttörve, így a madár feje és farka, viselője fejének mozgásakor billeg. Tehát élő madarat igyekeztek láttatni.” (Érdy 199-200)

Érdy Miklós Nagy Péter szibériai aranykincsének madarával párhuzamosítja:

„Nagy Péter cár ismeretlen eredetű szibériai aranykincsében is van egy aranymadár, melynek nyakát és fejét rekeszes türkiz berakásokkal díszítették, kloizonnéval, hasonló hatást keltve, mint a nagy türkiz kövek. Ennek a madárnak is tengellyel áttörve a nyaka, amely mozgatóskor billeg. Karmaiban vízimadarat tart. Nem tudni, mihez volt rögzítve az ékszer. Az amerikai szakirodalomban e leletet tárgyaló A. Salmony (1947) sólyomnak véli. Ezzel én egyetértek. A kistestű madár csak az lehet.

Történetileg lehetséges, hogy ezt is a hun művészet alkotásaként vegyük számba. Stílusát tekintve, ennek kitűnő párhuzama az ordosi, élő madarat utánzó hun fejdísz. Kistestű madár lévén, sólymot kell látnunk az ordosiban is, amely a bőrkesztyűs ökölre, vagy akár bőrsisakos fejre le tud szállni. Mi több, a csőrén a sólymokra jellemző, úgynevezett „sólyomfogát” is ábrázolták, a szárnycsücsa is a sólymokra jellemzően keskenyedő.” (Érdy 200)

A madár tehát: sólyom, – turulmadár. ⁽²³⁾ Az Ég madara, az *erő*, a *hatalom*, az *uralkodó* szimbóluma. A koronadísz ideogrammákkal észak-déli főirányba van tájolva, mint a teknőssel megjelenített „Kelet-ázsiai Szélrózsza” (Hung-fan).

A korona boltozatának felső részén, ahol a turul áll, két-két egymással szembenező farkas látható. A boltozat felső részén elfoglalt helyük kiemeli szakrális jellegüket. A török népek mondáikban egy nőstény farkastól származtatják törzseiket, a nőstény farkast ősöknek, totemállatuknak tartják. Ugyanakkor többnyire néven nevezik, „rendes” neve van: „*böri Wolf* || *kurt*”. (Alttürkische Grammatik)

Népünk esetében más a helyzet, mert mi valóban nem nevezzük meg névejtési tilalom alatt álló totemállatunkat, csak utalunk rá, hogy: ’farkas’ (állat). Nem csak a korona boltozatán foglal el sajátos helyet, misztikus totemállat voltát nyelvtörténetünk is igazolja, ⁽²⁴⁾ miként névejtési tilalom alá esett egykor a ’szarvas’ (állat) neve is.

A korona abroncsa szintén fontos információk hordozója.

A bal oldali állat egy fekvő ló. Alakja szép, kissé nagy feje van, mint a keleti steppe taki lovainak. Farka oldalához simul. Vele szemben (alul) szintén egy fekvő állatot látunk. Érdy ismertetése szerint: kos. Felette: farkas lapul. (Vö. a rajzot a jobboldali fényképével.)

Megállapíthatjuk, hogy a hunok társadalmi létének egyik meghatározó, ősi állata a ló (kínai: *ma*) volt. A kínai adatok szerint a sárkány ⁽²⁵⁾ is különleges

fontosságú volt műveltségükben (miként népmeséinkben is az). A korona boltozatán, miként abroncsán is, szakrális díszítmények láthatók, amelyek ábrázolásuk tárgyában azonosítják, de meg is különböztetik népünket más népektől.

Ugyanez a korona ideogrammaíról is elmondható, amelyeket a boltozat közepe felől kell „olvasni”, amint a rajzokat is szemléljük. A boltozat kiterített felső részén a ’jó’ (folyó) és az ’észak’ szimmetrikus ideogrammaírt $\uparrow\uparrow$ látjuk optikai hibával. Az ideogrammaírt vonalainak görbülése jellegzetes „hordó torzulás”, ami a gömbfelület fényképezésének hibája. Hibás beállítás magyarázza a boltozat (innenső) oldalán (és a jobboldali képen) látható tűz \downarrow és dél \downarrow ideogramma téves ábrázolását is a kiterített boltozatra:

Ezért kimásoltuk a fényképről készített rajz részletét (bal szélső kép), és 180°-al elforgatva megfordítottuk, hogy a jelek normál helyzetűek legyenek (balról a második kép), mint az egymástól eltérő szögben kétszer is kimásolt azonos fényképrészlet:

Balról a második rajzon a jobboldali jel a \downarrow ’dél’ ideogramma, ahol a fővonal szintén hordótorzulásos görbületű, de mélységélesség (távolság) beállítás hibája is van. Alul a függőleges fővonal két, egymással párhuzamos vonalra válik szét. Az ettől eltérő irányú, jobbra menő mellékvonal és a fővonal felső része nem válik szét. Származtatásának legfontosabb ismertetőjét magán viseli: a mellékvonal nem azonos magasságú a fővonallal. A korona rajza nem az itt látható fényképről készült, mert itt más optikai hibákkal, de mégis a valósághoz közeli rajzát látjuk.

A baloldali \downarrow ’tűz’ ideogramma rajzán a függőleges fővonal felülről válik ketté, s ahogy haladunk „lefelé”, a két vonal között egyre nagyobb a távolság. A fényképen pedig alúlról. A korona boltozatának térbeli elhelyezkedéséből adódik, hogy különböző pontjai eltérő távolságra vannak, s így egy beállított ponton éles a kép, egy távolabbi ponton már nem, sőt – a vonal is szétválik, megduplázódik. A jelenséget fényképező géppel ellenőriztük. Ha visszatoljuk „helyére”, a fővonal felső megduplázódott (mellékvonal) részét, megkapjuk a

'tűz' ideogrammát. A két jel (tűz és dél) függőleges fővonala azonos magasságban végződik, miként két ferde mellékvonaluk is. A jelek – származtatásuk szerint – egymásnak szimmetrikus tükörképei: 𐰃𐰚 (Két 𐰚 jel esetén [vö.: Tian és Guo rajzát] a bal és jobboldalra menő ferde mellékvonalaknak rendre azonos magasságban kellene végződnie a középső fővonallal! De nem így van!)

A hun aranykorona boltoza és kiterített rajza egy olyan fényképről készült, amely fényképezőgép a korona boltozatát felső szögből, a 𐰃𐰚 jeleket majdhogyan szemből fényképezte. Ezért láthatók a 𐰃𐰚 jelek a rajzon tisztán és jól felismerhetően, csak a korona gömbölyűségéből adódó hordótorzulással, míg a 𐰃𐰚 jelek függőleges vonalai felülről válnak ketté és lefelé egyre nagyobb a kettőződött vonalak közti távolság.

A részletek vizsgálata a fényképezés optikai és beállítási hibáiból adódó torzulásokat állapít meg, amiket a rajzok készítője nem ismert fel. (Az állatok rajzolása nem ütközött ilyen nehézségekbe, mivel minden fajtából négy darab van a kupolán, így a valóság-hű változat megrajzolása nem okozhatott nehézséget.)

Az ordoszi hun aranykorona az észak – víz, dél – tűz ideogrammákkal, egy észak-dél főirányba tájolt szakrális korona. Hordozója a hunok legfontosabb szimbólumainak.

„Több alkalommal összegyűltek az előkelők. Az év első hónapjában a san-jü udvarában találkoztak, az ötödik hónapban áldozatot mutattak be az ország egy más helyén az ősöknek, az Égnek, a Földnek, a szellemeknek és az isteneknek. Több sárkány-áldozó összejövetelt is tartottak évente. Egyszer egy évben, ősszel pedig azért gyűltek egybe, hogy számbavegyék emberanyagukat és állatállományukat.

A hunok vallásáról alighogy sejtünk valamit, a kényelmes sámánizmus szóval semmiesetre sem térhetünk napirendre a kérdés felett. A fejedelemnek különleges helyzete lehetett ebben a vallási életben, talán afféle főpapi hatáskörrel is rendelkezett. Minden reggel kijött a sátorból, meghajlással üdvözölte a napot, este pedig a holdat. Mikor szertartásosan helyet foglalt, akkor arccal észak felé fordult.” (Németh Gyula: Attila és hunjai 43-44) Az ideogrammákkal tájolt korona látványosan igazolja az „arccal észak felé fordult” uralkodó szertartásos helyetfoglalását.

JEGYZETEK

1. Th. W. Danzel: Die Anfänge der Schrift. Leipzig 1929
2. „*teknő* 1230-65: „In territorio de Tekeneu” hn. (Oklsz.); 1339: Thekenie hn. (Csánki 3: 114); 1405 k.: tekenes sz. (SchlSzj. 1698.) 1495 e.: „v feien vinne harom tekeno teftat” (GuaryK 32); 1510 *tekneiben* gr.(MargL. 52); 1519 k.: *tekőnőnek* gr.(DebrK. 221); 1527: *thecknwth* gr. Oklsz.); 1556:*teknivel* gr. (TörTár. 1881. 282);” stb. J: 1. 1230-65: ? ’teknő alakú völgy; Talmulde’ 2. 1395 k.: ’némely hüllőfajta páncélja; Schild mancher Reptilen | pajzs; Schild’ (BesztSzj. 1110.); 3. 1495 e.: ’rends. Fából kivájt, tál alakú, dagasztásra, mosásra stb. használt házi eszköz; Trog, Mulde’ ” stb. „Ótörök eredetű; vö.: Kāšγ., IM csag. tāknä; CC. tegana [ɔ: tegänä]; oszm. tekne; kaz. tegene; üzb. tegänä; csuv. taGana; ’teknő, fából kivájt tál’. A cser. taina ’teknő’ a csuvasból, a szb. hv. tekne; újgör. τεχνής; rom. Ticnea: ’teknő’ az oszmán-törökből való. A magyarba került török alak tākānā lehetett, amelynek végződése a szóvégi e ~ ő váltakozás (vö. penge, szüle, stb.) analógiájára alakult tovább. A két szótagú formák a magyarban is másodlagosak. 1., 2., és 5-8 jelentése külső hasonlóságon alapuló névátvitel eredménye. A teknőc a teknős alapján keletkezett; tudatos természettudományi műszóalkotás eredménye. A rom. N. *tichinēu* ’teknő’ a magyarból való.”(TESZ)
3. „*béka* 1295: „Terram nostram bekafole circumiacentem” hn. (Oklsz.); 1308: ? Bykato hn. (Csánki 2: 241) 1315/1339: Begas tow sz. hn. (Györffy I: 767); 1395 k.: „rana: beka” (BesztSzj. 1108.); – bíka (MTsz.) bēkán gr., bikán gr. (ÚMTsz.). J: 1. 1295: ’brekegő hangot adó kisebb kételtű állat; Frosch’ 2. 1577: ’daganat; Geschwulst’(OrvK. 122);” stb. „Valószínűleg ótörök eredetű; vö.: Kāšγ. baqa ’béka’, baqačuq ’kis béka; karizom; oszm. bağa; tat. baka; kirg. baka; jak. baya: ’béka’; hasonló szók más török nyelvekben is. Megfelelői a mongol nyelvekben is; vö.: mong. baqa (NyK. 49: 196) burj.: baḡa: ’ua.’. A törökben feltehetőleg hangutánzó eredetű, a béka brekegését adja vissza. A magyarba került török alak baka lehetett, melyből toldalékos bakát, bakák, stb. alakokban elhasonulással bēkát, bēkák > békát, békák lett, s innen vonódhatott el a béka alapalak. E feltevés azonban nem teljesen meggyőző. 2. Jelentése azon a más népeknél is ismert népi hiedelmen alapulhat, hogy a betegségek állatok útján is bekerülhetnek a szervezetbe; vö. rák, torokgyík.” (TESZ)
4. „*teknősbéka* 1395 k.: „cartugo, cartuga: *tekeneus beka*” (BesztSzj. 1110.); 1536: *tekenewfbekarol* gr.(Pesti: Fab. 44a). J: 1395 k.: ’Schildkröte’ # (l. fent). Összetett szó. A teknős előtag az állatnak a hátán és hasán lévő szilárd páncéljára, *teknő*-jére utal. A *béka* utótagot a bizonyos mértékű hasonlóság mellett a két állatfajta életmódjának egyezése (szárazföldi és vízi tartózkodás)

- is magyarázhatja. Mindenesetre az összetétel régi volta és sajátos magyar szemléleten alapuló keletkezése mellett nemcsak a viszonylag korai adatolhatóság, hanem a békához való nyelvileg egyedülálló hasonlítás is szól. A szlk. *korytnačka* 'teknős(béka)' (<: *korytno* 'teknő') magyar mintára keletkezett tükörszó." (TESz)
5. A von Gabain: *Alttürkische Grammatik*. Otto Harrasovitz, Leipzig, 1950. A szöszedetben az ötörök szó mellett német nyelvű jelentése, a függőleges vonalpár után az oszmánli (törökországi török) megfelelője olvasható
 6. Erdélyi István: Az ázsiai hunok régészeti emlékei. Magyar Tudomány 1990. 8
 7. „Ujgurok Belső Ázsiában élő török nyelvet beszélő kis nép. A hivatalos kínai történelmi források szerint a hunok voltak őseik. Mára nem maradt sok hun szó a nyelvben, de sikerült megtalálni több mint 200 szót, amelyik kiejtése, értelme hasonló a magyarban és az ujjurban. Például: alma ↔ alma, árpa ↔ árpa, atya ↔ atya, anya ↔ anya, átlép ↔ átlép, bátor ↔ bátor, botlás ↔ botlás, bocsát ↔ bosat, bér ↔ ber, didereg ↔ titireg, kutat ↔ kutat, késik ↔ késik, gyavas ↔ juvas, csomó ↔ csomak, oktat ↔ oktat, pocsek ↔ pocsek, pecsét ↔ pecset, söpör ↔ söpör, szakáll ↔ szakáll, takács ↔ takács. A hunoknak és magyaroknak Ázsiából való elvándorlását senki nem tudja tagadni. Az ujjurok sohasem vándoroltak Európa felé, de a mai napig a két nyelvben közös alapvető szavak maradtak fenn.” Nyat Tohnyaz (Ujjurgia) *Ősi magyar kapcsolatok*. A ZMTE kiadványa. A Kilencedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai. Budapest Zürich 1995. Az előadás tartalmi kivonatának idézett szavaihoz meg kell jegyeznünk, hogy többségüket – kilenc szót – ötörök eredetű jövevényszónak tart nyelvtudományuk: *alma*, *árpa*, *bátor*, *bocsát*, *bér*, *késik*, *ok*, *seprű*, *szakáll*. Más részét finnugor eredetűnek: *anya*, *atya*, *lép*, *csomó*. Kisebb részét pedig ismeretlen eredetű, vagy hangutánzó szónak: *botlik*, *didereg* (hangutánzó), *kutat*, *pocsek*; ismeretlen eredetű szlávznak: *pecsét*; bizonytalanak a *takács* szót. A *gyavas* szót így nem ismerjük, ha csak nem a *javas* -ról van szó, amit a melléknévi 'jó' alapján uráli eredetűnek tart nyelvtudományunk. Az itt felsorolt húsz szó közül a török eredetű szavak kivétel nélkül az ötörökből valók! Öt szó „finnugor” eredetű. A finnugor, ismeretlen eredetű, bizonytalan, vagy szlávznak tartott szavak közös léte a magyar és a sárga ujjurok nyelvében – fontos üzenet nyelvészeink számára a régmúltból. Akkor is, ha az ujjur fiatalember nem mindig szabályos alakjukban adta meg a szavakat, mivel csak itt tanuló diák, nem nyelvész
 8. „Tartoise gui” „To the Chinese the tartoise has always seemed an enigmatic and highly symbolic creature /→ ao /. The saying 'It conceals the secrets of → heaven and → earth' is still current in China.” Továbbá: „In the very earliest references to it, we find its shell compared to the vaulted heaven, and its underside to the flat disc of the earth. Both as replica of the cosmos and because of the markings on its shell, it was used in very early times in prognostication.” „The tartoise is also the hero of many legends. It helped the

- first→ Emperor to tame the helped Yelow River.” (Wolfram Eberhard: A Dictionary of Chinese Symbols 294-295)
9. „But the tortoise is also regarded as an immoral creature. As there are no male tortoises – so ran the belief – the females must mate with snakes. Thus, the tortoise is depicted together with a snake as the creature of the North.”
 10. „Das Wort „Schildkröte” wurde sogar tabuiert, man sagte stattdessen „der dunkle Krieger”. (Eberhard, Wolfram: Lexikon chinesischer Symbole. Köln, 1987, 253)
 11. B. Karlgren No. „94. * *nio* / *niwo*: / *nü*” – „*nō*² fn. 1288: „que in vngarico Marcelneygyaya uocatur” hn. [feleség megjelölésében] (MonStrig.2:244); 1327/1589: Holtneukereke hn. (Györffy 1: 636); 1372 u./1448 k.: kiralne [feleség megjelölésében] JókK. 122);” stb. „*J*: 1. [főként személyragosan] 1288: ’feleség; Gemahlin’ (l. fent), 2. 1327/1589 ’nőnemű felnőtt személy; weibliche erwachsene Person’ (l. fent)” „Ősi örökség az uráli korból; vö.: vog. T. *nī* ’asszony, nő nöstény’; osztj. V. *ni* ’asszony’; md. E. *ni* ’nő, feleség’ (Paasonen: Beitr. 28) lp. N. *njinjalās* ’nöstény <állat> ’; – szam. jur. *nē* ’nő, asszony, fiatalasszony’ ” stb.” (TESz)
 12. „Ursprung und Frühgeschichte der chineisen Schrift sind wie die Volkes und Sprache legendenumwoben. Vor urlanger Zeit, während des Goldenen Zeitalters, tauchte ein mit seltsamen Symbolen auf dem Rücken gezeichnetes Drachenpferd aus dem Gelben Fluß (Huang Ho) und offenbarte sie dem Fu-hi, dem ersten legendären Kaiser der Vorzeit. Dieser Potentat zeichnete sie auf und kam so in den Besitz jener mytischen Zeichen, die Gerüst des I KING, des ’Buches der Wandlungen’ – eines der fünf kanonischen Bücher – wurden. Unter Huang-ti, dem dritten Kaiser der Vorzeit, schritt der Minister Ts’ang Kie auf dem Weg der Erfindung Weiter und formte die ersten einfachen Schriftzeichen. Sehen wir von der legendären Einkleidung ab, bleibt als Tatsache, daß die Tradition in China den Urbeginn der Schrift in der Zeit vor den frühesten Dynastien ansetzt, wobei jeder Hinweis auf eine fremde Herkunft fehlt.” (Karlgrén: Schrift und Sprache der Chinesen 32)
 13. „Fu-hi, einer der legendären Kaiser der Vorzeit. Links die acht Zeichen, *pa kua*, die das Gerüst des I KING bilden. Jedem der Trigramme werden bestimmte Dinge und Gegebenheiten zugeordnet. Das *kua* ≡ *ch’ien* wird assoziiert mit Drachen/Pferd, Himmel, Süden, Spätherbst, dunkelrot, usw. Die Schildkröte ist ein Abbild des Kosmos; ihr Gehäuse ist nach seinem Vorbild gebildet: unten der qadratische, oben der runde Schalenpanzer. Nach alter chinesischer Anschauung ist die Erde qadratisch, der Himmel rund.” (Karlgrén: Schrift und Sprache der Chinesen 33)
 14. Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei. 313
 15. „*huj* msz. *hujj* (táj)<disznó kergetésére> ~ el! ~ te! ll a. (ritk. durva <ember kihívására> gyere ki. *Huj ki, disznó! Hadd látom, van-e még füled?* Tóth B.

2. (durva) < ember elűzésére, elkergetésére.> Vettem oh nagy férfi, ostoba leveled, De azért nem mondom: hujj ki! Vagy le veled...!” Ar. Valamint: „*huj-huj* < régi magyar csatakiáltás, gyakran a hajrá kiáltással együtt. > Huj-huj (hajrá)! || a. (költ. ritk.) < vad üzésére biztató szavaként.> „lárma, paizscsörgés, ördögi huj, huj! szó: | Félelem a vadnak ez idegen új szó.” Ar. (MaNyÉrtSzó.) „*huj* 960 k.: Haud mora, bellum incipitur, atque ex christianorum parte sancta se mirabilis vox χυοιε ελεισυ Kyrie eleison, ex eorum vero turpis et diabolica húi, húi frequenter auditur” (OMOlV. 12); 1511: Hwya (Oklsz.); 1790: hullongatott sz.” Továbbá: „Önkéntelen hangkitörésből keletkezett, esetleg hangutánzó eredetű indulatszó. Legkorábbi adata csatakiáltás.” (TESz)
16. Zolnai Béla: A látható nyelv. Minerva könyvtár, Bp., 1926
17. Karl Faulmann: Illustrierte Geschichte der Schrift. 85-86
18. „Ein anderes Beispiel, wie aus derselben Wurzel verschiedene Zweige ausgehen, zeigt die Vergleichung der altchinesischen mit der benachbarten, mongolischen Windrose. In der chinesischen Knotenschrift war – der Himmel, – die Erde, daraus wurde gebildet. Wobei jedoch zu bemerken ist, dass die Chinesen rechts für Westen (Wasser), links für Osten (Feuer) annahmen, während oben Norden (Himmel), unten Süden (Erde) ist. Die Mongolen dachten sich die Erde als eine Schildkröte, wie im Ägyptischen der Käfer χpr „Welt” bedeutet. Diese Schildkröte war von einem Pfeil durchbohrt und mit dem Kopfe nach Süden gerichtet.”
19. Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei. 172
20. Jin-kor: Időszámításunk előtt 16-11. század. Más felfogás szerint 18-11. század
21. Gyarmath Jenő: Mezopotámiai emlékek Magyarországon. Budapest, 1995. A hun koronával *Bakay Kornél* is foglalkozik: (Östörténetünk régészeti forrásai 1997. 150): „Nyilvánvaló, hogy csakis új és hiteles források segítségével oszthat a homály. Ezért keltett nagy érdeklődést az 1972-ben napvilágra került ordosi Ahluhajdeng-i (másutt: Aluceideng) fejedelmi sírlelet.⁸ A sírt igen sekély mélységben építőmunkások találták meg, majd két kínai régész, Tian és Guo⁹ hitelesítette a leletet. A régészek két emberi váz maradványait és állatcsontokat találtak a helyszínen. Összesen 218 db. arany tárgyat gyűjtöttek össze. A legnevezetesebb darabok: az ún. korona, övkapcsok, övveretek, nyaklánc ruhadíszek, fülbevalók, gyöngyök.” (Bakay 150) (A számozott utalások: „⁸ *Érdy Miklós*, Az Ordos-pusztai magyarok: valóság vagy legenda? Expedíció a korai hun birodalom területére. Cleveland, Árpád Kiadó. 1990, 269-271.— uő. A nagy ordosi hun aranykincs. Szittyakürt 1991. március-április.” Valamint: „⁹ Tian Guangjin-Guo, Tanulmányok az ordosi bronzkorból. Peking 1986. kínai nyelven. (Megemlíti Érdy Miklós id. mű. 260) Sajnos, ezek a kínai, koreai és japán régészeti-történeti szakmunkák szinte egyáltalán nem jutnak el hozzánk.” (Bakay 150. Lábjegyzet.) *Érdy*

- Miklós előadása (*A hunok arany koronája Ordos-pusztán és az új hun régészeti leletek jelentősége*) a ZMTE (egyik) Őstörténeti Találkozásán is elhangzott, de csak hangfelvétel készült.
22. Horváth Izabella: A griffek útja Belső-Ázsiától a Kárpátokig. Debrecen, 1992
23. „*turul* 1237: *Turul* hn.(Györffy 1:397); 1282 k.: „*Banerium quoque regis Ethele ...similitudinem auis habebat, que hungarice turul dicitur*” (OkI Sz.); 1345: ? *turul* szn. (MNY. 10: 428); 1522: *Wyzesthwrwr* hn., *Wyzesthwrol* hn. (MNYTK. 86. Sz. 82, 83); 1853: *torol*, *toroly* (Szikszói Enyhlapok 140: NSz.); 1882: *turulynak* gr. (Tóth L.: Méhek 55: NSz.). *J.* 1237: ’< az ősmagyar mondavilágban > sashoz vagy sólyomhoz hasonló madár; < im ungarischen Sagenkreis > ein Adler oder falkenähnlicher Vogel’ (l. mint fent). Ótörök eredetű; vö.: Kāṣy. *toyril* ’vadászsólyom’; IM., csag. *toyrul* ’egy fajta ragadozó madár’: AH. *toyrul* (j: *toyrul*) ’ua.’; oszm. *toğrul* ’sólyom’. A perzsa *toğril* ’sólyom’ a török nyelvekből való. A magyarba került török alak *toyrul*, esetleg *tuyrul* lehetett. Ebből a magyarban *tóru*l ~ *túru*l lett. A *turul* Árpád törzsének totemisztikus szent madara volt. A szót a 19. szd.-ban felújították, de mivel etimológiáját nem ismerték, a régi adatokat *tóru*l helyett *turul*-nak olvasták. Történeti szakszó.” (TESz)
24. „*farkas* 1113: „In villa Forcas in valle eius estterminus ville Niget” hn. (Fejérpataky: Kálmán kir. okl. 57); 1130-40/12-13. sz.: Forkosig hn. (PRT. 8: 268); 1138/1329: *Farkas* szn. MNY. 32: 131); 1372 u./1448 k.: „*vala eugubia varaľanak tartomanľaban eľy zernyw farkas*” (JókK. 146); – *farkostul* gr. (ÚMTsz.). *J.* 1. 1113: ’a kutyával rokon, többnyire szürkessárga szőrű ragadozó állat; Wolf’ # ” Továbbá: „Származékszó: a fark főnévből alakult –s melléknévképzővel. Valószínűleg egy farkas állat-féle jelzős szerkezetből vonódott el; az efféle körülírás azzal magyarázható, hogy a farkasnak, mint totemállatnak a tulajdonképpeni neve tilalom alá esett. 2. Jelentésének keletkezése tisztázatlan.” (TESz)
25. „*sárkány* 1193: „Inde ad *Sarcajn*” hn. (OMOl. 57); 1222: *Sarkan* hn. (OkI Sz.); 1372 u./1448 k.: „*tezľ ewkewt...yartatnľ...nemcľak farkafon De az oroľlanľon es farkanľon*” (JókK. 147); 1405 k.: *farcán* (SchlSj. 1668.); 1585: *Sárkány* (Cal. 271). *J.* 1. 1193: ? ’egy fajta kígyó; Ert Schlange” Továbbá: „7. 1835-46: ’tüzes, gyors ló; feuriges Pferd’ (Kovács Pál: Munk. 4.:238: NSz.)” Továbbá: „Csuvasos jellegű ótörök jövevényszó; vö. CC. *saxagan* [ə :*sazayan*]; kipes., IM. *sazayan*; oszm. *sazağan*: ’sárkány, nagy kígyó’; a csuvasból nincs kimutatva. E török szavak minden bizonnyal származékok, alapszavuk azonban tisztázatlan. A magyarba egy csuvasos **šaraqan* vagy **sarqan* alak került át; a második nyílt szótagbeli *a* kieshetett mind a törökben, mind a magyarban. A szó 6. jelentése belső hasonlóságon, a többi külső, az illető állatnak, tárgynak a képzeletbeli sárkány egészéhez vagy egy-egy részletéhez (pl. farkához, tarajához) való hasonlóságon alapuló névát-

vitellel keletkezett. Nehezen dönthető el azonban, hogy közülük melyik magyar fejlemény, és melyik keletkezett más nyelvek 'sárkány' jelentésű szava hasonló jelentésének hatására; vö. pl. ném *Drache* 'sárkány, mint mesebeli szörnyeteg; repülő gyík; kardhal; gonosz ember; szélben lebegő játékszer; egy fajta horgony; stb.'. A szlk. *Šarkan*; ukr. Kárp. *Šarkan* ; rom. *Șarcán*: 'sárkány' a magyarból való. Iráni származtatása nem fogadható el." (TESz)

IRODALOM

- A Magyar Nyelv Értelmező Szótára.* Budapest, Akadémiai Kiadó 1970
A Magyar Nyelv Történeti-etimológiai Szótára. Budapest, Akadémiai Kiadó 1970
Bakay Kornél: Östörténetünk régészeti forrásai II. Megjelent a Miskolci Bölcsész Egyesület II. Magyar Őskutatói Konferenciája alkalmából
Bárczi Géza: A magyar nyelv életrajza. Budapest, 1975
Bayrak, M. Faruk: Almanca – Türkçe, Türkçe – Almanca szözlük. ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 2000
Bóna István: A hunok és nagykirályaik. Budapest, Corvina 1993.
Danzel, Theodor-Wilhelm: Die Anfänge der Schrift (1912). Voigtlander 1929
Eberhard, Wolfram: A Dictionary of Chinese Symbols. (1986 reprint)
Eberhard, Wolfram: Lexikon chineischer Symbole. Köln 1987
Ecsedy Ildikó: A kínai állam kezdetei. Budapest, Akadémiai Kiadó 1987
Ecsedy Ildikó: Kína és szomszédai. Eötvös József Könyvkiadó Budapest, 1997
Ecsedy Ildikó: Nyugati turkok Észak-Kínában a VII. század közepén. Budapest, 1977
Erdélyi István: Az ázsiai hunok régészeti emlékei. Magyar Tudomány 1990. 8
Érdy Miklós: A hun lovastemetkezések magyar vonatkozásokkal. Budapest, 2000
Érdy Miklós: A nagy ordosi hun aranykincs. Szittyakürt 1991
Faulmann, Karl: Illustrierte Geschichte der Schrift. Wien, Pest, Leipzig, 1880
Forke, Alfred Dr.: Der Ursprung der Chineisen auf Grund alten Bilderschrift
Friedrich Kluge: Die Elemente des Gotschen. Berlin und Leipzig 1921
Gabain, A von: Alttürkische Grammatik. Otto Harrasovitz, Leipzig, 1950
Grinstead, Eric: Guide to the archaic Chinese script (from Bernhard Karlgren's "Grammata Serica Recensa"). Lund, 1972. Student Litteratur
Gyarmath Jenő: Mezopotámiai emlékek Magyarországon (Dr. Sárkány Kálmán emlékére) Bp., 1995
Horváth Izabella: A griffek útja Belső-Ázsiától a Kárpátokig. Folklor és etnográfia 66. Debrecen, 1992
Johannes Friedrich: Geschichte der Schrift. Heidelberg, 1966 Carl Winter Universitätsverlag
Karlgren, Bernhard: Grammata Serica Recensa. Stockholm 1957

- Karlgren, Bernhard*: Schrift und Sprache der Chinesen
Ligeti Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban. Budapest, Akadémiai Kiadó 1986
Mészáros Henrietta: Nagy szavunk eredetéről
Németh Gyula (Szerk.): Attila és hunjai. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1940. Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata, Budapest, 1986
Novgorodova, Eleonora Afanaszjeva: Mir petroglifov Mongolii. Moszkva, Nauka 1984
Nyat Tohnyaz (Ujgurja): Ősi magyar kapcsolatok. A ZMTE kiadványa 22. A Kilencedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai, Budapest-Zürich 1995
Püsküllüoğlu, Ali: Türkçe sözlük. Ankara 2003
Ryjik, Kyril: L' idiot chinois initiation élémentaire a la lecture intelligible des caracteres chinois. Paris Payot, 1980
Sigmund Feist: Etymologisches Wörterbuch der Gotschen Sprache mit Einschluss des Krimgotischen und sonstiger Gotischer Schprachreste. Halle (Saale) Verlag von Max Niemeyer
Solymossy Sándor: A "vasorrú bába" és mítikus rokonai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991
Zolnai Béla: A látható nyelv. Minerva könyvtár, Budapest, 1926

Csihák György (Zürich)

ROVÁSFELIRAT A SVÁJCI PINSEC-BEN **(Val d'Anniviers Wallisban)**

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesületben rendszeresen foglalkozunk olyan témákkal, amelyek a kultúra világában Svájcot Magyarországgal egybefűzik. Ilyen, például, Svájc Wallis kantonjában található völgy, a Val d'Anniviers – a német nyelvű lakosság Eifischthalnak mondja –, ami történelmi, néprajzi – és újabban – írástörténeti érdekességünk.

A helyi lakosság körében az a hit él, hogy ők hun leszármazottak. Ha ez igaznak bizonyulna, akkor ez a népcsoport lenne az Európában eddig ismert legnyugatibb hunszármazású népesség. Magukat persze ugyanúgy svájcinak tartják, mint a többiek, de ősi eredetük emlékét is ápolják. Megnyilatkozik ez szokásaikban, ábrázoló művészetükben, nyelvükben – és fennmaradt legendáikban.

A kereszténységet Svájcban a legkésőbb vették fel, házukat, használati tárgyaikat keleti mintaelemekkel díszítik. Nyelvük nem ismeri a c hangot, miként az ősi magyar nyelv se. Régen előre írták a családneveket és utána a keresztnévet – miként a magyarok. Híres családnév volt a Rua – ismert hun név. Az itt ismertett rovásfelirat Salamin Albert házából került nyilvánosságra – a Salamin név Magyarországon a 12. században még gyakori volt.

Itt természetesen csak néhány adatot említettünk. A svájci kutatók egy része azt állítja, hogy a magyarok fedezték fel ezt a völgyet és lakói tőlük tanulták le a legendás származásukat. Ebből annyi igaz, hogy az adatok feltárásában két Magyarországból ideszármazott személynek kiemelkedő szerep jut. Horváth Mihály, 1848-as magyar emigráns lelkész, történetíró, később püspök, Vissoie községben a legrégebbi anyakönyvet megtalálta, s benne 50 olyan névre lelt, amely hasonló a magyarokéhoz: Bartha, Bond, Rua, Kálló stb. A völgyben végzett tudományos kutatómunkájáról számos szakmunkában beszámolt. A másik személy Anton Fischer erdélyi tudós mérnök, aki 1896-ban, több mint kétszáz-oldalas könyvet írt: *Die Hunnen im schweizerischen Eifischtale und ihre Nachkommen bis auf die heutige Zeit* címmel. Jegyezzük meg, hogy Fischer szakavatott értője a magyar és ezen belül az erdélyi népművészetnek, rovásírásnak stb., amiről számos, kiváló magyar nyelven írt munkája is tanúskodik.

Fischer – a mai szemmel nézve elkövetett néhány hibát, azonban összességében – kitűnően összefoglalta elődei kutatási eredményeit és számos új felfedezést is tett. Felfigyelt például rovásjegyeikre – amelyeket a völgyben mindmáig széles körben használnak – és rámutatott arra, hogy a székely-magyar rovásírással nagyfokú hasonlatosságot mutatnak.

A rendelkezésre álló adatokból az derül ki, hogy a genfi születésű J. J. Rousseau írt alaposabban az anniviárdokról a 18. században és a múlt század végéig több mint 120 tudományos mű született ebben a témában, többek között képzett antropológusok tollából. Tehát az anniviárdok eredettörténete nem magyar kölcsönzés.

Egyesületünk akkori svájci alelnöke, Savioz Bernard írt utoljára összefoglaló és részben feltáró könyvet. A vallisiak Atilla leszármazottai (Valisians descendant d'Attila, Sion 1985. 125 oldal) címmel. Egykori magyarországi alelnökünk, Kiszely István járt még ott, mintegy terepszemlén és visszatért a Magyar Televízió munkatársaival, akiknek egyik, a völgyről készült filmjét bemutatták 1990. október 17-én 18.30-kor a Magyar Televízióban. Kiszely antropológiai megfigyeléseket is végzett és számos törökös típusra lett figyelmes. Kilenc személytől vérmintát vettek, marker-gene – meghatározásra. Hideo Matsumoto közlése szerint, tudományos értékű kijelentéshez azonban, legalább száz vérminta kellene. Henkey Gyula készült – szintén Egyesületünk szervezésében – szélesebbkörű embertani fölmérésre.

Savioz úr mutatta 1990-ben Pinsecben nagybátyja házát, ahol a televíziósok filmeztek és a házban is ő mutatta a tetőtartó gerenda alsó oldalán az írásjeleket. Amikor a filmet a magyar televízióban bemutatták, többen képet kértek a jelekről és elemezték. Eredményüket bemutatták 1991-ben, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik (St. Galleni) Magyar Őstörténeti Találkozóján. A házat és a feliratot Kiszely István mutatta be (ezek a szövegek megtalálhatók a Találkozó kötetében, Egyesületünk kiadásában).

A jeleket valamennyien a hun-magyar-székely rovásírással rokonítják. Van egy, főleg svájciakból álló „alpesi tudományos társaság“, amelynek néhány tagja levelet írt hozzánk. Ebben azt állítják, hogy körükben mindenki meg van arról győződve, hogy az írás a 16. századból való: balról jobbra olvasva latin nagy betűk, valószínűleg a tulajdonos nevének kezdőbetűi, utána nagy D, ami Anno Domini-t jelent, utána MD XXX IIII, tehát az Úr 1534. éve. Ezt követi néhány próbafaragás, a faragó kurzív írásra tér át. Az egész igen ügyetlen munka – így ezek a szakemberek.

Korai lenne az ügyben állást foglalni. Mellékelem Egyesületünk dísztagjának, Seifert Mathiasnak jelentését, amelyet mint Zürich város régészeti osztályán lévő dendolabor vezetője adott. Az épületet megvizsgálta két épületelemző, a faanyagból több próbát vett. Megállapították, hogy a fa anyaga lucfenyő és vörösfenyő, a vizsgált fákat – 5-10 év eltéréssel – 1538 és 1558 között vágták ki, tehát az írás ennél későbbi.

Mellékelek néhány képet és rajzot az adatok bemutatása céljából, továbbá többféle írásjel összehasonlítását. Ezenlőre döntse el mindenki maga, hogy szerintem mi az igazság: a penszéki írás egy ügyetlen ember farikcsálása, vagy tényleg írás, becses kulturális emlék.

Fordítás

1993. 6. 2.

Vs/Vissole – Salamin háza

A Salamin Pinsec-i házából származó három darab fát, amelyet Csihák úr hozott nekem (L: 92. 4. 3-i jelentésem), megvizsgáltam 1992-ben. Minthogy akkor nem tudtunk időt meghatározni, elhatároztuk, hogy Pinsecben az épületből egy sor újabb próbát veszünk. Savioz Barnard úr és a tulajdonos, Salamin Albert úr jóvoltából 1993. január 16-án megtörtént. Schmidhalter Martin és Kämpfen Ulrich építési elemzővel kilenc fűráspróbát vettünk a házból. Az épület vakolt kőalapon áll, amelyben a pince van. Az épület a pincerésszel egységet képez, egyszerre épültek. A pincében később tartógerendákat helyeztek el, amelyek a földszint padlóját erősítik. Mind a pincében, mind a földszinten fűrásmintákat vettünk. A földszinti bejárat fölött egy tartógerenda van beépítve, amelynek a profilja megegyezik azzal a gerendával, amelyen az írás van. Ezen a gerendán kívül még a négy külső fal anyagából is vettünk próbát. A fa anyagáról a mellékelt listán beszámolunk.

A próbán kívül általános és részletes fényképfelvételeket is vettünk.

A laboratóriumban a 9 próbát megmértük és labor-intern az alábbi szám alatt leraktuk: 43579 – 43587. Az anyagban hat lucfenyő és három vörösfenyő van (picea ill. larix.)

A házból vett, összesen 12 próbából sikerült három átlaggörbét szerkesztenünk:

Átlag 1307:

Lucfenyő. A görbe hossza 148 év. A fa részét L. a diagramon (Balkendiagram). Az 1307-et a 9-es svájci fenyőátlag egyengörbájén (Kr. u. 1338-1472) és 559 GR Churwalden-Kloster (Kr. u. 1316-1504) biztonsággal lehetett a Kr. u. 1528 végső évre datálni. Minthogy a négy fa közül egynek sincs kérge, a kivágás idejét csak becsülni lehet. Ha a legfiatalabb oszlop esetében maximum 10-30 gyűrű levágásával számolunk, akkor a kivágás idejét Kr. u. 1538-1558-ra tehetjük.

Átlag 1308:

Vörösfenyő. A görbe hossza 207 év. A fa részét L. a diagramon (Balkendiagram). Az 1308-at a 723-as egyengörbén VS/Zermatt-Ried Arolla (Kr. u. 1145-1987) és 725-ös GR/Tschiero-Walter ház (Kr. u. 1201-1623) lehetett biztonsággal a Kr. utáni 1513 végső évre datálni. Minthogy a megmért mindkét fán a kéreg hiányzik, a kivágás idejét csak becsülni lehet. Minthogy a vörösfenyő ugyanahhoz az építéshez tartozik, mint az 1307-es lucfenyő, a kivágás idejét Kr. u. 1538-1558-ra becsüljük.

Átlag 1309:

Lucfenyő. A görbe hossza 48 év. A fa részét L. a diagramon (Balkendiagram). Az ilyen, 48 évi rövid görbe miatt, az 1309-est egyenlőre nem tudjuk datálni. Viszont mindkét próba abból az oszlopból való, amely a pincébe később került. Ezek tehát fiatalabbak kell legyenek az első Kr. u. 1548-1558-as építkezésnél.

A sikerült időmeghatározás alapján, a Salamin ház építési idejét a 16. század közepére tehetjük. Ezt igazolja az ablakok stílusa és a két oszlop 16. századi datálása. A feliratos oszlopot (Nr. 47739) eddig nem sikerült datálni. Minthogy azonos profilt mutat a datált oszloppal (Nr. 43538) és mivel azzal egységet képez, azt is a 16. század közepére kell helyezni. tehát a felírás legkorábban ebben az időben készülhetett. A betűk pontos vizsgálata alapján nem sikerült eldöntenünk, hogy a felírás a ház építésekor vagy később készült. A következő próbákat eddig még nem sikerült datálnunk: 47739, 43579, 43580, 43586, 43587.

Seifert M.

(Fordító: a magyarázó táblázatokat német nyelven mellékeljük. A lényegre csak tanulmányozásuk útján lehet rájönni, amihez a szavak jelentése ott nem fontos.)

Büro für Archäologie der Stadt Zürich

Dendrolabor

Seefeldstrasse 317
8008 Zürich
Telefon 01/422 99 05

2. 6. 93

VS/Vissole/ Pinsec - Haus Salamin

1992 untersuchte ich drei Hölzer aus Haus Salamin in Pinsec, die mir von Herrn Csihák überbracht worden waren (Siehe Bericht vom 3. 4. 92). Da damals keine sichere Datierung gefunden werden konnte, entschlossen wir uns, in Pinsec am Bau direkt noch einmal eine Serie Proben zu entnehmen. Durch Vermittlung von Herrn Bernard Savioz und dem Entgegenkommen des Besitzers, Herrn Albert Salamin, war dies am 16. 1. 93 möglich.

Zusammen mit dem Bauanalytiker Martin Schmidhalter und Ulrich Kämpfen entnahm ich im Haus 9 Bohrproben.

Der Blockbau steht auf einem gemauerten Steinsockel, in den der Keller integriert ist. Der Blockbau bildet mit dem Kellergeschoss eine Einheit, die

gleichzeitig entstanden ist. Im Keller sind zu einer späteren Zeit Balken eingeschoben worden, welche den Boden des Erdgeschoss verstärkten. Wir entnahmen sowohl im Keller als auch im Erdgeschoss Bohrproben. Ueber dem Eingang ins Erdgeschoss ist ein Balken eingebaut, der die gleiche Profilierung aufweist wie Spannbalken, welcher die Inschrift trägt. Ausser von diesem Balken entnahmen wir auch von verschiedenen weiteren Blockhölzern der vier Aussenwände Proben. Die genaue Herkunft der Hölzer ist der Liste angegeben.

Neben der Probenentnahme wurden auch Uebersichtsfotos sowie Detailaufnahmen des Hauses gemacht.

Im Labor wurden die 9 Proben gemessen und unter den laborinternen Computer-Nummern 43579 - 43587 abgelegt. Das setzt sich aus sechs Fichten (*Picea*) und drei Lärchenhölzern (*Larix*) zusammen.

Mit 8 der insgesamt 12 Proben aus dem Haus konnten drei Mittelkurven aufgebaut werden.

Mittel 1307:

Fichte. Kurvenlänge 148 Jahre. Beteiligte Einzelhölzer siehe Balkendiagramm. Mittel 1307 konnte auf den Standardkurven 9 Fichtenmittel CH (1269-1976 n. Chr.), 481 OW/Sachselsn - Edisried/Höfli (1338-1472 n. Chr.) und 559 GR/Churwalden - Kloster (1316-1504 n. Chr.) sicher auf das Endjahr 1528 n. Chr. datiert werden.

Da keines der vier Hölzer Waldkanta (Rinde) besitzt, kann das Fälldatum nur geschätzt werden. Geht man von maximal 10-30 abgeheilten Ringen des jüngsten Balkens bis zu Waldkante aus ergibt sich ein Fälljahr im Bereich 1538-1558 n. Chr.

Mittel 1308:

Lärche. Kurvenlänge 207 Jahre. Beteiligte Einzelhölzer siehe Balkendiagramm. Mittel 1308 konnte auf den Standardsequenzen 723 VS/Zermatt - Ried Arolla (1145-1987 n. Chr.) und 725 GR/Tscierv - Haus Walter (1201-1632 n. Chr.) sicher auf das Endjahr 1513 n. Chr. datiert werden.

Da bei den beiden beteiligten Hölzern die Rinde fehlt, kann auch hier das Fälldatum nur geschätzt werden. Da die Lärchen zur gleichen Bauphase wie die Fichten des Mittels 1307 gehören, muss auch für sie ein Fälldatum im Bereich 1538-1558 n. Chr. geschätzt werden.

Mittel 1309:

Fichte. Kurvenlänge 48 Jahre. Beteiligte Einzelhölzer siehe Balkendiagramm. Wegen der geringen Kurvenlänge von 48 Jahren konnte Mittel 1309 bisher nicht datiert werden. Die beiden Proben stammen aber von Balken, die im Keller nachträglich eingeschoben wurden. Sie müssen also jünger sein als die erste Bauphase von 1548-1558 n. Chr.

Anhand der gefundenen Datierungen lässt sich der Bau des Hauses Salamin in die Mitte des 16. Jahrhunderts setzen. Dies bestätigt auch die stilistische

Datierung der Fensterformen und der beiden profilierten Balken ins 16. Jahrhundert. Der Balken mit der Inschrift (Nr. 47739) konnte bis jetzt nicht datiert werden. Da er jedoch die gleiche Profilierung wie der datierte Friesbalken (Nr. 43583) aufweist und mit diesem eine Einheit bildet, muss auch er in die Mitte des 16. Jahrhunderts gesetzt werden. Die Anbringung des Schriftzuges kann demnach frühestens zu diesem Zeitpunkt erfolgt sein. Anhand der genauen Untersuchung der Buchstaben konnte nicht entschieden werden, ob die Beschriftung bereits beim Bau des Hauses angebracht wurde oder erst später.

Die Proben Nr. 47739, 43579, 43580, 43586 und 43587 konnten bisher nicht datiert werden.

M. Seifert

Beilagen:

- Liste der gemessenen Proben
- Balkendiagramm der datierten Hölzer
- Lesebeispiel zum Balkendiagramm
- Skizze des profilierten Balkens mit dem Schriftzug

Kopie an:

- Herrn Albert Salamin, Sion
- Herrn Bernard Savioz, Sion
- Herrn Dr. G. Csihak, Uster
- Kantonale Denkmalpflege des Kantons Wallis

Liste der gemessenen Proben

Nr. 47739.0 Datierung: 0
VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (Nr. I. Holz mit Inschrift) MS
Confiere 52 Werte Mark 0 Splintjahre

Nr. 47740.0 Datierung: 1528
VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (Nr. II) MS
Confiere 148 Werte Mark 0 Splintjahre

Nr. 47741.0 Datierung: 0
VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (Nr. III) MS
Confiere 77 Werte 0 Splintjahre Waldkante

Nr. 43579.0 Datierung: 0

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P1, Bodenbalken EG) MS

Picea 48 Werte 0 Splintjahre Waldkante Herbst/Winter

Nr. 43580.0 Datierung: 0

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P2, Bodenbalken EG) MS

Picea 48 Werte 0 Splintjahre Waldkante Herbst/Winter

Nr. 43581.0 Datierung: 1513

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P3, Bodenbalken EG) MS

Larix 207 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43582.0 Datierung: 1470

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P4, Bodenbalken EG) MS

Larix 148 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43583.0 Datierung: 1488

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P5, Friesbalken Ostwald) MS

Picea 106 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43584.0 Datierung: 1508

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P7, Nordwald, Balken) MS

Picea 104 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43585.0 Datierung: 1480

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P8, Westwald, Balken Ueber Fenster) MS

Picea 96 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43586.0 Datierung: 0

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P9, Bodenbalken EG, 22 Ringe - WK nicht messb.) MS

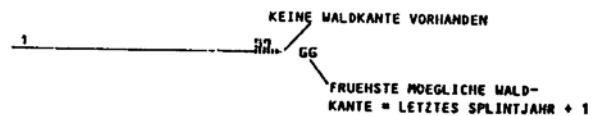
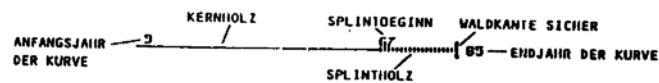
Picea 80 Werte 0 Splintjahre

Nr. 43587.0 Datierung: 0

VS/Vissoie/Pinsec - Haus Salamin (P10, Keller, Balken unter Faessern) MS

Larix 243 Werte 32 Splintjahre Waldkante Herbst/Winter

ERKLÄRUNGEN ZUM DALKENDIAGRAMM

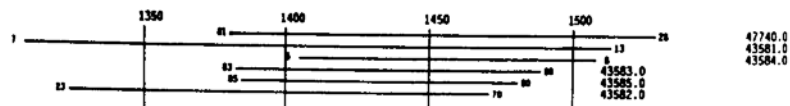

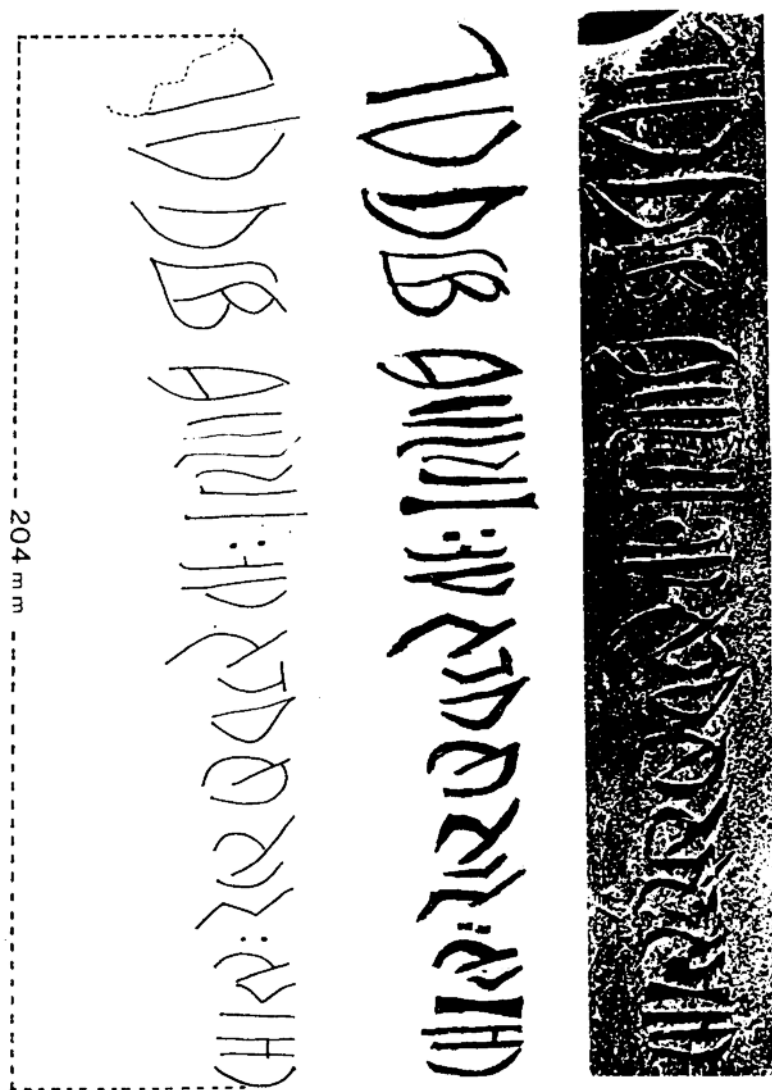
WALDKANTE FRUEHLING = VEGETATIONSPERIODE BEGINNEND BIS FORTGESCHRITTEN, CA. MAERZ BIS MAI

WALDKANTE HERBST = VEGETATIONSPERIODE ENTWICKELT BIS ABGESCHLOSSEN, CA. JUNI BIS FEBRUAR DES FOLGENDEN JAHRES

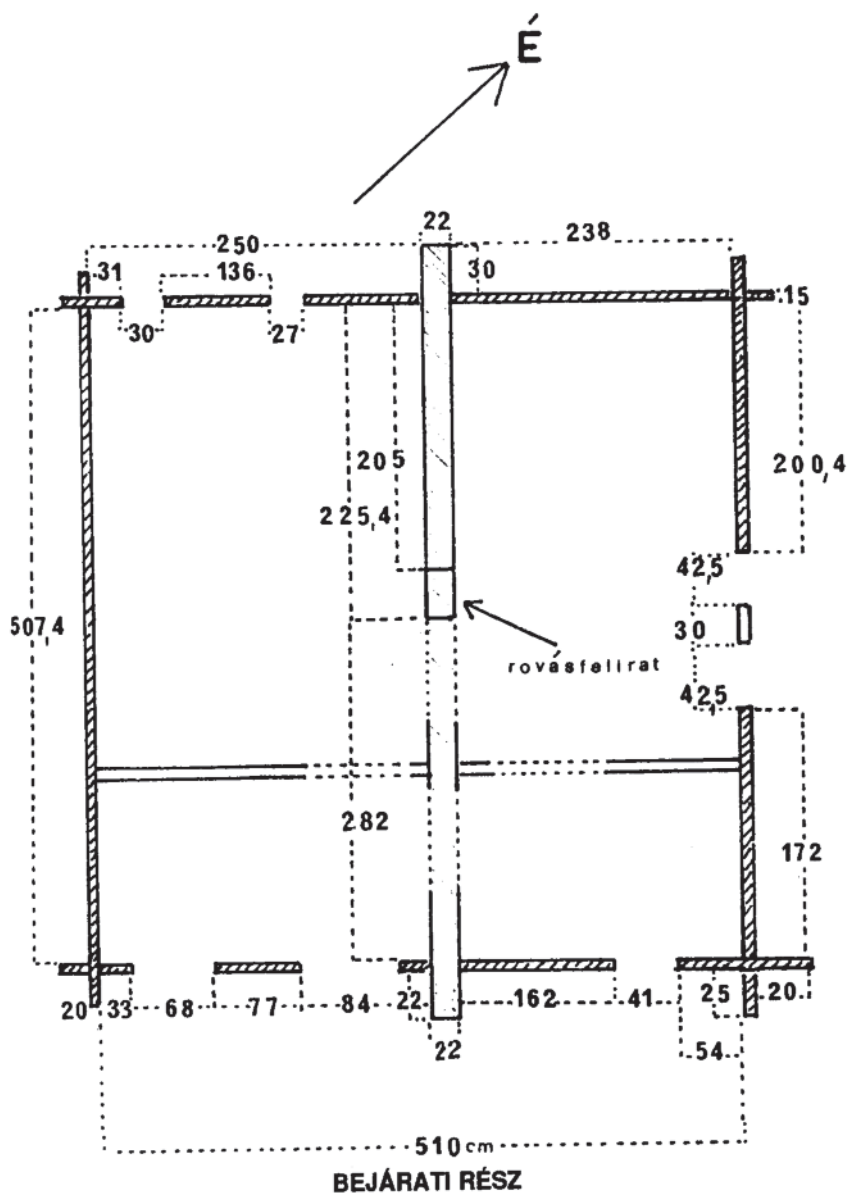
WALDKANTE = VEGETATIONSPERIODE NICHT GENAU BESTIMMBAR

MITTEL 1307-1308: VS/ PINSEC-HAUS SALAMIN (1307-1528 n.Chr.) Fichte/Laerche

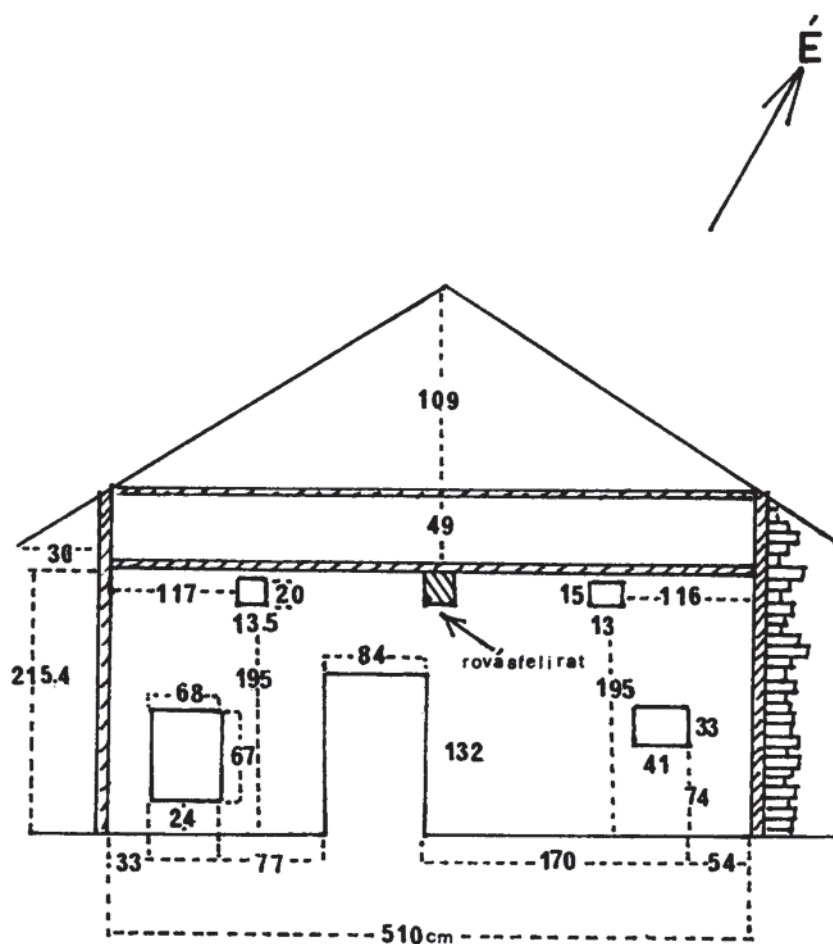

A Pinsec-i rovásszöveg eredeti fényképe, annak átrajzolása és a leegyszerűsített rovásjegyek

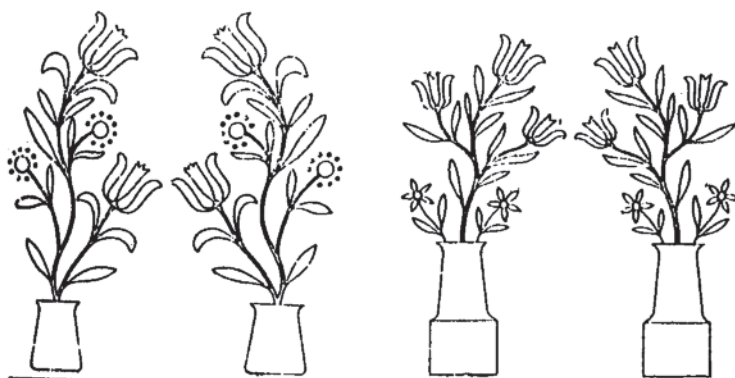

A ház alaprajza a lakószint magasságában
(a szobák közötti átjárásokra csak a mennyezeti gerendázatból és a padozatból következtettünk)

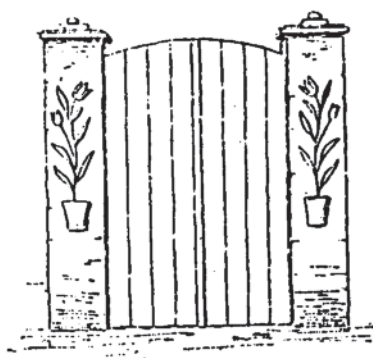
bejárat

Bejárat (délkeleti) oldal a lakószint magasságában

Tulipánmintás útmenti kápolna Mission-ból.

Lent: ugyanennek a kápolnának a virágmintái és (jobbaldalt) Mayeaux-i ugyanilyen kápolna hasonló virágmintái. Az edény kármínpiros, a virág szára zöld, a tulipánok tűzpirosak, a kis csillagalakú virágok közepe sárga, a szirmai kékek. (A. K. Fischer nyomán)

Fent: szimmetrikus kapudíszítés Csekefalváról (Székelyudvarhely mellett);
középen: ugyancsak csekefalvai oromdisz;
lent: virágdíszítések a Mayeaux-i kápolna oltár mögötti boltívről. (A. K. Fischer nyomán)

*Hun írás egy csatt rögzítő végén
Szabadbattyán, V-VI. század fordulója*

Kréta - Mesopot.	Karanovo	Sitovo	Tordos
Tatárlaka	Vinea		
4			A
2			
1			1
Δ	Δ	Δ	Δ
¶	¶	¶	¶
Y	Y	Y	Y
II		I	I
II		II	II
⊕			⊕
2			2
Y			Y
1		1	1
W		W	W
Y	Y	X	Y
¶	¶		¶
o			o
1			
1			
⊕	⊕		⊕
Δ		Δ	Δ
W		W	W
X		X	X

Az Erdély - Balkán térség bronzkori vonalas jegyeinek összehasonlítása a krétai és mezopotámiai jelekkel. (Fehérné: Az ékírástól a rovásírásig, 36. o.) Fotó: Göbölös Jovan Todorovic horvát írásszakértő munkái nyomán

Forrai Sándor (Budapest)

A SVÁJCI ANNIVIERS-VÖLGY ROVÁSFELIRATA. PINSEC – Penszék

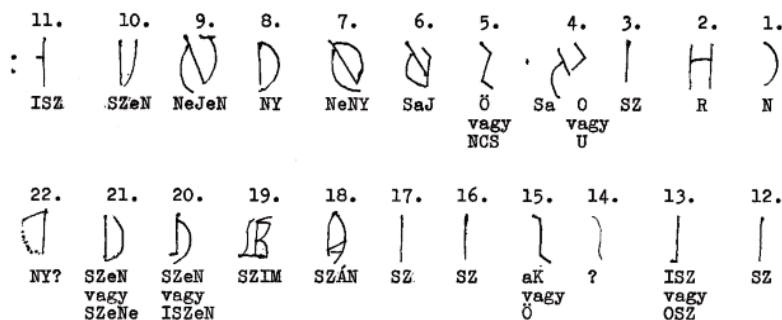
A Magyar Nemzet 1990. október 15-i számában „Ismeretlen rovásírás Svájcban” címen cikk jelent meg a múlt év júniusában az Anniviers-völgyben talált rovásfeliratról – Kiszely István antropológus munkája alapján felesége – Hankó Ildikó tollából. A cikk bemutatja a feliratról készült felvételt, azonban sem a felvételtől, sem a kutatócsoporttól kapott kinagyítások alapján a jelek pontos alakjára több esetben nem lehetett következtetni. Ugyanis főleg a magyar rovásírásban minden kis változatnak külön értelme van, ezért újabb helyszíni tanulmányozásra, pontos fotók és rajzok készítésére volt szükség. A kutatócsoport ezt elvégezte és ennek megfelelően az eltérések figyelembevételével egy megközelítőleg pontosabb elemzés vált lehetségessé. Az ehhez szükséges nyelvvizsgálatot, a lelet kormeghatározását jelenleg szakemberek végzik. *(Az eredményt lásd a 12. sz. és a 38. sz. kötetünkben. Szerk.)* Mellékelten bemutatjuk a leletről készült újabb felvételt és külön ábrán a leszármazott rovásjeleket hangértékük megjelölésével. Csakis a székely–magyar rovásírásra jellemző tíz egybeírást, vagyis ligatúrát találtunk, köztünk olyanokat, amelyekben a mássalhangzók csekély megváltoztatásával már a magánhangzó is benne van. *Ez a tény is magyar, vagy feltehetően magyar nyelvű rovásfeliratra utal.* Ezért is volt fontos a jelek pontos alakjának tisztázása.

A magyar rovásírás fő jellemzője a magyar nyelv törvényeire épült rövidítési rendszere, önálló magánhangzós jelölési módja, aminek egyik szabálya, hogy a mássalhangzók elé vagy közé „e” magánhangzót kell olvasni, tehát azt nem jelöli. Másik fő szabály a mássalhangzók egybeírási lehetősége, valamint az, hogy a mássalhangzók csekély megváltoztatásával a megfelelő magánhangzót is ki tudja fejezni, mint mai gyorsírásunk. Erre példa a pár évvel ezelőtt előkerült szarvasi avar kori csont tűtartó rovásfeliratában található.

Az ábrán a betű összevonásokat (ligatúrákat) alul összekötő vonallal, a kihagyott magánhangzót kisbetűvel jelöljük. A felirat kiértékeléséhez szükséges magyarázatok a leszármazott ábra alapján:

1. A magyar rovásírás „N” jele.
2. A magyar rovásírás általános „R” jele, itt vízszintes összekötő vonalkával, mint az 1668-ból származó enlakai unitárius templom feliratában, valamint marosvásárhelyi kézirat Telegdi betűsorában.

4. Valószínűleg ligatura, a jobboldali jel az ótürkben az „O” és az „U” jele, a hozzátartozó baloldali jel hasonlít a mély magánhangzót vonzó száras „S”-hez.

(Eredeti képe látható a következő dolgozatban. Szerk.)

5. Az 1483-ból származó nikolsburgi ábécé és székely rovás botnaptár „Ö” jele, az ótürkben „NCS” önálló mássalhangzós csoportjel.
6. Betűösszevonás, aminek jobboldali tagja több betűsorunkban, így a gyulafehérvári, a Hickes-Harsányi és Dobai-féle betűsorban „J” hangértékű, esetleg lehet „I” is, mint a pécsi címerpajzs rovásírási feliratában. A baloldali ismeretlen, valószínűleg egyéni jel, ami hasonlít a 4. sz. ligatúrában a mély magánhangzót vonzó száras „S”-hez. Olvasata ebben az esetben az előző jellel összeolvasva: JaS.
7. Betűösszevonás, amelyben az „NY” jelét az „N” jelével próbálta összekapcsolni a rovó. Olvasata ebben az esetben: NyeN. Az ótürkben a rovás „NY” jele a mély magánhangzót vonzó „J” hangértékű jel.
9. A rövidítés jelentése lehet NeJeN, vagy NeJéN, esetleg NeJN, magyar kiejtésű fonetikus írásmóddal. Az „N” végződés előtti balról jobbra dőlő egyenesre egyenlőre nincs magyarázata. Ez is talán egyéni jel lehet, ami ennek megfelelően módosítaná az olvasatot.
10. Az „N” és az „SZ” összetett jele. Olvasata: NeSZ.
11. Az „SZ” jelének baloldalához csatolja az „I” jelének segédvonalkáját, ezért olvasata SZI, így az SZ jelének csekély megváltoztatásával az „I” magánhangzót is jelöli.
13. Az „SZ” jelének végződése egyik rajzon és fotón sem vehető ki tisztán, „SZ” vagy „SZI”, esetleg „SZO”.
14. Pontatlan, ismeretlen jel.
15. A nikolsburgi betűsorban és a rovás botnaptárban az „Ö”-höz, vagy az „aK”-hoz hasonló jel.
16. és 17. A két „SZ” jele közé „e” hangot olvasva SzeSZ jelentést kapunk.

18. Az „N” jelének megváltoztatásával jelöli az „Á” magánhangzót, mint az Árpád-kori nyelvezetet őrző székely botnaptár Ilona szavában.
19. Az „I” jelének segédvonalkájával alul köti össze az „M” és „SZ” jelet. Olvasata: MISZ.
20. NeSZ vagy NeSZI, ebben az esetben az „I” jelölése a 13. sz. ligatúrával lenne azonos.
21. NeSZ vagy eNeSZ, lényegében azonos jelentésű az előző ligatúrával, eltérő összetételben.
22. A fa eltörése következtében félbemaradt jel, amelyben a rovás „NY” jelét lehet kikövetkeztetni. Feltehető, hogy egy hosszabb felirat befejezetlen része került elő.

A jelek száma: 22, ebből ligatúra, azaz rövidítés 10, amiből bizonytalan egy. A 9 ligatúrában összesen 23 jel van. Az önálló jelek hangértékét sikerült megállapítani a 14. sz. kivételével, mivel jelentése nem egyértelmű. Több ligatúrában, egybeírásban ismeretlen, valószínűleg egyéni jel található. Tudjuk, hogy a türk és a magyar rovásírás jelei közül alakra kb. 28% megegyezik, ezek a főníciaiak rovásírás alapjelei. Természetes, hogy ebben a feliratban is alakra több közös jel fordul elő, köztük az SZ és N hangértékben is megegyezik a magyaréval. Három jel az R, a J egyik jelváltozata, az A jele ligatúrában a türk rovásban nem szerepel. A ligatúrák nagy száma miatt – ami csak a magyar rovásírásra jellemző – elsősorban magyar nyelvű, vagy a magyar nyelvhez hasonló szövegre kell gondolnunk. Tekintettel arra, hogy a völgy magyar vagy magyarral rokon nyelvű lakói, feltehetően elsősorban székelyek (a történelmi háttér is erre utal) korábban már évszázadokon át idegen nyelvűek környezetében éltek, így a rovásfelirat pontos szövegének megállapításához nyelvtörténeti tanulmányra is szükség lenne.

A kutatók közül kiemelkedik Fischer Károly Antal munkássága, aki elsőként írt a magyar rovásírás hiteles emlékeiről könyvet a múlt század végén és a svájci hunok között is alapos kutatást végzett, rovásírásos mesterjegyeiket és névmonogramjaikat összegyűjtve német nyelvű könyvében megjelentette. Fischer Károly Antal rovásírás tevékenységéről az 1988-ban megjelent „Az írás bölcsője és a magyar rovásírás” című könyvemben részletesen foglalkozom.

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a svájci anniviersi völgyben nemrég előkerült epigráfiai eredetű, Kárpát-medencén kívüli rovásfelirat a székely-magyar rovásírásnak egyik értékes nyelvemléke.

Fejes Pál (Szeged)

Egy pillantás az ősi magyar múltba.

A PINSEC-i gerenda felirata

Bevezetés

Valamikor a 90-es évek elején néhány cikket írtam a svájci Val 'd Anniviers („Eifischtal“) egyik településében, PINSEC-ben (jelentése nem egyértelmű, lehet pl. „HABUR HUSI HADA MAGAR“, vagy „EEGEER HAZA HADURA HAD(nak) MAGAR(nak)“, a sok száz éves házak egyikében, a két lakószobát megosztó mennyezeti gerenda sajátos feliratáról. Azóta eltelt több, mint 10 év és ez alatt sok minden történt: talán ami a legfontosabb, *sikerült megszereznem a felirat pontos pacskolatát*. A korábbi szöveg több hibát tartalmazott. Azóta sokat tanultam a magyar őstörténelemből, jobban ismerem a nyelvet, megismertem annak rendkívüli hajlékonyságát és jóllehet a jelrendszerrel kapcsolatos álláspontom szinte semmit sem változott, érdemes volt erre a témára (most talán valóban utoljára) visszatérni.

Mindenek előtt hadd mondjak valamit a Magyar Nemzet 1990. okt. 15-i számában említett „rovásjelekről“. A szerzőnek, H. I.-nek, abban igaza volt, hogy ezeket a jeleket, az „Észak-India-i lineáris írás“-nak a jeleit, valóban „vésték“ (fába, kőbe, arany, vagy ezüst lemezbe, aszerint, hogy mi állt az íródeák rendelkezésére), de ezen túl ennek az írásrendszernek semmi köze a jól ismert (pl. székely) rovásíráshoz. (Nem csoda, hogy legalább 20 000 év óta senki sem tudott mit kezdeni vele).

Ez az írás az ESSA-exodus „ősmagyar“: EEM.EESSAL = EEM.HUL = „székely/magyar“ népének egyfajta „öröksége“, melyet az (HA).HAR.HABA (a későbbi HARAPPA) HU.TU népe által felperzselt ősi hazájából, a mai DELHI-től kb. 80 km-re, északra lévő mai MUZAFFAR-város kb. 50'000 km² -es körzetéből vitte magával és szinte a Föld akkor lakható összes területén elterjesztette. Mindez nagyon régen volt ! A menekülők mindenütt hátrahagyták névjegyüket, egy **EEDEEN + EER** (jelentése: „Édeni magyar“), azaz „tenyér“-lenyomat formájában. (Gazdag gyűjteményem van arról, hol találtak ilyen lenyomatokat. Egy legutóbbi TV adásban videón rögzítettem, hogy az egyiptomi nyugati sivatag egyik barlangjában is megtalálták; ezt természetesen eddig is sejtettem.)

Úgy tűnik, ez a privilégium csak az első menekülőket és azok közvetlen leszármazottait illette meg, Kr. e. 44 000-ig, ugyanis ekkor ért véget a bibliai genealogia HAD.HAM > Ádám korszaka, ami egyben a HA.WEERUM.HA-i (ma „egyiptomi“) 1. dinasztia ideje is volt (lásd később).

A tenyér-lenyomatokon túl szinte mindenütt írott szövegek is előfordulnak,

kőbe vésve (petroglyph), égetett és égetetlen agyagtáblán, kő- és alabástrom szobron, később arany és ezüst lemezbe karcolva stb. stb.

Amikor H. I.-nak a Magyar Nemzetben megjelent írását elolvastam, tüstént láttam, hogy „erről” az írásról van szó. Ősiségéről akkor lehetnek elképzeléseink, ha elmondom, hogy a krétai lineáris A írásrendszer kb. Kr.e. 33'000 táján, tehát kb. 12'000 évvel később jelent meg és aki tudja, mit kell látnia, észreveszi, hogy a lineáris írással írt táblákon is használták ugyanezeket a jeleket, elsősorban azért, mert hihetetlen tömörítést tesznek lehetővé. (Hadd tegyem hozzá, hogy ezeket a jeleket a lineáris A írással írt szövegekben később egyszerűen nem olvasták el!). Talán sokakat meg fog lepni az is, hogy az egyik legősibbnak kinevezett írásos emlék, a „Halotti beszéd” sem mai magyar nyelvű, hanem teljesen félreértett EEM.HUL nyelvű szöveg, telis-tele az ősi írás ligatúráival. (Ezt legegyszerűbben egy példán lehet bemutatni. Mindjárt az „érdemi” szöveg elején olvashatjuk:...”látjátok feleim zümtükkal” stb. Észre kellett volna venni, hogy olyan magyar szó, hogy „züm” soha sem létezett. Ehhez elő kell csupán venni a Bibliát és felütni a Genézis 10¹ fejezeténél. Itt az olvasható, hogy NOÉ két (!) ősmagyar fiát (JAPET nem volt NOÉ fia!) SSEEM-nek (> „szem”) és KÁM-nak hívták. És ez pontosan így is van, a legősibb szövegekben is ez olvasható. A „zümtükkal” szó első jele valójában egy érdekes ligatúra, azaz több szótagjelből felépített szerkezet, amely megtévesztésig hasonlít egy Z betűhöz).

Ami H. I. cikkét illeti, az első reagálásom a meglepetés volt, nem tudtam ugyanis elképzelni, hogy egy fa gerenda, akár mennyire vigyáztak is rá, kb. 44 200 + 1990 = 46 200 éven át meg tudott volna maradni. Később megkaptam (Csihák György, a ZMTE elnöke jóvoltából) Zürich város Archeologiai Irodájának, a „Dendrolabor”-nak a jelentését (1992 ápr. 3), amelyből kitűnik, hogy az évgyűrűk alapján elvégzett un. „dendrokronológiás” vizsgálatok nem vezettek egyértelmű eredményre, mert a mintákon lévő évgyűrűk száma kevésnek bizonyult. *A gerenda korát tehát nem sikerült megállapítani.* Nagyon valószínűnek tartom, hogy a felirat sokkal fiatalabb, mint az ESSA-exodus ideje. Erre igen sok példát idézhetnék; hirtelen a szumeer „HULU PPU fa” (el sem hiszik, mennyi fejtörést okozott ez a fogalom!) és a szarvasi tűtartó jut eszembe „a szőnyeg szövő karvaly apó”-val. (Mindkettőt egy töről metszették; a nyelvi zavart az okozta, hogy ez a két szöveg HU.TU nyelvű; itt nem részletezhetem).

Végül is, a dolog lényege nem a fa gerenda kora! Hogy ezt a kijelentésemet megérthessék, érdemes megnézni, mit jelent az, hogy „Eifischta” (Az elemzés meglehetősen körülményes, ezért csak a végeredményt mutatom be). Tehát „Eifischta” =

„MAGAR.I.HA NEEMEESIS EEGEER HAD, EEM.EEN.EESS.EEN, HARAN DU.EE.I” ahol a dölt betűkkel írt részlet jelentése „MAGAR”¹, az aláhúzott részlet pedig

1. Kós Péter: Magyar-Hindi szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973 38. old.

elsősorban a történelmi időt jelzi egy relatív időskálán. (Ez a fogalom érdekes módon nem a bibliai genealógiához igazodik, hanem HA.WEERUM.HA 1. dinasztíájának idejét (a Kr. e. 48 000 és 44 000 közötti kort) fejezi ki. „Ez” a fogalom jelenti a garanciát arra, hogy az ESSA-exodus ősmagyar népe még Kr. e. 44 000 előtt eljutott „SWISS” =

EESSA. HUL.LU HASS.EEGEER HAD.EEM.EEN.EESS
területére.

A „HUL.HALU” (> [MAGY] „holló”, [GER] RABE) azt jelenti:
„MAGAR.I.HA nép” = EEDEEN (!)

Egy másik értelmezés szerint azt kapjuk, hogy: „országátot ellátó hadi nép, akik a TAZU-ból (azaz hábor(ú)-ból) menekültek”.

Erről árulkodnak a PINSEC-hez közeli helynevek is:

BEEBEEL.LEE.SSA > WALLIS (az aláhúzás, a Biblia)

vagy

LEUK = NEEB.EESSA.HAN.EEGEER =
„az ESSA-(exodus) népe, HÁBUR(Ú) MAGAR”.

Tehát a „völgy” titka az, hogy kiesett a vándorló (és eközben pusztító) (EE)GEER.MAN (azaz „EEGEERI SSEEGEEL/MAGAR” (!)) és „francia” (HABUR.HAN.EESSEE.HA = „hábor(ú) HASS.EEN MAGAR.I.HA” (!)) nyelvet beszélő törzsek útvonálából, mert a völgynek a RHONE folyó síkságára nem volt kijárata.

Szerintem ez egyszerűen elképesztő, még akkor is, ha ez a nép időközben elvesztette ősi nyelvét.

A 18. században élt genfi születésű J. J. Rousseau bemutatja egyik írásában, milyenek voltunk akkor, amikor még valóban magyarok voltunk. „(A nép) egyszerű, dolgos, a tétlenséget nem ismeri. Nagy szegénységükben is igen vendégszerető, rendkívül szimpatikusak. Képesek a legnagyobb jogtalanságot is derűsen elviselni.” (Én ezt egyáltalán nem sorolnám az erények közé! Ennek köszönhetjük, hogy Mátyás király óta itt tartunk!).

A nyelvre, a különböző kölcsönzésekre stb. vonatkozó észrevételek azért értelmetlenek, mert a fentiek értelmében az ősi „germán” és „francia” törzsek ugyanazt a nyelvet beszélték!

Az „írástudatlanságra” vonatkozó észrevételt valószínűleg W. Gyr-nek a Zürichi Egyetemre benyújtott „La vie rurale et alpeste du Val D’Anniviers” c. doktori értekezéséből vette át Vittay Győző [2]. Elismerem, hogy a szegénység, a nyomor nem ad lehetőséget arra, hogy a hagyományokat a szülők gyermekeikre átörököthessék (ez figyelhető meg a nagy nyomorban élő braziliai indián törzseknél is), de hogy írástudók voltak, erre maga a gerenda felirat szolgáltat bizonyítékot!

2. Vittay Győző: Magyar Nemzet, 1987 május 1

Az is kapitális tévedés, hogy a nép „nap-imádó” volt. A H. I. által leírt hatágú csillag, amelyeket elsősorban sírokon lehetett megfigyelni, információt hordoz:

HAD.DAG HAM EEN, EESS.EEM.EEN.EESS.HAG(...) =
„ördögi BABEL megtámadott engem, MAGAR(i) SSEEGEL(t, aki) HU.HUR.HUG”.

(Ezt az utóbbi fogalmat (EE)SSU.MEER területén, mint az URUK nevű városállam nevét ismerjük. Azt jelenti: „EEGEER.I HAD, székel én, magyar”).

A „Nap” a gyilkos HU.TU nép (nota bene: KÁIN népének) jelképe volt. A „napistent” UTU-nak hívták.

Rövid áttekintés az észak-indiai lineáris írásról

Az általam Észak-India-i írásrendszernek nevezett közlési forma a hierolif- és szótagírás együttes alkalmazását jelenti: kép-, szám- és szótagjeleket használt, amiket elég nehezen felderíthető szabályok szerint csoportosított „szóépítményekké”, u.n. „ligatúrákká”. A jelek hangértékének és a ligatúrák szerkesztési szabályainak tisztázása több évtizedes (hétvégi, „hobby”-) munka volt. Az írás mondanivalójának felderítésében további nehézséget okoz, hogy nem egy, hanem igen gyakran két nyelvről (az EEM.HUL = „székely-magyar” és a HAN.EEG [= „HÁBÚR”], általunk néhány tízezer évvel később „Nyék”-nek nevezett törzs HU.TU nyelvéről) van szó; gyakran hiányoznak a magánhangzók és ami talán ennél is sokkal nehezebb, a számos lehetséges olvasat közül kell kiválasztani azt, amelyik a legpontosabban fejezi ki az íródeák eredeti gondolatát.

Így, végül is azt kell mondanom: ez az írásrendszer rendkívül bonyolult. (Csodálom az akkori íródeákat, akik mindezt művészi pontossággal és hibátlanul végezték, úgy, hogy ha valaki keservesen kitalálta a dolog mikéntjét, 40 000 év után is el lehet olvasni, mit is akartak az utódok tudomására hozni. Ebbéli törekvésük, az archeológiai leletek tanúsága szerint, még a Krisztus utáni évszázadokban sem szűnt meg, amint pl. a „szarvasi tűtartó” (teljesen „félreolvasott”) szövege ezt bizonyítja).

Érdemes a rendszer néhány jellemzőjét röviden összefoglalni.

I. Az írás kétféle jelrendszert használ: piktografikus jeleket (hullám, hal, váza, kalász, állat-szimbólumok [medve, kecske, disznó stb.], kör, eső szimbólum stb., valamint számok) és szótagjeleket. A piktografikus jeleket, továbbá a számokat *hangértékükkel* kell a szövegbe illeszteni.

II. A szótagjelek hangértéke függ az olvasás irányától. Pl. a | jel alulról fölfelé olvasva: (...).SSEE, fölülről lefelé: EESS.(...) hangértékű. Emiatt a szöveg megértése azon múlik, hogy a szótagjelekből készült „építmények”, az u. n. „ligatúrák” szótag-jelekre való felbontását helyesen hajtjuk-e végre; azaz úgy,

ahogyan azt az íródeák eredetileg készítette. (Meg kell mondanom: ez a feladat gyakran nem könnyű; különösen nem az, ha az íródeák „hányaveti“ módon dolgozott).

Az olvasás *irányára* vonatkozóan a legősibb szövegek semmi tájékoztatást nem adnak. Mivel az (EE)SSU.MEER (*helytelen nevén: „SzUMIR“*) *ékirás az Észak-India-i lineáris írás továbbfejlesztése (csak ezt ez ideig senki sem vette észre!)*, a félreértések elkerülése érdekében „ékjellel“ jelölik az olvasás irányát. Abban az irányban kell olvasni, amelyben az „ék“ tágul. Olykor egy | jelen két éket is megfigyelhetünk; egyet alul és egyet felül. Ebben az esetben az olvasást a jel közepétől lefelé, majd fölfelé is el kell végezni. (A PINSEC-i feliraton látni fogunk ilyet, jóllehet ez a szöveg nem ékirással készült, de úgy tűnik korán felismerték az olvasási irány közlésének fontosságát). Az olvasási irány jelzése más esetben is (például a: — = MA jelnél is) előfordul.

III. Általános szabály, hogy a jeleket jobbról balra, ill. alulról fölfelé kell olvasni. A jobbról bal felé történő olvasásnál a mássalhangzókhoz többnyire mély hangzású „magánhangzók“ (HA, HU, HO), az alulról fölfelé történő olvasásnál magas (hangzású) magánhangzók (EE, I) kapcsolódnak.

Ez az elv szigorú, ezért rendkívül fontos lehet az olvasási irány ékjellel történő megadása.

IV. A szótagjel enyhe törése, csaknem azonos helyen való ismétlése, valamilyen másik (többnyire vízszintes) jellel való elmetszése, ugyanannak a szótagnak az ismétlését (vagy többszörözését) okozza. A *többszörözés* az adott szótagjel elé, vagy többnyire mögé írt (és természetesen „kiolvasott“, szóval megnevezett) számmal valósul meg.

Annak érdekében, hogy a szöveg olvasatát ne törje meg a jelek hangértékének magyarázása, összefoglalom a leggyakoribb jelek hangértékét és jelentését.

1. A — szótagjel jobbról balra olvasva „MA“ (olvasatban: „má“) hangértékű; jelentése „gyilkosság“. Ha balról olvassuk jobb felé, a hangérték: „HAM“ (azaz: „hám“), ami a következőt jelenti:

HAM = SSU.HUN.EEG.HA > ZUNIK.HA

Ez szinte pontosan megfelel az [ENG] HAM = „sonka“ szónak, figyelembe véve azt, hogy az ősi „SS“, kétszeres S hangok a mai magyar nyelvben (ha nem is mindig!) többnyire S-ként, azaz egyszeres alakban maradtak fenn. A „ZUNIK“ szó jelentése sokáig rejtély maradt. (Tisztázásához egy ősi magyar halász nép, az Észak-Szibéria-i NEEB.HU > „Nyívh“ nép szókészlete adta meg a lehetőséget). A jelentése: „ördög“ (HUR.DUG).

2. A „HA“ (olvasd: „há“) gyök jelentése: BA.HARAN.HASS = „parancs“ = [ENG] ORDEER > ORDER. Ez a szerkezet azonban egyfelől: EEN.HU.HAR =

EEN.EESSA.HAR, másfelől BABEEL jelentéssel is bír. (Erre, röviden, később még visszatérek). A „parancs” szinonimái (az egyetlen [GER] nyelvet kivéve) tökéletes összhangban vannak egymással. A német nép nyelvészei „ellenszegültek” és a BABEL helyett a BEEBEEL > „Befehl” = „parancs” szót választották, magyarán egy kicsit „csaltak”! Nem nehéz észrevenni, hogy a [GER] Befehl ősi szerkezete nem más, mint a BEEBEEL, vagyis a „Biblia”.

Mivel a későbbiekben nem lesz sok lehetőségünk néhány fontos részlet megbeszélésére, elmondom: a „BEEL.L” > BEEL > „fűl” szó őse. A [GER] nyelvben ugyanez a HU.HUR.(HU.HUR), amely „OHR”-ra rövidült. Azonban a „HU.HUR” szó jelentése: EEN > „én”. A sérülés nélküli szerkezet tehát: EEN.EEN értelmű, de a kettőzés miatt a második EEN helyett „2”, pl. DEE > DI írható.

Ennek nagyon fontos következményei vannak! Ugyanis a BEEBEEL.LEE.HA-ról ez derül ki:

BEEBEEL.LEE.HA = BEE.EEN.DI.EE.HA = BEE.**EEN. DI.HA**

ahol az aláhúzott rész „IN.DI.HA”, az IN.DI.AN pedig annak az ősmagyar népnek a neve, amely már az EESSA (= „hó”)-exodus idején, tehát a bibliai HAD.HAM időszakban (Kr. e. 48 000 - 44 000), pontosabban ennek a vége felé: kb. Kr. e. 44 200 körül biztosan (!) jelen volt az amerikai Illinois állam területén, és a bibliai EEN.HUSS > ENOS korszakban Kr. e. 40 000 - 36 000) biztosan (!) elérte a Tőzföldet is. (Az ott élő indiánok mondáiban felbukkan a

HU.HUN.EEG.HU.HUR.(EE)**N.HUSS** > „UNIKORNUS”,

a mondai „egyszarvú” szarvas, amit az indiánok: HU.EEM.HUL-nak neveztek ³. Ez ugyanaz a fogalom, mint a „HU.EEM.EESSAL”, ami azt jelenti, hogy „HUS+SSEEGEL(I) + MAGAR”, vagyis „hős székely/magyar”).

Az UNIKORNUS szóban az EEN.HUSS-t aláhúztam.

Ez más szóval azt jelenti, hogy Észak-Indiából kb. 500-600 év alatt jutottak el a

HA.MEER.EEG.HA = HAD.HA.HAR.HAN.EEG.HA = HAD.HABEEL.L.HA
= **HAD..EEN. DI.HA**

földjére, ahol az aláhúzott szöveg nyilván > „AMERIKA” (tehát a név nem Amerigo Vespucci-tól származik), a dőlt betűs szerkezet pedig azon túl, hogy „Indából eredő hadra” utal, azt jelenti: „HADÚR MAGAR EEN, EESSA.HAR”. Ez az EESSA.HAR határozza meg az előbbi időt.

Az amerikai Illinois állam (Chicago közelében) és a Tőzföld közötti kb. 30 ezer km-es távolságot kb. 4-6000 év alatt tették meg, más szóval az átlagos haladási sebesség kb. 6 km/év volt.

3. National Geographic Magazine. January, 2004, 55. old.

Fontos tudnunk arról, hogy őseink az időt Kr. e. 48 000-től mérték és az egymást követő 4000 éves intervallumokhoz „neveket” rendeltek. *Ezek nem élő személyek nevei voltak, hanem azokat az adott korszak legjellemzőbb szavaként választották.* Pl. a Kr. e. 48 000 - 44 000 intervallumhoz HAD.HAM > „Ádám” nevét rendelték; SSEED > SSEET (jelentése: „MAGAR”) a Kr. e. 44 000-40 000 intervallumot határozza meg; „öt” ENOS követte: Kr. e. 40 000-36 000 és így tovább, egészen NÓÉ-ig (Kr. e. 12 000 - 8000). *Ennek az időbeosztásnak „bibliai genealógia” a neve, részletebben a Biblia vonatkozó fejezetében érdemes tájékozódni róla.*

Az egyiptomi dinasztiák pontosan ugyanezt az időbeosztást követték, de az egyes korszakokat számozták: első, második stb. dinasztia, de az egyes dinasztiák idejét névvel is jelölték. Pl. a Kr. e. 48 000-44 000 közötti korszak (tehát az 1. dinasztia) neve EEM.EEN.EESS, a 2. dinasztiáé Kr. e. 44 000-40 000 között EEM.EEN.EEG, a 3.-é, Kr. e. 40 000 - 36 000 között EEM.EEN.HUSS volt és így tovább. (Érdekes módon ennek az utóbbi névnek az aláhúzott része azonos a bibliai genealógia ENOS fogalmával).

Ahogy a bibliai genealógia nevei, ugyanúgy az egyiptomi dinasztiák idő-meghatározó fogalmai sem személyeket jelölnek. Az egyetlen kivétel az 1. dinasztia EE.MEEN.EESS kor-meghatározója, ugyanis *ha ezt az EEN = „én” gyök követi, ebben a fogalomban MEENEES > MENES, az 1. (ősmagyar) dinasztia lapítójának a nevét ismerhetjük fel.* Ez más szóval az jelenti, hogy MENES (aki később HATHOR néven istennővé (!) vált) az ESSA-exodus aktív résztvevője volt és az 1. „egyiptomi” (ténylegesen: „HA.WEERUM.HA”-i) dinasztiát még a bibliai ADAM korszakban, tehát 100-200 évvel Kr. e. 44 000 előtt alapította.

A kézikönyvekből azonban (MANETON, egyiptomi SSEET pap „AIGUPTI-AKA” című, II. Ptolemaeus idejében [Kr. e. 309-247] publikált rendkívül félrevezető könyve nyomán) úgy tudjuk, hogy az 1. dinasztia alapítási éve Kr. e. 3400.

Egyértelműen bizonyítható, hogy ez az „évszám”, tehát Kr. e. 3400 valójában nem időpontot, hanem valamilyen „történést” fejez ki. (Ez kb. a 11. dinasztiaig igaz, ugyanis a történészek nem tudták elolvasni a korábbi feljegyzéseket és az eseményekről szájhagyomány alapján tájékozódtak; végül is megtévesztően ugyan, de nem rosszul!). A „történés”-ről úgy szerezhetünk tudomást, ha a számokat egymás után „szavasítjuk”, így:

3 4 (kettőzd) 0
DEEREE NEEG (EE)MEEN (EE)SSEERU =
EESSAR.EEDEEN.EE.NEEB.EEN.HUD.EEM.EEZU =
EE.SSAR.I SSEEB DEEREG HU.HUN HAD.DI MAGAR.I.HA NEEB

ahol EESS és SSAR.I (ez a fogalom aligha véletlenül azonos a hindu nők vise-

letével!) egyaránt MAGAR értelműek, a SSEEB > „szép“, a DEEREEG > „derék“, a HU.HUN = EEGER.HA, a HAD.DI jelentése „hat magyar (törzs)“ és MAGAR.I.HA NEEB = „Magyaria nép(e), de ez a fogalom egyben azt is jelenti, hogy EEDEEN > „Éden“. (Azt hiszem, jól látszik, ismét a közhiedelemmel ellentétben (!), hogy ősi szavaink a „kötelező“ hangzó változásokat (itt G > K, B > P) leszámítva szinte pontosan olyanok, mint a mai modern magyar szavak.

Tehát a 3400-nak „ez“ a mondanivalója. De ugyanez a helyzet a többi „kor“ adattal is, amibe éppen úgy beletartoznak „ősapáink“ (pl. Ádám 940 évig élt), mint az (EE)SSUMEER királylista „személyei“ akik között a koraiak fiktív személyek, a későbbiek pedig a Kr. e. kb. 2800 utániak között a többség (mint pl. a Kr. e. 2700-ban trónra került (helyesen) GIL.GAMES is) sémi eredetű. (GILLGAMES neve azt jelenti: „megölöm az EGERI népet“. Ugye kitűnően hangzik?)

Ez a gyakorlat ősi időkben általános volt és a (H)AR.HAM-i, vagy héber nyelvű Biblia szövegében kiemelten nyilvántartott számokat (szavak jelzik őket) olykor a jövő jóslására használják ma is ⁴.

(Nem szégyellem bevallani, hogy évekkel ezelőtt minden lehetséges modellt áttanulmányoztam (holdév, „napév“ stb.), de ez az egyszerű megoldás nem jutott eszembe).

A valóságos idő Kr. e. kb. 2000-ben, a 12. dinasztia I. Amenemhet nevű peerójánál (< BEERÚ) jelenik meg az egyiptomi történelemben. (A „HAB.HA.HAR.HA.HU > „fáraó“ az egyiptomi uralkodók sémi neve ⁵).

MENES-nek számos neve volt (SEMERKHET, SNOFRU, KHEOPS stb.) Az akkori hihetetlenül babonás világban „így“ védekeztek az átok ellen. (Azt hiszem szükségtelen hangsúlyoznom, hogy ebből milyen félreértések származtak!). De mindebből az is következik, hogy MENES nem egyesíthette Alsó- és Felső-Egyiptomot, egyszerűen azért, mert ezek a foglmac „akkor“ nem léteztek. Az ország egységesen ősmagyar (EEM.HUL) volt, aminek a királyi és hadvezéri rangban lévő MENES nem fáraója, hanem „fehér-süveges“ „BEERÚ“-ja (azaz „bíró“-ja) volt és az ország nem Egyiptom, hanem:

HA.BEE.HABEERU.HUM.HA > HA.WEERU.HUM.HA névre hallgatott és ez a következőt jelentette: „EEGER(i) HÁBURÚ, (a) BEERÚ MAGAR(i) SSEEGEE, NEEB HU HÁZ“, amit nem is kell lefordítanom.

Ő volt az, aki még Kr. e. 44'000 előtt (erre a névben előforduló EEM.EEN.EESS szerkezetből következtethetünk) felépíttette a róla elnevezett piramist. (Herodotos valamikor Kr. e. 460 táján járhatott Aegyptus-ban és arról számolt be, hogy a Giza-i KEOPS piramist hófehér, csiszolt mészkő lapok borították és a csúcán arany színű keretben egy SSEEM (értsd: „szem“) volt látható, valószínűleg olyan, amelyet napjainkban a katolikus templomokban láthatunk, az Úr szimbólumaként). Úgy tudom,

4. L. Bürgin: „Geheimakte Archäologie“. Bettendorf, München, 1998 221. old.

5. J. H. Breasted: „A History of Egypt“. Bantam Books, New York, 196

hogy a piramis teljességgel képtelen Kr. e. 3400-as építési ideje folyton változik. A legújabb javaslat kb. Kr. e. 12 000, mind eközben a javaslattevő „tudós” elfeledkezik arról, hogy a Würm III jégkorszak mélypontja alig 4000 évvel volt korábban.

A Giza-i piramisok közül a negyediket, a hat-lépcsős piramist DEE.HUSSEER = DEE.BEEZEER = „MAGAR vezér” építtette a 3. dinasztia korának elején (talán a 40. évezred első évszázadainak valamelyikében) és ő volt az a személy is akiről a SSEEB.EEN.EEGEES > „szfinx” fejét mintázták. (A szerkezet azt jelenti: „szép (az) én népem”). A furcsa „oroszlán” nem kevesebbet mond, mint azt: HU.HUR.HUSS.LAN = EEN.HUS.EESS.GEER.'AL = „én hősi MAGAR király (vagyok)”. Oka volt rá, hogy „hős” legyen, ugyanis az ő székely csapatai foglalták vissza az ősi Észak-India-i hazát a SSEE.EESSA.HAM nevű támadás folyamán, amiről részletes tájékoztatást kapunk a „soha nem volt” NARMER-nek tulajdonított u.n. „smink táblácska” hieroglif szövegéből ⁶.

Így nagyon pontos volt az a megfigyelés (már nem emlékszem rá, hogy kitől származik), hogy a „szfinx-et hosszú időn át nagy esők mosták”, ugyanis jól látszanak a lefolyó víz által létrehozott marások. Volt rá kb. 6000 évnyi idejük, ugyanis valamikor Kr. e. 32 000 után röviddel (MA.HALAL.EEL időszak), az 5. dinasztia kezdetén (valószínűleg meteor becsapódás által kiváltott) tűz- és víz-ár pusztította el a Föld élő világának kb. 40%-át. (Az „Establishment” véleményével ellentétben én úgy hiszem, hogy a becsapódás helye a KARIBI öböl volt, ahol a már nem látható, tengervízzel borított kb. 200 km átmérőjű kráter neve: CHIXGULUB(AL) azt jelenti: „tenger ár | az isten elpusztította a magyar népet”. Ha ez a becsapódás 60 millió évvel ezelőtt történt volna, miként az Establishment állítja, a név nem maradhatott volna fenn, hiszen a dinoszauruszok nem beszélték az ősmagyar nyelvet és egyébként is kipusztultak). A hatalmas árhullám behatolt a Földközi tenger parti területeire és a sós víz óriási kárt okozott a területet korábban borító gazdag vegetációban. Ekkor kezdődött el a Szahara sivatagosodása és elmaradtak a korábbi esők. A pusztulás igen nagy területeket érintett, amiről részletes beszámolót kapunk a krétai Hagia Triada-i HT 118 számú agyagtábla (túlnyomórészt lineáris A írással írt) szövegéből. Hajlok arra, hogy jó néhány szörnyűség (Szodoma, Gomorra pusztulása, a Holt-tenger és a dél-törökországi tavak sós vize, Úr városának feltárásakor a többször 10 méteres agyag-lerakódások stb.) erre a katasztrófára vezethető vissza.

3. A), a ∪ és ∩ jel a „G” mássalhangzót kódolja. Ha az állás ilyen:) a G-hez HA, vagy HU magánhangzó kapcsolódik, míg ∪, vagy ∩ orientáció esetén a magánhangzó többnyire EE, vagy I.

4. A | jelet II).-nél már megbeszéltük.

5. A / jel olvasata (ha alulról felfelé olvassuk): HÁL, olykor HAL, HUL. A „HÁL” > „ÁL” > „ál”, „hamis(s)”, de erről a gyökről tudni kell, hogy EEGEE =

6. H. Jansen: „Die Schrift”. VEB Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1969 49. old.

HAL. A HÁL és a „hal” (vízi állat, de a „meghal” is lehet „hal”; emiatt mondták ősi időkben igen gyakran, hogy „halált hal”) között olykor nincs éles határvonal, sőt gyakran találkoztam olyasmivel, hogy HÁL = HÁ + HAL, sőt azzal is, hogy EEGEE = „hal”. (Ez utóbbi részemről értelmezési hiba is lehet).

6. A jel alulról felfelé olvasva: LEE, LI (jelentése: NEEB, NÉP), felülről lefelé olvasva: „EEL”. De ez az „él” a „(kés) éle”:

[GER] SSEE.HAR.HAB.EE > SCHÄRFE = SSAR.REED.DU.HUN.HA azaz (majdnem): SÁR.RÉT.TÓ.HON.HA. A két D.D mássalhangzó között EE, vagy HA állt; az ősi (HA).HAR.HABA-i HUTU nép (az ősi HAN.EEG > „Nyék” törzs népe) is használta ezt a fogalmat, de ebben a szerkezetben csak egy D fonéma szerepelt és az EE.EEREEDU = EEG.HADU = HASS.HADEESS.HA, azaz a „bosszú” (= [ENG] HADEE > HATE) sereg(ének) (= SSA) ház(a) (= HASS)“ volt a jelentése.

Az [ENG] EEDEEGEE > EDGE jelentése „él”, amit már többször megbeszeltünk. A [MAGY] „ék” szó angol szinonimája viszont az [ENG] WEDGE. Ebben a szerkezetben az „EDGE” részlet most is EEDEEGEE = EEL, de a B(...)B (> W) fonémák között EE és HA is állhatott. Az első esetben az eredmény: BEEBEEL, a másodikban: BABEL. A szövegkörnyezet dönti el, hogy a két lehetőség közül a valóságban melyiket kell választani. (Végül is a [MAGY] „ék” szónál is ez a helyzet).

A gerenda felirat átírása latin betűkre és a szöveg fordítása

Az 1. ábrán bemutatom a gerenda felirat pacskolatát (amit valószínűleg nedves itatós-papírral készítettek) és alatta az észak-indiai lineáris írás jeleit, amelyek között meglehetősen sok a ligatúra. (Például a 8. számmal jelölt mondat a 3-as számra emlékeztető jel felső részén indul, lefelé halad, majd a vízszintes jel után élesen felfelé fordul és a mellette lévő hasonló jelen felülről lefelé haladva fejeződik be. Ezt azért mondtam, hogy érzékeltetni lehessen, nem könnyű az íródeákok lelkivilágát kiismerni!). A függőleges vonalakkal „mondatokat” válogattam ki (természetesen utólag, amikor a szöveg latin betűs átírása és fordítása már megtörtént).

A számozások mindig a megfelelő, függőleges vonalak közé zárt szövegre vonatkoznak, amit minden esetben jobbról bal felé kell olvasni. Az előbbi példa mutatja, hogy minden ligatúra egyedi és elemeikre való bontásuk olykor sok töprengést igényel.

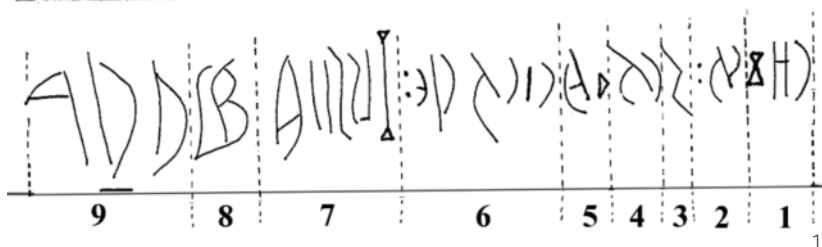
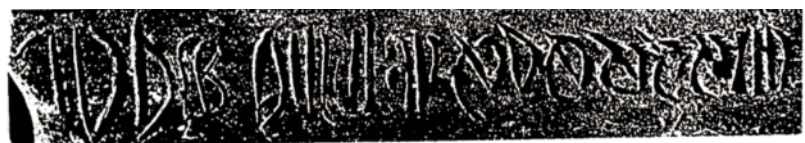
Erre a 204 mm hosszú felíratra egy egész krónika fér fel, az ország megtámadásától annak bukásáig. (Ez magyarázza, hogy a dolgozat eredeti címét megváltoztattam. Ennyire „hiteles” beszámoló a magyar őshaza pusztulásáról 30 év alatt egyszer sem került előm, de ebben a hazában valószínűleg senki elé sem. Ha a „Halotti beszéd” szövegét módomban lesz egyszer „magyar” nyelvre fordítani, abból

valószínűleg többet tudunk majd meg a pusztulás körülményeiről. „Különleges csodának” tartom, hogy ez a szöveg megúsza a kereszténység hallatlanul erőszakos terjesztését. Az őstörténelemmel foglalkozó fontos történelmi iratokat (mondjuk) 300 évre zárolni kellett volna. Valami hasonlót kellett volna tenni az indián relikviákkal is, de e helyett, a „szent” inkvizíció értelmetlenül elpusztította őket).

Értelmes szöveget és fordítást csak akkor kaphatunk, ha a szöveg „egyetlen szógyökre” pontos. Ez a körülmény rendkívül nehezen teljesíthető, hiszen számos hibaforrással találjuk szembe magunkat. Kezdődik a dolog az olykor meglehetősen elmosódott pacskolat átírásakor; folytatódik a hiányzó magánhangzók pótlásakor és ami talán még ennél is fontosabb, ismerni kell a nyelvet (hogy pontos legyenek: mindkét nyelvet!). Hajlamos lennék azt mondani, hogy az EEM.HUL, ősi székely-magyar nyelv jó értelemben „pidgin”: megtalálható benne valamenyny holt és élő nyelv szava. Nagy szerencse, hogy a szókészlet nem lehetett nagyobb néhány ezer szónál (vagy talán még annyi sem volt), így az említett nyelveknek csak a legősibb szavai vannak jelen. (Ki hitte volna, hogy a „derék” szavunk ennyire ősi. Azt is elárulom, hogy eredeti jelentése: „hó-ár ház”. Azok lettek „derék” emberek, akik onnan származtak?)

Célszerű a következő módon eljárni. Az egyes mondatok számozva vannak. (Összesen kilenc mondatot jelöltem ki a szöveg mondanivalója alapján). Az *első sorban* a szöveg közvetlen olvasatát láthatjuk. (Ha a szöveg azonnal átlátható, már itt is lehet bizonyos egyszerűsítéseket alkalmazni). Ha van *második sor*, ebben már bizonyos gyökök fordítása is megjelenik és ez már olyan szerkezet, amely mai magyar nyelven is érthető, vagy ha ez nem így lenne, megadom a szöveg mai magyar nyelvű fordítását a *harmadik sorban*. A figyelem felkeltése céljából ezt a sort megnövelt betűmérettel és kiemeléssel hangsúlyozom. Nagyon valószínű, hogy olyan fogalmakkal is találkozunk, amelyek lefordíthatatlanok, ezért azokhoz néhány szavas magyarázatot célszerű fűzni.

Mindenek előtt lássuk az ábrát.

1.

HAG.HUS.I.SSEED.EEM.HAM.EN.HUSS.SE.BABEL.HADE

Ezúttal a második, magyarázó sor elhagyható, áttérhetünk a harmadik sorra.
„hág(ja) hősi MAGAR.I széké(t a) nép(nek) ördög(i) KÁIN alvilági

HA.HAR.HABA, BABEL bosszú(ja)“

A „HA.HAR.HABA, a későbbi HARAPPA városállam“ volt a mai Pakisztán területén, a Chenab és Ravi folyók összefolyásának közelében. A „HU.DU“ > HU.TU nép lakta. A név hazájuk miatt ragadhatott rájuk, ugyanis azt „HU.DU.HUM“-nak hívták. „Patriarchális“ viszonyok között éltek, eltérően a magtámadott EEM.HUL néptől, amely „mátriarchális“ társadalom volt. (Az egyiptomi „Holtak könyve“ 1 bikát és 6 tehenet említ⁷, ugyanis ez a 7 törzs együtt menekült el Kína területéről a Würm II jégkorszak éhínsége elől kb. Kr. e. 48 000-ben).

A konfliktus jól ismert a Bibliából (KÁIN és ÁBEL története). Ehhez azt a kiegészítést fűzném, hogy az EEM.HUL nép a „fűl“, tehát [ENG]EE.HAR > EAR, [GER] HU.HUR.HU.HUR > OHR, a [HIND]G.HAN = GEEN.EES.IS. HA.HAR.(HA)N, nem utolsósorban a magyar: [MAGY]BEEL.L (>„fűl“) = HAR.HAN.EEG = EEN.EEN = EEN..DEE népe volt, *de HABEL > ÁBEL népe soha sem volt! Ezt az ősi szöveg későbbi szerkesztői csempészték be a történelmi krónika szövegébe.*

(Egy rövid megjegyzés ide kívánczik. Szeretném emlékeztetni a tisztelt olvasót a Húsvét Szigetek hatalmas szobraira, amelyeknél hangsúlyosan jeleníteték meg a szobrok készítői a füleket.)

2.

HAG.GESS.HALE.EEGALAL.HUBU.HUN.HA.DEE

HAG(ja)HANU.BABEL.DE.HAD.BERE.DAM.EEGEER(i).NEEBAL.EESS.HUSS.
.HABUR.HADE

**„hág(ja) HANU BABEL halál(i) tűz-HAD.HAM EEGEER(i) NEEBAL
MAGAR HÁZ(at) | HA.HAR.BISS.HA.DE**

Jóllehet a SSUMEER források (lásd pl.⁸) úgy tudják, hogy HANU a „föld“ (netán: a „Föld“) istene volt, én azt hiszem, hogy nem BEEL.L.HAD-ról van szó, hanem: (E)BELL.HAD-ról (itt BEL.LAD > [MAGY] FELD > FÖLD), de az egyetlen zárójeles (E) magánhangzó ezt a fogalmat „gonosz HAB.HASSA.HAR.HAD“-dá alakítja át. HAD.HAM > ÁDÁM, de nem biztos,

7. E. A. Wallis Budge: „Book of the Dead“. Routledge & Kegan Paul Ltd., London, 1974

hogy vállaljuk az „ősapa“-ságát, ugyanis HAD.HAM ezt jelenti: „HADA ördögi BABEL(nek)“. A „NEEBAL“ jelentése: „HAR.I.I.BAD.I nép“, azaz „ÁRPÁDI nép“. (Tudom, hogy ez első hallásra teljes képtelenségnek tűnik, de mégsem az. Egy korábbi írásomban bizonyítottam, hogy azt a GEER.ÁL-t és HADUR-at, aki az ősi hazát elvesztette, a saját életével együtt, HAR.I.I.BAD-nak hívták. Az „UGARIT-i eposzok“(lásd⁹) tanulmányozásakor egy eposz, a HAN.EG.EEGAL.L > „NIKKAL házassága“ (ez a furcsa „házasság“ ezt jelenti: „HÁBUR(Ú) EGEER(I) NEEBAL“) felkeltette az érdeklődésemet, ugyanis sok minden mellett szó esik „a holdsarló leányairól“ is. Ha történetesen nem hatan lettek volna, talán nem veszek észre semmit. De, tudtam, hogy az ősi hazából hat (vegyes) törzs kb. 120'000 fővel menekült el, ezért azt sejtettem, hogy legalább ezeknek a törzseknek meg fogom ismerni a nevét, ha átszenvedem magam egy rendkívül körülményes (!) elemzésen. Megérte! Kiderült, hogy a hat törzs neve tökéletesen azonos a hét honfoglaló törzs közül hatával (nagyon meglepett, hogy a „két“ törzsnek ismert: „Kürt-Gyarmat“ is köztük volt, de egyetlen törzsként!), de a neveken túl a letelepedés helye is rejtve volt a nevekben. Emlékszem pl. hogy HA.WEERU.HUM.HA-ban (az ősi Egyiptomban) az (EE).M.EEGEER, azaz „székely HÁZ, MAGAR“, Krétán, akkori nevén EEM.EEN.HUSS-on (> MINOS) EE.EEN.HU.EE = EEGU.EE, tehát a Jenő törzs menekültjei telepedtek le. Ebből világosan látszik, hogy az „illetékesek“ nagyon jól gondoskodtak a hagyományok fenntartásáról: ha az ősi hazát HAR.I.I.BAD nevű vezér vesztette el, az új hazát is neki kellett birtokba venni. (ÁLMOS-nak már csak ezért sem lehettek ezzel kapcsolatban lehetőségei). Amit viszont ma sem értek: a hiányzó 7. törzs, HAN.EG = „hábur“, azaz „hábor(ú)“ nevű törzs nem volt a menekültek között, így az kellett legyen a támadó, azaz KÁIN törzse. Nos, ezt a törzset (a teljesség kedvéért) Honfoglaló vezérünk, Árpád, behozta a hazába, mint „Nyék“ törzset (a névről eltűnt az indító HA gyök), de ami még érthetlenebb: ennek a törzsnek maga Árpád volt a vezére¹⁰. Talán „igy“ már érthetővé válik az őshaza HAR.I.I.BAD-jának a szerepe.

A „HU.BU.HUN.HA.DEE“ több féle fordítást is megenged.

a. A HUBU szó jelentése: HASSAWAR.HAG.HU > „csavargó“, de ez a „csavargó“ hágja, értsd: pusztítja, dúlja, öldöklő stb. „HU.HUN.HA.DEE“-t, azaz „MAGAR hó hont“, vagy, ami ezzel egyenértékű, a : „MAGAR házat“.

b. Talán még ennél is érdekesebb a teljes kifejezés átírása így:

EESS.HA.BU.HUN.HA.DEE, ahol az aláhúzott rész: SSABU.HUN.HA (> [HIND] SAPNA) jelentése: HÁLÚ.HUM. Hozzá téve a záró részletet is, azt kapjuk:

HÁLHÚ.HUM.HA.DEE, ahol az aláhúzás nem más, mint „alma“ szavunk

9. Baal és Anat. Ugariti eposzok. Helikon, Budapest

10. Padányi Viktor: „Dentumagaria“. Transsylvania, Buenos Aires, 1963 352. old.

(megjelenítve a magánhangzó hiányokat is!). „Balatonalmádi“ településünk nevében láthatjuk a szó folytatását is.

Ez lenne az a bizonyos fa, melynek almájával Éva megkínálta Ádámot. (A tisztelt olvasó el sem tudja képzelni, hogy a bibliai történetnek ez a része az „agyrémet“ is túlszárnyalja!).

c. Van egy harmadik változat is, és én ezt illesztettem a szövegbe. A háborús gyűjtogatás (SSUMEER hagyományok szerint a HU.TU támadók fáklyákkal gyűjtogatnak) szükségszerűen árvizet keltett, amit mi EESSEEN.BISS > „özönvíz“-ként ismerünk. Ehhez NOÉ bárkája is hozzátartozik. Mivel NOÉ = NEEB.EEL, azaz a „SÁR.RÉT-i hó hon *népe*“, bárkát már csak azért sem tudott építeni, mert nem volt rá ideje. A mai JAMUNA folyó bal parti területén elterülő, kb. Dunántúl nagyságú SÁR.RÉT mocsaras, nádas terület volt, ahol az ősi magyar nép halászattal, vadászattal, gyűjtögetéssel (és minden valószínűség szerint magasabb színvonalú egyéb tevékenységgel is) foglalkozott. A gyűjtogatás téli időben történhetett, amikor a nád száraz volt és a terület órák alatt tűztengerre vált. Krétai források szerint 40 000 ember elevenen szenvedett tűzhalált; aki túlélte, „ámokfutással“ menekült, amerre látott. De, ez az árvíz lokális volt, nagyjából arra a területre szorítkozott, ahonnan az a tömérdek víz elpárolgott. (Emiatt teljes tájékozatlanságra vall, ha valaki a HA.HAR.HA.HAR.HAD (> „ARARAT“ = HA.HAR.DEE.HAD = „halál ár“) hegyen néhány száz méter magasságban keresi a nyilván fából készült bárka maradványait, az esemény után, kb. 46 800 évvel később, miközben a hegy légvonalban kb. 2800 km távolságban van (egyszerűség kedvéért) az indiai DEL.HI-től. Az már csak „hab a tortán“, hogy ilyen „bárka“ soha sem létezett, hiszen a fogalom ezt jelenti: HAB.HA.HAR.HAG.HA, ahol a HA gyök a jellegzetesen magyar „a“ hang (az összes EESSA utód-népnél is nyilván megvan, csak keresni kell) és (itt) azt jelenti EEGA.HAR.I, vagy EEGEER.I.

Tehát: „bárka“ = HADESSA.hág(ja) EEGEER.I.HA (t) |

HAN.EEGEER.HASS.EEM.HU.DEE, és az aláhúzott rész jelentése: „a háború elpusztítja EEM.HUL HAZA(t)“. (A „BU“ gyök jelentése: HADU.HAG.HA (> [HIND] DUHKH).

3.

HAL.(AL).LEE..HAL(EE)

Ez a szöveg nem „egy“ bizonyos dolgot kíván közölni, hanem rövidege ellenére többet is. A legegyszerűbb lehetőség a zárójeles gyökök elhagyása:

„HAL NEEBÁL“

Ez az egyszerű mondat rendkívül értékes, ugyanis azt közli velünk, hogy

HAL GEENEESIS HA.HAR DU.EESS azaz

„elpusztul a MAGAR HÁZÁ had(a) | a hábor(ú) sujt(otta gyilkos tűz-ár(ral))“.

A második olvasat már bonyolultabb. Ehhez tudni kell, hogy EE.HAL.EE > JA.LI = „háló“ < HA.LÚ. Ezzel a következő olvasatot kapjuk: „HAL.ÁL(t) HAL EESS.HA = „halált hal MAGAR.HA“. De itt a HA gyök nem BABEL jelentésű (amely hímnemű), hanem a nőnemű értelmezést kell tekintsük. Ez pedig: EEN.EESS.HA.HAR. Tehát: „halált hal MAGAR én HUDU HABUR HANÚ MAGAR had“. De ez még mindig nem az, amit az íródeák mondani szándékozott.

A HANU szó azt jelenti ugyanis, hogy: EG.HU.HUR.HU = HAZU.WAR.HASS, azaz

„HAZU ‘ABYSS HABUR HALÁL orgyilkos (= HASSASSIN, minként az [ENG] ASSASSIN) HADÚ.UM“. A „WAR.HASS „város“ szavunk ősi alakja ¹¹. A DU.HUM a magyar DÓM -nak felel meg, csak éppen a jelentése drámaian eltér attól, amit mi DÓM-nak vélünk, ugyanis ez a szerkezet az [ENG] DOOM, ami azt jelenti: „végítélet“, „katasztrofális pusztulás“, „ármageddon“ stb. és *ez a jelentés illik ide*.

Így végül is a második jelentés így szól:

„halál(t) hal MAGAR én (a) HU.DU HABÚR HAZU, alvilági háború(ban), (amely) gyilkosa (a) MAGAR had(nak)“

4.

HAG.HAL.EE.EEGAL.AL

Ez egy viszonylag egyszerűen átlátható szerkezet. Ezt jelenti:

„HÁG(ja) HAB.HASSAR.HASS.HAL.HAL“

Itt a HAL.HAL = EEGEE + (kettőzés) = EEGEE..MEEN = EE.HAR.HUD = BEEL.LUD azaz HAR.HAN.EEN.NEEB.EEL.

Itt különleges szerepe van az EEN.(EE)NEEB.EEL szerkezetnek, ugyanis a dőlt betűs részlet idővel NINIVE alakot öltött. Ezt a várost Kr. e. 606-ban MED és BABIL ‘UN-i csapatok pusztították el. Csak hát a dolog ezúttal sem ilyen egyszerű!

Diodorus Siculus (Caesar és Augustus kortársa volt, kb. Kr. e. 21 táján több kötet történelmi munkát írt, amelyből számos kötet megmaradt az utókor számára) arról számolt be, hogy az ősi asszír- i birodalomnak volt egy bizonyos

11. Régi Magyar Glosszárium. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984

I.HON nevű királya, aki minden ázsiai népet meghódított (a bactriaiak és indusok kivételével) és a Tigris (ősi nevén: EED.EEG.EE.L.HAD.EE = EEL.EEL.HAD.EE > „IDIGLAT“) partján, a mai Moszul-lal szemben felépíttette NEEN.EEB.EEL > NINIVE városát (a záró L fonéma elveszett). Nem nehéz észrevenni, hogy ez a történet a legősibb időkhöz nyúlik vissza, ugyanis **EEGEER.EE.HA = HASS.EER.I.HA (> ASSIRIA) = HASS MAGAR.I.HA, ahol a HASS, az akkori idők általános „érzésének“ megfelelően: „bosszú“ értelmű.** (Pl. „LEE.EESS.BUSSU“ > LESBOS szigete, vagy „BUSSU.HUN.N.I.HA“ > BOSZNIA stb.).

Ez a HASS.MAGAR.I.HA, vagy HASS.EER.I.A (> ‘ASSIRI.HA), amit a történelem „HAD.DI birodalom“ néven ismer, óriási kiterjedésű volt: Indiától az Atlanti Óceánig terjedt. A sorozatos (természeti- és egyéb) csapások ellenére tisztos kort élt meg pusztulásának időpontjáig. (Én úgy tudom, hogy ez a dátum nem Kr.e. 606, hanem Kr.e. 612). Adatok vannak arról is, hogy Kr. e. 1590 táján fővárosának 200'000 lakosa volt, tehát „világváros“ volt az akkori viszonyok között. (Ha valakit további részletek érdekelnének, nézze meg a¹² II/1 kötetét).

A NEEB.EEL ugyanaz a szó, mint a [GER] NEBEL és azt jelenti „kőd“ (< GU.HUD). Az [ENG] szinonima viszont: (EE).MEES.EESSEED > [ENG] MIST. Ebben a szerkezetben ÁLMOS vezér anyjának neve: „EEMEESSEE“ jelenik meg. (Nem zárható ki ennek valóság tartalma, de gyanúm szerint itt is az őstörténelem bukkan elő).

Sajnálatos, hogy a magyar nyelvészet nem fordított elég figyelmet a „német“: NEEB.EEL.HU.HUN.EEG EEN.LEE.LEID-re. (Az EI, vagy IE gyökök az EH.HE > EE származékai, én készakarva fordítottam meg a két gyököt, ugyanis igen nagy valószínűséggel eredetileg ilyen volt). A LEE.LEID = LEE.GEEN, azaz a [MAGY] „legény“; ez a szó azonban azt jelenti: MAGAR (lásd¹). A „NIBELUNGEN.LIED“ – úgy hiszem – szintén értékes információkkal lephetné meg a magyarokat,...a szöveg EEM.HUL szavainak lefordítása után.

5.

(EE)BEE.BEEL.L. (...).SSEE.HA.LEEL.HAL.EEG.HA

**EEGEER.I.HA HADUR EESS.EEDEEN.EEGEEN | BABEL HÁBÚR
HA.HAR EEUL(i) (>“öli“) MAGAR HAD EEN**

Az előbb tettem említést az EEGEER.I.HA ↔ ‘ASSIRI.HA kapcsolatáról és íme, itt az alátámasztás. Ez a HADÚR a „MAGAR Éden HÁZ“-ból származott. A „BABEL háború árja elpusztította a MAGAR-ok had(át)“.

1. Kós Péter: Magyar-Hindi szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973 38. old.

12. Ókori Lexikon. Franklin Társulat, Budapest, 1904 II/1 kötet, 193. old.

**Egy másik értelmezés szerint: HA.HAR.HABŰR.HALÁL.HASS.HAD
HAN.NUL MAGAR.I.HA NEEB.EELLŰ HUN.EEN.I.HA. | SSEGEEL.
EEM.EEN.EESS.HA.HAR.HAN.EEG.HA. HU.NEEB.HAD**

Ennek a szövegnek az értelmezésével a HAN.NUL szóig semmi nehézség sincs. Ez a szó az [ENG] nyelvben maradt fenn pontosan így és az jelenti „megsemmisít”. Akit/amit megsemmisít a háború árja, nem más, mint „Magyaria népének élő „HUN.NI.HA“-ja.

A következő részletben megjelenik a kort meghatározó EEM.EEN.EESS szerkezet, de az EEN gyök nélkül, ami megerősíti azt a véleményemet, hogy e mögött nincs élő személy. Miután az EEM gyök is székely jelentésű, ezen a „nehézségen” úgy segíthetünk, hogy: SSEGEE. NEEB MAGARU.

BEEL.L.HA stb. fordítást alkalmazunk. A „MAGAR.U” szó jelentése: „békés”, „béketűrő”.

6.

HAG(...).SSEE.HAG.HAL.EEG.HAL.HAL.HAG(...).SSEE.HAG(...).MA.S
SEEN.HA.DEE

Ezt a szöveget kénytelenek vagyunk kissé átalakítani; ez lesz a második sor.

HÁG HABŰR HAD HAB.HASSAR.HASSA HALÁL | HAB.HASSA HADŰR
HÁG EESS.HAD
EEM.EEN.EESS.(HA).SSEEN.(HA).DEE

**„Pusztít ‘ABASSÁR halál HÁSS háború had(a)| gyilkos halál HÁZ
HU.DU.HUM HÁSS HÁDŰR gyilkolja MAGAR hadá(t) EEM.EEN.ESS
(EEN.HU.HAR) SEEN.TI(t)“**

Az „ABASÁR“-i rizlinget mindenki ismeri. Az már valószínűleg alig ismert, hogy INDRA, aki a HU.TU nép egyik ősi istene volt (HAG.HAN.E > AGNI mellett), az „ABSARAS tündéreit” küldte a magyarok ellen, akik (egy AN.GOR.VAT [< HAN.EEG.EEN.NEEB.HADEE]-i ábrázolás szerint) fejvesztetten menekültek a „tejes fazékból”. Ezek a „tündérek” (< HADU.’UN.DEER) az indító HAD.EESSA = „alvilági BABEL” részlet miatt nem sok jóval bíztatnak. A „tejes fazék” jelentése is jól rekonstruálható: arról szól, hogy „a háború sújtja szép EEL (azaz SÁR.RÉT.TÓ hon”) hadát”, de ne menjünk a részletekbe.

HU.DU.HUM > UDUM témáját már megbeszéltük. (Az Ugarit-i eposzok c. kiadvány (lásd [9]) szerkesztője (?) „UDUM“-ot valahol Libanon környezetében kereste és azt is feltételezte, hogy „valamilyen” kapcsolatban volt UGARIT pusztulásával. Ez az utóbbi sejtése nem volt minden alap nélküli).

Az „EEM.EEN.EESS” jelentése: SSEEG.EEL.EEN.MAGAR“.

A „SSEEN.TI” „szent” szavunkat rejti és ez a fogalom a „Halotti beszéd” szövegében is előfordul. A csorbítatlan szerkezet szerint: EEL.BU.'UN.HA MAGAR, vagy „HASS BABEL, halál(a) MAGAR(nak)”.

7.

EESS.HA.SSEE.HAMESSAG.HA.HALAL(...).SSEE.AL.(HA).SSEE.SSEE.
HAGEEL.LAGEE.G(...)LEE.EESS(...)

A szöveg fordítása így hangzik:

**HAG HEL.L HAMISSÁG HAD NEEB MAGAR EEGAR.I
DEEG(EE)REESS HASS HAR.I.I.BAD.I SSEEB EEN MAGAR.I.HA
EESSA.HAR.REED.I.DEE LEE EESS**

Nem kétséges, hogy az EEL szó „elferdítése” hozta létre a „HELL” = „pokol” szót, amiben már benne van az (EE)BUK + HUL = „elbukik MAGAR”. A DEEGEER, DEEGEEREESS az [ENG] TIGER, [MAGY] „tigris” szót rejti.

A „SÁR.RÉT” folytatása: EEDEEN(i)NEEB(EE) MAGAR.

8.

HAG.EEG.HA MA.HA.SSEEG.EEL.EEL.EESS

Ezt a ligatúrát nagyon nehéz volt átlátni, de ha már sikerült kibogozni, a szöveg fordítása nagyon egyszerű:

HÁG HELL.HÁBÚR HÁDESSÁ SSEEGEEL EEM.EEN.EESS

A változatosság kedvéért megtehetjük azt, hogy a SSEEGEEL szóval kezdődő részletet így alakítjuk át: SSEEGEEL.SSEEGEL.EEN.EESS = „SSEEGEE.LEE.MAGAR EE.SSA.WIR.(EE)”.

Itt a WIR (a [GER] WIR jelentése: „mi”) egyértelműen BIBEER, vagy BEEABEER, azaz „HÚD” > „hód”. Tehát a magyar őstörténelemben oly gyakran hangoztatott „száwír” > „szavír” ugyanaz a szó, amit egy arab állam, a SSAUDI királyság nevében láthatunk. Ez nem véletlen, de ennek a magyarázatába itt nem mennék bele.

9.

HAG.EESSEEM.HA EEG.HALAL.EEL.EEL.HAM.()

Ez a szöveg is tartalmaz néhány furcsaságot.

**„(a) hábor(ú) HADESS.HA HADÚR HADA(nak) NEPE S.I.S.HAG
EE.GEEN NEEB MAGAR EEL.I SSEG LIEEN | EEBUG EEDEEN EEN
HA.DÚ.HUM.EE BEELLUM.(HA) BABEL halál hábor(ú) HADURA“**

Az első az „ESIS.HAG“. A székely hagyományok szerint „ez“ volt a leggonoszabb gonosz. Ennek igazolása hosszadalmas elemzést kívánna. (Egy korábbi dolgozatban már foglalkoztam ezzel a témával¹³). A fogalom nyilván megelőzte azt a gyakorlatot, amikor a nem magyar hadseregek katonái a fejükön a hajtat taraj-szerűen alakították ki.

A „GEEN“ > „kín“ szavunk.

Az EEL.I szó egyaránt lehet: EESS.EEDEEN, EESS.HADEEN, de EESS.DEEN > ISTEN is. *Egyszerűen csak: EEG-nek mondták*, így a szöveg az EEGEESSEEG, tehát „nem-beteg“ = NEE.MARUDEE > „NIMRÓDI“ szóval folytatódik.

Az aláhúzott szöveg tehát így szól: „(hágja a) halál háza a KÍN MAGAR népét, az én NIMRÓDI népemet“.

A haza bukása is sajátosan jut kifejezésre: „e(l)buk(ik) szép én IN.DI.HA LAG.HASS ő ő EEN.HÁLÚ.HUMA“

Tehát ismét megjelenik az „alma“: „HABEEBEEL (> [GER] APFEL = „alma“) = „EEGEER.HAD. HIDEEL“, vagy

„EEGEER.HADÚR.HA.NEEMEEZIS“. És senki sem sejtetheti, hogy végső soron az „álom“ szóról van szó.

Összefoglalás

A magyarok ősi hazáját MAGAR.I.HA-nak hívták, ami az indiai MUZAF-FAR.NAGAR (jelentése: „hősi székely had, MAGAR.I.HA nép, Édeni MAGAR EEGEER házá, HAR.HAN (> „arany“) nép, MAGAR.EE.SAR.HASS(I) NEEMEES.I nép hadere“) város kb. 50'000 km²-es körzetében terült el, a JAMUNA folyó bal partján.

A nép az EEM.EESSAL = EEM.HUL = székely/magyar nyelvet (az „asz-szonyok“ nyelvét) beszélté, így ez a hiteles neve annak az eurázsiai „lingua franca“-nak, amely a Kr. e. 44'600 táján végbement EESSA(= „hó“) -exodus révén a Föld akkor lakható valamennyi területén el volt terjedve és lényeges sérülés nélkül kb. egészen Kr. e. 20'000-ig az egész világon ezt a nyelvet használták.

A szerző az elmúlt 35 évben számos olyan írásos emlékkal találkozott, Japántól Észak-Amerikáig, amelyek rávilágítottak az exodust kiváltó okokra. Kb.

13. P. Fejes: Migration & Diffusion. 4 (2003), 95. old.

15 évvel ezelőtt a svájci Valais kantonhoz tartozó Val d'Annivers PINSEC nevű településének egyik ősi házában találtak egy mennyezeti gerendát, amelyen egy, az EESSA-exodus menekülői által hátrahagyott és az ősi Észak-India-i írásjeleket használó szöveg található. (Ez az írásrendszer kb. 12 000 évvel korábbi, mint a krétai lineáris A és szakszerűsége, tömörsége folytán egy-egy ligatúráját még a Krisztus utáni időkben is használták). A szerző ismerteti az írás módszerét, átírja és lefordítja mai magyar nyelvre az ősi szöveget.

A mondanivaló lényege az, hogy az ősi hazát az egykori HAR.APPA területén élő HU.TU nép, KÁIN népe, megtámadta és a nádas területet téli időben felgyújtván emberek tízezreit „elevenen“ megégette, százezreket pedig földönfutóvá tett. A menekültek már a bibliai genealogia „Ádám“-illetőleg az 1. egyiptomi dinasztia: EEM.EEN.EESS korszakában (ez a Kr. e. 48 000 - 44 000 közötti intervallumnak felel meg), becslés szerint Kr. e. kb. 44 200-ig, benépesítették a könnyen megközelíthető és lakható területeket (ebbe Ausztrália és Amerika északi területei is beletartoztak!) és Kr. e. 36 000 *előtt* elérték a dél-amerikai Tűzföldet (Patagonia) is. Ez egyértelműen kiderül az ott élő indián törzsek hagyományaiból.

A ház Penszéken, ahol a gerendán a feliratot találtuk.
A személyek jobbról balra: Savioz, Csihák, Kiszely, Lovass Ferenc (MTV Bp.)
és a ház tulajdonosa Salamin Albert

Záhonyi András (Budapest)

EGY JÓL ÁTTEKINTHETŐ SUMÉR-AKKÁD-MAGYAR KISSZÓTÁR BEMUTATÁSA

Bevezető

„Az írásnak csak egyik célja a számadás megőrzése, gyakran azonban kizárólag az emlék fönntartását szolgálja“

(Colin Renfrew)

Mi készíthet egy mérnökből lett bölcsész arra, hogy egy olyan „há-látlan,, témával, mint az ókori nyelvemlékek értelmezése – amely csak a szakemberek szűk körét érinti – hosszú éveket foglalkozzon? Egy holt nyelvekről szóló szótárból ugyanis legfeljebb 1-200 példányra van szükség, s ilyen esetben a kiadónak örülnie kell, ha a szótárkiadás nem lesz ráfizetéses...

Talán a megszállottság? A bizonyítási vágy, hogy el lehet készíteni egy olyan áttekinthető szótárt, amely ráadásul a gyors és biztonságos átjárást is lehetővé teszi az eddigi, különböző felépítésű, számozású szakszótárak között?

Az előbbieket mellett egy további törekvés is vezérelt: szeretném, ha kinyílna minden érdeklődő előtt az a „kapu“ amely eddig csak a „szakértők“ részére volt átjárható. A sokéves tanulás elkerülhetetlen az írásfejtők, kutatók számára, de egy ilyen szó- és jeltár segítségével bárki képes lehet az írásfejtéseket lépésről lépésre követni, s – ha fejteni nem is, de – az egyes értelmezések, feltételezések megalapozottságát ellenőrizni.

Itt kell megemlíteni egy alapvető problémát: miért „fejtjük“ (azaz akár percek, órákon, napokon keresztül értelmezzük), s miért nem olvassuk (folyamatosan, mint a mai, latin ábécével írt könyveinket) az ókori egyiptomi és mezopotámiai kultúra írásemlékeit?

A válasz bizonyára az ókori (szakrális, jelképekben gondolkodó) és a mai (szekularizált, mindent az okság elvén és az anyagi síkon értelmező) ember eltérő felfogásában, világszemléletében keresendő. Ugyanis egy valamikor élő nyelvtől megkövetelhető, hogy azt beszélve az emberek azonnal megértsék egymást, hiszen a „dekódolás“ idővesztéséget okoz és a félreértelmezés lehetősége is megjelenik.

A 20-21. században felnőtt ember azonban már képtelen magát egy erkölcsi-

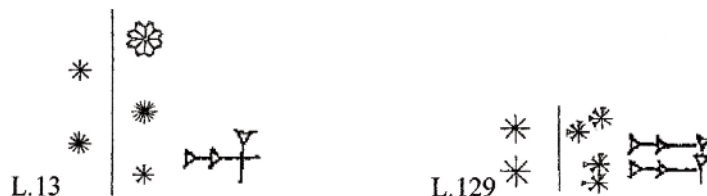
leg felsőbbrendű, az egyéni hasznát a közösség érdekei mögé helyező, az „abszolút igazságot” kereső társadalom tagjának helyzetébe képzelni és nincs türelme játékosan kódolt rejtvénytípusú üzenetek, jelképek megfejtéséhez.

Szó- és jeltáram készítése során végig igyekeztem a felmerült problémákat több szempontból is pontosan körbejárni. *Meggyőződésem ugyanis, hogy a tudományos igényesség szintjének javulása sokat segíthet az „amatőr” kutatási eredmények hivatalos elismertetése felé vezető úton.* Az alapos lektorálás, kiértékelés megelőzheti, hogy az ellenérdekeltek egybemoshassák az értékes és megalapozott eredményeinket a tetszetős, ám módszertanilag nem védhető megállapításokkal és így „lejárathassák” az értéket.

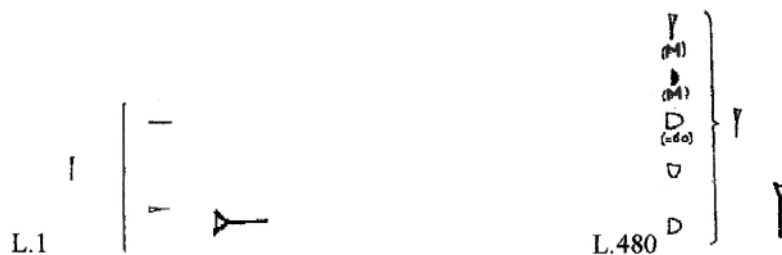
Az eddigi sumér–akkád–magyar szótárak felépítése

A ma rendelkezésre álló „komoly” szótárak sorba rendezik a mezopotámiai írásjeleket a jelek formai sajátosságai alapján. Ez pl. azt eredményezi, hogy sokszor az egész szótárat végig kell lapoznunk, ha egy sumér hangalakot, vagy egy klasszikus sumér képjelet keresünk René Labat szó- és jeltárában (*Az akkád epigráfia kézikönyve*, Imprimerie Nationale, Párizs, 1948).

Például a csillago(ka)t megjelenítő L.13 és L.128 jelzet nem egymás mellett található a szótárban, mivel ékjelük (amelyek kb. 2000 év alatt „egyszerűsödtek” az ősi sumér képjelekből újbabiloni–újasszír ékjelekké) felépítése eltérő:

Ugyanez a helyzet a L.1 és a L.480 jelzete esetében is:

1. ábra
Meggyező, vagy nagyon hasonló jelek Labat szó- és jeltárában

Az 1. ábrán láthatjuk, hogy az ékjelek pusztán geometriai csoportosítása miatt egymástól távolra kerültek a csillagokat ábrázoló jelek. Ennek oka: a L.13 jel csak egy, a L.129 jel viszont már két párhuzamos ékjellel kezdődik.

Ugyanez a helyzet az „egy” számot jelölő jelekkel is, mivel az egyik vízszintes, a másik függőleges ékjellel szerepel a szótárban.

Labat szó- és jeltárában csupán az akkád (és nem a sumér) szavak vannak ábécé szerint rendezve. Mellettük a jelzetszám is fel van tüntetve, így az akkád kifejezések keresése közvetlenül és gyorsan elvégezhető.

A sumér hangértékek, olvasatok keresésekor már körülményesebb a keresés: a fonetikai értékek mellett csak a hozzájuk tartozó ékjel szerepel, így azt egy külön táblázatból kell azonosítani, hogy a megfelelő jelzetszámhoz eljuthassunk.

Ha ez sikerült, akkor már „csak” a francia-magyar szótárat kell előkapnunk, hogy megtudjuk, mit is jelent az éppen vizsgált sumér szó. Ha több jellel leírt kifejezésről van szó, akkor Anton Deimel négykötetes művéhez (*Sumér Lexikon, Teljes Ideogramma-gyűjtemény, Pápai Bibliaintézet, Róma, 1928-33. /a továbbiakban Deimel I-IV./*) érdemes fordulnunk, mivel ott sokkal több szó szerepel, mint Labatnál, ráadásul az összes jel feltüntetésével. (Labat szó- és jeltárában jellemzően csak az első jel szerepel, a további jelekre az indexek utalnak – sajnos időnként pontatlanul.)

Áttekinthető sumér-akkád-magyar kép- és szótár szükségessége

Az előbbiekből is látható, hogy nagyon is szükség van egy áttekinthető, könnyen és megbízhatóan használható, a sumér és a magyar szavak, sőt még a képlelek formai párhuzamai szerint is rendezett kép- és szótárra. Továbbá a különböző szótárak közti átjárás megteremtése érdekében hasznos feltüntetni, hogy a (*Pantheon Babylonicumban* (Pápai Bibliaintézet, Róma, 1950) és a *Planetarium Babylonicumban* (Pápai Bibliaintézet, Róma, 1950) /Anton Deimel isten- és csillagképeket tartalmazó szótárában/, illetve Anton Deimel: *Sumér Lexikon I., Sumér; akkád és hettita hangértékek* (Pápai Bibliaintézet, Róma, 1947) c. jel- és szótárában /a továbbiakban Deimel I./) van-e utalás az adott jelre, s ha igen, milyen jelzetszám alatt. Így az ősi feliratok tanulmányozásakor rögtön megállapíthatjuk, hogy szerepel-e benne csillag-, bolygó- vagy isten(ség)név.

A jelek ősi- és alapjelentését is érdemes benne szerepeltetni, hiszen az esetek többségében ez segít a tájékozódásban.

Az említett feladatokból már sikerült megoldani az átjárást öt szótár (Deimel négy szótára, valamint Labat szó- és jeltára) között. Például az előbb már említett L.13 jelzetnél szereplő jel Deimel négykötetes *Teljes ideogramma-gyűjteményében* (Deimel I-IV.) ugyanúgy a 13-as, de a Deimel I.-ben és a *Pantheon Babylonicumban* a 14-es (^dAN), a *Planetarium Babylonicumban* (itt az égitestek neve ábécé sorrendben szerepel) a 21-es jelzetnél szerepel.

Az eltéréseket az okozza, hogy amíg Labat szó- és jeltárában (és Deimel I-IV.-ben) a jelszámozás 598-al zárul, addig Deimel I. 972 jeltípust különböztet meg, a Planetarium Babylonicumban pedig az égitestek sumér és akkád neve ábécé sorrendben szerepel.

Néhány szó az eddig rendelkezésre álló szótárakról

Voltak már kísérletek sumér-magyar szótár létrehozására, s mindegyik hozott is valami újat. Földes Attila (*Nyelvi és genetikai őseink a sumerek*, Magánkiadás, Szolnok, 2001) érdeme, hogy elsőként vitte számítógépre a kép- és ékjeleket – azonban a jelekhez csak 1-2 jelentést társított, s közülük is nem a legjellemzőbekeket.

Deimel három eltérő rendszert (kétféle számozást, illetve az ábécé szerinti rendezést) alkalmazott szótáraiban. Ez az eljárás már önmagában is jelentősen megnehezíti a tájékozódást. További nehézséget jelent, hogy szótárában a német szavak előtt a névelőket nem tünteti fel, így a homonimák pontos felismerése és különválasztása további tanulmányozást igényel. Például *D.94/11-nél a der Tau (harmat) és a das Tau (kötél), valamint a das Schar (ekevas) és a die Schar (sereg, csapat) homonima a fel nem tüntetett névelők miatt a felszínes tanulmányozás során összekeverhető.*

Itt jegyzem meg, hogy az idegen nyelvről magyarra fordításnál nem elegendő, ha a fordító nyelvvizsgával vagy tanári diplomával rendelkezik. Ugyanis általában nem az alapjelentést érdemes választanunk, mivel a jelhez kapcsolható témakör rendszerint speciális.

Dudás Rudolf kézzel írt szótára (*Szkíta-sumer-magyar szó- és mondatár*, Vancouver, 1998) Labat szó- és jeltárának (epigráfiai kézikönyvének) adataira épül, amit a szerző saját értelmezésével kiegészített. Magyar-sumér szószeredete a jelenleg legjobb szótárrész a rendelkezésünkre állók közül, mivel az eddigiektől (Csőke Sándor, Galgóczy János, Kimnach Ödön csupán ékjeleket, vagy azokat sem tartalmazó szótáraitól) eltérően átjárást biztosít Labat szó- és jeltárához. Így a szótár felhasználója eljuthat a magyar olvasathoz tartozó kép- és ékjel összes jelentéséhez.

Amíg szótáram második kötete, a magyar-sumér-akkád része el nem készül, Dudás munkáját javaslom a magyar szavak sumér megfelelőinek megkeresésére.

Most következzenek néhány, módszertani pontatlanságokkal kapcsolatos szemléltető példa, amelyek felismerésében sokat segített rendszerszemléletre épülő mezopotámiai szótáram, ami az egyes szótárak közötti átjárást, valamint a jelkeresést jelentősen meggyorsítja.

Módszertani problémák az írásfejtésben

1. Kronológiai, fordítási és jelfelismerési nehézségek

Szokatlan dolog, ha egy ókori szövegben olyan szó (pl. városnév) előfordulását feltételezi a szerző, amely pl. több, mint 1000 évvel később keletkezett.

Kérdéseket vet fel egy másik eljárás is, amelynek során egy sumér képpel több mint 1000 évvel későbbi megfelelőjét (az ékjelet) szedik darabokra, s a ligatúráként értelmezés révén kapott hangalakot „visszaviszik” az ősi jelek világába.

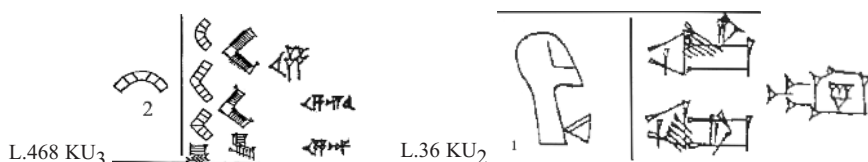
Érdemes az olyan írásfejtéseket újragondolni, ahol egy írásemléken, vagy egyetlen elemzett szón belül többféle nyelvet (sumért, görögöt, latint, magyart stb.) hív segítségül a szerző. Az ilyen „nyelvi egyvelegek” létezését a szakemberek többsége csak a többnyelvű feliratok és szótárak esetében tartja igazán megalapozottnak.

Persze az sem könnyen indokolható, hogyan „lesz” egy többszörös fordítás révén (pl. egy akkád-német, majd egy német-magyar fordítás után) az akkád szövegből sumér nyelvemlék.

Egy látványos írásfejtés „igazolása” végett aztán könnyen válhat egy karcolásból jel, s a nehezen értelmezhető jelből pedig karcolás (ez a probléma a rovásírásos nyelvemlékek esetén is gondot okoz).

2. Hangalaki egyezések

A homonimák is gyakran okoznak problémát. Anton Deimel: *Sumir nyelvtan* (Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc, 1998) c. munkájának 6. gyakorlatában pl. a KU₃ (L.468 szent) és a KU₂ (L.36 eszik, étel, tápláló) jelek jelentései összekeveredtek – annak ellenére, hogy őket karakterisztikusan eltérő (így Labat szó- és jeltárában egymástól távoli helyeken megtalálható) jelek jelölik:

A KU olvasatok kapcsán jegyzem meg, hogy Labat szó- és jeltárában az 1-es indexű (ezért külön nem is jelölt) KU (L.536, jelentése: alapoz, nyereg) a szó- és jeltár végén található, a 2-es indexű KU pedig az elején. Így a sumér hangalakok szerinti keresésben Labat szó- és jeltára nem igazán nyújt segítséget.

Itt jegyzem meg, hogy a L.536-os jel a HUN, DUR2, TUG2 sumér olvasatokkal is értelmezhető, melyek a mezopotámiai írásemlékekben a ku fonetikai érték vagy KU sumér olvasat mellett kb. azonos valószínűséggel bukkannak fel.

Az előbbi példa is mutatja, hogy szótáramban miért tartottam szükségesnek a

jelek és az olvasatok olyan újrendezését, ahol a hangtani és képi egybeesések, hasonlóságok is nyomon követhetők.

3. Akkádul vagy sumérul?

Deimel páter szerencsés volt: egész életét hobbijának, a mezopotámiai nyelveknek szentelhette. Az egyik táblafejtésénél (*Sumir nyelvtan*, MBE, Miskolc, 1998, 2. gyakorlat) azonban még neki is problémája támad az írásemlék nyelvének meghatározásával: a minden bizonnyal sumér szöveget ugyanis akkádnak minősíti.

Deimel leírásában az 5 jellel leírt városnevet (a jelek sumér olvasata ^dUD.KIB.NUN^{ki}) akkádul Szipparnak olvassa (ezt az akkád városnevet egyébként ragozott formában 4 jel írja le: Sip+pa+rim^{ki}, s közülük csak az országokat, város/állam/okat, földterületeket jelölő *ki* szócsoporthatározó közös).

Az is elkerülte Deimel figyelmét, hogy az előbbi gyakorlatban a 3 jellel leírt A.MU.RU (jelentése: felszentelte, a kifejezést 3 jel írja le) szónak csak az akkád fordítása az általa megadott *is-ruk* (a szót 2 jel írja le), s a táblán annak sumér nyelvű megfelelője található.

Az *a-na* és az *in* olvasatú jelek értelmezésére pedig sikerült sumér nyelven is megalapozott megoldást találnunk, tehát azok előfordulása a szövegben egyáltalán nem bizonyítja a szöveg akkád voltát.

Deimel tehát a sumér nyelvű szöveg akkád fordítását adta meg (ugyanezzel az erővel a latint, vagy a görögöt is megadhatta volna...).

Az ilyen eljárások gyors, lépésenkénti ellenőrzésében és a problémák felismerésében sokat segíthet új szótáram és a benne leírt módszertan.

4. Ősi szavak, nevek magyarul értelmezése

Vajon módszertanilag mennyire megalapozott az ősi sumér szavak „magyarul értelmezése”? A sumér és (ősi) magyar szavak összevetésére azután vállalkoztak a kutatók, miután megállapításra került: *mindkét említett nyelv ragozó jellegű*.

A megalapozott – hangalakilag és jelentésében is – összehasonlító megfigyelések vizsgálata természetesen fontos szakterület. Bobula Ida és Csőke Sándor jelentős munkát végeztek ezen a területen. Véleményem szerint azért nem sikerült teljes mértékben elfogadtatniuk eredményeiket, mert a többszörös megerősítés (pl. a hangalak azonossága vagy hasonlósága mellett, a jelentés azonossága vagy hasonlósága, a jelentés felismerhetősége a jel ősi változatának képi rendszerében) tudományos igényét időnként figyelmen kívül hagyták.

A magyar kapcsolatot megerősítő két példa

A L.129a * jel csillagot megformázó alakja és fonetikai értéke (nap) egyaránt a magyar Nap csillagnevünkre emlékeztet, ezért benne egy több oldalról is megalapozott mezopotámiai-magyar párhuzamot feltételezhetünk.

A L.1 I jel egyetlen függőleges vonalból álló alakja és akkád nyelvű(nek tekintett) isten olvasata (jelentése magyarul: egy, felken) egy olyan ősi EGYséget, beavatást juttat eszünkbe, amely egy felsőbb létminőségre – magyarul: az Istenre – utal.

4.1. Néhány „közismert” párhuzam

A mezopotámiai és magyar szavak, kifejezések összehasonlító vizsgálata során elterjedt néhány metodológiaiilag támadható, vagy nem minden szempontból ellenőrzött „eredmény” (pl. Gilgames=kis kamasz, GA.ZID=gazda, BA.RI=báránka, bari). Ezek az eddigi sikeres összehasonlítások módszertani elfogadtatását tovább nehezítik.

Gilgames nevének esetében az I-s hangátmenet (gil ➔ kis) mellett a további nehézséget az jelenti, hogy Baráth Tibor az uruki hősnek csak az akkád nevét vizsgálta meg (sumér neve egyébként BIL.GA.MES, illetve IZ.DU.BAR). Így a „furcsa” olvasat nem a sumér, hanem az akkád szavak magyar hangalakokkal történő összevetésére ad példát.

Baráth magyar szójátékait (l. „A magyar népek őstörténete”, Somogyi K., New York, 1997) egyébként sok szennzációt kereső, népszerűsége vágyó előadó idézi:

Homeros = humoros, Odysseus = utazó, Aethon = itthon, Pénélopeia = fánál a feje, Sirena = síró nő, Skylla = szikla, Kharybdis = harapdos, Apollo = főló, Mentor = mentő úr, fáraó = főúr, piramis = peremes, Oannes = honós, rúna = róni, Alexander = élő k szent ura, Magyar = magúr, Szumer = szemúr.

A sumér várost, Nippur Baráth annak akkád nevén említi – ennek magyar olvasata szerint „Napúr”. Kérdés, miért nem említi meg a várost sumér nevén is (NIBRU^{ki}), ami a párduccal, illetve a kutyával van kapcsolatban. Nippur egyébként nem a naptisztelet központja volt, hanem Enlil istené.

Baráth gyengébben sikerült magyar olvasatairól

Ajax = jó kos, Peisen Or = beszéljen, Epikaste = fia kezdte, Jokaste = anyja kezdte, Euricleia = öreg lány), illetve a magyar neveket bemutató etimológiai magyarázatairól (Magyar = Mahar = méh-úr, István = Est hona, Esztergom = Est úr hona, ENKI.RA = honok/hunok ura ➔ Hungária, Aba Sámuel = hab szem él = fő-szem-pap, Teuthonia = tóthon ➔ Thot hona, Tatárlaka = tót/Thot úr laka, Tutenkámen = tudónk-a-mén, Osiris = ősur, zikkurat = szék égi úr/é/, Mózes = mezős.

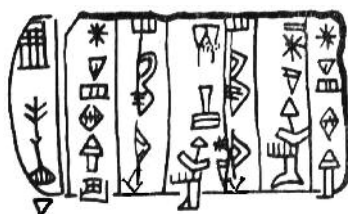
viszont szerencsére már csak ritkán hallunk.

Megjegyzés: Osiris esetében pl. hiányzik a záró s – „jobb lenne“ helyette pl. az 'ősi óriás'. A többi név esetén is könnyen találhatunk odaillőbb változatokat.

Az írásfejtők gyakran „elfeledkeznek“ arról, hogy a szövegkörnyezetből kiragadott egyiptomi, görög és sumér szavak, nevek magyar olvasata akkor lenne meggyőző, ha az őket tartalmazó feliratok egészét is sikerülne „értelmesen“ magyarul elolvasni.

4.2 Innana templomának felirata

7. 6. 5. 4. 3. 2. 1.

2. ábra

Innana templomának felirata Al-Ubaidból, Kr. e. 3100 körül
(ma a British Múzeumban található)

Baráth magyar olvasata

Woolley, Gadd és Badiny olvasata

1. ÚR NI P KIR ÁLU	ḫNIN.HURSAG (Ninhurszag istennő)
2. DA MA SZIN „város“ UR A	A.AN.NI.PAD.DA (a fiú/leszármazott Annipadda)
3. PA La.KAT La KOT	LUGAL URI ^(ki) (Ur királya)
4. DA MA SZIN Ba.Rá Ta Á Ta-Ta	DUMU MES.AN.NI.PAD.DA (Mezannipadda fia)
5. PA La.KAT éL.M A K OS	LUGAL URI ^(ki) (Ur királya)
6. KER I.T.ÉS ALU ZÁR.TA Be ÉK ÚR	ḫNIN.HURSAG.RA (Ninhurszag istennőnek)
7. (H)A Sza AB KÉSZ ÚT	É MU.NA.DU (templomát felépítette)

Az ábra (sajnos megfordítva, azaz fejjel lefelé) megtalálható V. Zamarovsky: Kezdetben volt Sumér (Mladé Letá, Pozsony, 1966, 113. o.) c. könyvében is.

Megjegyzések:

Woolley és Badiny átrajzolását az eredeti tábla fényképével alaposan összevettem és az átrajzolást az 5. oszlop alsó jelénél módosítottam.

A tábla 3. és 5. oszlopának végén nem olvasható ki a teljes L.461 KI determi-

natívum (földterületet jelölő szócsoporthatározó), noha annak illene ott állnia. Woolley olvasatában (bizonyára az előbbieket miatt) a ki zárójelben szerepel: URI^(ki).

Mezannipadda jelentése: „hős Annipadda”.

A jobbról második oszlop elején található A lehet fonetikai kiegészítő (jelzi, hogy ne a DINGIR, hanem az AN olvasatát vegyük a L.13 jelnek), de fiút is jelent (pl. ^dNIN.HURSAG istennő „fiát”, azaz leszármazottját). Az istennővel való kapcsolat Annipadda isteni származását mutatja.

A királylistán Me(s)zannipadda nevénél 80 éves uralkodási idő szerepel. Az igen hosszú, egy emberéletnyi idő felveti annak a lehetőségét, hogy ott Me(s)zannipadda és fia, Aannipadda uralkodási ideje egy név alatt, „összevonva” szerepel.

A mezopotámiai Ur város templomának alapító okmányát „magyarul” a következőképpen „olvassa” Baráth (l. a 2. ábrát):

(1.) Ur napkirálya,	
(2.) (dáma) Szín 'város' ura,	
(2.) falakat lakott.	
(4.) A 'város' ura, (dáma) Szín barátja, átadta	(Á Ta-Ta = átadta?)
(5.) falakat. Élmágus	(él.L.M A K OS = Élmágus?)
(6.) kerítéssel zárta be. Égúr	
(7.) háza abból készült.	(AB KÉSZ ÚT = abból készült?)

Láthatjuk, hogy Baráth Tibor könyvének (*A magyar népek őstörténete*, Somogyi K., New York, 1997) 25. tábláján az általa egyéni módon megállapított hangértékeket összeolvassa magyarul. „Olvasata” érthetőségben jóval elmarad Woolleyé mögött (az utóbbi megtalálható: Badiny Jós Ferenc: *Káldeától Ister-gamig II.*, magánkiadás, Buenos Aires, 1981, 48-49. o.).

A ?-ekkel jelölt magyar olvasatok (pl. Á Ta-Ta = átadta?) mindenképpen külön magyarázatot igényelnének. Ráadásul Baráth minden második jeloszlopot (kolumnát) visszafelé olvas, úgy, ahogy a rovásboton a rovásjeleket szokás. Ott a jelek „nézésének” iránya egyértelműen megadja az olvasási irányt – a sumér felirat esetében azonban az „irányváltást” semmi sem indokolja. (Hacsak az nem, hogy a jeleket a szokásos sorrendben olvasva Baráth nem kapott „értelmes” magyar mondatot.) Baráth máshol sem teszi túl magasra a mércét: Színt holdistennőnek nevezi (holott ő a sumér holdisten, NANNAR akkád megfelelője, aki férfi jellegű isten – ezt igazolja, hogy felesége is van), és Ur város napkirályáról beszél (amikor Urt a Hold tisztelete jellemzi).

Baráth a jelek azonosításánál sem igazán következetes.

Például az 1. oszlopban szereplő „nap“ p-jéhez egy létraszerű jelet kapcsol. Ez a jel jól láthatóan a L.556 NIN (jelentése: nő, uralkodónő) jel alsó része. Baráth ugyanezt a jelet „véli“ felismerni a 3. és 5. oszlopban is, ahol pa-nak olvassa – holott ott egy másik jel, L.343 GAL (jelentése: nagy) szerepel. Igaz, a jel „egybecimosódik“ az oszlop keretével, s így az a jelekben járatlan megfigyelő számára azonosnak tűnhet az 1. oszlopban szereplő jellel (illetve annak egyik részével).

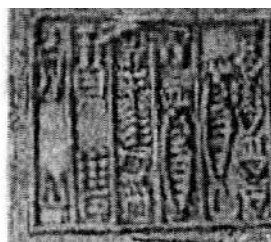
Ugyanezt a jelet a 6. oszlopban már be-nek olvassa Baráth, holott itt ismét a L.556 NIN jel alsó részéről van szó.

Az eltérő olvasatokat Baráth egyébként sehol sem indokolja, így csak hosszas utánagondolással sikerülhet Baráth „észjárását“ megértenünk.

Az előbbi nyelvészeti példák ellenére fontosnak tartom megjegyezni, hogy Baráth történelmi észrevételei nagyon is jelentősek, azok értékéből az előbb említett pontatlanságok semmit sem vonnak le.

4.3 Szargon pecséthengere

A pecséthenger részletes megfejtését bemutatom nemsokára elkészülő könyvemben. Most egy nemrég írásban is megjelent érvelés bemutatása következik, amely Szargon akkád uralkodó pecséthengerének (Lagas /mai nevén Tello/, Kr. e. 3. évezred) egy részét elemzi. Következzék most ebből az elemzésből a középső oszlop olvasata!

3. ábra
Szargon akkád uralkodó pecséthengerének felirata

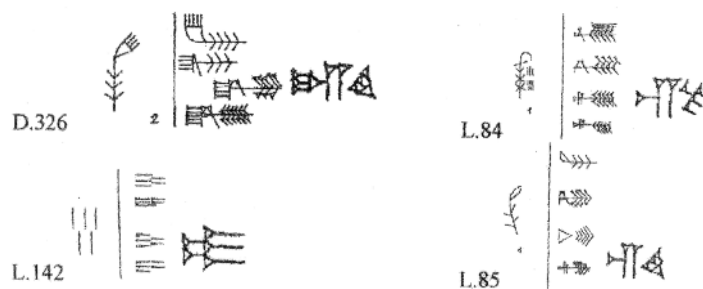
Az olvasat kigondolója a középső oszlopban a sumér klasszikus képjelekkel leírt GA.ZID (D.326 + L.84) jelcsoportot a magyar „gazda“ hangalakkal hozza kapcsolatba, és „erős gyeplőtartó“ fordítással szerepelteti. Ez az eljárás azonban bizonytalan alapokon nyugszik.

A jelek azonosítását új szótárral elvégezve inkább az

I.ZI (L.142 tisztel + L.84 élet, jelentése együtt: fal), vagy az

I.GI (L.142 dicső, tisztel + L.85 nád) olvasat tűnik megalapozottabbnak, mivel a D.326 GA (teli, GI4 olvasattal: megfordul) jelet választva a pecséthenger másolatán is jól megfigyelhető két függőleges vonalból álló jelelem (ami a három

függőleges vonal alatt található) „kimarad“ az értelmezésből (lásd a 3. és 4. ábrát).

4. ábra
Hasonló jelek Labat szó- és jeltárában

Vajon mi lehet az előbbi értelmezés magyarázata? Bizonyára az, hogy a szerző nem a pecséthengeren látható képjelek, hanem azok „ékjelekre átírt“ változataiból, azok felbontásából von le következtetéseket. Ezért fordulhat elő, hogy a három párhuzamos vonal L.326 ékjelénél még megjelenik ugyan, azonban az alatta található két párhuzamos vonal nem.

A L.326 jel Szargon pecséthengerén is szereplő képjeles változatának felső részénél azonban már négy vonal szerepel, ami tovább gyengíti a L.326 jel azonosítását a pecséthengeren találhatóival. Ezért érdemes vizsgálatunkba bevonni a L.142 jelet, amellyel a középső oszlop olvasata a következőképp alakul:

I.GI.LUM (L.142+L.85+L.565) = dicső nádültető.

Ez Szargon kertfelügyelői rangját idézi.

A L.84 ZI (alapjelentése: élet) jelet választva is ideillő olvasathoz jutunk, mivel az I.ZI összetétel D.142/26 szerint falat jelent:

I.ZI.HUM (L.142+L.84+L.565) = a falak lerombolója.

Ez Szargon katonai hódításaira utaló cím.

(Az értelmezésben felhasználtam a L.565 jel LUM ültet, terem, illetve HUM összezúz, széttör jelentéseit.)

A „gazda“ magyar olvasat elfogadását tovább nehezíti, hogy az előtte, a jobbról második oszlopban (L.144+L.151 DUMU.LUGAL, jelentése: a király fia) és a mögötte, a jobbról negyedik oszlopban (L.138+L.152 DUB.SAR, főbb jelentései: írnok, vagy a növényzet születése) található jelcsoportok esetében sikeres magyar nyelvű „olvasatról“ egyelőre nem találunk adatot az említett értelmezésben.

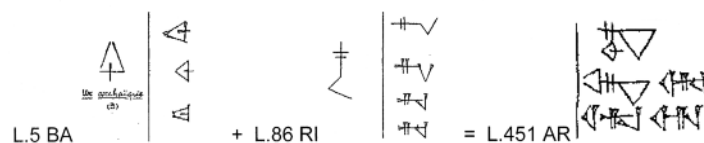
4.4 További példák

A „bari“ (kisbárány) magyar kifejezés egyes kutatók szerint Naramszin háromnyelvű feliratán (lásd a 12. oldalon, a „középső sor“ balról legelső, kezdő jelét) „ismerhető fel“.

Megjegyzés: A barira „utaló“ jelek emellett Alfred Jeremias: Handbuch des Altorientischen Geisteskultur (Az ókori keleti kultúrák kézikönyve, Hinr. Buchhandl., Lipcse, 1913) című könyvében közölt egyik pecsétlengere is megtalálható. Mivel ő akkád uralkodó volt a Kr. e. 23. században, így ezen felirata feltehetően akkád nyelven is értelmezhető kell legyen.

A pecsétlengeren fogalomíró felirat található, ezért bármely nyelven (így akkádul és sumérul is) ugyanazon jelentéshez jutunk. Így ebben az esetben a „sumérul olvasás“ – bár módszertanilag ugyan kifogásolható – helyes eredményre vezet(het).

Véleményem szerint az említett két jel (L.5 BA *qâšu* jelentése: ad, áldoz, ajándék +. D.86/2 RI abâlu jelentése: visz) egy jelként is értelmezhető: L.451 AR *mamâru* ragyog, dicsőség).

A jelek magyarul értelmezésével kapcsolatban persze felmerül egy újabb kérdés: vajon az előbbi jelet (AR) vagy két jelet (BA+RI) követő L.5 BA „magyarul olvasása“ miért maradt el? Pedig annak pa_2 fonetikai értékét (mely a ba mellett ugyancsak előfordul) felhasználva akár az árpa vagy a paripa magyar szóhoz is el lehet „jutni“...

Az előbbihez hasonló, „jól hangzó“, szövegkörnyezetükből kiragadott fantom-összetételeket és magyar nyelvű olvasatokat az őket alkotó jelek jelentései gyakran ugyanúgy nem erősítik meg, mint a „gazda“ és a „bari“ esetében.

A magyar nyelv segítségével végzett értelmezés elfogadtatását inkább olyan olvasatok segíthetik elő, ahol a teljes szöveget sikerül magyarul olvasni, illetve a magyar szavak jelentéseit a jelekhez tartozó eredeti (pl. egyiptomi, sumér, akkád) jelentések is megerősítik.

Ugyancsak további megerősítésre (a helyi hagyományok, istenvilág alapos tanulmányozására) lenne szükség, hogy Szöny városának nevét egyértelműen a sumér Holdisten, Zuen (akkádul: Szin) nevéből származtassuk.

Végezetül nézzünk meg két *perzsa* nyelvű értelmezési kísérletet is!

Baráth szerint Zardust-Zoroaster-Zarathustra vallásalapító nevének magyar olvasata: „zsarát ostora“. Az olvasattal kapcsolatban azonnal felmerül egy kérdés: vajon a benne megfogalmazottak mennyire jellemzőek Zarathustrára?

A „beszélő“ név vizsgálata során az „ostor“ mellett pl. az „östér“ szavunkat is „kiolvashatjuk“. Az említett vallásalapító nevének első részét egyébként még számtalan más módon – pl. szeret(ő), ősi erőd, őszi erdő, szorító, szerda stb. – is lehetne „magyarul“ értelmezni.

Más nyelvek is szóba jöhetnek az értelmezés során: pl. a görög aszter (csillag), valamint Asztarté-Istar istennő, Ister-Hister (a Duna ókori neve) sem hagyható figyelmen kívül a „beszélő név“ olvasásakor.

A WA-Za-R(a)-Ka olvasatú jelsort egyes lelkes írásfejtők magyarul, 'vezérek' hangalakkal olvassák ki – könnyen túltéve magukat azon a nehézségen, hogy a többes számú alak gyakran nem illeszkedik a mondatszerkezetbe, mivel utána általában a király szó áll, egyes számú alakban.

A WA-Za-R(a)-Ka jelentése: nagy, és gyakran a „király“ (perzsául: *hsajathi-ja*) szó előtt fordul elő, megtalálható pl. a háromnyelvű perszopoliszi feliraton is.

Az előbbi perzsa szó „magyarul olvasása“ során érdemes lenne a perzsa királyt jelölő jelsort is megfelelő magyar hangzósítással értelmezni, hiszen ha csak egy kiragadott szót vizsgálunk, akkor a szóba jöhető lehetőségek nagy száma miatt fennáll a veszélye, hogy igen messze kerülünk az írnok által közölni kívánt értelmezéstől, vagy saját prekonceptciónk csapdájába kerülünk.

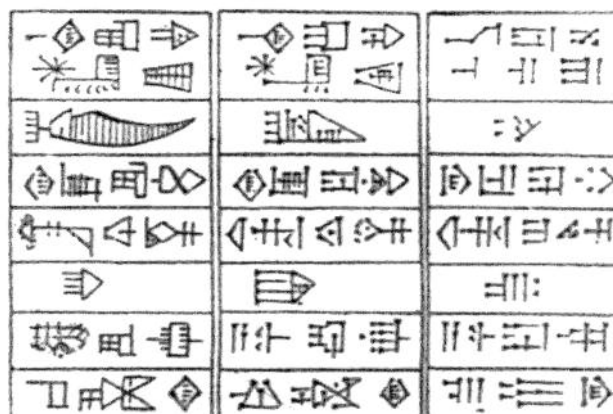
Az előbbi példák alapján levonhatjuk tehát a következtetést, hogy a szövegösszefüggésből kiragadott, önkényes értelmezések helyett (amelyek természetesen több nyelven – köztük magyarul – is „elvezethetnek“ értelmesnek tűnő magyarázatokhoz) érdemes inkább teljes szövegeket vizsgálni, még hozzá azokat is egységes módszertannal. Csak az alapos, a teljes szövegkörnyezetet és minden szóba jöhető szempontot is figyelembe vevő vizsgálat után van esélyünk megismerni nyelvünk valódi kapcsolatát az ősi nyelvekkel.

Többnyelvű feliratok, földrajzi nevek, népnevek

Többnyelvű feliratok

A Naramszin akkád uralkodó címeit bemutató háromnyelvű táblán három kor jelei tűnnek fel. Megfigyelhető, hogy a három szövegrészben szereplő jelek (sumér, óbabiloni és asszír) ugyanazon jelek különböző korokból származó jelváltozatai, csak néhány esetben merül fel eltérő jelazonosítási lehetőség is:

A tábla feliratát alaposan megvizsgálva egy meglepő felismerésre jutottam. Úgy tűnik, hogy a nagy tudású írnokok – a jelek hasonlóságát és többértelműségét felhasználva – el tudták érni, hogy a felirat mindegyik nyelven kb. ugyanazt a tartalmat jelentse. Úgy tudták mindhárom nyelven nagyjából ugyanazt az üzenetet közölni, hogy ugyanazon jelek különböző korokban használt változatait azonos sorrendben jegyezték le. A sumér, az akkád és az asszír nyelvet beszélők ugyan más-más hangértékkel olvasták ki a saját nyelvükhöz tartozó jel-sort, azonban azok egybeolvasva mindhárom nyelven lényegében ugyanazt a mondanivalót hordozták.

5. ábra

Naramszin háromnyelvű táblája a Kr. e. 23. századból

A táblával kapcsolatos észrevételeim és a szöveg részletes értelmezése az Ősi Gyökér c. folyóirat 2004/4., téli számában olvasható.

Az említett virtuóz megoldás feltételezi, hogy az írnokok műveltsége és nyelvismerete mindhárom említett nyelven nagyon magas szintű volt.

Feltételezéseimet megerősíti, hogy a perszeopoliszi háromnyelvű feliratnál is ugyanezt a bravúros írnoki technikát ismerhetjük fel. A perszeopoliszi felirattal kapcsolatos meglátásaimat az Ősi Gyökér 2004/2., tavaszi számában írtam le. A cikk megjelenése után döbbsentem rá, hogy az akkád és a sumér nyelvű szövegrészben felismert „pontatlanságok” valószínűleg ugyanarra az okra vezethetők vissza, mint Naramszin háromnyelvű tábláján. Joggal feltételezhetjük ugyanis, hogy a két ókori írnok ugyanazt a bravúros és játékos megoldást alkalmazta.

Földrajzi- és népnevek előfordulása

A sumérok (sumér nyelven: KI.EN.GI.RA), az akkádok (sumérul: AGADE^{ki}), a szabírok (sumérul SZUBIR^{ki}, akkádul Szubartu) országának neve már több helyen is felbukkant a táblákon és a pecséthengereken.

Egyes vélemények szerint a kusiták nevét a L.318 KUS jel segítségével írták le.

Új felismerésem, hogy Naramszin háromnyelvű táblájának szövegében felbukkan MA.GAN^{ki}, az Egyiptomhoz tartozó Sínai-félsziget (más források szerint Núbia) mezopotámiai neve is.

Entemena lagasi alapkövén: az eddigi SUL.UR₅.NUN olvasatot (amelyet Deimel egy isten nevéként értelmez) DUN HUR.RI hangalakkal kiolvasva már jól értelmezhető szószerkezetet kapunk, „a hurrik földjének feltárója/csatornáinak ásója“ jelentéssel. Ez az olvasási változat tehát alátámasztja a hurri népnév előfordulását.

Az előbbi példák jól mutatják, hogy érdemes a „beszélő nevek“ kutatását tovább folytatni.

Megjegyzem.: A beszélő nevek olyan nevek, amelyeket általában több jel ír le és az egyes jelek által hordozott jelentések összessége jellemző az adott városra, folyóra, istenségre, uralkodóra stb.

ÖSSZEFOGLALÁS

Sumér-akkád-magyar szó- és jeltáram újdonságai

1. Elsőként valósul meg egy olyan sumér-akkád-magyar kisszótár, amely René Labat szó- és jeltárának felépítését követi, s az ott található szócikkek pontos fordításait adja.

2. A szó- és jeltár táblázatai bemutatják áttekinthető formában az egymáshoz tartozó sumér és akkád olvasatokat, illetve fonetikai értékeket. Az egyes olvasatok mindig új sorban kezdődnek, előttük mindig ott áll Labat jelzetszáma.

Az utóbbi jelzi, hogy a szó- és jeltár készülő újabb kötetében (a sumér olvasatok szerint ábécébe rendezett szó- és jeltárban) mely elemek szerepelnek majd ábécés rendben. Mivel ott minden olvasatnál fel kell majd tüntetni a kép- és az ékjeleket is, így annak terjedelme közel kétszerese lesz majd a Labat számozása szerinti kisszótárnak.

3. A szó- és jeltáram *átjárást* biztosít Labat szó- és jeltára, valamint Deimel szótárai felé:

Šumerisches Lexikon, Teil II., Roma, 1928-1933,

Pantheon Babylonicum, Päpstliche Bibelinstitut, Roma, 1950. (Sumér Lexikon, IV/1),

Planetarium Babylonicum, Päpstliche Bibelinstitut, Roma, 1950. (Sumér Lexikon, IV/2).

A megfelelő jelzetek, hangértékek, olvasatok egymás melletti bemutatása azért fontos, mert az előbbi szótárak felépítése, jelszámozása, rendszerezési elvei eltérőek.

Például: Deimelnél a jelzeteket az 1-972, Labatnál az 1-598 szám jelöli, a *Planetarium Babylonicum* pedig a csillag(kép)neveket ábécé szerint rendezve mutatja. Így a jelkeresés és a jelazonosítás munkáját eddig tovább nehezítette, hogy nem állt rendelkezésünkre egy „konverziós” (gyors „átjárást”, azaz keresést biztosító) táblázat a szótárak azonos szócikkeinek, jeleinek gyors megtalálására.

A különböző szó- és jeltárak értelmezéseinek egy sorba rendezésével ezt az „átjárást” sikerül megvalósítani.

4. A szó- és jeltár a jelek formai hasonlóságai alapján is rendszerbe foglalja az ősi (archaikus) és klasszikus sumér képjeleket. Az 1.2 fejezetben található „Jelkereső táblázat” a jelfelismerést és a jelazonosítást gyorsítja és egyúttal pontosabbá is teszi.

Ebben a rendszerezésben pl. egymás mellé kerülnek a fejeket, lábakat, nyíl alakú formákat jelölő jelek. Így az íráskutató egyszerre, egymás mellett látja az összes szóba jöhető jelformát. Ennek révén jelkereső és jelazonosító munkája gyorsabb és biztonságosabb lesz.

Rovásjeleink és a mezopotámiai jelkészlet összehasonlítására Novotny Elemér tett kísérletet. Táblázatának újraértékeléséről írt elemzésemet nemsokára megjelenő könyvemben lehet majd elolvasni.

5. Célkitűzés

Nemsokára elkészülő mezopotámiai szótárammal segítséget szeretnék nyújtani olyan módszertani problémák felismerésében és bemutatásában, amelyekhez hasonlókat ebben az írásomban is említettem. A végső megoldáshoz a szerzők rendszeres önújraértékelése vezethet. Remélem, hogy szó- és jeltáram használata révén a rendszerszemlélet és az analógiás gondolkodás alkalmazásához az íráskutatók és a történészek is „kedvet kapnak” majd, hiszen munkájukban mindez nagyfokú segítséget jelenthet.

A későbbiekben a magyar–sumér–akkád, majd az angol–sumér–akkád szótár-rész elkészítését tervezem, melyekben egy sorban lesz majd megtalálható minden olyan információ, amelyhez eddig 5 szótárt kellett végiglapozni.

Juba Ferenc (Bécs)

A MAGYAR NÉP TENGERSZÖSZTÖNEINEK KIALAKULÁSÁRÓL

Mint magyar tengerészt és hajóorvost régen foglalkoztat a gondolat, hogy immáron 70 éve elvágva és elrabolva a tengertől, népünk fiában mégis kiváló tengerészösztönök lappanganak. Erre még az sem ad magyarázatot, hogy Trianonig tengerparttal is rendelkezünk. Ezzel kapcsolatban meg kell említenem Trianonnak azt a mérhetetlen gyűlöletét ellenünk, hogy azt a négy kilométer hosszú tengerpartunkat is pathologikus irigységgel rabolták el tőlünk, amiért a nemzet mérhetetlen pénzáldozatokat hozott, hogy a kis halászkikötőből világkikötőt csináljon. Nem beszélve az ezzel kapcsolatos másik tényről, hogy arra való hivatkozással, miszerint az osztrák-magyar hadiflotta egységei a szövetségesek sok hajóját elpusztították, elvették tőlünk összes kereskedelmi hajónkat, amelyek értéke akkor kb. 180.000 kg szinaranyat tett ki! Pedig ennek a hadiflottának a 60%-át azok a szlávok és olaszok tették ki, akik a sülyesztéseket végezték. Tehát nekik kellett volna 108.000 kg jóvátételt adniok, nekünk csak a maradék felét, (mert a flotta osztrák is volt,) tehát csupán 36.000 kg arany lett volna a mi jóvátételünk! Ezzel szemben a szlávok és olaszok nem fizettek 108.000 kg aranyat, hanem kapták ezt az összeget azért, mert a szövetségesek hajóit elsülyesztették. Ez a trianoni téboly! Elnézést kérek e kis kitérőért, de ezt kénytelen voltam megtenni, hogy tengerész ösztöneink képéről az azzal nem foglalkozók valamiféle elképzelést kapjanak.

Tengerészösztöneink kérdését először az 1957-ben "Hajóegészségtan" c. könyvemben vetettem fel. Ekkor még arra gondoltam, hogy a lovasnomád élet- és tengeri élet párhuzamai, – mint a természetben élés, a csillagos ég ismerete, az ismeretlen elébe haladás, stb., – ezek a tényezők voltak az okai az egységes magatartás kialakulásának. Hosszú évek után, amikor is módom nyílt az emigráció jeles, őstörténetet kutató tudósaianak a munkáival megismerkednem, akkor kezdett bennem derengeni az a felfogás, hogy nemzetünk fiai csak azért tudtak magukban ilyen ösztönös tengerképességet kifejleszteni, mert őseink igen hosszú időt töltöttek tengerek partján. Így jöttem rá arra a tényre, hogy őseink a Kaukázustól délre átélt őstörténetünk során kezdettől kezdve, a Káspi-tengernél elindulva és haladva az Elő-Ázsia–Anatólia–Levante útvonalon érték el a Mediterráneumot, az Égei-tenger világát, az Adria melletti partokat és így jutottak a Kárpát-medencébe. Tehát az évezredek során tengerek partján éltek. Az Adria keleti partját is megemlítem, mert hiszen gondoljunk csak arra, hogy – délszláv szakérők szerint is – a horvátok csak

a Kr. utáni 8. században kezdtek feljönni az Adria keleti partjai mentén; ez az idő, amikor Kadocsa és Zuárd népével már ezt a területet vették birtokukba! Gondolatainkból a később oly híressé vált kalóznépet, az uszkókat sem szabad kihagynunk, hiszen már nevük is – akaratlanul – az etruszkokat idézi!

Itt és most megköszönöm a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületnek, hogy immáron ez az ötödik – és gondolom – utolsó előadásom itt, ebben a tiszteletre méltó körben, amelyet, mint záró előadást megtarthatok.

Eddigi munkáimban már megemlékeztem az őstörténetünk óriási mélységeire előremutató “Tamana” kultúráról, amelyet megteremtője, Vámos-Tóth Bátor oly meglátással felfedezett és kidolgozott oly erővel, hogy azt már a tudományos világ mint kész tényt elfogadja. Éppen ezen időbeli mélységre tekintettel nem merek foglalkozni “Tamana”-val.

Az én témám részére elegendők a Zab-földi kultúra kezdeteitől eltelt évezredek. Meg kell azonban említenem Bíró Józsefnek a szabirokról szóló két kötetes, tudományos pontossággal megírt munkáját, a “Szabirok őstörténetét”, amely bizonyítja elméletemet és amely bizonyítja, hogy a vízözön előtti bika kultusz matriarkális kora hogyan ütközött össze a kusoknak, ennek a pásztorkodó és hajós népeknek a napimádó, csillagképeket vizsgáló hitszemléletével, a kos-kultúrával. A Zab-kultúra utódának a Haszuna II. régészeti leleteinek, a hántoló-tálcás-barázdás kerámia edényeinek az elterjedése Ugaritig, a sziriai tengerpartig és Dél-Mezopotámiáig mutatja, hogy hajózással ezeknek a népeknek erős kap-csolatban kellett lenniük. Ennek az antropológiailag egységes területnek, a Termékeny Félholdnak a népe látogatta Sidon, Tyrus, Biblos kikötőit¹, a hajó-kereskedelem akkori központjait. Ez a nép terjeszkedett², elérte az Égei-tenger szigetvilágát, aminek bizonyítékai azok a méhkasszerű, kupolás épületek, “tholoi” épületek – Cypruson, Krétán – amelyek ősi hasonmása már Arpachijechben létezett³. Ezt az átmenetet már Anton Ungnad is felismerte, aki az Otto Reche által rendszerezett 3 mediterrán fajta mellé negyedikként a homo mediterraneus var. sumerica-t írta le⁴. Ennek a vonalnak a további folytatását jelenti Kiszely István és Mary Brady megállapítása akik a kárpát-medencei korai kőkor emberét már a mediterrán fajtához sorolták⁵.

Nemrégén került a kezembe Czeizel Endre: “A magyarság genetikája” c. könyve⁶. Kezdeti örömmel lehűtötte az a tény, hogy a könyv – sajnos – őstörténetünknek pontosan azzal a területével nem foglalkozik, amely a honvisszaszerzés előtt itt élő őseink genetikáját illeti. Márpedig ez a népesség, az újkőkorban, a bronz- és a rézkorban Ciprusról, Krétáról, 2500-ban (Trója pusztulása után) Anatóliából a Kárpát-medencébe érkezők – amely utóbbiak létét Tóth

1. Bíró József: “A szabirok őstörténete”. Copyright by Bíró József, Orange, California, 1986 - 116 oldal

2. i. mű: 39 oldal

3. i. mű: 222 és 227 oldal

4. i. mű: 65. oldal

5. i. mű: 77. oldal

6. Czeizel Endre: “A magyarság genetikája”. Debrecen, 1990. Copyright by Czeizel Endre

József⁷ az 1900-ból Kr. előtt datált szigetszentmiklósi tükkel bizonyítja -, továbbá az urnasiros népek a “tengeri népekkel”-, valamint a délről jövő illyrek, együtt, feltétlenül igen jelentős számú embert hagytak itt a Kárpát-medencében. Ugyancsak ő hivatkozik J.H. Breastedre⁸, aki szerint “nem vakmerőség az avarokat a hikszoszokkal kapcsolatba hozni”.

A sok-sok bizonyíték közül csak kiemelve említtem meg, hogy Nemeskéry János és Gáspárdy Géza hazánk mai embertani vizsgálata során⁹ a turanid, pamiri és az előázsiai típus előfordulását 69,7%-ban adja meg. A csiszolt kőkorból és a rézkorból is mediterrán a többség; a szittyák keleti mediterrán jelleg-együttessel gazdagították népünket. Ez a típus annyira jelentős volt hazánkban, hogy a Kr. utáni 12. századból fonyódi – és a Kr. utáni 15-16. századi koponyákon Nemeskéry szerint¹⁰ a mediterraneum nagy túlsúlya volt jellemző.

Czeizel könyve továbbá – sajnos – nem foglalkozik a turkokkal, a szabir nép egyenes folytatóival és jelenleg – mint történelme során mindig, a túlerő áldozatával –, a kimmerekkel, a keltákkal, a szittyákkal, a görög-kréti lakossággal, a közel-keleti nem arab népek genealogiájával. Ez persze nem hiba, – hiszen a szerző azokkal foglalkozik, akiket erre érdemesnek tart témája szempontjából – de igen nagy kár. Mert minden genetikai tudomány nélkül mi is tudunk annyit, hogy miután nemzetünk létszáma a mátyási kor 4.5-5 milliójáról a Kr. utáni 17. század 2.5 milliójára zuhant le, az agresszor német-római császári hatalom –, valamint az ezt erkölcstelen módon anyagi érdekből kiszolgáló magyar renegátok jóvoltából, óriási germán és szláv népelem betelepítését volt kénytelen a sokat szenvedett nemzet eltérni, – akárcsak manapság. Ezért nem is csodálatos, hogy Czeizel szerint alig van különbség a pl. a tótok felé. Ami már csak azért is természetes, hiszen a tótok óriási része magyarból lett. Amit még szerencsétlenebbnek tartok, azok a történelembölcseleti öklendezések, amelyekből a könyvben számos szörnyűséget olvashatunk. Elrettentő példaként hivatkozom a 217-219. oldalon Bibó István “lángeszű” megállapítására, hogy milyen rossz döntés volt a kiegyezés. Hát az való, hogy Horvátországnak odaadtuk három vármegyénket, ahelyett, hogy az utódállamok példájára kitéttük volna a nem odavalókat.

Mondhatnám, mekkora kár, hogy Bibó nem élt Deák Ferenc idejében, akkor őt most a “Haza még nagyobb bölcsé”-ként emlegethetnénk. Ehhez persze azt is meg kell állapítanunk, hogy mekkora szerencséje van az osztrák népnek, amelyet a kiegyezés nem kényszerített “fordított szelekcióra”, holott a saját szempontjából a nagyobbik áldozatot ő hozta... Czeizel következő mondatait a 221. oldalról érdemes megismételni. Ezt írja: “Hogy mennyire nem a nemzeti eredetiség, nemzeti jelleg keresése a döntő és termékeny, annak bemutatására érdemes utal-

7. Tóth József: “A magyar nemzet kialakulása”. Magyar Múlt. Sydney. No. 2.-1983. XII. évf. No. 32. ...86. oldal
8. i. mű 86. oldal

9. Henkey Gyula: “Magyarország mai lakosságának embertani vizsgálata és a magyar őstörténet.” Magyar Múlt, Sydney. No. 1. 1982. Vol. XI. Évf. No. 29. — 6. oldal

10. i. mű.- 8. oldal

ni arra, hogy Európa két legkirajzoltabb jellegű nemzete, az angol és a francia, a maguk mai ismert alkatát éppen olyan módon alakították ki, hogy egy történelmi pillanatban addig kialakult alkatukkal, addigi közösségi orientációjukkal bizonyos fokig szembefordulva, egészen nagy közösségi vállalkozásokba fogtak. Az angol nemzetnél ez a fordulópont a reformáció felvétele, s az angol puritanizmus ezt követő kialakulása volt, a franciáknál pedig a francia forradalom, s a már előzőleg, majd párhuzamosan kialakult racionalizmus... Ezekkel a változásokkal lettek ezek a nemzetek azzá, amik ma...” Nahát, köszönöm szépen. Szerettem volna látni azt a csodálatos angliust, aki a Kárpát-medencéből szekereken rohanva legyőzi a spanyol tengeri armadát és lóháton elfoglalja a világ felét. Talán sajnos, de ebben az esetben nem írtottuk volna ki mi magyarok az őslakosságot és századunkban nem indítottunk volna háborút a szegény ellen, akinek a kis szigetét a túlerővel – jogtalanul – ma is kézben tartják. A franciáknál pedig – úgy vélem – helyesebb lett volna nem racionalizmust, hanem nacionalizmust, sőt, vastag sovinizmust írni, hiszen dicső forradalmuk után minden kisebbségüket kiírtották és dühükben, hogy a Napkirály által erőszakkal elrabolt Elzász-Lotharingiát az általuk megüzent és elvesztett háború után a németek visszavették, az örvengésig vitt “revanche” gondolatával, cinkosaik segítségével két világháborút hazudtak össze. Csodás eredményeik, a szláv utódállamok, az ott lévő magyarság ethnociduma ellenére, most kezdenek darabokra potyogni és az általuk táplált dicső eszmét, a kommunizmust még az oroszok sem bírják ki.

Még egy megjegyzést Bibó “eltorzult magyar alkat” kifejezéséhez. Szeretném látni azt az angolt vagy franciát, aki egy világ ezerszer nagyobb túlerejével szemben csak annyira torzult volna el, mint a magyar alkat. Nem beszélve a mai médiának a világ minden nyelvén üzött magyarellenessége miatt. Időm – sajnos – nem engedi, hogy erről most bővebben írjak. Elég talán annyi, hogy ez a média, ha egy hét darabra szétroncsolt kis népet reakciónak, imperialistának, fasisztának, irredentának nevez, akkor tapsol a világ, de ha egy másik társaságot, amely másoktól országnyi területeket rabol el nagyhatalmú barátai túlereje segítségével azokat, mint az emberi normál, nagyvonalúság és demokrácia legszebb jelzőivel illeti. Ez a média fordítja meg a fogalmakat: tébolynak nevezhetem, hogy újabban az a katona a hős, aki megadja magát az ellenségnek és az a gyáva, aki életét kockáztatja. Ilyesmi alakul ki Glatz Ferenc “nemzetfogalmával” kapcsolatban is. A 45. oldalon azt írja: “Nemzetnek nevezik az adott államban többségben élő ethnikumot, míg nemzetiségnek említik a kisebbségben élőket. “Eszerint az elszakított terület magyarjai nem magyarok? Hát micsodák? Ők csak az utódállamok területén azok szemében nemzetiségek! A szökevény katona, saját hadseregének áruló, az ellenségnek remek, partizán. Szeretném tudni, hogy hány angol katona kapott Viktoria-Keresztet mert átszökött a németekhez?! A fogalmaknak a média által keltett eme zűrzavara adhat választ Németh László kérdésére, hogy hol

veszett el a magyar a magyarban. Hát itt! E bennünket mélyen érdeklő, de témát csak a széléről érintő kis eszmefuttatáshoz csupán Hanák Péter történész egyetemi tanár mondását idézem a 257. oldalról: “Ma mindnyájan vesztesek vagyunk!” Nahát kérem, ez óriási! Kicsordulnának a könnyeim, ha legyőzöttségemért visszakaptam volna Nagy Lajos-idei birodalmunkat! Persze még ez sem elég az összehasonlításra, mert hiszen pl. szegény legyőzött oláhok országuknál jóval nagyobbakat kaptak, még hozzá nem olyat, ami az övék volt, hanem olyasvalamit, ami sohasem volt az övék! Bizony annak is örülnék, ha olyan legyőzött volnék, mint az 1910-ben még 2’000’000 “legyőzött” náci tót, akik hálából azért, mert az SS-nek elsőül adták le 57’000 zsidójukat, ma már osztódással 5 millióra szaporodva – mivel szülés révén ez lehetetlen –, büszkén teszik ki náci államuk államfőjét koronázó városunk, Pozsony, Bratislavának nevezett ablakaiba, visszakapva mindazt, ami soha nem volt az övék. Sajnos, mi nem ilyen legyőzöttek vagyunk. Hanák úr szerint talán még győzők is lettünk?

Az elmondottakkal csupán azt akartam ábrázolni, hogy mennyire sajnálatos, ha egy szakkönyv áltudományos és bár magyar nyelvű, de magyarnak ártó bölcselkedésekkel foglalkozik. Sokkal boldogabb lennék, ha pl. megadta volna pontos szám szerint, hogy hányan is voltak azok a csodálatos sclávok akik a Nagy – vagy talán még ennél is Nagyobb Morva Birodalomhoz tartoztak a Kárpát-medencében?

A történelemtudomány megállapította és a megfelelő népességi adatok igazolják is¹¹, hogy Európa népei kb. 200 év alatt tudták magukat megduplázni. Ennek a számításnak és a tótok 1906. évi lélekszáma alapján, 886-ban, a honviszszaszerzés idején csupán 64’000 tót létezhetett. Hasonló a helyzet a morvakkal is. A csehszlovák statisztikák¹² szerint 1921-ben 2’069’000 morva létezett. Jóakaratóan 921-ig visszaszámolva, a Nagy Morva Birodalom összes morvája nem lehetett több, mint 64’000 fő. A két scláv népet összeszámolva pedig: 64’000 meg 64’000 az összesen csak 128’000 főt tesz ki; a szláv népesség, amely a Kárpát-medencében és még azon kívül is élt Árpád népének jövedelekor. Nos, nézzük ezek után a magyarság lélekszámát: (őslakos + bejövő):

Györffy György szerint $600'000 + 400.000 = 1'000'000$

Bartucz Lajos szerint $800'000 + 600.000 = 1'400'000$

Kiszely István szerint $600'000 + 300.000 = 900'000$

Ezek középértéke – nehogy csalással vádoljanak bennünket – 1’100’000.

Ha tehát a kárpát-medencei magyarság 1.100.000 főt kitevő számát az itt élő tótokéhoz hasonlítjuk, akkor azok 5,8%-ot, ha pedig az egész nagy Morva Birodalom népességéhez hasonlítjuk, akkor 11,8%-ot tesznek ki. Márpedig még abban az agyondicsért, ú.n. “demokratikus” Csehszlovákiában is a 20%-nál kevesebbet kitevő népességnek nem volt semmiféle kisebbségi joga. Hát így.

11. “Der Grosse Reader’s Digest Welt Atlas. Verlag: Das Beste G.m.b.H.- Stuttgart – Zürich – Wien. 1963. 140-141 o.

12. Victor S. Mamatey – Radomir Luža: “Geschichte der Tschechoslowakischen Republik. 914-1948. Hermann Böhlau Nachf. Wien-Köln-Graz 1980, 56-57 oldal. Tabellen 1-3

Fentiek alapján kénytelen vagyok egyes történészek számára a legégetőbb kérdést feltenni: tessék szíves megmondani, hogy 896-ban hányan voltak a Kárpát-medencében a dákok, gepidák, osztrogótok, szkirek, rugierek, szvébek, herulok, langobardok és főleg a szlávok, akiket ugyan akkor még nem hívtak szlávoknak, mert akkor még csak "szlavok" léteztek – mint társadalomszociológiai fogalom, – de nem mint nép, mivel a "szláv" név csupán a Kr. utáni 19. század óta ismeretes. Mert – ugyebár nem mindegy, hogy öt darab szláv élt a Kárpát-medencében, vagy ötven millió. Számok nélkül pedig történelemről beszélni csak elfogulatlan történész-tudósokkal lehet, nem pedig a szlávság -, vagy angolszász és germán barátaik propagandistáival, avagy a Göbbels – és Sztálin kiképzésű pártagitátorokkal, vagy Scotus Viatorokkal.

Addig, amíg a történelemtudomány a fenti számokat be nem bizonyítja, addig a Kárpát-medence népiségéről Árpád népének érkezése idején minden állítgatás csak locsogás, humbug, bla-bla. Az én témám szerint is döntőek ezek a számok, mert ha az őslakosságban a mediterrániai túlsúlyát a Nemeskéry-Gáspárdy féle 69,7%-kal, illetőleg a Nemeskéry féle koponyák mediterráni túlsúlyára tekintettel azaz minimum 51%-ban adom meg, akkor a kárpát-medencei magyarságnak 60%-ban kellett mediterránnak lennie. *Egy ilyen déli eredetű túlsúly mellett természetes, hogy a magyarságnak tengeri ösztönei kifejlődhettek az évezredek folyamán.*

Vessünk azonban még egy pillantást a Káspi-Azovi-Feket-tenger vidékére is. Tudjuk, hogy a médek már remekül hajóztak a Káspi-tengeren. Al Masudi, a nagy arab utazó¹⁴ írja: "A tengerészek ... kihasználják a különböző szeleket... hosszú tapasztalataikat az egyik nemzedék a másiknak adja át... Ez a kazárokra is vonatkozik, akik a Káspi-tengeren hajóznak." Ezek után már csak ezen a Kaukázustól északra fekvő útvonalon található avarokról szólok még egy pár szót. Haussig szerint 471 előtt a Var és a Qun törzs kivándorlásának meg kellett történnie¹⁵. Ez azt jelentette, hogy a pontusi hunok és a vezető két avar törzs részlegei már Atilla fiainak az életében szoros együttélésben harcoltak a Hun Birodalom utódállamainak a megtartásáért. Fehér M. Jenő írja: "Dengesich és Ernák a nagy Duna-Fekete-tengeri hajós kereskedelmet és a kikötők forgalmát igyekeztek kézben tartani, főképp a termelő háttér gabonájával és marhaállományával kapcsolatban." Jordanes szintén emlékezik: a HUNUGUR népnek nevezett törzs szálláshelyeit részletezi: "az Azovi tengertől nyugatra Szkithia földjén telepszének le Atilla fiai..."¹⁶. Ebből is nyilvánvaló, hogy a Hunugur név a gótokon – és nem a szlávokon keresztül terjedt el.

Fentiek alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy a magyar nemzet tengerész ösztönei minden tárgyilagos elemzés és történelemismeret alapján mind a déli, mind az északi vonulási útvonalon kifejlődhettek, túlsúllyal azonban mégiscsak a déli útvonalra kell gondolnunk. Quod erat demonstrandum.

14. Al Masudi leírásából. Schiff- und Zeit No. 31. Köhler

15. Fehér M. Jenő: "Korai avar kagánok." Magyar Történelmi Szemle kiadása. Buenos Aires. 1972. – 48 oldal

16. i. mű: 51-52 oldal

Stamler Imre (Somogyjád)

GONDOLATOK 3500 ÉVES VÁROSUNK ROMJAIRÓL

Meddig terjed, milyen irányokba, milyen mélységekbe a magyar őstörténet? Ma úgy tűnik talán 6-7'000 évet ölelhet fel a magyarság eredetkutatása és ebből az időszakaszából kereshetők olyan tárgyi, majd írásos és egyéb tények, amik valahogy a magyarsághoz kapcsolhatók.

Őstörténetünket az államszervezésig, lényegében Géza és Szent István művéig számíthatjuk. Vagyis *őstörténetünk hatszor hosszabb, mint középfő- és újkori történetünk együttvéve.*

Ez az őstörténet mindmáig tele van talányokkal megválaszolatlan kérdésekkel. A honfoglalás és az államszervezés közti évszázad is, méginkább a honfoglalás és az előző évszázadok, évezredek!

Milyen kérdésekre próbálunk – ma még gyakran gyengécske – válaszokat adni?

1. Mindenek előtt keressük az őshazánkat, ahol a magyar nép keletkezett, ahol néppé vált, megkülönböztette magát másoktól, mert voltak megkülönböztető jegyei.
2. Keressük a megkülönböztető jegyeket, így mindenekelőtt azt próbáljuk megtalálni, hogy hol és hogyan keletkezhetett a magyar nyelv, hol alakult ki szerkezete, szókincse, törvényszerűségei.
3. Keressük az antropológiai, faji sajátosságokat.
4. Megpróbáljuk megtalálni ősműveltségünk sajátos ismertető bizonyítékait, milyen volt a gazdálkodásunk, politikai szervezetünk, lakás és ételmezésünk, a kultúránk, mit vettünk át másoktól, mit adtak át nekünk, mi az amit nekünk találtak fel, milyen volt szellemi életünk és mindezekből mi maradt meg máig?
5. Végül vizsgálni kell milyen szétvándorlások történtek, milyen egyesülések, összefonódások, átalakulások, változások, egyesülések. Vizsgálni kell más földrajzi tájakon lévő ősök életét a múltban, rokonainkat a jelenben és vizsgálni kell a Kárpát-medence őstörténetét és a magyarság kapcsolatait, mik azok amik itt keletkeztek és a magyarság örökségébe tartoznak.

Ha belegondolunk micsoda mélységekbe kell lemerülni, akkor beleszédülünk a félelembe, hisz olyan nagy a mélység és olyan óriási homályban, nyomás alatt kell válogatni a sok, gyakran ismeretlen és érthetetlen cselekmények, tények közül. Vajon melyik a miénk, mit vallhatunk magunkénak?

Az elmúlt évben a ZMTE vezetése lehetőséget adott, hogy megmutathassak valamit Somogyország 10. századi rejtélyeiből. Idén is módomban volt erről a korról beszélni.

Még tavaly is arra készültem, hogy csak erről az időszakról mondom el mind-azt, amit leleteink, kutatásaink alapján fontosnak vélek elmondani.

Aztán az élet másképp rendelkezett. Olyan felismerésekhez jutottam környékem tájait járva, hogy kötelességemnek érzem erről Egyesületemet informálni.

Úgy tűnik, lehetséges bizonyítanom, hogy Somogy őstörténetében 3500 éves városok léteztek és ezeknek közül van a magyarsághoz, a magyar őstörténethez.

Teljesen tisztában vagyok azzal, hogy állításom sokakat váratlanul ér és azt is tudom, milyen ellenszenvet, ellenakciókat fog bejelentésem kiváltani és azt is tudom, hogy feltevéseimet csak ásatással, hosszú idő alatt lehet perdöntően bizonyítani. Ezért bizonyára talán lesznek akik segítenek majd, de lesznek olyan erők, akik megpóbálnak megállítani, elnémítani.

Hisz könnyen el lehet engem hallgattatni, nincs régész diplomám, nem ásat-hatok és ha nem segítenek a szakemberek, régészek, intézmények csak „mezei kutató” maradok. Mire juthatok így?

Már az ősi Somogyország vaskohászati telephelyeinek, vastermelési rendszerének felfedezésével bebizonyosodott, hogy mennyire nehéz valami új felismerést a szakmával elfogadtatnom és milyen nehéz ehhez a munkához, kutatáshoz pénzügyi forrásokat szerezni, régész-kapacitást, kutatási méréseket, vizsgálatokat végeztetni... Látszólag teljesen felesleges tovább keresnem a vastermelő telephelyeket, mert a régészek nem érnek rá, vagy nem akarnak a területekre menni, szondáztató ásatást, komplex feltárásokat végezni mert nincs pénz, nincs idő, nincs energia stb... De nemcsak a vastermelő telepek feltárását nem tudom elérni, a 10. századi temetőnk ásatása sem folytatódik és azoknak a 10-13. századi településeknek a vizsgálata sem, amelyeket a múlt évben és az idén találtam...

Ahogy tavalyi előadásomban és az ősi Somogyországról írt könyvemben kifejtettem, a hivatalos, elfogadott álláspont, az iskolában is tanított eredettörténetünk sok területen hamis, magyarellenes, tarthatatlan, idegen befolyás alatt született, a német és szláv érdekek tetten érhetők itt-is, ott-is..., ellenségeink hangját hallani belőle.

Pedig a 10. század somogyi kutatásai páratlan meglepetéssel szolgálhatnak az érdeklődő kutatóknak. Kimutathatók feltűnő kapcsolatok az avar-magyar kontinuitásra, egybenövésre. Vörsön, Keszőnél és Fészerlagnál, Pusztaberénynél, Zamárdinál, a vas telepek ásatásainál főképp Somogyvámos környékén, Berecskánál, Vityán, Vergamáson, Bogáton úgy tűnik avar-magyar települések vannak egymás közelében, vagy egymáson.

Mindezeknek a rejtélyeknek a megoldásába, a feltáró munkában a nagy közöny, a szegénység és tudatos gátlások következtében nincs elég erőm, nem tudok igazi frontáttörést csinálni és most mégis más területen is előre akarok törni, még mélyebbre akarok merülni Somogyország és a magyarság őstörténetébe.

Nem istenkísértés a mai Magyarországon egy falusi tanítónak azt állítania,

hogyan az ősi Somogyországban 3500 éves város létesült valaha és ennek hatása volt a magyar őstörténetre is?

Igen, ma még bátorság kell ahhoz, hogy azt merjük állítani, hogy Szent István állama előtt, a keresztény kultúra egyeduralmát megelőzően nemcsak a 10. században, de a megelőző évezredekben is gyakran a világszínvonalat, a legmagasabb színvonalat is megközelítő, vagy elérő kultúrát teremtettek e tájon az őslakók és ezek az előzmények kapcsolódhatnak nemzeti tudatunkhoz, a magyar nép őstörténetének ezek az évezredek is részei. Könyvemben és előző előadásomban bizonyítani próbáltam, hogy valójában a 10. században szinte minden készen állt a keresztény állam megszervezéséhez, szinte minden elemet kipróbáltam már, csak a kiteljesedés, az egésszé történő összeállítás hiányzott. Hálából a nagy elődök, alkotók neveit törölte a győztes új arisztokrácia, az új kultúra vezérkara, elitje, a meghatározó politikai hatalom. Ha külföldi kútforrásokból nem sikerült volna a személyek, vezérek neveit megtalálnunk, ha ezek nem lennének földrajzi nevekben megtalálhatók, akkor ma még 10. század legfőbb fejedelméről, hadvezéreiből sem tudnánk semmit, mert a győztes új eszme, az új hatalom minden értéket kisajátított a múltból és beleolvasztott magába.

Valamit mégis lehetséges megtalálnunk az államszervezés előtti őskorunkból, ami ősi államszervezési, építészeti, művészeti, kulturális, gazdasági érték volt. Még ősi írásunk rejtelseire, talán nemsokára eredetére is fény derül. Lassan eljutunk oda is, hogy a Kárpát-medence évezredes őstörténeti múltját is magyar értéknek fel merjük vállalni és nem félünk attól, hogy ezért a románok, szlávok megorrolnak ránk, hogy a németek kinevetnek bennünket... Környékünkön mindenütt beépítik nemzettudatukba a legősibb őstörténeti felfedezések értékeit, s ezért sokkal többet ásatnak, kutattatnak mint mi.

Bárki megfigyelheti, ha a Kárpát-medence őstörténetéről szóló könyvet olvas, akkor a szerző fél a felfedezéseket a magyarsággal összefüggésbe hozni. Pedig az összefüggéseket nemcsak etnikai, nyelvi értelemben kell keresni, hanem kulturában, műveltségben is és egyik vonatkozásban sem lehetetlen vállalkozás rokonság, azonosság, kapcsolat találása. Úgy tűnik kutatási eredményeim szerint, hogy a magyarságnak sokkal több köze van az itt élt ősi földművelő, magas kultúrát létrehozó népekhez, mint bárki másnak. Csakhát a magyarságnak ki kell tagadnia az itt talált népeket, népet, mert állítólag azok nem magyarok voltak, ha egyáltalán létezett itt nép a honfoglaláskor!

Felhívom valamire a figyelmet, valami olyanra, ami szinte minden eddigi őskorkutató figyelmét elkerülte. A magyarság tömegei mindmáig a mezőgazdaságra legalkalmasabb, földművelésre legjobb földeken élnek, bizonyára nem véletlenül. Sokáig azt mondta történetírásunk, ma is az az elfogadott vélemény, hogy azért van ez így, mert a nomád magyarság a vizek mellett szállt meg, ott osztózott a földeken és ott nomadizált, vonultatta nagy csordáit, ment téli és nyári szál-

lásaira éppúgy, ahogy keleten. Csakhogy elképzelhető és feltételezhető az is, hogy az a katonai erő, az a harcosokból álló nép, a türk nép, amelyik Árpád vezérletével hódoltatta az itt találtakat, az itt talált ősnépet, talán a magyarokat ez volt igazából a magyar és itt ősidőktől kezdve földműveléssel foglalkozott! A honfoglaló türk-magyarok rátelepedtek a földművelőkre és szolgálatra fogták őket, s a magyar vezetők azért vándoroltak a vizek mellett, hogy feléljék mindazt a felesleget, amit a szolgálatra szorított nép termelt...Visszafelé tekintve a régészeti kimutatja, hogy az avarok is földműveléssel foglalkoztak és bizonyára a jó földeken volt ez előzőleg is mindig, – a szolgálatot végzők földművelők voltak! A hódítók rendszerint állattenyésztők, katonanépek.

Elképzelhető, hogy a világ egyik legjobb termőföldjén, földművelésre legalkalmasabb területén, ahol az éghajlat is kitűnő a földművelésre, ahol nemcsak az élelemtermelésre, de bányászatra, ipari tevékenységre, kereskedelemre is kitűnőek a feltételek, elképzelhető, hogy onnét bármikor is teljesen eltűntek volna a földművelők, az ősi népek folyton és folyton? Vagy mindet, a többséget elpusztították volna a hódítók? Miért tették volna, amikor munkájukat saját hasznukra fordíthatták? Miért gondoljuk, hogy a magyar nép csak az államszervezés után olvasztotta magába a szeppei utakról mindenhonnet ideszorított népeket, jászokat, kunokat, besenyőket, szlávokat, németeket és másokat?

Járom a mai Somogy szántóföldjeit, gyönyörű tájait, ahova munkaidőm után elmehetek. Járom tavasszal, ősszel, télen amikor lehet és nagyon kell... Mindenütt ahol letelepedésre, földművelésre alkalmas terület van, források és patakok, ősi tavak közelében, földnyelveken, magaslatokon megtalálom a neolitikor, a rézkor, a bronzkor, a vaskor, a római és a népvándorláskori népek földművelésének nyomait, a sokféle leletet, köztük a sok kézimalmot. Ezek a földművelők mindig mások és mindig újrakezdték? Mindig máshonnet hozták műveltségüket, ide, mindig mások hozták e földre kultúrát? Az őslakosok kultúrája mindig és mindig elpusztult a népekkel együtt? Az ide érkező katonanépek, hódítók mindig leölték, elpusztították az itt talált földműveseket, majd aztán maguktól egyszercsak újra feltalálták a földművelést? Itt nem volt más e földön csak ciklikusan megismételt pusztítás, öldöklés, elűzetés?

Elgondolni is szörnyű.

Mégis ezt kellene elfogadnunk és valójában ezt is fogadjuk el, így tanítjuk az iskolákban, ha egyáltalán szót vesztegetünk a Kárpát-medencében történt ősi múltra.

Ha valaki tanulmányozni kezdi a Kárpát-medence szakirodalmát akkor láthatja, hogy az írásokban szinte mindenki fél attól, hogy az őstörténet elemeit a magyarsággal kapcsolatba hozza. Szinte teljesen öncélú játékot játszanak a kutatók, csak az érdekli őket, hogy a különböző helyeken talált kultúrák, hogy kapcsolódnak a más helyeken talált kultúrákhoz, a péceli-bádeni, körösi, balatoni, vatyai, perjámosi, ocskói, stb kultúráról beszélnek öncélúan, s az etnikum alig

érdekli őket, a magyarság pedig szóba sem jöhet, mert akkor nevetségesekké válunk, szomszédaink haragjával kell szembénézni, nacionalisták leszünk stb...

Én felvállalom, hogy az őstörténet Kárpát-medencei őstörténetének legősibb szakaszából is az érdekel leginkább, amiből valamit megtudok a magyarságról. Furcsa lenne, ha, idegeneknek kellene kimutatni, hogy mit örököltünk ezektől az őseinktől! Ezt teszem még akkor is, ha tudom, hogy hazámban a szakértők és szakmát ismerők bolondnak vélnek és azt gondolják semmi értelme nincs erőfeszítéseimnek a mai körülményekkel szemben, hisz a Kárpát-medencében ma a magyar irányultságú akciókra sokkal erősebb reakció felel.

Úgy vélem mégsem tehetek, tehetünk mást, ha magyarok akarunk maradni szülőföldünkön.

Megkísérlem bemutatni szerény ismereteim, kutatási eredményeim alapján, hogy a magyarságnak igenis joga van az ősi örökség átvételére, magáénak vallhatja az itt talált ősi kultúrákat, mert a magyarság nemcsak a hódító jogán szerzett itt jogokat, hanem *a magyar nép és magyar nemzet gyökerei a Kárpát-medencében találhatók a legmélyebben és ezeket a gyökereket nemzettudatunk táplálásába be lehet táplálni.*

Ismertetni fogom, bemutatom azokat a leleteket, amiket főképp Szana városban találtam, bár jó lett volna, ha az Edde-Gyümölcsény határában talált leleteket is ide hozom, egyrészt azért, mert ezek hasonlítanak, de erre most nem volt időm, a leleteket nem tudtam rendezni. Szerettem volna videón bemutatni Szana vár és város romjait, a leleteket, de a pécsi körzeti stúdió nem jött el megtekinteni bizonyítékaimat. Nem érdekelte őket eléggé sem a vár, sem a város. Így, mert nem láthatják a házhelyek fekete foltjait, a paticsokat, köveket, cserepeket, csontokat a szántásokon, legfeljebb saját fényképeink mutatnak ebből valamicskét, amint tanítványaim szedik fel amit lehetett ... A televízió két és fél hónapig hitegetett, majd egy szakértő tanácsára nem jött a helyszínre. Azt írta a szerkesztő, majd hírt adnak, ha nagy tudományos folyóiratban előbb mindent tudományos alapon bizonyítok, rájuk a bizonyítás könnyítése nem tartozik. Sajnos hasonlóképp jártam a megyei sajtónkkal, ők sem voltak kíváncsiak a helyszínre, nem küldtek fotóriportert. Nem volt másképp a múzeumunkkal sem. Nekik sem volt módjuk, idejük két és fél hónap alatt helyszínre sietni, fényképezni, segíteni a dokumentálásban. Amikor jönni akartak az időjárás, a fagy, a sár közbeszólt, mire szakértők a szántásra értek, a TSZ mindent széttárcsázott, szétsimított, összetört, belemart a földbe minden erőfeszitésem ellenére...

Ezért kérem nézzék el nekem, hogy olyan szegényesen mutathatom be mindazt, amit sikerült lemenekíteni a város leleteiből. Sajnálom, hogy sokszor szavakkal kell pótolnom a látványt.

A leletek alapján a helyi múzeum szakembereivel együtt állítjuk, hogy a város lakói talán már a rézkorban, négyezer éve is itt élhettek, kultúrájuk ősi kapcsolata-

tokat igazol. Valószínű ősnép nyomait tudjuk bizonyítani a két desedai városban.

Azt, hogy városok lehettek a Kárpát-medencében már 6-7000 éve a körös kultúra idején, majd a rézkorban és méginkább a bronzkor végén, már más kutatók is megállapították előttem, hisz el kellett gondolkodni azon, hogy 10-25-120 hektárnyi nagy várakat csak városnyi nagyságú népesség, több ezer ember védhetett! Kőszegi Frigyes a velemszentvidi és sághegyi kincsleletek, ipari eszközök alapján állítja, hogy csak fejlett ipari központban, városnyi településen lehetett olyan értékeket fölhalmazni, amit a leletek bizonyítanak. Bándi Gábor velemszentvidi ásatásai bizonyították, hogy „majdnem igazi város” volt a várban. Nováki Gyula, Patek Erzsébet és mások ugyancsak feltételezték, hogy a várakban lévő települések irányítási, gazdasági, kereskedelmi és kultikus, kulturális központok lehettek, esetleg törzsi szervezet központjai, ahol a törzsfő, az arisztokrácia lakott... Megfigyelték, hogy a várak gyakran ősi útvonalak kereszteződésénél, csomópontoknál, utakat ellenőrizni, figyelni alkalmas magaslatoknál voltak. Ezek a városok gazdasági jelentőségét bizonyítják, hadászati fontosságukat is...

Mi az amiben a mi felfedezésünk más mint az övé? Elsősorban abban különbözünk, hogy mi egy szántáson kiterítve láttuk az ősi település nagyságát, szerkezetét az épületek maradványait. A mi erődített helyeink, váraink és városaink nincsenek nagyon magas, szántóföldi megművelés elől elzárt helyen. Így van Eddén, Szanában és így lehet másutt Somogyban is. Természetesen Somogyban is erdő, rét borítja a városok, várak felszínét. Ez előny is, a rombolás nem akkora mint Szanában, vagy Eddénél...Viszont Velemszentviden, Sághegyen, a Bakony földvárjaiban, a Bükkben a magas várakban csak ásatással lehet leletekre, bizonyítékokra találni...

Amikor idén januárban felmentem Szana vár platójára a 25-50 méter magas természetes emelkedőn, először csak arra gondoltam, hogy itt is legfeljebb fél vagy hektárnyi területen lehetnek leletek. Az első alkalommal nem is volt időm igazán körülnézni. Amikor másodszor már tanítványaimmal mentem, akkor láttam itt legalább 25 hektárnyi területen vannak leletek. A pataktól 700 métert mentem végig házak nyomvonalán, keresztbe 450-500 métert! Az elfeketedett talajfoltokon örlőkövek, paticsok, cserepek, kő és csonteszközök, nyílcsúcsok hervettek szerteszét emberi és állati csontokkal együtt... Ekkora területen akár 1500-2000 ember is élhetett egyszerre! Ha meggondoljuk, hogy a 11. században, később a 15. századig 4-500 lakójú települések városi rangot kaphattak a középkorban, akkor láthatjuk, ez az őskori település valóban város lehetett. Város, mert csak úgy fejlődhetett, ha élelmiszerrrel egy nagyobb régió földművelő és állattenyésztő lakói látták el, akikkel bizonyára politikai, kulturális és katonai kapcsolatban lehettek.

Száraz fagyott volt a talaj, a nap néha bújt ki a fényes felhő közül. A fényképek talán érzékeltetik a felfedezés élményét, a táj szépségét...

A területről összeszedtünk jellemző cserepeket, de sok tárgyat a helyszínen

hagytunk, hogy a régészek ott lássák, hátha ez is fontos. Értesítettem Budapestet, Kaposvárt... A múzeumtól arra kértek, lehetőleg várjunk a gyűjtéssel, ne “vékázunk”...

Vártunk, a hó, a fagy, az eső azonban nem volt kegyes, szétfagytak titokzatos agyaghengerek, a paticsok legtöbbször és a cserepek közül is sok... Két hónapi várakozás után mentettük ami még menthető volt, de még sok érték maradt az ekék, tárcsák, boronák, simítók, vetőgépek számára. A kintmaradt értékek megsemmisültek...

Somogyban több földvárról, erődített helyről tudtam és a március végén helyszínre érkezett Nováki Gyulától megismertem olyanokat is, amikről előzőleg nem volt ismeretem. A környéken ősi erődített hely vagy földvár volt Bü-Jádon, Somogyváron, Lengyeltóti-Tatárváron, Visz mellett, szerintem sok lehet a Zselichen is, nemcsak Szalacska, de Sántos mellett Kupa vára, s nem sorolom a többi lehetséges helyet. Nováki Gyula ezt keresi, kutatja, veszi számba. Segíteni fogom.

Szana várában a keleti oldalon vélek sáncot. Ezt valószínű betemették, elsimították, hogy a Szana szántóföldjét a szomszédos területtel együtt szánthassák. Ezt Nováki is lehetségesnek tartja, de ásatási bizonyítékra van szükség... Sajnos nem tudtam neki sem megmutatni a lejtők előtt a fekete földcsíkokat, ami talán faerődítésektől, ennek elkorhadásától, elégetésétől származhatott. Három oldalról a várost természetes lejtő és a mélyben mocsár védhette. A domboldalakat is erősíthették, akadályokkal tűzdelhették tele. A domboldalakon épületek nyomai nincsenek, néhány helyen emberi csontokat találtunk.

Város volt itt, mert a település várban volt, erődíthető és valószínűleg erődített helyen.

A város épületei fából készültek. Ezt a talált paticsok bizonyítják. Voltak olyan boronaházak, amelyek hasonlóak lehettek a még múlt században épített magyar paraszti boronaházakhoz, ilyeneket a szennai skanzenben bárki megtekinthet.

A boronaházakat sárral vakolták. Ezt jelzik azok a paticsok, amelyek az épület elégetéséről őrzik a gerendák simaságát.

Találtunk olyan paticst is, amelyben benne maradt a fűzvessző alakja. Ez nem azt bizonyítja, hogy a ház feltétlenül sövényből készült, a fonyást vágták be sárral, sokkal valószínűbb, hogy a sövény mögött faépület állt, ezen volt rajta a vessző, erre verték rá a sarat éppúgy, ahogy ma nádra vernek vakolatot. A sövény tüze ugyanis nem lehetett olyan erős önmagában, hogy a sarat pirosra kiégesse!

A sok házban, az ősi épületek közelében sok olyan leletet találtunk, amik a város központi szerepét igazolják. A gazdagok, a vezetők jelenlétét a díszes kerámiákkal tudjuk bizonyítani. Sajnos bronz, arany és egyéb kincsleletet itt nem találtunk. Ehhez talán ásatás segítene bennünket. A cserepek díszítettsége, változatos formakincse, a fülek formája, díszítése, a cserepek finomsága, sok olyan agyagedény aminek funkcióját sem ismerjük a körzet vezetőinek jelenlétét iga-

zolja. A katonaság jelenlétét, a harcosok itt tartózkodását nyílcsúcsok tanúsítják.

A kerámiák talán azt is bizonyítják, hogy a városban volt kerámiaipari műhely, ipari tevékenység. Talán keramikusok, fazekasok mellett bronzöntők, kőpattintó, csiszoló iparosok is voltak. Bronzöntés fúvóját Eddén találtunk, itt nem. Műhelyt Somogyváron talált a várban Bakay Kornél... Ásatás hoz-e felszínre ilyen bizonyítékokat? Ki tudja!... Bronzkincseket a Desedánál nem találtak de Lengyeltótiiban, Pamukon, a közeli Szentgáloskéren igen...

Lehetséges, hogy a közeli halomsíros temető bizonyítékot ad a Szana város arisztokráciája, katonai népessége jelenlétére. A halomsírokról egyik fénykép ad képet. Több száz 2,5-3 méter magas 13-16 méter széles halom van a közeli erdőben Csallányoson.

A Szana város közelében lévő ősi települések vizsgálata igazolhatná, hogy közülük volt-e a városhoz. A gazdasági és katonai, kultikus kapcsolatokat keresni kellene.

A város kultikus szerepét a kicsi kocsikerekek, a mészbetétes kerámiák és egy anyaistennő szobrocskája bizonyítja. Talán ezt bizonyítja még egy kő festéknyomó és a helyszínen talált piros földfesték, amivel az arcukat festették a papok, varázslók.

A kicsikerekek hasonlítanak a Budakalászon talált kocsi kerekéhez és a Gyulavarsándon, az Itáliában Este egyik temetkezési kamrájában talált kultikus kocsi kerekéhez. Ezen a kocsikeréken galamb van, ami talán a halott szellemét az égbe emeli. Az egyik mészbetétes edényen napkorong rajza látható.

Ez talán az ősi keleti, mezopotámiai vallásokkal igazol rokonságot. Ugyanígy az anyaistennő szobrocska is. „Jarmo alsó rétegeiből nagyon fontos apró köldök-domborulatot asszonyszobrocskák kerültek napvilágra, melyeket a régész tudomány Mother Goddess-nek Anyaistennőnek nevezett el. Ezek a kis figurák lesznek majd elindítói később annak a Termékenység istennőjébe vetett valláskultusz, mely a mitológiák Magna Matereit adják.

Ezek a kis agyag istennő-figurák mint megannyi lámpások mutatják majd az utat mindenütt, amerre a szabir-magyar ősök megfordultak és letelepedtek“. Tell Ramadban, Tell Sarabban, (Sarabi vénusz). Az Al Ubaid kori szabiroknál ERES-KI GAL Nagy föld istennője“, Kárpát medencei Olt folyó mellett Erősdön ERES ERŐS néven, de Biró József szerint másutt is a Kaspi-tenger mellett, Egyiptomban, sőt Indiában is....

Ugyanő írja, hogy Szíria, Khuzisztán, Turkesztán és a Kárpát-medence ősi kultúrája kerámiájával, építészeti stílusával a téglalap alapú háztervvel, a beépített tűzhelyekkel, a padlóba sülyesztett tároló hombárok, a földművelés és az állattenyésztés módszereivel is egyezik, mindez a Hassuna kultúrkörhöz tartozik.

Érdemes megtekinteni a mi kis agyagistennőnk szobrocskáját a Kárpát-medencében talált szobrocskák társaságában is. A legfőbb hasonlóság látható és

bizonyára a szertartásokban is ez a hasonlóság évezredekig megmarad. A különbségek is fontosak. Így az elvontság, az absztrahálás a mi mészbetétes istennőnkénél a legteljesebb! Csak a leglényegesebb formák maradtak meg. Érdekes, hogy a szobrocscsa szinte teljesen kereszt alakú!...

Az agyag kocsikerekek a szállításra, a kereskedelem létre is utalhatnak. Kocsikat, szekereket használhattak a gazdálkodáshoz, a termények betakarításánál, a mindennapi munkában. A távolsági kereskedelemre is talán szekereket használtak. De milyen állattal vontatták a szekereket?

A Kárpát medence műveltsége, gazdálkodási színvonala kezdetben versenyképes volt az Égeikummal, Itáliával, más fejlett gazdasági központokkal. A lemaradását elsősorban az okozta, hogy a szárazföldi kereskedelem lehetősége nincs olyan, mint a Földközi-tengernél, vagy a száraz Mezopotámiában. Nálunk télen, tavasszal, ősszel a sár miatt volt nehéz a közlekedés, míg ott minden évszakban tengeren és szárazföldön menni lehetett...

Mindenesetre a várba messziről szállították az örlő-köveket és távolról hozhatták az obszidiánt, a vulkánüveget, amiket nyers állapotban, szétदारabolatlanul találtunk, de sok olyanra is leltünk, amelyik anyájáról lepattintották a pengét...

Végezetül Szana város nevééről szólok pár mondatot.

Nem önkényes névadás ez. A város helyneve Szana dülő, Szana írtás, a környéken 21 Szana név van! (Erdő, kút, oldal, patak, híd, Mernye, Somogyaszaló, Egres határában).

A név Bobula Ida szerint azt jelenti sumirul: "szunyog".

Találó név, mert az ősi vár mocsárral volt körülvéve és a Deseda valaha végig kis tavakból, mocsárból állt... Nyilván óriási tömegben volt erre szunyog.

Somogyjád mellett egy másik erődíthető domb van, amelyen bronzkori leletek vannak és a körzetben több ősi falut találtunk. Az erődíthető helyet István-dombnak hívja a nép ma is, a bronzkori telephelyek dülőjének neve Szinai dülő (Sinai dülő).

Vajon ez a helynév évezredek óta létezik?

Nem tudom. Ezt az ősi települések ásatásai, a halomsiros temetők vallatása bizonyíthatná. Ki tudja ma megmondani, hogy milyen páratlan történelmi értékek vannak e városokban, falvakban, ősi településekben, temetőkben a föld alatt? Milyen ősi üzenetekről nem tudunk? Én amit ezekből az üzenetekből megértettem az a következő: ezen a földön évezredek óta élni lehetett, mindig nehezen, mindig harcban, gyakran a világ fejlődésének élvonalában és bizonyára így lesz a következő évezredekben is!

Hiszem, akkor is élnek itt magyarok, s talán nem szégyenkeznek miattunk, mernek, tudnak magyarok lenni!

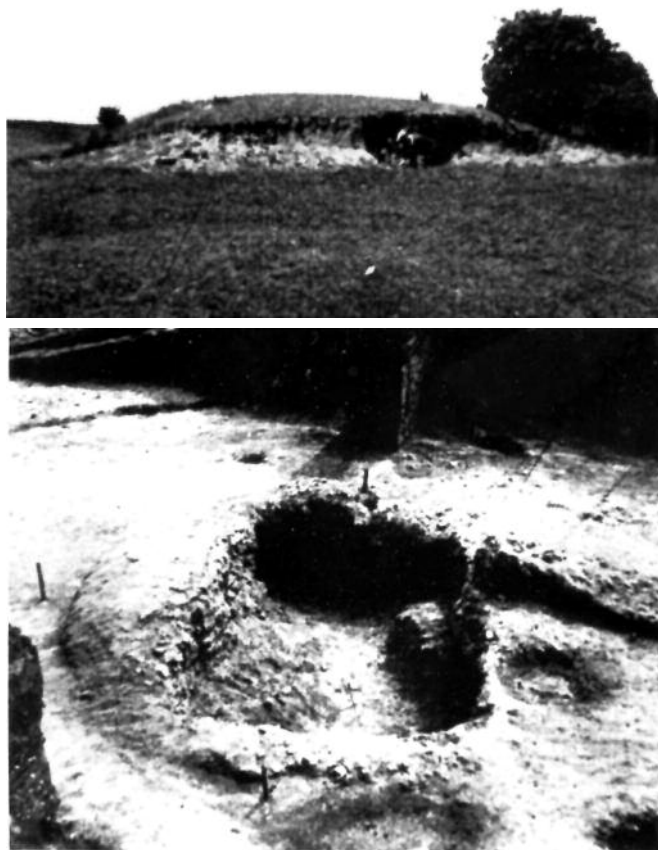
Úgy legyen!

Lukács József (Kassa)

A ZEMPLÉNI Ó-MAGYAR FEJEDELMi SÍR ÉS FELTÁRÁSA

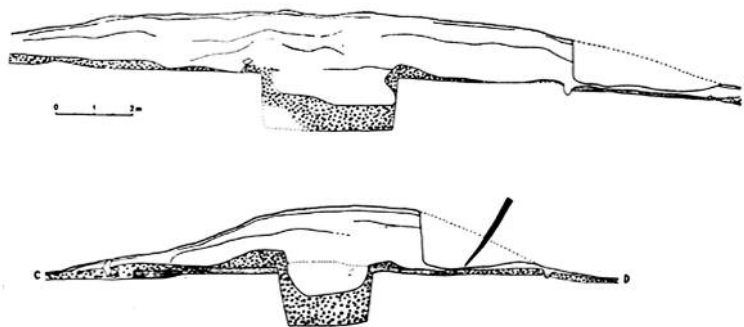
A korábbi években lefolytatott terepkutatás eredményei alapján a Szlovák Akadémia nyitrai Archeológiai Intézete ásatások sorozatát indította el 1958-ban Zemplén község határában a Szélmalom dombon.

A helyszíni munkálatok alapján már rövid időn belül megállapítást nyert, hogy itt egy nagyterjedésű horizontális hamvasztásos temetkezés vár feltárássra.

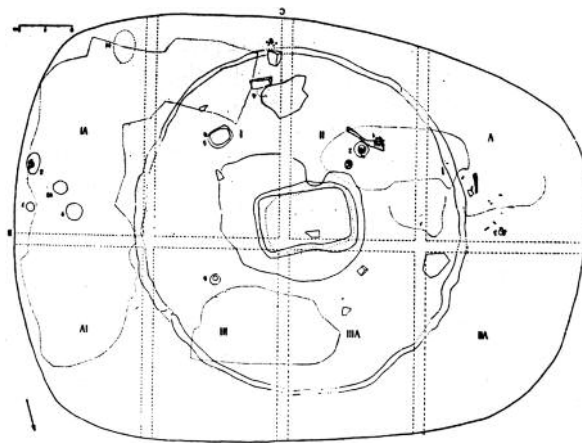
A 4. sz. kurgán. Lent az ó-magyar sírgödörrel

Ezek keretében több kurgán temetkezés is megjelent, jellegzetes kúpszerű formájukkal. Mindkét sírtípus nagyjából korarómai és középrómai korból származtak. Formailag ezektől eltért a 4. sz. kurgán – a ó-magyar honfoglaló kurgán, mert amíg a többi kurgánt formailag kör alakú kúp képezte, ezt a 4. sz. kurgánt egy nagy kiterjedésű, ezért ovális alakú sír képezte.

A kurgán metszete oldalnézetből

Az ásatások 1958-tól kezdődtek, s Budinský-Krička professzor vezette, aki az említett ó-magyar fejedelmi sírt – a 4. sz. megjelölt kurgánt 1959-ben tárt fel. Ovális alapformájának méretei – 21 m hosszú, 18 m széles volt – és 1,6 m magasan domborodott ki a terep fölött.

A kurgán felülnézetből

A feltárási munkálatok szabályos módon, sávos módszerrel történtek. A feltárás alatt derült ki, hogy a kúp halomját teljes egészében szőlőhomokkal töltötték fel, ami azért különös, mert hasonló homok legközelebb Szőlöske ill. Szomotor község határában található csak, kb. 15 km innen a Bodrog mentén. A helyszínen csupán sóderes kavicsos és agyagos föld található.

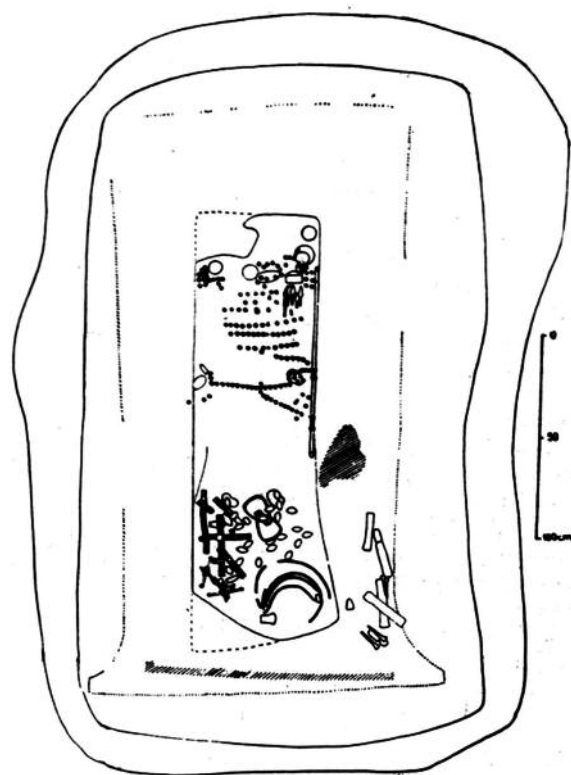
A feltárási munkálatok eredményeképpen előkerült a 4. sz. kurgánból több cserépanyag, valamint bronz- és más fémtárgy, amelyek a római korból származtak és úgyszintén fémkarikák is, valószínűleg a késői római korból.

Eljutva az eredeti talaj szintjére, kezdett kirajzolódni maga a sírgödör a halom közepén. A sírgödör körül elszórva 12 hamvasztásos sír mutatkozott. Ezek mind-

egyikében urnát tártak fel, amelyeket a kelták időszakára lehet megjelölni. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a sírok nem tartoznak a magyar honfoglaló sírhoz, már csak azért sem, mert ezek a *hamvasztásos* sírok néhány száz évvel hamarabb létesültek temetkezés alkalmából. Ezek után tehát már csak a magyar honfoglaló sírral kívánok foglalkozni.

A magyar honfoglaló sírgödör hossza 3,7 m, szélessége 2,4 m és 144 cm mélyen bele volt ásva az eredeti talajba. Ez a sírgödör ki volt ácsolva, melynek aljába belehelyeztek egy tölgyfakoporsót s ebbe nyugodott a honfoglaló fejedelem.

A sír, egyben a koporsó

Az ó-magyar sír rajzvázlata a feltárás után

tájolása kelet-nyugati irányba történt – a holttest benne fejjel nyugati irányban feküdt. A koporsón kívül északi oldalon a sírgödörben volt elhelyezve a fejedelem lova – magyar temetkezési szokás szerint.

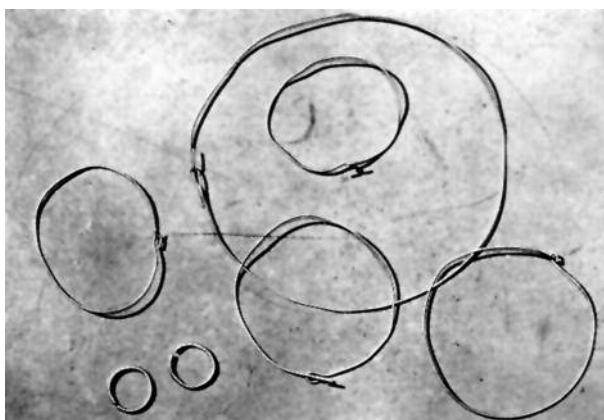
A fejedelem a koporsóban teljes díszruhában és teljes felszerelésben nyugodott. Ott volt az öv-garnitúrája a díszkarddal, feje mellé volt elhelyezve az ivócsészéje, s a tegezében 5 db nyílhegy volt belehelyezve. A tarsolyában megtalálták a csiholó vasat. A fejedelmi tetem láb talpánál, bent a koporsóban volt elhelyezve az egész lószerszám nyereggel, még hozzá olyan pozícióban, mint az előkészületeknél a nyergeléshez. A nyereg mellett volt a ló ivóvedre is.

Ezüst ivócsésze az alsó részének töredékével

A honfoglaló fejedelem nyakát arany drót-karika díszítette, amelyre fel volt fűzve egy arany fülbevaló, aminek a párját mellette szabadon elhelyezve találták meg. A fejedelmi nyakperec mellett sima arany lemezek feküdtek, minden bizonynyal feltételezhetően a lemezek nagyságából kifolyólag, hogy a fejedelem tegeze volt ezekkel beborítva. Azonkívül mindkét csuklóján valamint a lábain 1-1 arany drót-karika díszelgett.

A ruházata is gazdagon volt díszítve, főleg derekától felfelé, minden ezüsből a felszínen aranyozott veretekkel. Hasonló díszeket találtak az öv-garnitúrán is és a két vezérlő szíjon, amely a kardot tartja. Miután szegecsekkel ellátott veretekről volt szó, feltételezhető, hogy bőralapon ruházathoz voltak erősítve.

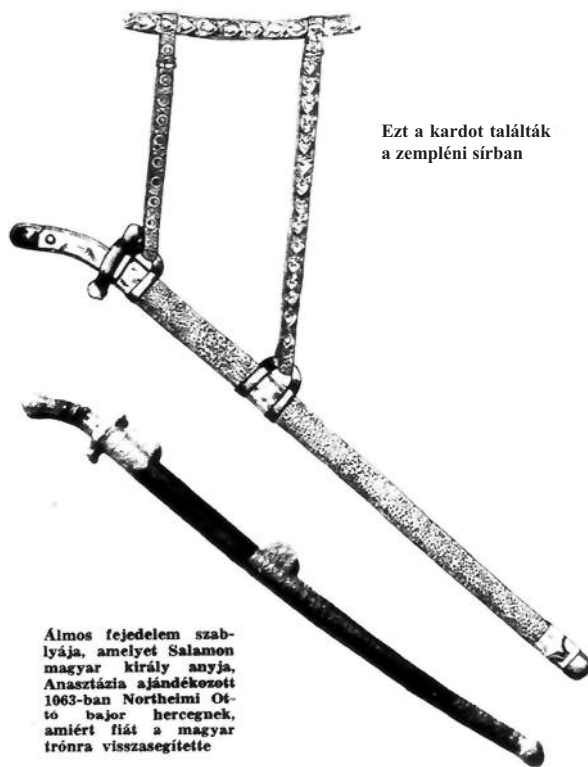
Az ó-magyar sírban talált arany drótkarikák.
Lent balra két női arany fülbevaló

A díszek nagyobb része kúpalakú volt, amelyből 172 db lett feltárva. Ezen kívül 34 db lapos gomb és 79 db szív-formájú gomb is díszítette a ruházatot. Megtaláltak még 2 db kisebb szíjvéget és egy nagyobb darabot (szíjvég csüngő). Varkocs leszorító korong is volt – 5 db, amely a melle tájékán helyezkedett el, csak egy közülük az ivócsésze mellé került. E felsorolt díszeken kívül előkerült még a koporsóból néhány kisebb tárgy is bronzból, valamint egy szíjcsatt.

Az elenyésző koporsóban nagy mennyiségben találtak vászonfoszlányokat, ami arra utal, hogy vagy a koporsó volt anyaggal kibélelve, vagy a holttest volt beletekerve. Egyes foszlány darabok vizsgálat alá lettek helyezve. František Kuchman a brüni Botanikai és Mikrobiológiai Tanszékről megállapította, hogy a minták kord és krep anyagot képviselnek méghozzá nagyon tökéletes kivitelezésben. A sírból előkerült szőrme anyag foszlányai nyest-féle eredetre utalnak.

A koporsóban egy maréknyi kölest is elhelyeztek egy fakupában a halottnak, valószínűleg rituális szempontból. Érdekes, hogy itt Zemplén megyében még jelenleg is kölest helyeznek el a koporsóban a temetkezésnél.

A másik ugyancsak gazdag lelet-csoportot a lószerszám képviseli. Ez a lószerszám, mint már említettük, a fejedelem lábánál lett elhelyezve – a délkeleti részében a koporsóban. A lószerszám ezüst veretekből lett készítve, felületén aranyozva. Ezeket a tárgyakat a ló fejdíszek valamint a kantár díszek képezték. Részletesebben – 36 db ovális dísz kis füllel, 95 db szíj díszítés, mandula formájú lemezek. Ezenkívül a kantárt 2 nagyobb és 4 kisebb szfaléra is díszítette. Négy darab csengő palmetával díszített du-

Ezt a kardot találták a zempléni sírban

Álmos fejedelem szabályája, amelyet Salamon magyar király anyja, Anasztázia ajándékozott 1063-ban Northelmi Ottó bajor hercegnek, amiért fiát a magyar trónra visszasegítette

A zempléni és a bécsi kard összehasonlítása
dr. Fettich Nándor rekonstrukciója lapján

dorral, valamint 7 nagyobb és kisebb szíjvég veretek, 9 db álcstól – ezek mind részei voltak a nyeregnek. Persze természetes, hogy teljes szorító zabla, egy pár kengyelvas és sok más bronz és vas csattok is meg lettek találva.

Külön figyelmet érdemel a kard, amely az adott körülményekhez viszonyítva aránylag jó állapotban került elő. A honfoglaló kardok sokaságába sorolódik ez a Zempléni kard is. Sok szempontból nézve hasonlít az úgynevezett Bécsi kardhoz. Hasonló típusú kard leletekről tudunk a Dnyeper és Szaltovo vidékén, illetve a távoli Kubányon is.

Ez a rövid leírása az ásatásoknak, s csupán futó áttekintést nyújt a hallgatónak. Aprólékosabb és konkrét leírását a leletnek meg lehet találni az „Archeologické rozhledy” – c. folyóiratban a XVII./1965 évfolyam, 3 sz. füzetében a 309-338 oldalon, szlovák nyelven Krička-Budinský szerzőtől, aki tulajdonképpen az ásatásokat is vezette.

A Zempléni Szélmalom dombi lelet minden bizonnyal igazolja, hogy eddig egyedül álló temetkezés formával találkoztunk itt. Ez abban nyilvánul meg, hogy ugyanis első ízben találkozunk azzal a szokással, hogy *halmot emeltek a magyar honfoglaló sír fölé*. Meg kell jegyezni, hogy semmiféle bizonyíték nem mutatkozott arra, hogy esetleg utótemetkezés történt volna, s a már létező halomba eresztették volna belé a sírt. Ami pedig a leleteket illeti – a sírnak különlegesen gazdag tárgyi lelete és ritka példányú felszerelése van, ami számbelileg 3955 darabot tesz ki ezüst és arany, valamint ezüstön aranyozott tárgyakkal. Ezek mindazt vélik bizonyítani, hogy nem egy egyszerű harcos lett itt eltemetve, hanem egy magyar honfoglaló fejedelem. Külön meg kell említeni, hogy ebbe a magas számba a bronz és vastárgyak be sem voltak számítva.

Ugyancsak figyelmet érdemel az a tény is, hogy a mai napig is a Szélmalom dombot körülvevő dombok – dülők elnevezése is ezt az alaptényt követi. Így például van itt – Felső-tábor-dülő, Táboralja-dülő, Rihótábor-dülő (mai értelemben a rihó=rívó=Síratótábor-dülő), Szentvér-dülő. Ezen említett dülők közép-pontjában áll a halom, a Szélmalom domb,

A sírtól a Szélmalom dombon a Bodrog folyó irányában 600 méternyire áll a Zempléni földvár, amely később árpád-kori várrá lett átépítve. Minden bizonnyal ebben a földvárban lehetett felravatalozva a holttest, ugyanis még 1952 évben ásatásokat végzett dr. Benadik ezen a területen, a már ekkor a keleti kapu kijáratánál egy tárcsaféle ezüstön aranyozott gombot talált. Ez a gomb nem illet bele semmiféle viszonylatba, egészen addig, amíg fel nem lett tárva ez a honfoglaló ó-magyar sír a leletekkel.

Hasonlóképpen érdekesnek mutatkozik az a tény is, hogy a Szlovák Akadémia az ásatási leletek alapján fejedelmi sírnek minősítette, s ebben az értelemben közölte, hozzátéve még azon véleményüket is, miszerint a fejedelem a földvár bevételénél esett el.

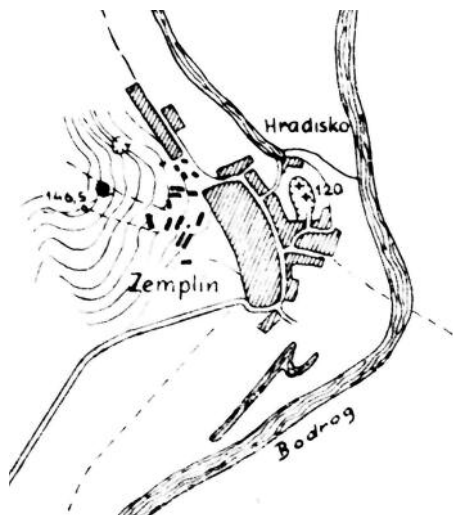
Ezek után a Szlovák Akadémia dr. Fettich Nándort kérte fel, hogy végezze el a gazdag talált anyag alapján a sírlelet rekonstrukcióját. Ő ennek eleget is tett, majd azt könyv formájában ismertette – amely később, sajnos már csak halála után jelent meg német nyelven Nyitrán. A magyar tudományos körök ezután elzárkóztak a Zempléni lelettől, s több éles vita után mély hallgatásba merült az ügy.

Ami az én személyes véleményemet illeti, le kell szögeznem, hogy én ezt a Zempléni leletet magyar fejedelmi temetkezésnek tartom. Felemlíteném még Anonymus leírását is, aki pont ezt a vidéket választotta akkor, amikor a Honfoglalók útját követte.

Számításba kell venni azt is, hogy a Bodrog folyó másik oldalán, tehát közel Zemplénhez fekszik Szomotor (Szomorú tort jelent). Közelében van Borsi is, ami az Árpád korban Borsiszernek hívtak. A – szer – megnevezése volt a mai értelemben vett országgyűlésnek. További – szer – található még a jelenlegi Magyarország területén – a Pusztaszer.

Dr. Fettich Nándor

Zemplén és környéke,
vázlatos helyszínrajz

Teljes látkép a halom eltávolítása után

Ezekből a tényekből arra következtetek, hogy a Bodrogtörzs fontos szerepet játszott a magyar honfoglalás idejében. Mert a három kar-

Hamvasztásos sír urnával a római kor elejéről a 4. sz. kurgán alatt

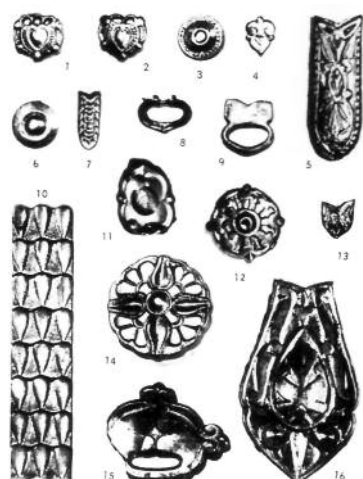

Varkocs szorító korong, amelyen a turul madár legősibb ábrázolása látható

A sírgödör fölé terméskövekből, mintegy másfél méter magas piramist építettek. erre a kőpiramisra több szekérenyi szőlőhomokot hordtak.

Varkocs szorító korong vágató lóval, palmetta díszítésű

Fémveretek típusai a zempléni
ó-magyar sírból

Vastárgyak a sírból

Palmettás nyeregdísz

IRODALOM

Archeologické rozledy, XVII. évf. 1965, 3. füzet 309-338 old.

Ráthonyi J.: Hogy halt meg Álmos? Tükör, 1964, 26. sz.

Budinsky-Kričla, V. – Fettich, N.: Das altungarische Fürstengrab von Zemplín.
Bratislava SAV, 1973

Fodor I.: Honfoglaláskori csészék. Tudomány és Társadalom, 1986, okt. (a
Scientific American magyar kiadása)

Dvořák, P.: Leži nad emplínom Almošov hrob? Nové Slovo, XVI. évf.,
15. sz., 1974, IV. 11

Kovárczy István (Malmö)

„KALANDOZÁSAINK“

Motto: „...a nemzeti nyelv és nemzeti történelem művelése NEMZETI tudományok, s főleg nemzeti nevelőeszközök. Jelentőségük nemzeti, céljuk a nemzet maga...A mienket nem magyarok művelték...“

Padányi Viktor

Aki fiatal Egyesületünk életébe betekinthez, nemcsak anyagi áldozatkészségét csodálhatja meg, hanem és talán még jobban bátorságát (mondjam: merészségét?) amivel eddig tabunak tartott östörténeti kérdéseinkhez nyúl, s megpróbálja a hazugságtól, ferdítéstől, elhallgatástól megtisztítva, nemzetünk közvéleménye elé tárni az igazságot.

Így lett idei találkozásunk fő tárgya ama évszázad, amit „Kalandozások“ néven akasztott nyakunkba szégyentáblának az „európai történettudomány“, s amire írva vagyon, s máig kötelezően szajkózandó „barbárságunk, pogányságunk“ minden megalázó jelzője, amit a „keresztény nyugati kultúrfölény“ századok folyamán csak kiagyaltak...na meg örök hálánk Merseburgért, Augsburgért.

S mindez miért? Padányinál jobban mi sem tudnánk megfogalmazni: „...mert így akarja azoknak az európai népeknek az érzékenysége, akiknek mélybe kell taposni más fajtáknak a messze-múltját ahhoz, hogy el tudják viselni a sajátjukét...“(Dentumagyararia 91.old.)

Az előadásra megszabott rövid idő nem teszi lehetővé a tárgykör részletes kidolgozását, de véleményem szerint nem is ez a cél, hanem vezérgondolatokat adni, aminek nyomán később a szakemberek dolga lesz egyes mozzanatok részletes feldolgozása. Így talán eltűnik történelmünkől az a fehér folt, ami európai két évszázadunk magyar hadtörténetét jellemzi. Igen, nem tévedés, *két évszázadról beszélek, mert a „kalandozások“ nem Árpád nagyúrral kezdődnek, s nem is Augsburgnál végződnek. Hozzá még azt is megkockáztatnám, hogy a kifejezés is jobban illik azokra, akik ránk ragasztották!*

A „kalandozások“ sokkal korábban kezdődnek: mégpedig: egy bizonytalan származású frank kalandor, Karullu Magnus („Nagy Károly“ 771-814) „térítői hadjárataival“. Aki tönkretéve Rómát, hatalmába kerítve a Vatikánt, mérhetetlen nagyvási hóbortjában, hadjárataival először akadályozta meg egy keresztény Európa kialakulását s békés fejlődését. Megtámadta az ellene semmit nem vétő frizeket, szászokat, vendeket (785-792) majd a gazdag avarokat (795-805), végül a dánoknak ment neki, akik azután egy évszázadon keresztül adták vissza a „hit-

térítő kölcsönt“, segítve szétzúzni összetákolt birodalmát. (A második frank „hőstett“ ezer évvel később zúdult Európára a francia forradalommal, s Napoleon személyével, aminek a következményeit máig szenvedjük!)

Így, ha fentebb merésznek hangzott is, előttem nem kétséges, kik voltak Európa kalandorai, kiket illet a „kalandozók“ jelző. Árpád nagyúrakat éppúgy nem érdekelte az Enszen túli Európa, mint ahogy nem érdekelte Baján kagán avarjait, s Atilla nagyúr hunjait. Ha érdekelte volna, határait az Atlanti-óceánig tölta volna, mert hatalma mindegyiknek megvolt hozzá. Csak nemrég került elő egy arab forrás, amely szerint Lél (Lehel) hadosztálya Dél-Spanyolországot sarcolta. Hadjárataik megtorló hadjáratok voltak éppúgy, mint a „normannok“-nak nevezett, zömükben Északra emigrált hunok, avarok, magyarok megtorló hadjáratai. A kapcsolatot valószínűsíti Györffy György és a dán Klindt-Jensen térképvázlatainak összehasonlítása. Alább csak a nyugati „kalandozásokkal“ foglalkozom.

Nagy Károly kalandor-hadjáratai nem maradtak sokáig megtorlás nélkül. Kezdték a frizek, akiknek ifjúsága 792-ben: még egyszer felkelt ellene (ekkor írtott ki minden férfit, ifjút, aki kardjánál hosszabb). Menekült csoportjaikra már Nagy Károly téríteni küldött irnok-püspöke, Alquin (az Albinó) panaszkodott: kis flottáik naponta megrohanják keresztényeit, templomaikat felégetik, a papokra hajtóvadászatot tartanak. Hogy kik és milyen gazdagok lehettek a friznek nevezettek, arra talán az angliai Ninias-kolostor (a fuldai anyakolostor filiája) 1952-ben történt feltárásakor előkerült leletek adnának némi magyarázatot. A templom egyik padlókőve alól ezüst ivókupák, aranyozott kardmarkolatok, markolatgombok, egyébek kerültek elő. „Keleti“ lelete.

Aztán a dánokat kerítette sorra, azok azonban többször csúfosan megverték, így tehetetlen dühében megpróbálta elsáncolni őket (Dorestad) amit ők annyiszor romboltak, ahányszor újraépült.

S megfogalmazódik a „keresztény nyugat“ első könyörgése: „Oltalmaz meg minket jószágos Isten az északiak dühöngésétől“. Majd azt követi: „A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket“, de nem követi a harmadik, aminek így kellett volna hangzania: „saját keresztény hadaink rablásaitól, gyűjtogatásaitól, erőszakoskodásaitól ments meg Uram minket.“ Ami pedig – amint más dolgozataimban részletesen kifejtettem – erősen meghaladott minden „Északi és magyar gonosz-tettet“, lévén, hogy a keresztény seregvezér, hadjárata befejeztével, a helyszínen szélnek eresztette seregét s az éhes, szomjas, lerongyolódott csöcselék hazatérő útjának nyomán még fő se maradt, nem „keresztény“ élet.

Mielőtt az északi megtorló hadjárattal kapcsolatban néhány vezérgondolatot felvetnék, előre kell bocsátanom: az „északi“ nem népelnevezés. Az északi = normann nevet a „nyugat“ propagandistái ragasztották mindenkire, aki onnan, vagy afelől támadott. A részletesebben tájékozódni szándékozó számára az 1985-ben elhangzott „A magyar-normann kapcsolatokról“ című akadémiai előadást ajánlhatom.

Tehát: 792-ig az északon, 805-ig keleten, az avarok között „térített“ Nagy Károly. S mivel a hadjárat, akár térítőnek akár keresztes hadjáratnak nevezik a középkorban is, manapság az amerikaiak is, a megtámadott letiprására való, természetesen a védekezés is ahhoz mért. Vagyis a megtámadott szétoszlik elhurcolt hadifoglyokra, helyben maradt szenvedőkre, elmenekült s megtorlásra készülő-dőkre: Nagy Károly idejében éppúgy; mint ma. Előle pedig két útja van a menekülésnek: még északabbra, vagy keletre, ahol ezidőben talán Ügyek nagyurunk kötötte össze egy várerődde a Csák, Geréb és Keő hadnagy három várerődjét egygyé Kievben. Ez történelmi szükségszerűség, amit pl. Padányi olyan logikusan levezet Dentumagariájában. A készülődéshez pedig idő kell.

Nagy Károly végrendelete, vagyis az elrabolt kincsek felsorolásának és elosztásának „okmánya“ 811-ben készül és egy elhurcolt avar püspök, Smaragd, jóvoltából a „partizánoknak“ is jutott belőle példány. Később ez került Álmos és Árpád nagyuraink kezébe is s a „magyar kalandozások“ hiteles térképe lett. E kincsekből épült a középkori „keresztény Európa“ egyébként egyetlen teljesítménye, az Achen-i dóm avar hadifoglyok vérével és veritékével. (A sors különös ironiája képen, porai ma a dóm magyar kápolnájában vannak elhelyezve.) 814-ben meghalt, s utódain fogni kezdett az avar átok; kettő kivételével mind nyavalyatörésben pusztult el (a kettőt ló dobta le.).

A szétvert friz, szász, vandal (vend) egységeknek három menekülési iránya volt. Egyik a szomszéd dánok közé, másik északabbra a Belt-en keresztül talán, ahol a helyi, de nagycsaládnál nem nagyobb kötelékben vegetáló bennszülöttek mellett valamikor ide tárgult hun szórványok éltek (Áros, ma Régi Uppsala; három kunhalom: Aun, Egil, Etil halma a 460 – 480 körüli évekből). A harmadik pedig nyilván keletnek, ahol oda menekült avarokkal találkoztak.

Mire alapítom ezt? Arra, hogy a helyi partizánkodás után két jelentős esemény változtatta meg, s tette eredményesebbé a bosszúhadjáratokat. Egyik, hogy a 830-as években hirtelen, előzmények nélkül megjelent a keresztborda, rugalmas új hajótípus: a rettegett sárkányorrú „tengeri fecske“, a viking hajó, amely majd 200 éven keresztül uralta a vizeket. Előzménye nyugaton nincs, nem is római hagyatéék (L: G.F. Bass szerk: „Sjöfartens Historia“ angol eredetiből svéd fordítás, Malmö 1974), ellenben ősidők óta használatos a szumioknál – és Magyarországon a Duna, Tisza vizein. Vele egyidőben épüni kezdtek főleg a mai Dániában és Dél-Svédországban az „avar gyűrűk“.

A másik: nemsokára rá megjelentek a lovas alakulatok, amelyekről Mansson északi történész megállapítja: hun, avar, magyar módon fegyverkeznek, öltöznek s harcolnak. Addig északon nincs, esetleg Gotlandon vegetál néhány szegény pára, mivel az évi egyszeri kaszálás mellett be kell gyűjteni tavasszal a nyírfá, s a nyírfá leveles hajtásait, hogy egy tehén, s egy-két anyakoca valahogy áttelelhessen.

A hadjáratokból: 834-ben 100 hajóból álló flotta támadta Dorestao, teljesen elpusztította, majd a mai Franciaországnak fordult, 50 éven keresztül dúlta, elsősor-

ban Párist; 885-ben pl. már 700 hajóból álló flotta 40'000 harcosával. Frank krónikák szerint csak maguk a frankok fizettek nekik addig 31'000 pund aranyat, ezüstöt és 12'000 aranymárkát hadisarcként. (A Nagy Károly féle pund 408 gr. arany volt, amelyből 84 solidust veretett. Egy márka 20 solidus értékének felelt meg.)

857-ben 350 hajóból álló flotta nyomult a Rajnán, *s a parton lovas alakulatok kísérték*. A lovasok feldúlták Ütrecht városát. Parancsnoka, egy HUNGAR nevű püspök alig bírt elmenekülni előlük.

Hastings egyenesen Rómát akarta elpusztítani. 100 hajóból álló flottával indult. Átkel a Gibraltáron, útközben végigdúlta nemcsak a spanyol partokat, hanem rácsapott a szemben fekvő Marokkóra is. 859 karácsonyán a vihar a Specia-öbölbe hajtotta, a szinte bevehetetlen Luna város közelébe. Azt hitte Rómába jutott, csel-lel elfoglalta... és alapítása, a vikingek városállama még VII. Gergely pápa (1073-1085) idejében is létezett, segítve a pápát ellenfelei ellen.

Rurik – a magyarokkal összeszövetkezve – 862-ben megszerezte magának Szászországot, miközben a magyarok a bajorokat kötötték le elterelő műveletként. Ez az első, a krónikákból is kimutatható normann-magyar együttműködés.

Godfred (Lothar kortársa) a frizek s a szászok földjéért, meg királyi címért megkeresztelkedett (ő kapta feleségül különben az első Gislát-Gizellát is zálogul). Utána nyugodtan dúlta Lothár földjeit egészen Fuldáig.

S még meg kell említenem Gange Rolf (másik nevén Rollo) szerződését a párisi gróffal. Normandia fejében elvállalta, megvédi a többi viking ellen (911). Őt meg is védte, de annál nagyobb dühvel dúlta a gróf hatáskörén kívül eső frankokat. A hadiadóval agyonsanyargatott, még kenyerétől is megfosztott parasztság tömegével lépett szolgálatába. A frank krónikások szörnyülködve jegyzik, hogy a császári udvarban is akadt hercegnő, aki azzal fenyegetőzött, hogy elmegy a vikingek közé...Az idő tehát 911 és a normann uralom megmaradt egészen 1060-ig, *ami esetleg le szállíthatja kellő értékére a Nagynak nevezett I. Ottó fenyegetéseit is, hogy a magyarokat kiűrtja Európából!*

Az avar (ha úgy tetszik, magyar) bosszúhadjáratokkal kapcsolatban Fehér M. Jenő történészünk első sorban két kérdést vet fel: hány gyűrűvárat rabolt ki Nagy Károly és mennyi lehetett az elrabolt kincs?

Nézzük meg ehhez a Tomka-Szászky-féle térképvázlatot, amely 9 gyűrűvárat tüntet fel (L: túloldalt). Ha figyelembe vesszük Rudnay megállapítását, hogy a feketemagyar Tudun kagán lovassága segítségével sikerült terve, valamint tudjuk, hogy a Dunán át sohasem jutott, marad négy gyűrűvár. Mivel azt is tudjuk, később Tudunt is megtámadta és vereséget is szenvedett, ahányszor csak támadott, a pozsonyi Duna menti gyűrűvár kiesik. Tudun kagán is volt olyan hadvezér, hogy olyan közel nem engedte magához.

A kiegyezést kereső Kajd kagán főhadiszállása Csepel szigetén kellett legyen, mert ott volt Atila is, Árpád is. Ezt kirabolhatta Nagy Károly, talán mert Kajd kagán a béke és talán a többiek megmentése érdekében hajlandó volt felajánlani

Mint ismeretes, Padányi Vérbulcsujában feldolgozta elsősorban az augsburgi „vereséget“ s rövid áttekintést adott a „kalandozásokról“ is, nemzet- s véderőpolitikai jelentőségüket hangsúlyozva. Előtte Salamon Ferenc k.u.k. vk. ezredese az érdem, hogy a kérdést a görög krónikák alapján tárgyalta (Bp. 1877). Fehér M. Jenő viszont nagyon is logikusan a nagy-károlyi végrendeletet véve alapul rámutatott, hogy a hadjáratok valóban megtorló hadjáratok voltak: a végrendeletben felsorolt személyek, intézmények, városok, kolostorok megrohanása mindaddig, amíg onnan az elrabolt értékeket vissza nem szerezték. Alábbi felsorolásunkban ezt vesszük alapul, megadva az évszámot is az árpádi hadjáratok előtti időkből, forrásával együtt:

Annales Bertiniani: 862-ben a „hunok, kiket magyaroknak neveznek megrohanják a salzburgi érsekséget“.

Admonti évkönyvek szerint a „kabarok“ 880-ban összezsúptak Dietmar salzburgi érsek csapataival. A harcokban maga az érsek is elesett.

Sanutus feljegyzése a 881. évhez: „Ez időben jöttek a magyarok Szkitiából Pannoniába s itt élnek mostanáig“. Nagy Alfréd angol király (849-899) két felderítője, Wulfstan és Otjere ezt másképp tudják: a 60-70-es években járnak a Duna s Tisza mentén, ahol maegtjokat s szikulokat találnak Maegtjolandban.

Az arvisurák szerint Árpád, akkor még tanfejedelem, tárkányiskolásaival 880-tól legalább négy hadjáratban vizsgáztatja végzett növendékeit, amelyből a mai szlávok a 887-est siratják ma (Szvatozluk martalóchadainak szétverése); 888-ban pedig a Metten-i Cronica Benedictina írja: „A hun és a magyar lovasok feldúlták rendházunkat és istállóinkat“.

Ettől kezdve szaporodnak a feljegyzések. Regino 888; a Garsteini Annales 889; Magnus 890; a Poeta Saxo és a Fuldai Évkönyvek 892-894 között említenek magyar hadműveleteket. (Fehér: „Az avar kincsek nyomában“, 116 s következő oldalak, ahonnan a továbbiakat is vesszük).

A szvatozluki scláv „gyászhoz“ meg kell jegyezni: az egykorú, de még a Monarchiában kiadott történelmi atlaszokban is szerepel Tótország a Duna-Dráva-Száva négyszög mintegy 10 km²-ében az Árpádok védelmében. Majd 600-egy-néhány év múlva menekítjük a török elől őket a Felvidékre, ahol már ugye „1000 év óta élnek magyar elnyomás alatt“, Trianon óta címerünk átmázolt jobb oldalával s nemzeti himnuszunk megtéve „Hogyha nékem, hogyha nékem száz forintom volna“ népdalunkat. Ezt még akkor is meg kellett jegyezni, ha miatta némely szájon irredenta-fasiszta-megatöbbi lenné.

Az Árpáddal induló, magyar „kalandozások“ – ha főleg a nyugati krónikákból is – nagyjából ismertek, ezért itt csak Fehér nyomán a városneveket sorolom fel. Ha valaki veszi magának a fáradságot s felrakja azokat a térképre, rögtön tisztábban látja a „kalandozások“ jellegét, célját, kapcsolatát a „normann“ hadjáratokkal, s eredményesen kiegészítheti a magyar Györffy és a dán Klindt-Jensen térképvázlatát.

A helynevek ABC-sorrendben: Achen, Alzey, Amiens, Aquileja, Amiens, Arles, Asti, Augsburg (a mellette fekvő Kolitalban „szenveték“ őseink 955-ben azt a bizo-

nyos augsburgi és őket „örökre“ megállító „vereséget“), Auxerre, Avignon, Bazel, Benedictbeuren, Benevento, Besancon, Bourges, Brema, Brescia, Cambrai, Capua, Corbel, Ebersperg, Freising, Fulda, Sankt Gallen, Konstanz, Lorch, Lubiana, Lyon, Mainz, Metz, Milano, Modena, Monte Cassino, Monza, Mosel, Nonantola, Orleans, Parma, Passau, Pavia, Ravenna, Reichenau, Rheims, Riquiers, Salzburg, Sens, Tours, Vercelli, Verona, Worms. (Fehér: „Az avar kincsek nyomában“, 117-129. oldal.)

Fehér felsorolása nem terjed ki a mai Angliára, ahol a dánok és a mai norvégek az urak, pedig – ha úgy tetszik – a „magyar kalandozásoknak“ is nyoma van. A fent már említett, St. Ninias-leletnél talán többet mond az Észak-Angliában nemrég INGLEBY környékén feltárt 60 kunhalom, amiből eddig 15-öt vizsgáltak át. Bennük zömmel koporsós s néhány hamvasztásos sírt találtak.

Néhány „kalandozás“ nem éppen „frankul“ értelmezve:

A „baráti“ s legtöbbször szövetséges bajorok 904-ben ebédre hívták Kusaly kánt és kíséretét. Az ebédlőasztal mellett gyilkolták halomra őket.

906-ban a „morva“ Szvatopluk II. támad (mint elődje 893-ban) s Árpád ugyanúgy szétveri, mint elődjét. Különös érdekessége a dolognak, hogy a „morva“ sereg nagyrésze a magyarok védelme alá könyörgi magát. A morvák földje magyar gyepe lesz.

Egy fiatal bajor „herceg“, Arnulf, 913-ban egy Burgundiából hazatérő magyar egységet ver meg. A 907. évi csatában elesett apját, Luitpoldot akarja megbosszulni. Egy év múlva azonban már a „megvert“ magyarokhoz emigrál s több mint két évig eszi az emigráció nem éppen keserő kenyerét Kál királyunk, Vérbulcsu apja udvarában. Lányát is feleségül kapja, aki majd nagyanyja lesz Judit anyahercegnőnek, akinek javaslatára I. (Nagy) Ottó majd összekönyörgi Quedlinburgba saját „Európa Kongresszusát“ (973), saját békéjét hirdetve (felénk pl. 4 pápai bullahamisítással), mivel a fegyveres békéje kudarcot vallott addig felénk is, a „normannok“ felé is.

Arnulf jól emigrált, jól nősült, mert 917-ben visszaültette bajor trónjára apósa, miután két éven keresztül előkészítette útját Thuringia, Swaben és Franken feladásával, amikor a fuldai kolostort is feldúlta, s sok avar kincset talált ráadásul.

Arnulf fia, Eberhardt, egy csatavesztés után szintén hozzánk menekült, nálunk is halt meg – mint az utolsó bajor király is a Nádasdyak sárvári kastélyában. (A bajorokban ha későn is, de felébredt a lelkiismeret és hazavitték, tisztességgel eltemették utolsó királyukat, amit éppenséggel nem lehet elmondani osztrák sógorokról utolsó császárukkal kapcsolatban. Neje sem mellette kívánt megpihenni, de fiáról sem lehet elmondani, hogy apja hazavitele érdekében ügyködnek.)

Néhány szó még a két „szörnyű vereségről“, ami őseinket, ugye, meghunytyázkodásra, letelepedésre, a „kereszténység felvételére“ s miegyébire kényszerítette.

Merseburgról (933) tulajdonképpen sok mondanivaló nincs. A délen is, dényugaton is elfoglalt „magyarok közössége“, megint a bajorok könyörgésére kisebb

egységet küldött (Padányi legfeljebb 1 hadosztályra (5000 fő) becsüli) megrendszabályozására. Az egység kevésnek bizonyult, s mivel a háborút el is lehet veszíteni, ezt elveszítették, de amikor a vezetés Bulcsu kezébe kerül, ezt a csorbát úgy kiköszörüli, hogy az egész „művelt nyugat“ jajgat bele. Erről azonban a német római császári krónikairódalom bölcsen hallgat.

Augsburg (955): mint ilyen nincs, hanem van Vérbulcsunak 944-945-ös hadjárata, amelynek során még egyszer végig kutatta az egész Nagy Károly féle, akkor már apró hercegségekre esett, Nyugat-Európát. Talán akkor állapítja meg, jelentős avar kincsre már nem számíthat, mert a vikingek sem pihentek addig sem, de azután sem. Itt csak utalok a napról-napra Svédországban előkerülő kincseleletek mázsáira.

Az augsburgi Ungarschlaktról mi is tanultuk, hogy Nagy Ottó megverte a magyarokat, Lehel és Vérbulcsu vezéreket elfogta, s Regensburgban felakasztatta. A folytatást még tegnap sem ismertették (tekintettel a „szövetséges“ német érzékenységre, de még 1955-ben is, mikor egyes ottani emigránsaink a németekkel együtt akarták ünnepelni milléneumát!) Pedig csak krónikáinkat kellett volna tovább olvasni (dehát Trianon óta az sem volt „divat“ még iskoláinkban sem), mert pl. Kézainál a folytatás így szól:

„...amint a krónika is tartalmazza, hogy vakmerően szitkozódva a császárnak tiszteletlenül szemébe vágták, hogy ha őket megöleti, akkor nemzetéből egy fogoly sem marad többé életben, hanem vagy örök szolgaságra jut, vagy minden bírói eljárás nélkül felkoncolják. Így is történt. Amint a magyarok tudomására jutott, hogy a császár kivégeztette őket, az összes német foglyot, asszonyt, gyermeket egyaránt, mintegy húszezer lelket lemészároltak. -“

Majd így folytatja: „- A másik sereg pedig, amely Augsburgtól távolabb volt, értesülvén arról, hogy a császár társaikra tört, egy erdőben gyülekezett s megtudva, hogy a császár serege szétszéledt, a nagyobbik csapatot, amely a Rajna felé tartott, üldözni kezdte. Amint a mezőn nyargalva utolérték őket s ezek, mint a méhek, összetorlódtak, nyilaikkal lövöldözve sem megállapodni, sem visszavonulni nem engedték őket, amíg, mint a félholtak, a magyarok kezére nem adták magukat. Elfogva őket, mindegyiküknek fejét vették bajtársaik megtorlásául. Mintegy nyolcezer katonát és pajzshordozót fejeztek le...” (Györffy Gy. szerk: „A magyarok elődeiről és a honfoglalásról...” Bp. 1975, 191-192. old.).

Ezt a sereget a Képes Krónika 40.000 főre teszi, amely a nagyottói „döntő” vereség ellenére majd egy évig dülta a most már német-rómainak kikiáltott császárságot Augsburg után anélkül, hogy a legcsekélyebb ellenállásba ütköznék. Erről minden krónikánk beszámol, de ott lappang a szerzetesek krónikaiban is.

Végül: tényleg úgy „meghunyszokdunk-e” Augsburg után? Nem egészen. Nagy Ottó nyilván belátta, fegyverrel nem megy semmire, hát átváltott „kegyesebbre”. Amiről Rudnay Egyed így számol be „Atilla-trilógiája” kötetében:

„- ...Géza fejedelem eleget téve Cluny apátja kérésének...Ottó quedlinburgi

húsvéti ünnepeire több magyar úrral ajándékot küldött. Ottó az így nyert bizalmat arra használta fel, hogy meghalt pápák nevére négy bullát hamisítson annak bizonyítására, hogy Magyarországot a lorchi, illetve utóda, a passauai püspök hatásköre alá helyezték... Hamisított Nagy Ottó egy ötödik bullát is. Abban az akkor uralkodó VII. Benedek pápa már jóváhagyta és megerősítette elődeinek hamisított... Géza fejedelemnek azonban ez is sok volt, mert észrevette a próbálkozást s ismét Németország ellen fordult. Kezdte a hamisító Pilgrim levéltárán, Passaun és folytatta a dúlást 20 éven keresztül, vagyis II. Ottónak egész uralma alatt anélkül, hogy a Lech-mezőn „tönkresilányított“ magyar hadsereget az megállítani képes lett volna...” (idézetek az I. kötet 38-39-40. oldalról.)

Hát így „térített észre“ bennünket Augsburg. Az avari bosszúhadjáratok azonban nem maradtak abba, ha nekünk másfelé fordult is a figyelmünk. Folytatta Taksony, majd Géza nagyurunk kortársa, a dán Harald Blatand (950-986) és a másik „normann“ Harald ~~Blatand~~ (860-933), míg csak értelmét látták. Azután az ő figyelmük is másfelé fordult, mint a „Vinland-térképek“ bizonyítják, a Bél Mátyás Vinland térkép imígyen: „...magyariakkal rokon varingar harcosok, akik a ruszénok nyelvén vengernek neveztetnek vala, hajóikon eljutának Indiáknak új részeihez, mit is utóbb Amerika országnak neveznek“.

Tudom, előadásom meglepő, szokatlan, talán furcsa is a kitűzött témával kapcsolatban, de aki nem elégszik meg azzal, hogy a „Nyugat-engedélyezte“ kulcslyukon bámulhassa a panoptikum csak magyarok számára készített szűk, félrevezető szegvényét, hanem veszi magának a fáradságot, hogy történelmünk egyik szakaszának igazságát keresse, meggyőződésem, hasonló eredményre jut. S a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület a tárgykörök megválasztásában, ehhez kiváló alkalmat és segítséget nyújt.

Köszönöm figyelmüket.

Markovics György (Gyula)

A RÉGI MAGYAR ÍJ ÉS ÚJRA FELFEDEZÉSE

A haditechnika fejlődése és különbözőségének meghatározó szerepe volt az elmúlt évszázadokban a népek és műveltségek kapcsolatában. Egy-egy újfajta hatékonyabb fegyver bevezetése meghatározta a pillanatnyi erőviszonyokat. Elég ha megemlítjük Ausburg (955) és Muhi csata helyét (1241 ápr.) a magyar történelem vonatkozásában.

Az őskortól a középkorig az emberiség számára a legveszélyesebb fegyver az íj volt. A forma és a szerkezet vonatkozásában az íjak különféle kulturális alapokat dokumentálnak. *Az íjak négy típusba sorolhatók:* egyszerű egyenes, összetett egyenes, egyszerű reflex és a legfejlettebb forma az összetett reflex íj. Az európaiak íjászat az egyszerű egyenes, tiszafából faragott íj használatát jelentette a cromagnoni ősembertől a római légiókon át az angol íjászokig. Ami az eredményességet és erővisszaadást illeti, az egyszerű íjak mögötte maradnak az összetett reflex íjaknak. Ezzel az íjtipussal érte el a magyar nép hadisíkereit a 10. századi Európában, amit az Aquileia-i székesegyház freskója, felirata bizonyít: *De sagittis Hungarorum libera nos Domine!* Míg az európai íjak 200-250 m-es lőtávot értek el, addig a magyar íjak 250-300 méterest. A különbség akkor érthető ha a reflex íjak energiavisszaadását egy példával megvilágítjuk. Az előző lövési távhoz 45 kg-os húzóerő kellett, ilyen erővel beremeg a kéz, a pontos lövés, lehetetlen. Ellenben a magyar íjak 250 m-es lőtávjához 25 kg-os húzóerő kellett, ilyen erőnél biztosan fog a kéz, a vessző célba repül és sűrűbben lehet lövést ismételni. Túlzásnak bizonyul a köztudatban élő 800 m-es lőtáv és ezek az adatok a tipikusan távlövésre készített íjakkal kilőtt távlövő (szivar alakú) vesszőknél is nehezen hihetők. Az íjak készítése idejét régebben 5-10 évben gondolták, ezzel adtak nagyobb értéket az íjaknak, a rekonstrukciós kísérletek a készítése időt 6 hónapra rövidítették.

Úttörő munkát végzett e téren Cs. Sebestyén Károly 1933-ban megjelent munkájával¹. A probléma megoldásának fő akadálya az volt, hogy az elmúlt évszázadokból nem maradt ránk egyetlen egy magyar íj sem. Így a nyugati krónikákban legendássá vált fegyvert újra fel kellett fedezni. A régészet hosszú ideig nem tudta, mi célt szolgált az a 6 db. vékony csontlemez a honfoglalók sírjaiban. Ezek az íjak markolatát és két "szarvát" erősítették. Az ilyen szerkesztésű íjak távoli türk és szaszanida kapcsolatokra utalnak. A csontvégek igazolták a magyar íjak ázsiai eredetét. Bőséges csontíj részlet maradt meg hun, avar és mon-

1. Cs. Sebestyén Károly: A magyarok íja és nyila. Szeged, 1933

gol sírokban is. Az íjászzal kapcsolatos néprajzi analógiák a múlt századtól napjainkig (mongol, kínai, török) kiegészítik a régészek részleges eredményeit². A magyar íj újrafelfedezése dr. Fábíán Gyula nevéhez fűződik, akitől én is az íjkészítést tanultam³.

A magyar íj, hasonlóan a sztepei népek íjaihoz, komplex reflex íj, az íjtípusok közül a legmegfelelőbb szerkezetű. Az állattartásra való áttérés, a lovaglás elterjedése eredményezte annak az íjtípusnak a megismerését, amely nagyobb távolságra lőtt és nagyobb átütőerőt képviselt. Az erdőspusztá övezetben minden újítás szélében-hosszában terjedt, így a magyarok szkita, szarmata hatásra ismerkedtek meg ezzel az íjtípussal. Az íj teste 3 rétegből állt: fa, ín és szaru. Az íj teljes hosszában közepén puhafa (mezei juhar) csik haladt, amit a markolatnál vastagabbra faragtak. Nagy C betű formára hasonlított, de nem annyira görbülten, mint a török és a perzsa íjknál. A hajlás milyenségét a fa főzésével és meghatározott rögzítésével érték el. A fa száradása után (3-6 hónap) hozzá lehetett fogni az íj elkészítéséhez. A fa semleges, központi zónát foglalta el, az íjász felé eső oldalra a nyomó erők ellensúlyozására szarulapok kerültek. Míg a külső oldalra a húzó igénybevételnek kitűnően megfelelő nagy kolloidokból álló enyvezett ínréteg került. A csapolt íjvégek pedig mint fizikai emelőkarok működtek. Problémát jelentett a honfoglaláskori magyar íj rekonstrukciójában a szaru megmunkálása. Fábíán Gyula a sűrke magyar marha szarvát használta, amely csak a 13. században a kunokkal került hazánkba. Bökönyi Sándor és Matolcsi János zoológusok a honfoglalók szarvasmarháit rövid szarvú állatokként ismertetik⁴. Akkor honnan vették a hosszú szarvakat az íjajkhoz? A megoldást a perzsa és tibeti íjkészítés adta meg⁵.

A kisebb szarulapokat fecskefark illesztéssel ragasztották a faalapra, pontosan összezsíszolva. Így erejéből nem veszített, ívesen, homogén anyagként hajlott. A kifőzött és formára hajlított szaruért a fésűsmesterek mesterségébe kellett bepilantani. A 13. századtól a hosszú szarvú marhák megjelenésével az egy szarvból való szaru készítés honosodhatott meg. A külső oldalra az ínrétegek kerültek. A legmegfelelőbbek erre a célra a nagy patás állatok, szarvas, őz, ló, szarvasmarha nyújtó lábainai. A szárított inakat fakalapáccsal megpuhították és szálaira szedték. Szükségszerű az inak két ütemben történő felhordása, mert egyidejű munka esetén az inak zsugorodása miatt az alsó réteg föl vált volna. Az inrostokat bőr-, vagy halenyvvel ragasztották fel, mert ez viszkózus réteget ad. Az enyvet friss bőr, vagy halhólyag hosszú, 5-10 órás főzésével nyerték. Az íj mindezekkel a

2. U. Köhalmi Katalin: Sztyeppék nomádja lóháton, fegyverben. Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 12. Budapest, 1972

3. Fábíán Gyula: Újabb adatok a honfoglaláskori íjászat kérdésköréhez. Móra Ferenc Múzeum évkönyve. 1981-82

4. Matolcsi János: Állattartás őseink korában. Gondolat Kiadó, Budapest, 1982

5. Hein: Bogenhandwerk und Bogensport bei den Osmanen. Der Islam. XIV. 1924

rétegekkel statikai és erődinamikai szempontból szerves egészet alkotott. Az íj készítés befejező mozzanata az íjvégek rögzítése 25-30 fokos szögben. Ezt keményfából (tölgy, szil, kőris) faragták, amit szintén fecskefark csapolással rögzítettek az íjtesthez. A honfoglalás kori sírokban az íjvégeket 2-2 vékony csontlemezzel borították, amibe tamgajelzést is véstek. Nem tudjuk, hogy a csontos íjak rituális íjak voltak-e, annyi bizonyos, hogy a csont nélküli favégű íjak is ugyanolyan hatásfokkal működnek. A kész íjakat nyersbőrrel vagy nyirfaháncs-csal tekercselték. Ilyen védelem ellenére is az íjak legfőbb ellensége a nedvesség volt, (eső volt az augsburgi vereség oka is 955-ben) ugyanis a bélből sodort íjhúr megereszkedett és a lövést pontatlanná tette. Az elszakadó íjhúr pedig ostorcsapáshoz hasonló erővel szabadul fel. Kiegészítő felszerelésként bőrből készült csuklóvédőt és ujjvédőt húzott fel a lovas íjász. Az erős íjakhoz ez a védelem elengedhetetlen a húr csapása miatt. A mongoloknál használatos íjászgűrű a sírokból nem került elő, (csontgűrű a hüvelykujjon, ezzel feszítették az íjhúrt) így valószínűleg három ujjas hurfogást alkalmazták őseink. Az íjtest méreteit, formáját sok tényező befolyásolja: fontos az íjvégek hossza, beállítási szöge, stb. A magyar íjak hossza 137-145 cm között mozgott. Az íjvéget 22-25 cm hosszúra faragták, szélessége a hajlós karoknak 4,5-5 cm, vastagsága 1,5 cm volt. A sírokban az íjak elhelyezése rituális jelentőségű. A halott mellé nem felajzott íjat tettek, mert hitük szerint a túlvilágon minden a visszájára fordul.

A nyílveszőket nem hasított lécekből készítették (ez László Gyula véleménye)⁶ hanem ahogy a neve is sejteti, fiatal sarjadék fűz és mogyoró vesszőkből. Szárítás, tűz fölötti egyenesítés és végső csiszolás után könnyű, tartós vesszőket kaptak. Szárukat kék és vörös színre festették növényi színezékekkel. A vörös színt biztosan használhatták, mert ez az őskor óta a férfiak színe is. A kész vesszőket zsiradékkal bekenve nedvességtaszítóvá lehetett tenni. A honfoglalás kori sírokból a nyílhegyek számtalan variációja került elő. A fecskefark, véső alakú, rombusz, levél-, szakás, tűhegyű vadász és harcihegyekig minden előfordul⁷. A hegyet kis szárral süllyesztették a vesszőbe, amit még enyves ínszalagokkal körül is kötözték. A Japánban, Koreában, Mongóliában használt, tűzvezető zengőnyíl nálunk nem került elő. Ez a nyílvesző hegye alá fölhúzott több furattal ellátott gömb, ami kilőve bűgő, süvöltő hangot adott a lyukátmérőtől függően. A leletek hiánya használatát nem zárja ki, ha ezt őseink szaruból vagy fából faragták, a sírokban elenyészett. A kész vesszőket három tollal látták el, ezeket 120 fokos szögben ragasztották fel. Kilövés után a vesszők pörgőre fordultak (mint ahogy a huzagolás a puska csövében is erre szolgál). Jó tollakat szolgáltatottak a víziszárnyasok: - kacsák, libák, gémekek evező és faroktollai. Használhatták a ragadozómadarak (sas, héja, keselyű) tollait is, de azok ritkább elő-

6. László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról. Budapest, 1982

7. Bakay Kornél: A lovas íjásztól a sarkantyús lovagig. Régészeti barangolások Magyarországon. 258-257. old. 1978. Budapest

fordulásuk miatt az ilyen tollazású vesszők az előkelők kiváltsága lehetett. Egy-egy lovas a csatába két íjat is magával vihetett és számtalan nyílvesszőt. A csata hevében az íj meghibásodása végzetes következményekkel járt. A két íj azért is indokolt, mert a hosszú ideig felajzott íj veszít erejéből, így fölváltva pihentetni kellett. A kitaj harcosok kötelezően 4 íjai vittek magukkal⁸.

Érdemes megnéznünk a magyar íjat rövid történetiségében is. Cs. Sebestyén Károly szerint ez az íjtípus az Árpád-korban eltűnt. A történeti ábrázolások ellenben hitelesítik a 16. századi meglétét is. Eltűnését az is akadályozta, hogy a 13. században beköltöző kunok ugyanilyen íjakat használtak. Spalatói Tamás feljegyzése szerint tatár íjak távolabb lőttek, mint a magyar ellenfeleiké⁹. A tatárok ekkor már a tömör csontvéges ojrát típusú íjakat használták, amely egy következő fejlődési fokozat. Az Anjou-korban a lovagi harcászat előtérbe kerülésével a szűrő, vágó fegyverek váltak dominánssá, ennek ellenére a nomád íjak nem veszítették el fontosságukat. A Képes Krónika ábrázolásain (1370-es években készült) egyértelműen a régi magyar íjtípus bontakozik ki. Kassán, Meggyesen, Nagyszébenben, Pozsonyban a 16. századig céhekben készítették ezeket a fegyvereket. A történeti adatok bizonyítják, hogy Hunyadi János és II. Lajos is kitűnően lőtt íjjal. Ránk maradt egy eredeti Dürer ábrázolás is egy 1518-as metszeten, ahol a birodalmi gyűlésen megjelenő magyar nemest ábrázolja íjjal¹⁰. Jól látható, hogy a tradicionális ősi magyar íjforma folyamatosan tovább élt. Nem téveszthető össze a török íjakkal, formája, hajlásiránya más. A török hadsereg a 18. századig használta az íjat, annak ellenére, hogy ez a hadsereg volt az, amelyik először használta a tűzfegyvereket is tömegméretekben. A török 150 éves jelenléte nem elhanyagolható politikai és kulturális hatást eredményezett, ez meghosszabította a reflex íj használatát az ellenük harcoló magyar katonák kezében is. Fontos fegyverként megmaradt az erdélyi hadseregnél a 17. század végéig, ezt bizonyítja más archaikusabb elem is, pl: a láncpáncél, bőrpáncél megléte. A 18. század közepén az ország újranevelésekor a köznép fontos vadász eszköze volt az íj. Ezután használata elfelejtődött. Szinte Csipkerózsika álmából kellett felébreszteni, hogy újra reneszánszát élje századunkban a honfoglaló magyarok legendás íja.

8. Kőhalmi Katalin: i. m.

9. Spalatói Tamás: A salonai és spalatói főpapok története. A tatárjárás emlékezete. Magyar Helikon, 1981. 172-191. old.

10. Kalmár János: Régi magyar fegyverek. Budapest. 1971

Gyöngyössy János (Székelyudvarhely)

ZSOMBOR – SZÁSZZSOMBOR – SZÉKELYZSOMBOR - egy különös településtörténet

Zsombor falu a Kishomoród mentén fekszik, Udvarhelyszék déli határán kívül. Soha nem tartozott Udvarhelyszékhez.

Első említése 1342-ből származik, *possessio Sombur* néven. Ebben az időben tehát még eredeti nevén szerepel, amit sem Szász -, sem Székely – előnév nem előz meg. A 13. századtól Zsombor Köhalom szász székhez tartozó szabad falu volt és szászok lakták. A 15-16. század fordulójától számítható Szászzsombor fokozatos elmagyarosodása. Ez a folyamat a 17. századra oly jelentős méretet öltött, hogy a 15. század végéig mondhatni kizárólag szászok lakta falu népességének ekkor, pontosabban 1640-ben, már csak alig 23 százaléka tartozott a “*natio Saxonusu*”-hoz.

A 19. században a falu neve hivatalosan is Székelyzsombor lett, bár mint mondtuk, e település soha nem tartozott a Székelyföldre.

A következőkben röviden megpróbáljuk felvázolni Zsombor rendhagyó településtörténetét.

Anonymus, Erdély meghódításáról írva Tétény fia Horka két fiát Gyulában (Geula) és Zsomborban (Zumbor) jelöli meg. Sajnos azt nem tudjuk, hogy maga az erdélyi Zsombor nemzetség kit jelölt meg honfoglaló ősének, az azonban bizonyos, hogy a Zsombor és Agmánd nemzetség, családi hagyományok alapján ősfoglalóknak tartotta magát Erdélyben, mi több a Zsomborok valószínűleg a két vezér egyikét tekintették ősüknek, legalábbis erre vall oroszlános címerük.

A Zsombor nemzetség Erdélyben a Marostól északra, főképp a Kis-Szamos mentén birtokolt jelentős területet. Néhány település ezen a vidéken még ma is a nemzetség nevét, a Zsombor nevet viseli. Ezeknek településeknek egy része még a 14. században is a Zsomborok kezén volt.

A Zsomborok és a vezetésük alatt álló Agmánd, Kalocsa, Borsa és Mikola nemzetség erdélyi megtelepülését a honfoglalás első generációjához kell kapcsolnunk, mint kezdetől ittmaradó megszállókat.

Bár mint mondtuk a Zsomborok többnyire a Marostól északra birtokoltak területet, a szóbanforgó Zsombor településnév (1342: *possessio Sombur*) csakis a Zsombor nemzetséggel állhat összefüggésben. Azt, hogy egy Zsombor-ág korai letelepedésével vagy egy későbbi, Kis-Szamos menti Zsombor-birtok utólagos kirajzásával állunk szemben, egyelőre igen nehéz eldöntenünk, de bármiképpen is legyen, a Kis-Homoród menti Zsombor léte a névadó magyar nemzetség ősfoglaló voltát látszik igazolni.

A kőhalomvidéki szászok betelepítése és maga Kőhalom szász szék megnevezése a 13. század második felére tehető. A betelepülő szászok átvették a Zsombor nevet *Sommerburg* formában. Nem tudjuk, hogy mi történt a korai Zsombor település – feltételezhetően magyar – lakosságával, csak gyanítjuk, hogy a tatárjárás alatt alaposan megfogyatkozott őslakók felszívódtak a tőlük északra alakult Udvarhelyszék székely falvaiba, esetleg beolvadtak az újonnan jött szászokba.

A 15. század végéig tehát Zsombor Kőhalom szász székhez tartozó szabad szász falu volt. Mint látjuk, eddigi története nem sokban különbözik jónéhány más kőhalomszéki település történetétől, legalábbis azokétól, amelyek eredetileg szintén magyarok által lakott falvak voltak.

A 15. és 16. század fordulóján a falu társadalmi életében jelentős mutáció történt. Ekkor a közeli Alsórákos földesurai, a nagyteremi Sükösd család – feltehetően a zsombori szász gerébekkel való családi kapcsolatai révén – megszerzték Zsombor falu egy részét, ahová 16 magyar jobbágycsaládot telepítették. Ezzel egy különleges helyzet alakult: az aránylag kis település egyik fele szászföldi szabad falu, a másik fele pedig Fehér vármegyéhez tartozó jobbágyszék lett. Ez utóbbi a korabeli forrásokban „Sombor portio” vagy „pertiones possessiones in Sombor in Albensi comitatus” néven szerepel. Ez a megoszlás még az anyyi rendhagyó helyzethez szokott Erdélyben sem volt mindennapi.

A Basta-korban a falu jobbágyi része Sennyei Pongrác birtokába került, majd ismét Sükösd-birtok lett. Később, ez utóbbi család magvaszakadtával David Weihrauch kőhalmi, majd Zachazias Weihrauch (előbbi testvére) segesvári bíró tulajdonába került.

A Zsomborba telepített magyar jobbágyok számára – bizonyos fluktuációt leszámítva – fokozatosan gyarapodott. Ráadásul a szomszédos Székelyföldről is jelentős volt a beköltözés. A székely társadalom differenciálódása, a székely egy részének jobbágysorba süllyedése és a székely felkelések véres megtorlása számos székely jobbágy és szabadrendű kirajzását eredményezte egyrészt Moldovába, másrészt Erdély városaiba és falvaiba. Kőhalom vidékén, a szék különböző falvaiban – így Zsomboron is – a székelyek betelepülése jelentős méretű volt.

A zsombori evangélikus egyház régi anyakönyvében egymás után sorakoznak a magyar és a szász családok mint Máté és Fischer, Dankó és Radler, Halász és Schwarz, Lőrincz és Kasper. A helyi hagyomány szerint a Molnár, a Jakab, a Lőrinczi és a Tamás nevű család szász eredetű, a Fényes és a Rigó család ősei az udvarhelyszéki Homoródalmásról, a Fűziek a szintén udvarhelyszéki Homoródkarácsonyfalváról, az Antalok és a Gáspárok pedig Alsórákosról költöztek Zsomborra.

Külön érdekesség, hogy a Zsomborba települt magyarok felvették a szászok

evangélikus vallását, a zsombori egyház pedig hosszú időn keresztül a szászkérdi esperességhez tartozott.

Feltehetően a 16. és a 17. század fordulóján a falu székely-magyar lakossága a szászokhoz viszonyítva túlsúlyba került. Egy 1640-ből származó összeírásban a felsorolt 86 családfőből csupán 20 volt szász nemzetiségű.

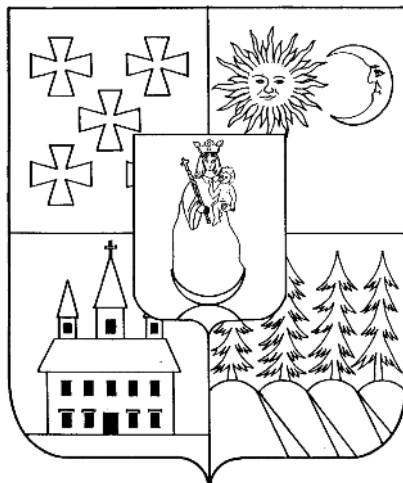
Bár a közigazgatás szempontjából az egész falu Köhalom városához tartozott, a szabad szászok és a jobbágyok által lakott vármegyei rész sok tekintetben külön életet élt. Előfordult, hogy mikor a szász fertály vezetője, a *folnagy* nem engedélyezte a táncot, a falu fiataljai átmentek a vármegyei részbe és ott mulattak reggelig.

Zsomborban az 1800-as évekig főként szász lelkészek és szász iskolamesterek szolgáltak. Habár a 18. században több szász anyanyelvű lakó már nem élt a faluban, a szektor 1789-ben mégis szász volt.

A múlt század második felétől a falu neve Székelyzsombor lett, ami egyértelműen tükrözi a településben történt etnikai változást.

A zsombori székely-magyarok és szászok hosszú egymás mellett élése eredményezte, hogy az itteni magyar nyelvjárás és népviselet különleges színfoltot képez. A régi lakóházak arhitektúrája, az úgynevezett "szomszédságok" megléte, és jónéhány népszokás mind a szász-magyar együttélés emlékét őrzi.

Székely Zsombor településtörténetét mindezidáig a legrészletesebben Binder Pál erdélyi történész dolgozta fel, akinek értékes adatait jómagam is figyelembe vettem.

Hargita megye címere

Lukács Márta (Tatabánya)

AZ ALTOMONTEI SZENT LÁSZLÓ KÉP TÖRTÉNETE

Olaszországban az altomontei múzeumban van egy csodálatosan szép táblakép, amely Szent Lászlót ábrázolja, Árpád-sávós címerrel, jobbjában csatabárd. Az arany háttérben felirat: S. Ladislaus rex Ungarie. A kép Simone Martini munkája a 14. századból.

Mivel Árpádházi királyainkról ez az egyetlen ismert egészalakos ábrázolás és festője az itáliai és nemzetközi gótika leghíresebb művésze, kétszeresen páratlannak kell tekinteni ezt a képet. A szaktudomány Filippo Sangineto calabriai grófot tartja a festmény megrendelőjének, - post hoc, ergo propter hoc - t.i. Sagnieto volt a kép első ismert tulajdonosa. Neki azonban feltehetően nem sok köze volt a Szent László képhez, akkor pedig fel kell tennünk a kérdést, hogy ki rendelte meg ezt a képet, mikor és miért éppen Szent Lászlót?

Negyven év óta keresik a választ, elsősorban a műtörténészek, de egyértelmű állásfoglalás ma sincs. Csak a magyar történelem és a középkori olasz-magyar kapcsolatok ismeretében lehet közelebb jutni a kép származásához és tulajdonosaihoz.

E dolgozatban az eddigi tanulmányoktól eltérő több új feltevés hangzik el, amelyek reálisnak tűnnek:

1. A megrendelő Árpádházi Mária nápolyi királyné.
2. A kép 1317-1322 között készült.
3. Mária halálakor a kép a hagyatékában volt.
4. A diptychon házioltárra, asztalra helyezhető, tokban is hordható kép volt.
5. A Szent László hiányzó párja Szent István volt.
6. Endre királyfi volt a kép második tulajdonosa.
7. Endre halála után Johanna ajándékozta Sangineto grófnak a képet.

A Szent László-kép története a Nyulak szigetén kezdődött. Főszereplője Árpádházi Mária, V. István leánya, a későbbi II. Anjou Károly felesége.

I. Anjou Károly, IX. Szent Lajos öccse, Szicília királya első feleségét elvesztvén (Szent) Margit kezét kérte, de Margit elutasította. Ekkor fia - a trónörökös számára eljegyezték V. István leányát Máriát, Mária öccsét a későbbi IV. Kun Lászlót, pedig Károly leányával Izabellával.

Mária 1269-ben fellobogózott díszes nápolyi gályán indult új hazájába, büszke öntudattal, hiszen apósa Anjou Károly, apját V. Istvánt a "szent és nagy királyok ivadékának" nevezte. Az Árpádház 200 éve Európa egyik legjelentősebb dinasztiája, politikai tényezője, katonai hatalma volt és több szentet adott az egyháznak, mint bármelyik más uralkodóház. Franciaországnak ekkor még nem volt egy szent királya sem.

Az új hazában Mária élete bővelkedett sikerekben bánatban egyaránt. 68 évet élt, tizenhárom gyermeket szült, közülünk nyolc fiút. Haláláig Magyarország királynőjének tekintette magát, viselte a "Regina Hungarie" címet.

Kun László halála után első fiát Martell Károlyt tekintette a jogos magyar trónörökösnek, akit a pápa Nápolyban magyar királlyá nyilvánított és megkoronázott. Martell Károly új címert használt, egyesítve a vörös-ezüst pólyás Árpád-címert, a francia lilimokkal: ekkor jelent meg először a magyar - Anjou címer.

Mária a délvidéki elégedetlen főurakkal szövetekezett, de pártfogójuk a pápa meghalt, majd Martell Károly is 1295-ben.

Mária nem mondott le fia halála után sem a trónigényről, fia árváit gondjaiba vette és Károly Róbertet* magyar trónörökösnek nevelte magyar szellemben, az Árpádházi szent elődök hagyományos tiszteletében. A 12 éves trónjelöltet 1300-ban nagyszülei elindították Magyarország felé. A III. Endre halála utáni eseményeket ismerjük: Róbert küzdelmét a másik két trónkövetelővel és az oligarchákkal, Gentilis legátus szerepét és a sikeres harmadik koronázást.

Mária, férjének halála után vállalkozott egy magyarországi útra, hogy meglátogassa hazáját és unokáját. Erről nápolyi kolostorában maradt feljegyzés, év említése nélkül.

Hazatérve folytatta áldozatos, jótékonykodó, művészetpártoló életét, amit kora legelterjedtebb rendjének a ferenceseknek eszmevilága, szelleme hatott át.

Mély vallásosságát hazulról hozta gyermek és ifjúkora Magyarországból. Itt a 13. században az Árpádház szentjeinek már kialakult kultusza volt. A tévesen csak Anjou - kornak tulajdonított Szent László-kultusz egyenes, töretlen folytatása volt az előző 13. századnak.

1300 után a magyar szentek kultuszát a nápolyi királyságban Mária kezdte terjeszteni, hogy (Caro!) Róbert trónrajutásakor igazolja a magyar trónigény jogosságát az Árpádházi királyoktól való származásával.

Mária rendkívüli egyéniség volt. Kivételes lelkiereje erős hitének is volt köszönhető. Hat gyermekét temette el, majd férjét is, aki után a harmadik fiú Róbert lett a nápolyi király, mivel a második, Lajos, lemondott a trónról. Szentéletű ferences szerzetes lett és mint Toulouse püspöke halt meg. Mária megérte fia szentté avatását.

Nápolyban a ferences női rendnek, a klarisszának építtetett templomot és kolostort. Az egyik freskó-ciklus Szent Erzsébet életét ábrázolja. A pünkösdjelenet alatt Szent István, Szent László és Szent Erzsébet félalakos képe tűnt elő, hátterükben az Árpád-ház piros-fehér sávós címere.

Mária az Assisi Szent Ferenc bazilika altemplomában is megjeleítette szent elődeit: a Szent Erzsébet kápolna királyszentjeit Simone Martini és műhelye

* Hiba a magyar történelemírásban. Neve Robert és „caro“ (kedves) névvel becézték. Szerk.

készítette: Assisi Szent Ferenc, Toulousi Szent Lajos, Szent Erzsébet, Margit, akit Szent Klárának vélnek és az ismeretlen ifjú szent, aki csak Szent Imre lehet. A másik oldalon Szent László és IX. Szent Lajos király, – Vasari szerint. Szent Margit és Imre személye biztosnak látszik. A korona ott van a glória felett jelzésül, hogy királyi személyek voltak.

Az Árpádházi szentek együttese az assisi és nápolyi freskókat megelőzően csak a 13. század végi Berni diptychonon látható (lásd. a ZMTE 18. sz. kiadványában. Szerk.).

A Szent Márton kápolna szintén Mária és talán Róbert közös megbízásából készült az assisi altemplomban, fogadalomból, vagy hálából Gentilis jó híreket hozó megérkezése után. Szent Márton magyar vonatkozásai ismertek. (Született Savaria-ban. Szerk.). A kápolna bejáratí boltívének freskóján ismét feltűnik Szent Erzsébet ünnepélyes szép alakja.

Anjou Róbert a híres Simone Martinit meghívta Nápolyba, ahol a festő 3-4 évet töltött, valószínűleg megszakításokkal. A meghívás célja az 1317-ben kanonizált Toulousi Szent Lajos megfestése volt. A realiztikus Róbert-potré mellett érdemes megfigyelni a heraldikai jelzéseket bátyja püspökpálistján és süvegén: a váltakozó Árpád és Anjou címet. A predella képei jelenetek a szent életéből. Egyik különösen érdekes: a gyászoló csoport a szent ravatala mellett, előtérben Mária áll, a szenvedő édesanya. A képek mögött a háttér itt is a piros-ezüst sávok Árpád-címer. Simone jól ismerte a család tagjait hiszen köztük élt évekig. Nagyon valószínű, hogy Mária királyné ekkor rendelte a magyar királyszentek képét házi oltárnak.

Mária 1323-ban halt meg. Az ő templomában, a Donna Reginában temették el. Testamentumának végrehajtója unokája a trónörökös, Károly calabriai herceg volt. A hagyaték gazdag leltára a bútorok, ruhák, ékszerek mellett 36 könyvet és 25 képet vett számba. A képek nagy része drága ötvös-munka, vagy alabástrom. Az egyéb és meg nem nevezett tárgyú képek közt van egy triptychon és kép diptychon. A leltár szövege szerint: Yconas duas in duabus tabulis divisus per se: Két kép két egymástól elválasztott táblán.

Ezeket nem becsülték fel és oda sem adták senkinek. *Ezek közül egyik lehetett a Szent László diptychon.*

A történelem adatai szerint Mária halála után Endre Nápolyba érkezéséig eltelt tíz évben nincs olyan személy Itáliában, akinek érdekében állt volna a Szent László kép megrendelése.

A kép, mivel anyagi értéke nem volt, a királyi palotában maradt és a gondosságáról, sőt fukarságáról közismert Róbert király Endrének ajándékozta, mint dédanyja örökét. Így Endre volt a kép második örököse. Az ő kegyetlen halála után lép be Sangineto gróf a kép történetébe: Johannától ajándékba kapta a képet, miután a királynő a grófnak lekötöztette volt.

A férje halálában bűnrészes Johanna, aki érthetően szabadulni akart mindentől, ami Endrére emlékeztette, elosztogatta személyi javait. Magyar kutató Cs. Gárdonyi Klára nemrégén bizonyította, hogy az Alife-biblia néven ismert kódex Endre tulajdona volt és azt Johanna ajándékozta Alife nevű titkárának, bizalmasának Endre halála után. Ugyanígy válhatott meg Johanna egy másik kincstől, a Szent László diptychontól.

A csodálatos kis házioltár-kép a vár valamelyik kápolnájában állhatott - a várban több kápolna is volt - vagy Endre számára berendezett szárny valamelyik termében. Ha meggondoljuk, hogy Johanna lekötöztetettje volt Sanginetónak, apja, nagyapja hű vazallusának, aki az Endre-gyilkosság idején hallgatólagos bűnpártoló, aztán a nehéz hónapokban tanácsadója, reális a feltevés, hogy Johannától került Sanginetohoz a Szent László diptychon.

Sangineto 1362-ben, vagy rövidebb később halt meg. Végredelele szerint az altomontei St. Maria della Consolazione templomban temette el II. Filippó, az unokája. Ő készítette síremlékét.

A márvány szarkofág bal oldali fülkéjében Szent László szobrát találjuk a Simone Martini festmény köbevéssett másolatát. A jobboldali fülkében azonban nem Szent István király van, hanem az első keresztény vértanu Szent István mártír, hagyományos jelvényeivel a fején lévő két kődarab megkövezésének attribútuma. Hogy került a király helyett az azonos nevű vértanu a szarkofágra? Feltételezni kell, hogy a síremlék elkészítésekor a Szent István kép már hiányzott. Az unoka nagyapjától tudta, hogy a diptychon hiányzó része Szent Istvánt ábrázolja. A kőfaragó pedig más István nevű szentet nem ismert, csak a vértanút. Így érthető, hogy őt faragta ki Szent István király helyett.

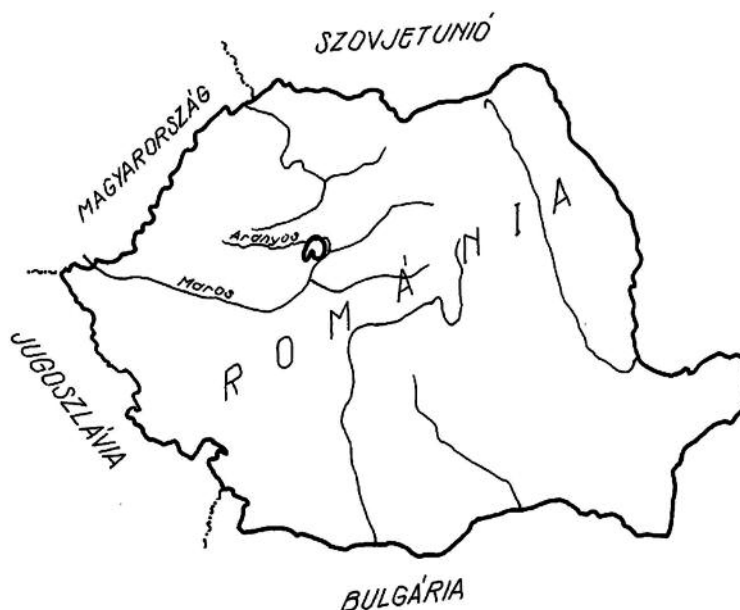
Ez a közvetett utalás is bizonyítja, hogy a diptychon a szent királyokat együtt ábrázolja.

Kétségtelen, hogy a Szent László kép megrendelője nem Sangineto volt, hanem magyar királyi személy, Mária, Árpád házából.

Török Albert (Székelyudvarhely)

ARANYOSSZÉK TÖRTÉNETE A HELYNEVEK TÜKRÉBEN

A Maros és az Aranyos közötti területen, azon a földön (egyes helynevek eredeztetése a találkozó vita tárgya volt – erre itt nem hivatkozunk, de megjegyezzük. Szerk.) amelyet 1289-ben IV. László király adományozott elődeiknek a “kézdi székelyeknek”, egy 7-8 ezer lelket számláló magyarjku nép él. Ez a nép nyelvében a középkor folyamán mezőiségi magyarra lett, az utóbbi száz évben pedig székely eredettudata is elhalványul. Őseink, harci érdemeikért, a Székelykő keleti lábánál kapott földön (eredetileg a tordai királyi vár birtoka volt) 1257 és 1272 között telepedtek le. Ezt a területet nevezik 1876-ig Torda vármegyébe való beolvasztásáig Aranyos-széknek.

Az adománylevél, amit 1291-es átírásban ismerünk, a betelepülők eredetére vonatkozóan fontos megjegyzést tartalmaz: Siculi nostra de keezd super terra Aranas rezidentes.” E kitételnek az értelmezéséhez egy kis történelmi kitérőt kell tennünk.

Régészeti leletek, okleveles és helynévi adatok segítségével ma már bizonyítható, hogy a székelység zöme legalább a 11. század eleje óta Erdélyben él és pedig ennek a Nagyküküllőtől délre eső területein, az egykori Királyföldön az ottani bolgár-szláv lakosság és magyarság közé ékelődve. Az orbai, kézdi és sepsi székelyek csak a 13. század első felében települtek – valószínű királyi rendeletre – a mai Háromszék területére, miközben II. Endre 1224-ben a betelepülő szászoknak adományozta a kiürített vidéket. A Háromszék közigazgatási egységébe összefoglalt három „szék”- Sepsi (azaz Sebesi), Kézdi és Orbán – nevükben az egykori telephely, a 13. század óta szászok lakta Szászsebes (Sebes, Mühlbach), Szászorbó (Girbova) és Szászkézsd (Saschiz, Keisd) emlékét őrzi. Ugyancsak székely terület volt a mai Medgyes vidéke is, ahová csak a 13. század második felében, költöztek az eltávozó székelység helyébe szászok. A székely ispánok fennhatósága Medgyes és Selyk szék felett 1402-ben szűnt meg.

Ezen történelmi tények ismeretében könnyen körvonalazhatjuk azt a területet, ahonnan a legkésőbbi adományok és előjogok tulajdonosai, az aranyosszéki székelyek származnak. Ez szerintem nem lehet más, mint a Medgyes és Szászkézsd közötti, a Nagyküküllőtől közvetlen délre eső 20-25 km széles területsáv, ahonnan a 13. század elején a székely lakosság egy része már keletre távozott. Érdekes odafigyelni a terület bizonyos helységneveire: Medgyes (Medias, Mediasch), Berethalom (Biertau, Birthalm), Szászhalom (Movile, Hundertbüchelm). Oklevelekben is gyakran együtt emlegetett, a 15. századra az egész székely területre szerteágazó Medgyes és Halom székely nemzetségnév feltehetően a két közeli, mondhatni szomszédos településre Medgyesre és Borethalomra, esetleg a kissé távolabb eső Szászhalomra utal, mint e nemzetségek névadó településeire. Aranyosszéken is találkozunk e helynévpárral: Harosztos két, völgybe felnyúló részének neve Meggyes, illetve Halamutca. Meggyes helynévvel találkozunk Felvinc határában is. Az 1291-es adománylevélben szereplő „Medyes” egykori helyét, a települések felsorolásával sorrendjéből következtetve Felvinc és Domború közötti területen kell keresnünk.

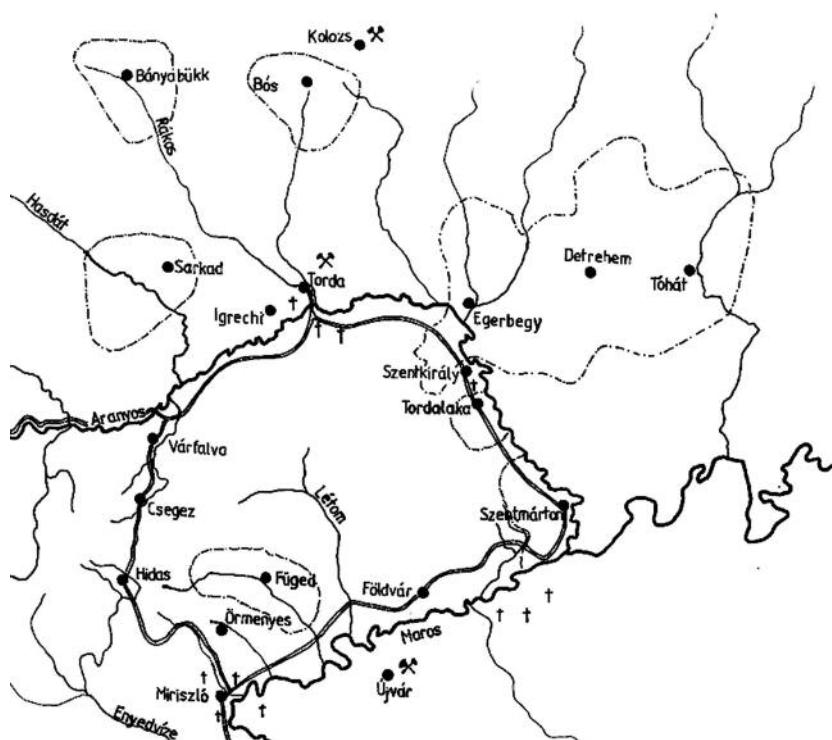
Az új, alig 350 km²-nyi területű Aranyosszék határa jól kirajzolható, ha a térképre vetítjük az adománylevélben egyenként felsorolt, egykori falvait. Ezek némelyike időközben eltűnt, de Orbán Balázs helyszíni és levéltári, valamint Jankó János kutatásai nyomán, szinte valamennyinek helye meghatározható. Az eltűnt, vagy a székalapítás után létrejött falvak táblázatos bemutatása némi településtörténeti áttekintést is nyújt a székelyföld tömbjétől területileg különálló, legnyugatibb székely székről.

Aranyosszék települései okleveles előfordulásuk szerint és mai etnikai képe

1291	1320-1357	16-17. sz.	1920	Mai neveik	Magyar (székely) lak. aránya %
Felvinch	Felwinch	Felvincz	Vintul de Sus	Unireg / Felvinc	35
Eurmenus		Ewrmenyes	Urmeniș	Ormeni / Örményes	0
Hydasteluk	Hydus	Hijdas	Hidis	Podeni/Székelyhidas	0
Megyes					-
Dumbasour		Dombora	Dumbrău	Dombrava/Domború	0
Madach	Mohach	Mohaczy	Mákaciu	Măhăceni/Aranyosmohács	0
Kercheth	Kercheth	Kerczied	Circedea	Stejeris/Kercsed	90
Bagijum	Bagin	Bagiyon	Bagin	Badéni/Bágyon	75
Kuend		Keowend	Chiend	Plăiestii/Kőrend	95
Tardovar	Worfalva	Varfalva	Varfalăn	Moldovenesti/Vágfalva	75
Chegez		Czyegez	Ceagaz	Pietrosă/Cseges	50
Igrechi					-
Porday					-
Kerekyghoz					-
Hori					-
Wytheluk					-
Poalanteluk	Polyan	Polijan	Poiano	Cartierul Poiana/Polyák	35
Fijuzeg					-
Boglath			Bogata	Bogata/Bogát	25
Lyukitelek					-
Zeteteluk					-
Kuchard	Kuchard	Koczyard	Cucerdea	Lunca Maresulesi/Kocsárd	50
Feligaz					-
Feuldivar	Feldvar	Feddvar	Feldioara	Războieni/Földvár	5
Ketoklyuk					-
Chakotehuk		Czyako	Cicau	Cicău/Csákó	0
Farkaszug					-
Obruthunt					-
	Rakus	Rakos	Rochis	Văleni de Arieș/Rákos	90
	Semfalva	Senffalva	Somfalăn	Cornesti/Sinfalva	75
	Mezkew	Mezkeo	Mischin	Cheiă/Mészkö	20
	Sancti Mich.	Szt.mihályfalva	Sinmihain	Mihai Viteazu/Sztmihály	35
	Harastus	Harasztus	Hărăstăs	Călărași/MHarasztos	65
		Veresmart	Veresmort	Unirea II/Veresmart	0
		Inok	Inóc	Inoc/Inokfalva	0
			Călărași-Goră	Călspojs-Gort/Horonko óll	10

A táblázat első 28 helyneve az adománylevélben szereplő településeket tünteti fel, felsorolásuk sorrendjében

Aranyosföld őstörténetéből, a székely betelepítést megelőző korszakból a helynevek segítségével csupán két szakaszt tudunk egyértelműen elhatárolni. Az elsőt nevezhetnénk scláv korszaknak, a második pedig a magyarok erdélyi honfoglalásának első három századát öleli fel. Az első korszak a 6. századtól a 10. század derekáig terjedő időszakot foglalja magába.

A 6. századi ukrán anya-területű erdélybe irányuló scláv népvándorlás és a 10. század fordulóján a bolgár hódítással a Maros középső folyásán letelepült különböző scláv és bolgár-török népek több folyó mentén összefüggő településhálózatot hoztak létre. E településhálózat az Aranyos mentén *Gerend*, *Lóna*, *Palyón*, *Pardé* (*Porday*) a tétom patak mentén pedig Mohács és Domború falvakból állott. A scláv népesség Erdélyben a honfoglalás után is folyamatosan fennmaradt. Misem bizonyítja ezt jobban, mint a tény, hogy a honfoglaló magyarság a scláv helyneveket közvetlenül a sclávoktól vette át, csupán átalakította a magyar nyelv sajátosságainak megfelelően. A 14. században az ide települő románok az Aranyos vidéken minden scláv helységnévet félreismerhetetlen magyar nyelvi közvetítésével vettek át. A sclávság, mint etnikum a 15. századra végkép elvesz-

tette saját nyelvét és fokozatosan felszívódott az időközben egyre népesebb román közösségekben. Ezt a felszívódást nagyban elősegítette a betelepülő románság és a sclávok közti nyelvi és vallási összeférhetőség.

Aranyosföld őstörténetének második szakaszát a 10. század közepétől 1291-ig, Aranyosszék létrejöttéig számíthatjuk.

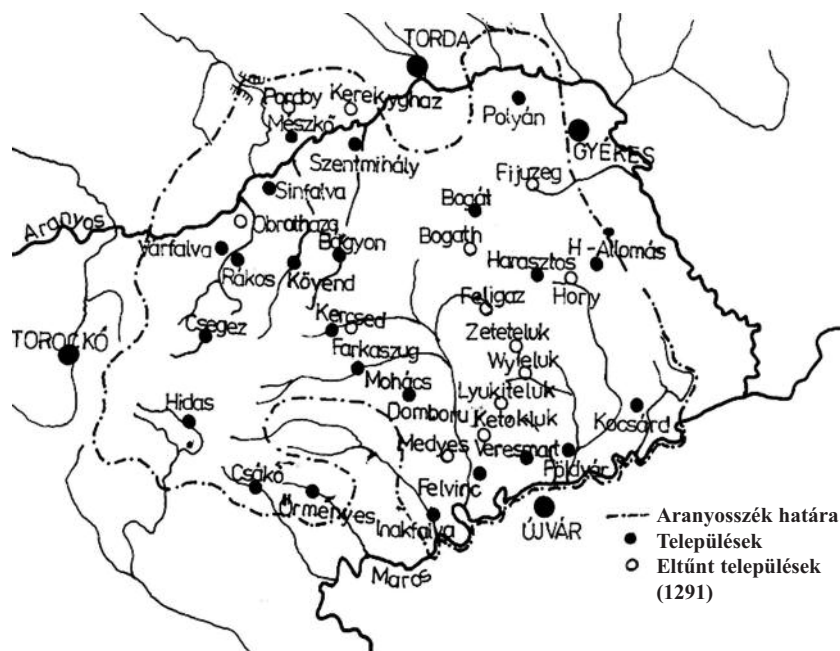
A 10. század közepén az Erdélybe települő magyarok egyik legkorábbi szállásterülete a Mezőség és az Aranyosvidék volt, az az "erdőkön túli" steppés flórájú terület, amely a honfoglalók életmódjának a legjobban megfelelt. A század végére az Aranyos jobb- és balparti, a füves pusztákra emlékeztető földjei felett már az ősfoglaló nemzetségek, Kalocsák és Borsók osztoztak. Torda a Kalocsa nemzetség feltételezett ősi szállásterületének lehetett egykori központja és valószínű, hogy e nemzetség Szent István-kori egyik tekintélyes tagját Tordának hívták és ő lett a nemzetségtől kisajátított terület ispánja és Tordavár névadója.

Itt kell megemlíteni azt a helynévkutatók és nyelvészek által megfogalmazott tételt (amelynek megállapításaira a későbbiekben is visszatérek) miszerint *a korai magyar települések nevének* túlnyomó része minden képző vagy esetrag nélküli pusztá személy-, foglalkozás-, törzs-, vagy népnévből ered és *ebben minden környező népi helynévadási szokástól különbözik*.

A Torda vidéki magyar település arányaira és fontosságára világot vet az a tény, hogy Szent István által Erdélyben szervezett két vármegyének egyike Torda vármegye volt. Azonban a vármegyének nevet adó és a környéken művelt só- és aranybányák, illetve az aranymosó medencék védelmére és a bányákhoz vezető utak ellenőrzésére épített Tordavárat nem Tordán kell keresnünk. A 11. században Aranyosvidéken két Torda nevű település létezett: Torda a Szentmiklós nevű várával és sóbányák környékén és Tordavár. Ez utóbbi nevével feljogosít, hogy benne a vármegyének nevet adó, az erdélyi két vár egyikét keressük. Hogy Torda és Tordavár nem egy és ugyanazt a települést jelölte azt Zsigmond király egy 1394-ben kelt oklevele is bizonyítja, amelyben "Tordavar dias Varfalva" szerepel és ennek Árpádkori vára Várfalán állott, ott ahol az Aranyos az Érchegység szorosából szabadulva az Aranyosföld széles és termékeny völgyébe ér. (A vár mai neve Füttyer vára).

A feudális állam szervezése során a királyi hatalom megszilárdulását elősegítő lépésekre volt szükség. A kulcsfontosságú sóbányászat és aranykitermelés kizárólagos jogának megszerzése után az ősfoglaló családok politikai befolyásának csökkentését célozva, földjük kétharmadát a királyi várhoz csatolták, s a föld népének egy részét a király közvetlen rendelkezése alá bocsátották. A 11. századra a királyi várak földjei körül a Kalocsák és Borsák ősi birtokai már csak a mai Detrethem, Egerbegy, Tóhát, Boós, Szentkirály, Szentmárton, Füged, Bányabükk, valamint az azóta eltűnt Tordalaka és Sarkad területét foglalta magába. Ugyancsak a 11. század folyamán az ősfoglaló nemzetségektől királyi kézre jutott

földek egy része, az államhatalom támaszának, az egyház tulajdonába került. (Aranyosvidék és délkelet Mezőség 11. századi birtokviszonyait szemlélteti a mellékelt térkép is.)

Aranyosvidék gazdag altalajkincseihez és meginduló kitermelésükhöz mérten a só és az arany elszállítására az ezredfordulón kiépült úthálózat szegényes. A sószállításra használt egykori Torda-Bogát-Haraszti-Földvár római út (népiesen Trajánus út – Drumé lni Troian) a népvándorlás több évszázada folyamán megrongálódott és feledésbe ment, így nem maradt más lehetőség, mint a könnyen kiépíthető folyómenti utak használata. De amíg az áruszállítás észak-dél, Aranyosvidék két nagy folyója e tájon éppen kelet-nyugat irányú. A Székelykő sarkától Horasztosig vízválasztó gerinc vonul, amely akadályt képez az észak-dél irányú utak előtt. Az Aranyos alsó folyásának 15 km-es szakaszán kívül, a vízi, illetve vízmelleti utak mind kerülőutak voltak Várfalva és Miriszló között.

A garamszentbenedeki bencés apátság 1075. évi alapítólevelében I. Géza a Tordavárhoz tartozó és minden valószínűség szerint Tordánál az “Aranyosban szedett” sóvámot fele részben az apátságnak adományozta. A vám után az értékes fűszer útja Magyarország fele az Aranyos alsó folyása és a Maros útvonalon lehetett. A Nyugati-Érc-hegység és az Aranyos gazdag aranytermése – feltételezem – éppen az aranykitermelés és szállítás biztonságára is épített várhoz,

Tordavárhoz érkezett először, majd innen irányították a tordaaknai só útja és destinációja felé. Így az aranyszállítmány a folyó völgyeket követve 60 km-es kerülőúttal jutott el Miriszlónál a Maros azon pontjára, amely Tordavártól légvonalban alig 15 km és még hegyi úton sem több mint 20 km.

Ez a rövidebb – Tordavár – Csegez – Hida – Miriszló útvonal használata gyakorlatba is kerülhetett a 11. és 12. században, feltevés amit éppen az útvonal mentén kialakult települések nevei igazolnak. Az Aranyosba ömlő Csegezi – (más nevén Ördög) patak, valamint a Marosba szakadó Enyedvize vízvásztóján fekszik Hidas (nevének első előfordulása 1291-ből való Hidastelek alakban). Fekvésével és nevével vámos (hidas) helyre enged következtetni. Hasonló helyi vármhatóságra utaló földrajzi név gyakori a magyarban, mint: Apohida (Apahida) – eredetileg Apáthídja, Boncida (Bonchídja) (Bontjád) Gerlahida (Szamosújvár régi neve) (Gherla), hogy csak az erdélyi példánál maradjak.

Hidas település 11. századra keletkezésének nem mond ellent a helynév -s képzős alakja (lásd az előbb említett tételt) mivel itt, ebben az esetben is, akár csak Örményes esetében nem a helynév keletkezett képzés útján, hanem a helynévnek szemléleti alapul szolgáló foglalkozásnév (hidas=vámos) már képzett szó a magyarban. Aranyosvidék további két települése viselte különböző foglalkozású királyi várnépek nevét: *Örményes*, azaz örlőmalom és *Igrechi* (olv. *igric=regös*).

Hogy Hidas településnév a következő két században nem kapott birtokos jelzőt (lásd az előbbi hasonló alapú helyneveket) arra utal, hogy a fontos útvonal és aranyvám az ősfoglaló magyar nemzetségek kezéről a királyi tulajdonba jutott földön alakult ki és ott is maradt, bár egy 1117 évi határjárás szerint a mai Torda déli részén, a Keresztesmezőn és Miriszló környékén is volt az aradi prépostságnak birtoka.

A hidasi vámhely létezésének feltételezésében megerősít a vízvásztó északi oldalán fekvő, természeti adottságot jelölő nevével a 13. századra keltezhető település is. A *Csegez* falunév tövét képező “csege” szó a régi magyar nyelvben “gázló, általában átkelőhelyet” jelentett.

Miriszló mellett, a Maros bal partján, az egykori egyházi birtokon fekvő Apahida (Pogida) falunév feltételezésem harmadik helynévi adaléka.

Az aranyút két évszázados fennállásának az 1241-es tatárdúlás vetett véget. Használata a későbbiekben, mindazon túl, hogy az aranytartalékok jelentősen megcsappantak azért sem éledhetett újra, mert az útvonal vidékét úgymint a királyi várbirtok Aranyosföldi részét IV. László király a kézdi székelyeknek adományozta, kiszakítva Torda vármegyéből, megszüntetve ezáltal minden központi hatalom gyakorlását a terület felett.

A fentebb említett, korai magyar helynévadói szokás szerint Aranyosföld öt települése pusztá személynévből keletkezett. A személynévek nyelvi eredete nem szabad megtevésszen, mert ez csak az illető népekkel való kapcsolatainkat jelö-

lik. A helynevek vizsgálatánál az etimológiai szempontokat mindig meg kell előznie a tipológia besorolhatóság, ezt pedig ott ahol lehetséges a kronológia figyelembevételével kell kezelni.

Így *Bágyon* és *Zete* település néveredete ómagyar személynévvel áll kapcsolatban. Ellenben scláv eredetű személynévből alakult a *Bogát*, német eredetűből a *Vinc* és semleges keresztyén személynévből a *Lyuki* (Lukács). A névadási tipológia viszont ezeknél is tagadhatatlanul magyar.

Az -i és -d képzős helynevek viszonylag rövid ideig a 11. század végétől a 13. század közepéig voltak elevenek. A tárgyalt vidéken ilyen típusú helynévből három fordul elő, *Kövend*, *Kercsed* és *Hori*. Az első két településnév esetében személynévhez járul az -ó képző, éspedig egy ómagyar eredetű Keve, vagy Köve valamint egy scláv eredetű Kercse személynévhez. A Hori településnév alapját képező "haró" szó már foglalkozásnév, amely ó régi magyar nyelvben "szakácsot" jelentett.

A jelek szerint a 12. századra tehető az első összetett helynevek megjelenése a -laka, - népe, - telke utótagokkal: pl. *Csókótelek* (ma Csókó). Valamivel későbbi, nagyrészt a 13. és 14. században alakultak ki fokozatosan a -háza, - falva utótaggal ellátott összetett helynevek. Így Ebrésháza (eltűnt település Sinfalva határában) Szentmihályfalva, Várfalva, Inokfalva, Sinfalva.

A természeti és egyéb sajátosság alapján alkotott helynevek a magyarság körében a 13. század elejétől terjedtek el, ellentétben a hasonló szemléleti alapú scláv helynevekkel, amelyek jóval korábbiak. Ezeket a szempontokat figyelembe véve a következő települések keletkezését feltételezhetjük a 13. század folyamán: Fijuzeg (ma Fűzi – a fűz, "salix" és "ig" mint folyóvíz jelentésű szavakból alkotott helynév). Ketokluk (ma Katlan nevű hely Felvinc határában) Kerekegyház (Kerekegyház Toróótól nyugatra), Feligaz (Fehéregyház Harasztos határában), Földvár, Farkaszug (Kercsed határában), Kocsárd (jelentése "vadkömény").

E települések keletkezésének időszaka tovább szűkíthető ha számba vesszük, hogy ezek közül egyik sem szerepel "telek" utótaggal, ami azt jelentené, hogy esetleg a 1241-es tatárdúláskor elpusztult és időközben újránépesült településről lenne szó. Szerintem minden bizonnyal a székely betelepülés idejére (1257-1272) tehető létrejöttük.

Ugyancsak ebbe a településnévcsoportba tartozik *Harasztos* (haraszt=bozót, cserje) és *Mészkö*, melyeknek keletkezése az okiratok egybevetéséből megállapíthatóan 1291 és 1333, illetve 1291 és 1342 közé tehető. *Veresmart* bizonyíthatóan a 15. század folyamán keletkezett.

Az évszázadok folyamán az Aranyosszéki és környékbeli románok a helyneveket magyar formában vették át. (Lásd a táblázatot és az Aranyos-Aries névalakot is). A helynevek ilyenszerű átvétele a helynév kialakulása utáni odaérkezésüket bizonyítja.

W. Vityi Zoltán (Vásárosnamény)

A MOLDVAI CSÁNGÓ-MAGYAR OKMÁNYTÁR 1467-1706 I-II

Nagyszerű forráskiadvány egyszerű köntösben

A Moldvában évszázadok óta a más nyelvű és más vallású románok között élő csángó-magyarok történetének kutatását évtizedek óta megelőzte az irányított magyar történettudomány. Most a közelmúltban, 1990. januárjában – végre és nem kicsiny meglepetésünkre – valóságos kincs került ennek a *“sziget-magyarság”* helyzetében élő csángó-magyaroknak a sorsa, története iránt érdeklődők kezébe.

Egy válogatott iratokból tudományos igénnyel összeállított és a szükséges jegyzetekkel, mutatókkal, mellékletekkel gazdagon ellátott okmánytár s annak kitűnő bevezető tanulmánya. Utóbbi a gyűjtés oroszlánrészét végző s azt tíz évvel korábban még titokban is felvállaló szerkesztő: *Benda Kálmán* akadémikus tollából.

A recenziens jószerével szerencsés helyzetben van amikor e kitűnő forráskiadványt méltatni, s az olvasónak és kutatónak ajánlani kívánja. Helyzete azonban mégsem irigylésre méltó, mert szegényes szókincséből alig futja a méltán érdemes minősítésekre. Ezért már előljáróban összegezve: *ez a forráskiadvány azon kívül, hogy hiteles dokumentumaival biztos fogódzót nyújt a moldvai csángó magyarok több évszázados társadalmi-gazdasági-helyzetének, történetének értékeléséhez, elemzéséhez, egyben – Benda Kálmán jóvoltából – eligazít abban az alapvető kérdésben is, hogy ez a határainkon kívül élő “sziget-magyarság”, bár nem saját uralkodó osztálya sem értelmisége nem volt, hogyan őrizhette meg ősi nyelvét, szokásait, magyarságtudatát.*

A bevezető tanulmány (*A moldvai magyarok [csángó] a 16-17. században*) vizsgálódását a történeti Moldvára vetíti. Előljáróban Moldva vázlatos történetét mutatja be. Megállapítja, hogy a környéken évszázadokon át tartó háborús helyzet, s az azzal járó pusztulás és bizonytalanság csak a 14. században szűnt meg, amikor Nagy Lajos magyar király hadserege 1345-ben a tatárokat végleg a Dnyeszter mögé szorította. Ez tette lehetővé, hogy Dragos máramarosi vajda az 1350-es években – a magyar király jóváhagyásával – megalapítsa a moldvai államot. Utóbbi a fénykorát a 15. században élte, amikor Nagy István vajda alatt (1457-1504) a legnagyobb függetlenséget biztosította a maga számára. Később egyre inkább az Oszmán Birodalom fennhatósága alá került, míg végül 1859-ben

az egységes román állam része lett. A történeti Moldva folyamatosan cserélődő népei közül a románok első említése 1164-ből ismert, de tömeges bevándorlásuk csak a moldvai állam megalapítását követően indult meg délről és nyugatról, Máramarosból. A moldvai magyarokat viszont a 13. századtól említik forrásaink, részben azonban már korábban is itt élhettek.

A történeti kutatások áttekintése c. fejezetben a szerző a hazai és a külföldi irodalom igényes bemutatása mellett egyben értékeli és minősíti is. Mindezt hatalmas jegyzetanyag felvonultatásával. Így az olvasó érdemben nyomon követheti a témával kapcsolatos kutatás és publicisztika fejleményeit a 18. század közepén megindult és csak az 1920-as években elülő származás-elméleti kísérletektől a későbbi történelmi, néprajzi, nyelvészeti érdemibb vizsgálatokig. Megismerheti a téma jelesebb kutatóinak legfontosabb megállapításait csakúgy, mint a témakörről összeállított bibliográfiák fontosabb adatait is, de azt a román részről az 1980-as években meghirdetett új származási teóriát is, amely szerint a moldvai csángók elmagyarosított románok, s amelynek bár semmi tudományos alapja nincs, mégis 1985-től, Romániában *“tudományos jóváhagyást kapott, és néhány hónap alatt a román tudományosságban egyedül lehetséges hivatalos nézetté vált”*.

Az újabb fejezetekben a szerző előbb Moldva 16-17. századi helyzetét elemzi, amely időszakban az 1538-tól meg-megújuló tatár, török hadjáratok pusztítása, majd a havasalföldi, erdélyi és kozák seregek dúlása nyomán az ország földművelése visszaesett, egykor jelentős szarvasmarha-exportja jó időre megszűnt, lakossága pedig rabságba, menekülésre kényszerült. Bemutatja a moldvai magyarok földrajzi elhelyezkedését is, s azt a 16. század közepén és végén szövegközi térképeken is illusztrálja.

Továbbiakban a moldvai magyarok lélekszámának alakulását vizsgálja településeként, felhasználva az okmánytárban közzétett összeírások, jelentések – adataiban ugyan nem azonos értékű és a modern statisztikai felmérések körülményeinek meg nem felelő – mutatóit csakúgy, mint a vonatkozó szakirodalmi utalásokat. Foglalkozik a Magyarországból való kiáramlás körülményeivel, s az esetenkénti visszaköltözésekkel is. Megállapítja, hogy a moldvai magyarok száma 1590-1690 között több mint 75 %-kal csökkent, s amíg az 1590-es években Moldva egész népességének még a 7-8 %-át tette ki, e mutató az 1690-es években legfeljebb 2-2,5 %-os lehetett.

Külön fejezetben foglalkozik a tanulmány a moldvai magyarok társadalmi és gazdasági helyzetével. Elöljáróban megállapítja: *“A magyarok és németek Moldva gazdasági fejlődésében igen jelentős helyet foglaltak el: a városi élet, az ezzel összefüggő fejlettebb ipar és kereskedelem a 14-15. században az ő tevékenységük nyomán bontakozott ki”*. A kereskedők jórésze még a 14. században is magyar és német, s a külkereskedelem szinte teljesen az ő kezükben volt.

A magyar városok tanácsa élén – magyarországi mintára – *“bíró”* állt, a

német városokban a „*Soltuz*” volt a közigazgatás feje, s Moldvában a 15-16. században csak a német és a magyar városok használtak címeres pecsétet. Szoros kapcsolatot tartottak az erdélyi és a galíciai városokkal, de kereskedtek a Balkánnal és Kis-Ázsiával is. Lakosságuk száma néhány száztól két-két és félezerig terjedt, s azok zöme – részben a kereskedők és az iparosok is – mezőgazdasági munkából és állattenyésztésből élt. Moldva 20 kerületéből 1591-ben kilencnek a székhelye német vagy magyar mezőváros volt. Nem véletlen az sem, hogy a 17. századi tatár-kozák hadjáratok éppen e mezővárosok népességét tizedelték meg olyannyira, hogy egy 1670-ben kelt jelentés szerint Moldvában számbavehető kereskedő és iparos központként már csak Galacot jelölték meg.

Külön érdeme e fejezetnek, hogy a szűkös forrásadat ellenére mégis felvilantja a moldvai mezővárosok, falvak településrendjét, s egyben kitűnő képet nyújt sokszínű mezőgazdasági kultúrájukról, gazdasági tevékenységük szerkezetéről. Megállapítja többek között, hogy a magyar és az erdélyi jobbágy, vagy akár szabad-székely számára a moldvai föld termékenysége mellett az volt másik vonzerő, hogy új hazájukban – ellentétben a románokkal – nem tartoztak földesúr alá. A moldvai csángó-magyar települések – közvetlenül a vajda fennhatósága alatt – szabadparashti sorban éltek. Bíráikat esküdteiket maguk választották, papjukat – ha volt – maguk szerződtették és fizették. Egyes falvaik saját nevükben még Rómába is írtak a pápának, vagy a Hitterjesztés Szent Kongregációjának. Ezek a jegyek mind-mind önnállóságuk viszonylagos nagyságára utalnak.

A moldvai magyarok öntudata és műveltsége, az egyház jeletősége c. fejezetben a szerző azt a permanens küzdelmet mutatja be, amelyet e sziget-magyarság folytatott nyelvének, hagyományos életrendjének, magukkal hozott életmódjának megtartásáért. Megállapítja: „*a vallás, az egyház volt a közösségek összetartó ereje s csak amíg ez a hagyományörző vallási közösség fennállt, addig tudták nyelvüket, szokásaik, magyarságukat megőrizni*”. Ellenkező esetben a vallási és etnikai beolvadás várt rájuk, s ezt „*öntudatlanul érezték a moldvai magyarok is, s ha nem volt papjuk, a papával akkor sem kereszteltették meg gyermekeiket, vagy temették el halottaikat*”. Nem véletlen, hogy magukat nem magyaroknak, hanem mindig katolikusoknak nevezték. Papokkal pedig csak addig voltak maradéktalanul ellátva, amíg a középkori magyar állam teljes erejében fennállt. Később, a 16. század végén, a 17. század elején a kétségbe esett moldvai magyarok már egyenesen Rómát ostromolták hozzájuk küldendő papért, misszionáriusért. Kérésükre, az 1622-ben felállított *Hitterjesztés Szent Kongregációja* valóban küldött is misszionáriusokat Moldvába, többnyire horvát, bosnyák, vagy olasz ferences barátokat, akik nem értvén híveik nyelvét, azokkal egyházi közösségi életet érdemben kialakítani nem tudtak. Magyarul beszélő pap pedig, – s ebben Róma érdektelensége is közre játszott – csak egyetlen alkalommal, 1706-ban II. Rákóczi

Ferenc fejedelem intézkedésére érkezett Moldvába. A 18. századra teljesen magárahagyatott magyar katolikus közösségek erőfeszítése, *“hogy gyermekeiket apáik hitében és hagyományaiban neveljék és megtartsák, közös volt mindenütt”*. Ha nem volt pap vagy misszionárius, szerződtek egy tanítót vagy deákot, igyekeztek egy bábaasszonyra szert tenni, aki szükség esetén a keresztelést is elvégezte. *“Törekvéseiket annál is inkább értékelhetjük – állapítja meg végül a szerző –, mert tudjuk, hogy a görögkeleti egyház egyetlen iskolát sem tartott fenn Moldvában”*.

Az okmánytár 142 iratból álló sorozatát Antonio Bonfini *“Rerum Ungaricarum decades”* c. művének Mátyás király moldvai hadjáratáról szóló részlete nyitja és Lippay István katolikus pap Csöbörcsökön, 1706. augusztus 6-án kelt II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek címzett levele zárja. Az iratok kevesebb, mint egyötöde a 16., míg további hányada a 17. századból származik. Többségük olasz, dalmát vagy horvát ferences, jezsuita, elvétve domonkos rendi szerzetesek levelei, jelentései, a moldvai katolikus közösségek panaszlevelei stb... illetve Marcus Bandinus marcionopolisi érsek, Moldva apostoli adminisztrátorának levelezése és a Bákón, 1648. március 2-án kelt nagy fontosságú összefoglaló jelentése a *Hitterjesztés Szent Kongregációjához* egyházlátogatási körútjáról.

Az iratanyag közlésénél a szerkesztő a *Magyar Országgyűlési Emlékek* forrásközlési szabályzatát tekintette irányadónak (megjelent: Századok 108. évf. 1974. 436-475. 1.), mintegy biztosítva a lehető legtöbb információt az egyes iratokról. A függelékben pedig olyan hasznos tudnivalókat tett közzé, mint az okmánytárban előforduló moldvai települések nevének konkordancia-mutatója, a moldvai vajdák névsora 1457-1707 között, a bálói püspökök, a *Hitterjesztés Szent Kongregációja* bíboros prefektusainak és titkárainak névsora, az érintettek életrajzi adatai. A kitűnő forráskiadványt kiegészíti részletes név- és tárgymutató és számos hasonmás.

Pandula Attila (Budapest)

A Szent Korona rendjeleken és kitüntetések

A rendjelek és kitüntetések tarka világában nem ritkák a különféle koronákról elnevezett elismerések. Ezen régebbi – és ma is létező kitüntetések sorában megemlíteném a

- Bajor Korona Érdemrendjét (Der Verdienstorden der Bayerischen Krone) 1808–1918.¹ (ma is létezik);
- Belga Korona Rendet (Ordre de la Couronne) (1807) 1908²;
- Hawai Királyi Korona Rendet (Royal Order of the Crown of Hawai) 1882–1892³;
- Horvát Zvonimir király Koronája Rendet és Érmét (Orden i medalja Krune Kralja Zvonimira) 1941–1945⁴;
- Japán Szent Korona Rendet (Hokan-shō) 1888⁵;
- Jugoszláv Korona Rendet (Orden Jugoslovenske Krune) 1930–1941⁶;
- mecklenburg-schwerini (mecklenburg-strelitzi) Wend Korona Rendet

1. Tekintettel a jelen tanulmány jellegére, hivatkozásaimnál, általánosságban, a legalapvetőbb újabb műveket idézem, olyan anyagokat, amelyekben kvalitásos illusztrációkon vizsgálhatók a megadott rendjelek és kitüntetések

Blondel, Jean-Michel: Ordres des états de l'Allamage Imperiale. Hely nélkül - továbbiakban: H. n. -1987. 32., 33. old. A. illusztráció - továbbiakban: ill. - (továbbiakban: Blondel), Klenau, Arnhard: Grosser Deutscher Ordenskatalog. Orden und Ehrenzeichen bis 1918. München 1974. 36. old. 277-283. szám - továbbiakban: sz. - 277. - 279. sz., 281. sz. ill.-oja továbbiakban: Klenau 1974.), Nimmergut, Jörg: Deutsche Orden. München 1979. 59-62 old. 68-74. sz.-ok, 59. old. 68. sz. ill.-oja, 60. old. 69. sz.-, 61. old. 70. sz. ill.-ói (Heyne-Antiquitätenbücher sorozat) (továbbiakban: Nimmergut), Schreiber, Georg: Die Bayerischen Orden und Ehrenzeichen. München 1964. 87-93. old., 128. old. utáni V. színes tábla - továbbiakban t. - ill. 72. old. utáni II. fekete-fehér t. 16., 25-28. ill.-ok (Band I. der Publikationen des Bayerischen Armeemuseums) (továbbiakban: Schreiber)

2. Hieronymussen, Paul Ohm: Handbuch europäischer Orden Farben. Berlin 1975. (2. bőv. kiadás) 130. old., 150-155. sz. (30. színes t.) 150-155. ill.-ok (továbbiakban: Hieronymussen), Keymeulen, André van - Suetens, Ivo: Monnaies et décorations du Royaume de Belgique 1831-1976. Bruxelles 1977. 127-129 old. 105-119. sz., 27. t. 105-107. ill.-ok, 28. t. 108-112., 115-118. ill.-ok, Klenau, Arnhard: Europäische Orden ab 1700. (Katalog ohne Deutschland). Rosenheim 1978. 21. old. 4323-4332. sz. uo. 4324-, 4326-, 4328-, 4329. sz. ill.-ója: (továbbiakban: Klenau 1978.), Thierwesse, José szerk.: Les décorations, ces bijoux qui traversent l'histoire. Liège 1982. 88-89. old. 222-237. sz. 89. old. ill.

3. Werlich, Robert: Orders and Decorations of all Nations (Ancient and Modern - Civil and Military). Washington 1963. 172. old., uo. 525. ill. - (továbbiakban: Werlich 1963)

4. Klenau 1978. 86-97 old., 5809-5835. sz., 96. old. 5810. 5813. sz. ill.-ója, Littlejohn, David - Dodkins, C. M.: Orders, Decorations, Medals and Badges of the Third Reich. Volume 2. (Including ... the Puppet States of Croatia and Slovakia). Mountain View 1973. 150-152 old., uo. ill.: Littlejohn, David: Foreign Legions of the Third Reich. Volume 3. (Albania, Czechoslovakia, Greece, Hungary and Yugoslavia). San Jose 1985. 244-246 old., uo. ill. (továbbiakban: Littlejohn) Prister, Boris: Odlikovanje. Zagreb 1984. 72-80 old., 172-217. sz., XI. t. 176. 190., 196. sz. -, XII. t. 173., 174. 198. sz. ill.-ója (Povijesni Muzej Hrvatske - Katalog muzejskih zbirki XXI.) (továbbiakban: Prister)

5. Werlich 1963. 197. old., uo. 603. ill.

6. Klenau 1978. 95. old. 5791-5797. sz., uo. 5792/5794/, 5793/5795/ sz. ill.-ója, Nikolics, Deszanka: Nasa odlikovana do 1941. (Iz kolekcije Vojnog muzeja u Beogradu). Beograd 1971. 82-83 old., 88. old., 85. old. (IV. színes t.) felső sor, jobb oldali 2. ill. (továbbiakban: Nikolics), Piletin, Mila: Odlikovana jugoslovenskih narode XIX. i prve polovine XX. vaka (do 1941) iz zbirke Vojnog Muzeja u Beogradu). Beograd 1987. 50-51 old. 143-146 old., 157-182. sz., 137. old. 2-3. ill., 147. old. 3-4. ill., Prister 169-172 old.

7. Blondel 58. old., 59. old. A-B. ill.-ok, Klenau 1974., 108-110 old., 115-117 old., 1900-1103., 1190-1203. sz. 108. old. 1090., 1091., 109. old. 1094. 1099., 110. old. 1100-1103., 115. old. 1190. 1191., 116. old. 1197.,

- (Orden der Wendischen Krone) 1864–1918⁷ ,
- Monacói Korona Rendet (Ordre de le Couronne) 1960⁸ ;
- Olasz Korona Rendet (Ordine della Corone d'Italia) 1868–1947⁹ ;
- Porosz Korona Érdemrendjét (Verdienstorden der Preußischen Krone) 1901–1918¹⁰ ;
- Porosz Korona Rendet (Kronen Orden) 1861–1918¹¹ ;
- Román Korona Rendet (Ordin Corona Romaniei) 1881–1947¹² ;
- Szász Rutakorona Házirendet (Hausorden der Rautenkrone) 1807–1918¹³ ;
- Westfáliai Korona Rendet (Orden der Westphalischen Krone) 1809–1810¹⁴ ;
- Württembergi Korona Rendjét (Orden der Württembergischen Krone) 1818–1918¹⁵ .

Nem ritkák a falerisztika történetében azok a rendjelek– és kitüntetések sem, amelyeknél vagy valamennyi osztályt (fokozatot), illetve egyes osztályokat (fokozatokat) – általában különleges elismerésként – különféle koronákkal ékesítve is adományoztak. Így megemlíthető az

- anhalti Medve Albrecht Házirendje és a hozzá tartozó érmek (Hausorden Albrecht des Bären) (1836) 1863–1918¹⁶ ;
- Bajor Királyi Szent Mihály Érdemrend és a hozzá tartozó érdemkereszt (Königlicher Verdienstorden vom Heiligen Michael) 1837–1918¹⁷ ;
- bajor Katonai Érdemrend és a hozzá tartozó érdemkereszt (Militär-Verdienst-1200.-, 117. old. 1201. 1202. sz. ill.-ója, Nimmergut 161-168. old. 360-383. sz., 163-164 old. 362. sz. -, 165. old. 366. sz.-, 167. old. 378. sz.-, 168. old. 381. sz. -ok ill.-ói
- 8. *Guiraud-Darmans*, Jacques: *Orders et decorations Monegaques*. Monaco 1985. 65-69 old., 67-68 old. ill.-ok, 69. old. ill. az okmányról, Hieronymussen 144-145 old. 226-227. sz. 67. old. (43.színes t. 226-227. ill-ok, Klenau 1978. 104. old. 6138-6144. sz.,
- 9. Werlich 1963. 187. old., uo. 574-575. ill.-ok
- 10. Blondel 8. old., 9. old. A. ill.: Klenau 1974. 129. old. 1415-1318. sz., 1415., 1417. sz. ill.-ója, *Klietmann*, Kurt Gerhard: *Der Verdienstorden der Preussischen Krone*. Berlin 1989. Klny. "Der Herold" Bd. 12. (32. évf.) 1989/9. sz. 233-250 old., 233. old., 234. old., 237. old., 239. old., 243. old. ill.-ok, Nimmergut 191-192 old. 454-457. sz., 191. old. 454. sz. ill. -ója
- 11. Blondel 14-17 old., 15. old.-, 17. old. ill., Klenau 1974. 142-144 old. 1550-1574. sz., 142. old. 1550.-, 1551.-, 143. old. 1554., 1554/a-, 1554/f-, 144. old. 1561.-, 1568-, 1570-, 1572. sz. ill.-ója, Nimmergut 214-221 old. 526-549. sz., 216. old. 530.-, 531., 218. old. 537.-, 219. old. 540.-, 221. old. 548-, 549. sz., ill.-ója
- 12. *Dogaru*, Maria: *Aspiratia poporului opre unitate și independent, oglindita in simbola*. (Album heraldic). Bucuresti 1981. 147. old. 161. ill., 148. old.: Klenau 1978. 144-145 old. 7021-7049. sz., 144. old. 7021.-, 7024., 7027., 7032.-, 7034.-, 7037.-, 145. old. 7039.-, 7041.-, 7043. sz., ill. -ója, *Klietmann*, Kurt Gerhard: *Phaleristik Rumänien*. Berlin /West/ 1975. 28-31 old. Jc 2 63 0 9. sz., V. t. 1-13. ill.
- 13. Blondel 42. old., 43. old. A. ill., Klenau 1974. 161. old. 1890-1892. sz., uo. 1891. 1892. sz. ill.-ója, Nimmergut 247-250 old., 639-641. sz., 248. old. 639. sz. 249. old. 640.-, 250. old. 641. sz. ill. -ója
- 14. Blondel 86. old., 87. old. A. ill-ok, Klenau 1974. 209. old. 2830-2835. sz., uo. 2832-2835. sz.-ok ill. -ója
- 15. Blondel 38. old., 39. old. D. ill., Klenau 1974. 213. old. 2860-2865. sz., uo. 2861. 2865. sz.-ok ill.-ója, Nimmergut 315-320 old. 902-921 sz., 316. old. 902.-, 317. old. 903-905.- 318. old. 910.-, 319. old. 912. 915. sz.-ok ill.-ója
- 16. Klenau 1974. 10. old. 4.-, 5.-, 9.-, 10.-, 14.-, 15.-, 18.-, 19.-, 23.-, 24.-, 27.-, 28.-, Nimmergut 29. old. 2 b, uo. ill., 2 c-, 30. old. 4 b-, 4 c-, 31. old. 6 b-, 6 c-, 7 b-, 7 c sz.
- 17. Blondel 30. old., 31. old. G. ill., Klenau 1974. 38. old. 294. sz., 296. sz., uo. ill., Nimmergut 67. old. 93. sz., uo. ill. Schreiber 94-102 old., 104. old. utáni IV. t. 57. és 59. ill.
- 18. Blondel 34. old., 35. old. B. és ill., Klenau 1974. 39. old. 300-301.-, 40. old. 306-307.-, 312-313.-, 320-321.-, 324-325. sz., 41. old. 320. és 324. sz. ill.-ója, 42. old. 331-332-, 335-336.-, 339-340. sz., uo. 332.-, 336.-, 340. sz. ill.-ója, Nimmergut 74-75 old., 116. sz., 75. old. 117.-, 122.-, 123. sz., 76. old. 128-129 sz., 77. old. 136. sz.,

- orden) 1866–1918¹⁸;
- bolgár Polgári Érdemrend és a hozzá tartozó érdemkereszt 1891–1946¹⁹;
- bolgár Katonai Érdemrend és a hozzá tartozó érdemkereszt 1900–1946²⁰;
- hessen–darmstadti Nagylelkű Fülöp Rend és a hozzá tartozó érdemkereszt (Orden Philipp des Großmütigen) 1840–1918. 1881–től a fokozatok koronával is²¹;
- hessen–darmstadti Brabanti Csillag Rend és a hozzátartozó keresztek (Orden des Sterns von Brabant) 1914–1918²²;
- Hohenzollern Házirend és a hozzátartozó keresztek és érmek (Hausorden von Hohenzollern) 1841²³;
- luxemburgi Nassaui Adolf Katonai– és Polgári Érdemrend (Ordre du Mérite Civil et Militaire d’Adolphe de Nassau) (1858) luxemburgi rendként 1866²⁴;
- mecklenburg–schwerini (mecklenburg–strelitzi) Wend Korona Rend (Orden der Wendischen Krone) 1864–1918²⁵;
- Grif–Rend (Greifen–Orden) 1884–1918²⁶;
- orosz Szent Anna Rend (Orgyen szv. Anni) (1735) 1797–1917²⁷;
- Szent Szaniszló Rend (Orgyen szv. Sztaniszlava) (1765) 1815–1917²⁸;
- porosz Pour le Mérite Rend (Orden Pour le Mérite) (1667) 1740–1918.,

19. Klenau 1978. 26. old. 4447. és 4449. sz., *Romanoff*, Dimitri: The Orders, Medals and History of the Kingdom of Bulgaria. Rungsted Kyst 1982. 93. old. 95. old. 141-141 A sz., 143-143 A. sz. (továbbiakban: Romanoff 1982)
20. Klenau 1978. 27. old. 4463-4464. sz., ezüst érdemkereszt - 4467. sz., Romanoff 1982. 99. old., 101. old. 171. sz., 173. sz., 105. old. 186. sz.
21. Blondel 56. old., 57. old. C. ill., Klenau 1974. (2. típus 1849-1918) 79. old. 745-746. sz., 749. sz., uo. ill., 750. sz., 80. old. 753.-, 754. sz., 754. sz. uo. ill., 761. sz., uo. ill., 762. sz., 81. old. 765.-, 766.-, 769.-, 770.-, sz., ezüst érdemkereszt 773. sz., uo. ill., 774. sz., Nimmergut 125. - 126. old. 237-239 sz., 125. old. 138. sz. ill.-ója, 126. old. 246. - 248. sz., uo. 246. sz. ill.-ója, 128. old. 251-252. sz., uo. 252. sz. ill.-ója, 129. old. 255-256-, 259-260. sz., 130. old. 263-264. sz.
22. Blondel 56. old., Klenau 1974. 790.-, 792.-, 84. old. 794.-, 796. sz., uo. ill., 798.-, 800. sz., Nimmergut 133. old. 272-273.-, 134. old. 272-273. sz., uo. ill.-ok, 275. sz., 135. old. 277.-, 279.-, 281.-, sz., 136. old. 283.- 285.-, 287. sz., uo. ill., 137. old. 289. sz.
23. Blondel 18. old., 19. old. C. ill., Klenau 1974. 91. old. 918-919.-, 924. sz., uo., 925.-, 928. sz., uo. ill., 929. sz., *Link, Eva-Guggel*, Heinz: Fürstlich Hohenzollernsche Orden und Ehrenzeichen. Fridingen 1985. 16-104-, 122-123 old., 122. old. 25-26. sz., 223. old. 30.-, 38-39-, 44-45.-, 48-49.-, 53-54.-, 58-59. sz., Nimmergut 145. old. 306. sz., 307. sz., uo. ill., 147. old. 312-313. sz., 316. sz., uo. ill., 148. old. 317. sz.
24. Hieronymussen 134-135 old. 171. 172. 173. sz., 57. old. (33. színes t.) 171. ill., Klenau 1978. 102. 103. old. 6070-6071., 6074-6075. sz. a 102. old.-m
25. Klenau 1974. 109. old. 1091-1098. sz., 108. old. 1091.-, 1096. sz. ill.-ója, 109. old. 1094. sz. ill.-ója, 117. old. 1191-1198. sz., 115. old. 1191. sz. ill.-ója, Nimmergut 163-167. old. 362-377. sz., 163. old. 362.sz. ill., 164. old. 362. sz. részlete (ill., 164. old. 363. sz.) részlete / ill., 364. sz. ill., 165. old. 366. sz.- ill.-ója
26. Blondel 58. old., 59. old. D. ill., Klenau 1974. 112. old. 112. sz., uo. ill., Nimmergut 171. old. 392. sz., uo. ill.
27. *Durov*, V. A.: Russzkije i szovjetszkije vojennije nagradi. Moskva 1989. 5.-, 11. old., 38. old. 3.-, 10.-, 12. ill.-ok (továbbiakban: Durov), Klenau 1978. 154. old. 7282.-, 7286.-, 7287.-, 7291.-, 7295, sz., uo. ill., 7296. sz., 155. old. 7300.-, 7304.-, sz., uo. ill., 7305. sz., *Werlich*, Robert: Russian Orders, Decorations and Medals... Washington 1981. (2. kiadás) 1-19 old. (továbbiakban: Werlich 1981)
28. Durov 5. old., 11. old., 43. old. 7. ill., Klenau 1978. 155. old. 7316.-, 7317. sz., uo. ill., 156. old. 7323.-, 7324.-, 7329. sz., uo. ill., 7330. sz., Werlich 1981. 19-20 old.
29. Blondel 6. old., 7. old. B. ill., Klenau 1974. 133. old. 1424. sz., Nimmergut 197. old. 466. sz., uo. ill., 198. old. 467. sz.
30. Blondel 10-13 old., 13. old. L. ill., 136.-, old. 1436-1444. sz., 137. old. 1461-1468. sz., uo. 1461. sz. ill., 139. old. 1486-1493. sz., 141. old. 1511-1518. sz., 140. old. 1515. sz. ill.-ója, 1531- 1533. sz., 141. old. 1532. sz. ill.-ója

-
- 1842-től koronával²⁹;
 - porosz Vörös Sas Rend (Roter Adler–Orden) 1792–1918³⁰;
 - reussi Díszkereszt (Ehrenkreuz) és a hozzátartozó érdemérem 1858–1918³¹;
 - az ifjabb reussi fejedelmi ág Ezüst Érdemérem Koronával (Silberne Verdienstmedaille mit der Krone)³²;
 - szász Albrecht Rend (Albrecht–Orden) 1850–1918, a koronás ékítményt az 1876-tól kezdődően adományozott második típusnál adták ki³³;
 - szász–altenburgi Ernő Herceg Érem (Herzog Ernst Medaille) (1906.) 1914–1919³⁴;
 - szász–altenburg Koronával Ékesített Arany– és Ezüst Érmek a Művészetért és Tudományért (Goldene Medaille für Kunst und Wissenschaft mit der Krone, Silberne Medaille mit der Krone)³⁵;
 - schwarzburg–rudolstadt (schwarzburg–sonderhausen) Díszkereszt (Ehrenkreuz) (1853.) 1857–1918³⁶;
 - a waldecki Érdemkereszt (Verdienstkreuz) 1896–1918³⁷;
 - württembergi Korona Rend (Orden der Württembergischen Krone) 1818–1918³⁸;
 - württembergi Frigyes Rend (Friedrichs–Orden) 1830–1918³⁹.
- Léteznek olyan rendjelek és kitüntetések, amelyeken – elnevezésüktől függetlenül, jelentős szerepet kapnak motívumként, különféle koronák. Így az angol Fürdő Rend (The Most Honourable Order of the Bath) (1399) 1725- jelvényeinek középmedailonjában, illetve áttört ovális jelvényein három un. impériumkorona látható⁴⁰. Az angol Háborús Érdemrend (The Distinguished Service Order) elő-

31. Blondel 72. old., Klenau 1974. 158. old. 1800.-, 1801.- sz., uo. ill., 1804.-, 1805. sz., 159. old. 1809.-, 1810.-, 1813.-, sz., uo. ill., 1814.-, 1817.-, 1818.-, 1821.-, 1822. sz., Nimmergut 244. old. 620.-, 622. sz., uo. ill., 624. sz., 245. old. 626.-, 628.-, 630. sz., 246. old. 632.-, 634. sz., uo. ill., 247. old. 636.-, 638. sz.

32. Klenau 1974. 160. old. 1872. sz.

33. Blondel 46. old., 47. old. B. ill., Klenau 1974., 167. old. 1963. sz., uo. ill., 1964. sz., 168. old. 1983-1985. sz., Nimmergut 266. old. 697. sz., uo. ill., 269. old. 712-713. sz.

34. Klenau 1974. 189. old. 2383-2385. sz.

35. Klenau 1974. 190. old. 2406.-, 2407.-, 2409.-, 2411.-, 2413.-, 2415. sz.

36. Blondel 68. old., Klenau 1974. 200. old. 2640. sz., uo. ill., 2641.-, 202. old. 2690-2691. sz., Nimmergut 305. old. 861.sz., 308. old. 874-875. sz.

37. Efler, Gerd: Geschichte der Orden und Ehrenzeichen des Fürstentum Waldeck und Pyrmont. H. n. é. n. (1985) Klny. "Geschichtsblätter für Waldeck" 73. 218. old. 2.1., 2.2., 156. old., 158. old. 18. ill., 160. old. 20. ill., 176. old. 40. ill., Klenau 1974. 207. old. 2788. sz., 2789. sz., uo. ill., Nimmergut 312. old. 888. sz., uo. ill., 889. sz.

38. Blondel 70. old., 71. old. A. ill., Klenau 1974. 213-214. old., 214. old. 2870.-, 2871.-, 2874.-, 2875. sz., Nimmergut 320. old. 918-919. sz.

39. Blondel 40. old., Klenau 1974. 217-218 old., 217. old. 2903-2905.-, 2909.-, 2910. sz., Nimmergut 330. old. 952-955. sz., uo. 954. sz. ill.-ója

40. Hieronymussen 116-118 old. 73-77. sz., 117. old. ill., 43. old. (15. színes t.) 73-77. sz. ill., Joslin, E. C.: The standard Catalogue of British Orders Decorations and Medals. London 1976. (3. kiadás) 2. old. 4/a-ee. sz., 6-10. (színes) továbbiakban: Joslin) t. ill., Klenau 1978. 68. old. 536-5342. sz., uo. 5331.-, 5332.-, 5336.-, 5340.-, 5342. sz. ill.-ója

41. Hieronymussen 123. old. 100. sz., 44. old. (20. színes t./ 100. sz. ill.-ója, Soslin 7.-8. old. 27(a-g. sz., 27/a-g. sz., 27. (színes t./ felső sor, jobb oldali ill., Klenau 1978. 75. old. 5421-5426. sz., uo. 5423. sz. (hátlap/ ill.

lapjának középmedailonjában, az angol királyi korona látható, 1886⁴¹. A bajor Emlékjel a királyi pár aranylakodalmán (Erinnerungszeichen an die Goldene Hochzeit des Königspaars) 1918 jelvényének felső részén a bajor királyi korona látható⁴².

A brazil Császári I. Pedro Rend (Ordem do Pedro I.) 1828–1891 jelvénye koronából kinövő sást mutat. Maga az insignia a brazil császári koronáról függ⁴³.

A hannoveri Ernő Ágost Rend (Ernst August-Orden) 1865–1900 insigniáin a keresztoszarak között a hannoveri királyi korona látható⁴⁴.

Az iraki királyi El-Rafidain Rend (Két Folyó Rend) 1922–1959 jelvényeinek középmedailonjában ugyancsak korona látható⁴⁵.

Az iráni császári Pahlavi Rend – jelvénye, keresztformában elhelyezett iráni császári koronából van kialakítva⁴⁶.

A porosz Vöröskereszt Érem I. osztályának (Rote Kreuz-Medaille I. Klasse) 1898–1918. jelvénye, egy vöröskereszt, a szárvégeken porosz királyi koronával ékesítve⁴⁷.

Igen általánosnak tekinthetők az olyan rendjelek – kitüntetések – érmek, amelyek különböző koronákról függnek le. Így az

- angol Brit Birodalom Rendje (The Most Excellent Order of the British Empire) 1917⁴⁸ ;
- bádeni Hűség Házirendje (Hausorden der Treue) 1715–1918⁴⁹ ;
- bajor Szent Erzsébet Rend (St. Elisabeth-Orden) 1766–1918⁵⁰ ;

42. Klenau 1974. 49. old. 403. sz., Schreiber 182. old., 168. old. utáni VII. t. 127. ill.

43. Werlich 1963. 42-43 old., 42. old. 119. ill., 120. ill.

44. Blondel 80 old., 81. old. C. ill., Klenau 1974. 67. old. 607- 14. sz., uo. 609.-, 611 (612. sz. ill.-ója), Nimmergut 108-110 old. 200-205 sz., 108. old. 200. sz. ill., Thies, Andreas- Hapke, Wilhelm: Orden und Ehrenzeichen des Königreiches Hannover, Hamburg 1981. (Kleine Reihe für Freunde der Ordens- und Ehrenzeichen-Kunde Nr. 20./ 43-49 old., 72. old. 4.1. sz., (előlap-, hátlap) ill., 73. old., 4.3.-, 4.5. ill. (előlap és hátlap), 74. old. 4.6 és 4.3. sz. ill.-ója

45. Werlich 1963. 182-183. old., 181. old. 559-560. ill.-ója

46. Yo. 179. old., 180. old. 552. ill.

47. Klenau 1974. 156. old. 1762. sz., Schmeit, Manfred: Ehrenzeichen Deutsches Rotes Kreuz 1866-jetzt. Lündenscheid 1989. (Deutsches Ordensmuseum Bd. 4.) 95. old. 54. sz., 173. old. 54. sz. ill. (továbbiakban: Schmeit)

48. Hieronymussen 121-122. old., 121. old. ill., 43. old. (19. színes t.) 92.-, 94.-, 96. sz. ill., Joslin 5. old. 16/a-x. sz., 24-25. színes t. ill., 26. színes t. bal felső ill., Klenau 1978. 70. old. 5350-5381. sz., uo. 5351.-, 5357. sz. ill.

49. Blondel 48., 49. old. A-B. ill., Klenau 1974. 17. old. 99-102. sz., 16. old. 100-101. sz. ill., 17. old. 101. sz. ill., Nimmergut 33-36 old. 12-13. és 15. sz., 34. old. 12. sz. ill., 35. old. 13. sz. ill., Volle, Henning: Badens Orden, Ehrenzeichen, Prämienmedaillen. Freiburg 1976. 3-17 old., I-III. t. ill.

50. Blondel 36., 37. old. A. ill., Destouches, Ernst von: Geschichte des Königlich Bayerischen St. Elisabeth-Ordens. (München 1983.) - Utánnyomat: Hamburg é. n. (Kleine Reihe für Freunde der Ordens- und Ehrenzeichen-Kunde Nr. 18.), uo. 50. old. ill., Klenau 1974. 47. old. 350-353. sz., uo. 351-353. sz., ill.-ója, Nimmergut 85-87 old., 148-151. sz., 86. old. 148.-, 150. sz. ill.-ója, Schreiber 114-116 old., 104. old. utáni IV. t. 66. ill.

51. Bartholdy, Nils G. szerk.: Kongelige ordener. Copenhagen (?) 1980. 50. old. 122. sz., 50-51. old. 123., 2. színes t. ill., 51. old. 122. sz. ill.-ója, Klenau 39. old. 4752. sz., uo. ill.

52. Hieronymussen 125-126 old. 108-117. sz. 46-47 old. (20-21. színes t.) ill., 46. old. 108-109. ill., 47. old. 113.-, 115-117. ill.-ok, Jørgensen, P. J.: Danish Orders and Medals. Copenhagen 1964. 18-30 old., 22. old. IV. sz., uo. ill. (előlap- és hátlap is), 23. old. VI. sz., uo. ill., 25. old. VII. sz. uo. ill. (előlap- és hátlap), 29. old. XII. sz. uo. ill. (előlap- és hátlap), 30. old. XIII. sz. (előlap- és hátlap), XIV. sz. (előlap- és hátlap) ill., Klenau 1978. 37-39 old. 4705-4751. sz., 38. old. 4730.-, 4731.-, 4734. sz. ill.-ója

- dán De l' union parfaite Rend (Ordenen de l' Union parfaite) 1732–1770⁵¹;
- Daneborg Rend (Dannebrogordenen) (1219) 1671⁵²;
- etyópaii II. Menelik Rend (Judea Oroszlánja Rend) 1924⁵³;
- francia Becsület Rend (Légion d'Honneur) különböző francia monarchista rendszerek idején kiadott jelvényei 1802⁵⁴;
- görög Megváltó Rend (Vasilikon Tagma tu Sotiros) – monarchista időszakban kiadott insígnái (1829) 1833⁵⁵;
- görög Vitézségi Kereszt (1913–1922., 1940–1953)⁵⁶;
- Holland Oroszlán Polgári Érdemrend (Ordre van de/n/ Nederlands/che/e/n/ Leeuw/ 1815⁵⁷;
- holland Ellenállási Kereszt (Het Verzetskruis) 1946⁵⁸;
- kambodzsai Nemzeti Védelmi Érem (Medaille de la defense nationale) 1948⁵⁹;
- lengyel Virtuti Militari Érdemrend (Order Virtuti Militari) egyes típusai (1792–1795), 1807–1831, 1919–1939⁶⁰;
- luxemburgi Ellenállási Rend I. osztálya (Ordre de la Résistance) 1946⁶¹;
- montenegrói Daniló Rend (Orden Danila) (1853) 1861–1918⁶²;

53. Werlich 1963. 85-86 old., 85. old. 253-254 ill.-ok

54. Klenau 1978. 52. old. 5024-5037. sz., uo. 5032-(93)-, 5036-(37) sz. ill-ója, 54. old. 5061-5066. sz., uo. 5064. sz. ill.-ója, *Marsangy*, Bonneville L. - *Ducourtial*, Claude: La Légion d' Honneur. Paris-Limoges 1982. 340-341 old. ill-ok 55. old. 5068-5072. sz., uo. 5071(72) ill., 56. old. 5080-5085. sz., uo. 5081. sz. ill.

55. Hieronymussen 200. old. 429-432. sz., 101. old. (75. színes t.) 429.-, 431-432. ill., Klenau 1978. 61. old. 5201-5214. sz., uo. 5206(7)-, 5210.-, (5212)-, 5213(14) sz. ill.-ója, *Romanoff*, Dimitri: The Orders, Medals and History of Greece. Rungsted Kyst 1987. 42-49 old., 42. old. ill., 46. old. ill. (továbbiakban: Romanoff 1987)

56. Romanoff 1987. 108-111. old. 156-158/a. sz., 108. old. 156.-, 156 A.-, 110. old. 158.-, 158 A. ill.

57. Hieronymussen 127. old. 122-123. sz., 491. old. (25. színes t.) 122. ill., Klenau 1978. 106. old. 6207-6211. sz., uo. 6207.-, 6210. sz. ill.-ója, *Meier*, H. G. - *Mulder*, C. old. - *Wagenaar*, B. W.: Orders and Decorations of the Netherlands. Venary 1984. 28. old. 10. ill., 39. (színes t.) 6-8. ill. (továbbiakban: Meier-Mulder-Wagenaar)

58. Meier-Mulder-Wagenaar 98. old. 66. sz., uo. ill. (előlap- és hátlap), *Souyris-Rolland*, André- *LeMarec*, Gérard: Guide des ordres et décorations de la résistance et de la libération. - 2e guerre mondiale. Paris 1985. (Guide des Ordres, Décorations et Médailles 3e Tom) 100. old. 114. sz., uo. ill., 58. old. (színes t.) felső sor jobb oldali két ill.(továbbiakban: Souyris-Rolland-Le Marec)

59. *Souyris-Rolland*, André: Guide der ordres, décorations et médailles militaires 1814-1963. Paris 1982. (3. kiadás) (Guide des Ordres, Décorations et Médailles 2e Tom) 51. old. 84. sz., XXIII. t. 84. (továbbiakban: Souyris-Rolland-1982).

60. Kleanu 1978. 125. old. 6608-6613. sz., 126. old. 6614-6625. sz., 127. old. 6626-6631. sz., uo. 6626. sz. ill., *Puchalski*, Zbigniew - *Wojciechowski*, Irenusz J.: Ordery i odznaczenia polski i ich kawalerowie. Warszawa 1987. 47-58. old., 49. old. 45. sz. ill. (előlap és hátlap), 67-79 old., 68. old. 59. sz., ill.: *Wesolowski*, Zdzislaw P.: Polish Orders, Medals, Badges and Insignia. Military and Civilian Decorations 1705-1985. Miami 1986. 8. old. 14. sz., 8. old. ill., 16-17 old. 24. sz., 16. old. ill., 36. old. 77. sz., uo. ill., 38. old. 83. sz., uo. ill.

61. Souyris-Rolland-LeMarec 89. old., uo. ill., 37. old. (színes t.) felső sor, középső ill.

62. Klenau 1978. 105. old. 6172-6183. sz., uo. 6177.-, 6180. sz. ill., *Nikolics* 15-17 old., 21-22., 19. old. (1. színes) t. ill., *Piletin* 104-108 old., 186-190 old., 546-568. sz., 80. old. utáni 16. színes t. 1-4. ill 17. színes t. 1-2. ill., 128. old. utáni 13. színes t. 1-2. ill., 14. színes t., 15/1-3. színes t. ill., 128. old. utáni 16. fekete-fehér t. 1-2 ill., *Prister* 53-55 old. 126-127. sz., VII. t. ua. ill., *Romanoff*, Dimitri: The Orders, Medals and History of Montenegro. Copenhagen 1980. 53-54 old. 3. sz., 52. old. ill. (előlap- hátlap), itt még korona nélkül, 56-57 old. 5-7. sz., 56. old. 7. sz. ill.-ja (előlap és hátlap), 62-65 old. 10. ill. 63. old. 11. ill., 64. old. 12. ill. (hátlap), 68-69 old. 14., 14 A. sz., 68. old. 14., 14 A. ill. (előlap és hátlap)

63. Souyris-Rolland - Le Marec 93. old. 109. sz. uo. ill. (hátlap), 54. old. (színes t.) alsó sor bal oldali 1. ill.

64. Durov 4. old., 10. old., 18. old. 4. ill., 19. old. 5. ill., Klenau 1978. 149. old. 7201-7210. sz., uo. 7204. sz. ill.-ója, Werlich 1981. 1-4 old., 1. old. 1. ill., 3. old. 2-4. ill.

- norvég Felszabadítási Háború Érem (Deltaker Medaljen) 1945⁶³;
 - orosz Szent András Rend (Orgyen Andreja Pervezvannogo) 1698–1917⁶⁴;
 - porosz (Arany– és Ezüst–) Női Érdemkereszt (Frauen Verdienstkreuz in Gold–, in Silber) 1907–1918⁶⁵;
 - spanyol Viktóriai Kereszt (Cruz de Vitoria) 1815⁶⁶;
 - spanyol Puetro Ricói önkéntesek Érem (Madalle de Constanciade los voluntarios de Puetro Rico) 1880⁶⁷;
 - szász fejedelemségek Szász–Ernesztini Házirendje (Ernestinischer Hausorden) (1690.) 1833–1935⁶⁸;
 - szerb (jugoszláv) Fehér Sas Rend (Orden Belog Orla) 1882–1918., 1918–1941⁶⁹;
 - szerb Nagy Milosch Rend (Orden Milosa Velikog) 1898–1903⁷⁰;
 - Szuverén Máltai Lovagrend Érdemrendje (Ordine Cavallaresco al Merito Melitense) (1916.) 1928.⁷¹,
- említhetők a rendkívül gazdag sorozatból.

-
65. Klenau 1974. 156. old. 1765-1766. sz., Schmeit 96. old. 58-58 A. sz., 175. old. 58. sz. (előlap és hátlap), 58 A. ill.
66. Gonzalez, Luis Gravalos - Perez, Jose Luis Calvo: Condecoraciones militares Españolas. Madrid 1988. 52-53 old. 1.35. sz., 306. old. 77. ill. (továbbiakban: Gonzalez-Perez), Pascual, Juan Luis Calvo: Cruces y medallas. 1807/1987. H. n. 1987. 16-17 old. sz., 24. old. 55. ill. (továbbiakban: Pascual 1987)
67. Gonzalez - Perez 172. old. 13. sz., 360. old. 346. ill. (előlap és hátlap), Pascual, Juan Luis Calvo: Condecoraciones de España 1849-1975. H. n. 1979., 11. old. 27. sz., 23. old. (4. t.) 27. ill. (előlap és hátlap) (továbbiakban: Pascual 1979) Pascual 1987. 65. old. 214. sz., 68. old. 214. ill. (előlap és hátlap)
68. Blondel 64. old., 65. old. A-C. ill.-ok, Hans, Max: Die Orden und Ehrenzeichen von Sachsen-Coburg-Saalfeld und Sachsen-Coburg-Gotha 1689-1935. Coburg 1986. 7-70 old., 38. old. 7.1., előlap és hátlap, 39. old. 10. ill., 40. old. 12. sz. ill., 41. old. 14. sz. ill.-ja, 43. old. 20. sz. ill.-ja (előlap és hátlap), 44. old. 22. sz. ill.-ja (előlap és hátlap), 45. old. 24. sz. ill.-ja (előlap és hátlap), 46. old. 28. sz. ill.-ja (előlap és hátlap) 30. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 47. old. 29. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 31. sz. ill., 52. old. 34. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 53. old. 35. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 54. old. 36. sz. ill. (előlap és hátlap), 55. old. 37. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 59. pl. 46. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 61. old. 48. sz.-, 49. sz. ill.-ója, 62. old. 63.-, 64. sz., ill.-ója, 67. old. ill., 68. old. 55. sz. ill., 56. sz. ill.-ja (előlap és hátlap), 57-58. sz., ill. -ója, 69. old. 59. sz. ill. (előlap és hátlap), 60. sz. ill.-ója (előlap és hátlap), 61. sz. ill.-ója, 62. sz. ill.-ója, Klenau 1974. 184-188. old. 2280-2328. sz., 184. old. 2280. sz. ill., 185. old. 2292. sz. ill., 186. old. 2304. sz. ill., 187. old. 2297. sz. ill., 2314. sz. ill., 2318. sz. ill., Nimmergut 279-297. old. 745-831. sz., 281. old. 745. sz. ill., 283. old. 749. sz. ill., 292. old. 808. sz. ill., 293. old. 810. sz. ill., 295. old. 817. sz. ill.
69. Klenau 1978. 170. old. 7608-7635. sz., uo. 7610. (7614), 7612 (7616), 7613. (7617) sz., ill.-ója, Nikolics 47-49 old., 65. old., 63. old. (III. színes t.) középső, (felső) ill. (hátlap), Piletin 32-36 old., 122-129. old. 32-72. sz., 80. old. utáni 4. színes t. ill., 5. színes t. 1-4. ill., 3. fekete-fehér t. 1-4. ill., 129. old. utáni 3. színes t. ill., 4 színes t. 1-2. ill., 1. fekete-fehér t. 2-3. ill.-ója, Prister 134-137 old., 356-369. sz., XXV. t. 356.-, 357.-, 363. sz. ill.-ója
70. Klenau 1978. 169. old. 7602-7607. sz., 7602 (7604)-, 7603 (7605)-, 7606. sz. ill., Nikolics 52-53 old., 6. old., 62. old. (III. színes t.) bal felső ill.-a korona a képen hiányzik -, Piletin 40-41 old., 133-134 old. 103. sz., 80. old. utáni 7. színes t. ill., 8. színes t. /1-2. ill., 3. fekete-fehér t. ill., 4. fekete-fehér t. 3. ill. (hátlap)
71. Hieronymussen 193-194 old. 411-412. sz., 97. old. (75. színes t.) 411-412. ill., Klenau 1978. 9. old. 4055-4084. sz., uo. 4065.-, 4058.-, 4059 (4061) (4074)-, 4080. sz., ill., Spada, Antonio: Sovrano Militare Ordine ospedaliero di San Giovanni di Gerusalemme detto di Rodi detto di Malta - Ordine Cavallaresco al Merito Melitense. Brescia 1982. 143-207 old., 155-, 157-, 161-, 163-, 165-, 167-, 173-, 175-, 177-, 179-, 185-, 187-, 189-, 191-, 197-, 199-, old. ill. -ok
72. Souyris-Rolland, 1982. 25. old. 7. sz., 86. old. (II. színes t.) alsó 3 ill.
73. Hieronymussen 187-188 old. 383-387. számok. 91. old. (70. színes) t., 383.-, 386.-, 387. sz. ill., Klenau 1978. 93. old., 5770-5777. számok, uo. 5771. sz. ill.-ója

Érdekesség, hogy a republikánus jellegű, úgynevezett falkoronák sem hiányoznak egyes rendjelekről és kitüntetésekről, mint a

- francia Juliusi Kereszt Rendje (Ordre de le Crois de Juillet) 1830⁷²;
 - olasz Köztársasági Érdemrend (Orcine “A1 Merito della Repubblica Italiana”) 1951⁷³;
 - spanyol Puerto de Santa Maria Érem (Medalle del Puerto de Santa Maria) 1854⁷⁴;
 - spanyol Kuba Érem (Medalle de Cuba) 1873.⁷⁵
 - spanyol köztársasági Érdemrend (Orden de la Republica Española) 1932–1936⁷⁶; jelvényein stb.
- ez a szimbólum látható.

A fentebb vázolt, a falerisztikában sokhelyütt megfigyelhető tendenciák fokozottan jelentkeznek a Habsburg Birodalom (Osztrák–Magyar Monarchia) rendjel és kitüntetési rendjében.

A Vaskorona Rendet (Ordre de la Couronne de Fer) – 1805–1813 – eredetileg I. Napoleon alapította olasz királyként⁷⁷. Ezt a rendet újíttotta meg, megváltoztatott formában (II.) Ferenc 1816-ban, osztrák császári Vaskorona Rend (Österreichisch-kaiserlicher Orden der Eisernen Krone, Ordine della Corona di ferro) néven. Ezen elismerés 1918-ig állt fenn. Ezen rend jelvényein központi motívumként szerepel az u.n. lombard vaskorona. Így megfigyelhető az I. osztályhoz tartozó rendi lánc egyik motívumaként. Valamennyi rendi osztály (I–III) insigniáin a rendjelvényt alkotó kétféjű sas ezen a koronán nyert elhelyezést. A lombard vaskorona látható az I. osztályhoz tartozó rendi csillagok középmedaillonjában.

Egy másik korona is szerepel motívumként ennél a rendnél, valamennyi rendi osztály jelvénye, az osztrák császári koronáról függ⁷⁸.

Nagy számban léteznek olyan rendjelek és kitüntetések, amelyek az osztrák császári koronáról függnék.

Az osztrák császári Lipót Rend (Österreichisch-kaiserlicher Leopold-Orden)

74. Gonzales-Perez 131-132. old. 3.11. sz., 341. old. 261. ill., Pascual 1987. 48-49 old. 176. sz., 52. old. 176. ill.
75. Gonzales-Perez 163-164 old. 1. sz., 356. old. 332. ill., Pascual 1979. 21. old., 2. t. 13. ill., 7-8. old. sz., Pascual 1987. 62. old. 199. sz., 66. old. 199. ill.
76. Klenau 1978. 193. old. 8010-8016. sz., uo. 8012.-, 8014. sz. ill., Pascual 1987. 129-130 old. 384. sz., 157. old. 384/4. ill., Wehlisch Heinz: Der spanische Orden der Republik. Berlin (West) 1977. 595-606 old., 601. old. ill. 603. old. ill. ("Die Ordens-Sammlung" Nr. 51)
77. Klenau 1978. 78. old. 5501-5506. sz., uo. 5504. sz. ill.-ója, Měříčka, Václav: Orden und Ehrenzeichen der Österreichisch-Ungarischen Monarchie. Wien-München 1974. 93-96 old., XXXII. színes t. a és c ill. (továbbiakban Měříčka), Makai Ágnes - Héri Vera: Kitüntetések. Bp. 1990. (továbbiakban: Makai-Héri)
78. Měříčka 72. old., 96-107. old., 83-88. old. (XXX-XXXV. színes t.) ill., 112. old., 113-117 old. (XXXVI-XL. színes t.) ill., 98. old. 15. ill., 99. old. 16 a. ill. (előlap és hátlap), 16 d ill., 16. b és c. ill. (előlap és hátlap), 101. old. 17/a-d. ill., 103. old. 18. ill. 104. old. 19-20. ill., 105. old. 21. ill., Procházka, Roman: Österreichisches Ordenshandbuch. (2. átdolgozott, bővített kiadás) 2. Band (Alt-Österreich und Österreichisch-Ungarische Monarchie). München 1979. 53-55 old. 248-268 a számok, XLII. t. 250.-, 256-258., 265.-, 266. sz. ill. (továbbiakban: Procházka 2.)
79. Měříčka 32. old. 65-82.-, 89-92 old., 68. old. 9. ill., 69. old. 10. ill., 71. old. 11/c-e. ill., 90. old. 12-13. ill. (előlap és hátlap), 91. old. 14. ill., (előlap és hátlap), 73-81. old. (XX-XXVIII. színes t.) ill., Procházka 2. 50-52 old. 214-247. sz., XXXVI. t. 215., 217. sz. ill., XXXVII. t. 214. ill., XXXIX. t. 235.-, 237-239. számok ill.-ója, XL. t.

215.

1808–1918 I. osztályához tartozó rendi lánc egyik motívuma ez az insignia. E rend valamennyi osztályának jelvényei az osztrák császári koronáról függnék⁷⁹.

Az osztrák császári Ferenc József Rend (Kaiserlich–Österreichischer Franz Joseph–Orden) 1849–1918 valamennyi fokozatának jelvénye is az osztrák császári koronáról függ. Ezen korona e Rend csillagjain is megfigyelhető. Ez a korona megjelenik e Rend miniatürláncocskáin is⁸⁰.

A Koronás Arany– Ezüst (Goldenes Verdienstkreuz mit Krone, Silbernes Verdienstkreuz mit Krone) 1850–1918 és Vas Érdemkeresztek (Eisernes Verdienstkreuz mit Krone) 1916–1918 ugyancsak az osztrák császári koronáról függnék⁸¹.

A Katonai Érdemérem (”Signum Laudis”) (Militärverdienstmedaille) 1890–1918 I. Ferenc József uralkodásának idején adományozott jelvényei ugyancsak az osztrák császári koronáról függnék⁸².

Az osztrák császári koronáról függ a Katonai Szolgálati Jel I. osztályának keresztje (Militärdienstzeichen I. Klasse für Offiziere) 1849–1918 az 1890–es, 1911–as, 1913–as változatoknál⁸³.

Az Erzsébet Terézia Katonai Alapítvány Díszítménye (Ehrenzeichen der Elisabeth–Theresien–Stiftung) 1750–1918 jelvényeinek korai típusai az u.n. osztrák házi koronáról függnék, míg az újabb változatokat már az osztrák császári korona ékesítette⁸⁴.

A Habsburg Birodalom (Osztrák–Magyar Monarchia) rendjeleinek, kitüntetéseinek díszítményei között szerepet kapott Magyarország Szent Koronája is.

Így a legmagasabb polgári kitüntetés, a királyi Szent István Rend (Königlich Ungarischer Sankt Stephans–Orden) 1764–1918 jelvényein központi motívumként szerepel, a magyarság kiemelkedő ereklýéje. Megjegyzem, hogy a korabeli kitüntetési hierarchiában e rendjel előkelőbb helyet foglal el, mint a korábban említett különböző rendjelek és kitüntetések. A Szent István Rend előtt álló – sor-

80. Měřčka 108–112. old., 118. old. (XLI. színes t.), 119. old. (XLII.) (színes t.) a–c, 120. old. XLIII., (színes t.) 121. old. XLIV., (színes) 122. old. XLV/a–f., (színes t.), 130. old. 28. ill., 131. old. 29/a–e. ill. 132. old. 30/a–c. ill., 133. old. 31/a–f. ill., 134. old. 32/a–f. ill., 135. old. 33/a–c. ill., 136. old. 34. ill. (előlap és hátlap), Procházka 2. 55–57. old. 269–293. a sz., XLV. t. 270., 273., 283., 288., 289. sz., ill.–ója, XLVI. t., 271., 174/175., 277., 282. sz., ill.–ója

81. Měřčka 162–167 old., 163. old. 57. ill. (hátlap), 58. ill. (előlap és hátlap), 164. old. 59–60. ill. –ok (előlap és hátlap), 165. old. 61–62. ill.–ok (előlap és hátlap), Procházka 2. 99–100 old., 543–561. sz., LXX. t. 545. 550. sz. (előlap és hátlap) ill.

82. Měřčka 181–183., 185., 182. old. 100. (előlap és hátlap), 101. ill. (előlap és hátlap), 183. old. 102. ill. (hátlap), 103–105. ill.–ok (előlap és hátlap), 184. old. 106. ill. (előlap és hátlap), Procházka 2. 65. old. 349–351., 353–356 a., 358–361., 365. számok, LIV. t. 349–351. sz. ill.–ója

83. Měřčka 188., 191–195. old., 190. old. 122. ill., 192. old. 126. ill., Procházka 2. 71. old. 403. sz., 403. s. sz., LVIII. t. 403. sz. ill.–ója

84. Měřčka 145–146. old., 146. old. 41. ill., Procházka 2. 59–60 old. 302. sz., II. t. 302. sz. ill.–ója

85. Měřčka 15., 17–26. old., 28–29. old., 32. old., 16. old. II. (színes t.) ill, 24. old. 1. ill., 27. old. 2/a–c. ill., 33–35 old. (III–V. színes t. ill.), Procházka, Roman: Österreichisches Ordensbuch. (2. átdolgozott, bővített kiadás) 1. Band (Haus Österreich und Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation). München 1979. 6–9 old. 4 b– 12 a,

renden kívüli, az uralkodóház u.n. házi rendjelének számító – Aranygyapjas Rendnél (Orden vom Goldenen Vliesz) – 1429⁸⁵, és a sorrendben az első helyen álló Katonai Mária Terézia Rendnél (Militär–Maria Theresien–Orden) – 1757–1918 (1931)⁸⁶, semminemű koronaszimbólummal nem találkozunk.

Szent István Rend esetében valamennyi koronaábrázolás, az előírások szerint a magyar korona stilizált, u.n. barokk formáját mutatja.

A neves rendjel I. osztályához tartozó rendi láncon, más motívumok mellett huszonöttször ismétlődik a magyar korona. A Rend I–III. osztályának keresztjei (nagykereszt, középkereszt, kiskereszt) a Szent Koronáról függenek. Nagyritkán gyémántdíszítményt is adományoztak a Szent István Rend esetében, ezen jelvényeknél a magyar korona gyémántokkal volt kirakva. Az 1908–ban a nagykereszt-hez, az 1918–ban a középkereszt-hez alapított u.n. kisdekorációkat szalagrátéként a kiskereszt jelvényén viselték. A középkereszt kisdekorációja, a háromszögletű szalag közepén elhelyezett arany Szent Korona. A Szent István Rend úgynevezett félminiatűrűi, miniatűrűi, pántos miniatűrűi stb. – a nagy példányoknak megfelelően – ugyancsak a Szent Koronával ékesítettek. Az ismerté vált rendjelvényeken – egy kivételtől eltekintve – a Rend alapításkori Statutumában közölt ábráknak megfelelően, a magyar korona – a 18–19. században elterjedt – úgynevezett barokkos, stilizált formájának alakváltozatait jelenítették meg.

Az alapításkori Statutum, a rendjelvény felett – leginkább az úgynevezett coulanra emlékeztető formában elhelyezett – koronaábrázolás, kissé szétálló koronát mutat, abroncsán, ovális medaillonokkal, 3 félköríves, szélein 1–1 további félköríves, s közöttük 4 csúcsos oldalemezzel, mindegyiken gombocskával, tagolt keresztpánttal, a másik pánt oldalról történő, jelzésszerű ábrázolásával, ezen gyöngysorimitáció fut végig, középen, gömbön elhelyezett, egyenes kereszttel⁸⁷.

Egy 1810 körüli nagykeresztben megjelenő korona alsó szegélye erősen behajlott, maga a koronatest erősen félköríves, felső része kissé meggömbül. Az abroncs szegélyein, gyöngysort imitáló pontocskák láthatók, magában az abroncsban kör alakú medaillonok vannak. Az üres felületű oldallemezek közül 3, illetve a szélein további 1–1 félköríves, a többi 4 háromszögű csúcsba fut. Csúcsukon nagyobb gömböcskével, az oldallemezek szélein gyöngysort imitáló pontocskák futnak végig. A gyöngysort imitáló szegéllyel ellátott keresztpánt, alulról, felfelé kiszélesedik. A keresztpánt felülete tagolt⁸⁸.

Egy 1850 körül – Franciaországban – készített nagykereszt jelvényen látható koronaábrázolás, tovább stilizálja – a más rendjelvényeken látható – koronamotívumot. Erősen fantáziakoronának tekinthető. Stilizált abroncsába rombusz és

86. Měřička 30–32., 49., 54. old., 56–57. old., 36. old. (VI–VII. színes t.), 38. old. 39. old. (IX.) a–c – C/a–c. ill. (40. old.) XI. színes t. a és c. d ill.–ök, 55. old. 3/a–b. ill.–ok, 56. old. 4. ill. (előlap és hátlap), 57. old. 5/a–b. ill.,

Procházka 2. 49–50. old. 204–213. b. sz., XXXIV. t. 205., 206., 208. sz., ill.–ója. XXXV. t. 204. sz. ill.–ója

87. Constitutiones Insignis Ordinis Equitum S. Stephani Regis Apostolici. Viennae 1764. 16. old. utáni ill.–ok

88. Měřička 43. old. XV. (színes t.) ill.

ovális formájú díszítésekkel. 3 félköríves, 4 hegyes háromszögű csúcsba futó felületén üres, szegélyein gyöngysort imitáló pontsorról keretezett oldallemezekkel van ellátva, ezek közepén nagyobb gömböcskékkel. Gyöngysort imitáló pontokkal szegélyezett, üres felületű keresztpánttal. Erősen félköríves korona test szegélyén gyöngysort imitáló gömböcske szegéllyel, közepén nagyobb gömbön álló egyenes kereszttel⁸⁹.

1900 körüli nagykereszt koronaábrázolásán kissé szétálló, felül erősen félköríves koronatest figyelhető meg, az abronconson, gyöngysort imitáló pontocska szegélyekkel, az abroncsban, 3 egész és szélein további 1–1 kör alakú, szembenéző félalakos figurával ékesített medaillonnal (ezek nem a valós állapotot mutatják), közöttük hegyein gömböcskében végződő, kettős rombusz díszítéssel. 3, s oldalain további 1–1 félig ábrázolt félköríves oldallemezén, majd egészalakos figurákkal – azonban ezek nem a koronán ténylegesen látható ábrázolásokat mutatják. A 4 db, háromszögű csúcsba futó oldallemez felületén rozettás pontdíszítéssel. Valamennyi oldallemez csúcsán, nagyobb gömböcskével. A gyöngysorszegélyt imitáló, pontsorról szegélyezett, tagolt felületű keresztpánton, egészalakos – nem a valós helyzetet mutató – figurális díszítéssel. A korona szegélyén gyöngysort imitáló gömböcskeszegéllyel. Középen, fent nagyobb gömböcskén, alig balra hajló kereszttel⁹⁰.

Egy 1831-ben adományozott gyémánt díszítménnyel ékes Szent István Rendi nagykereszt esetében, a magyar korona erősen stilizált formában jelenik meg, jelzésszerű ábrázolásnak tekinthető.

Az egész insigniarészlet kisebb–nagyobb gyémántokkal kirakott. A koronatest alul kissé hajlott, a felső részen erősen félköríves koronatestet mutat. Az abroncs, igen keskeny, nem bontott. A csúcsba futó, kissé szétálló 5 oldallemez csúcsán gömböcskével ékes nyitott – leves koronára emlékeztető részlet. A pánt helye – más jellegű – gyémántokkal kirakott. A korona felső szegélyén gyémántsor fut végig. Középen, nagyobb gömbön egyenes kereszt látható⁹¹.

Egy 1900. körül készült gyémánt díszítménnyel ékes Szent István Rendi nagykereszt esetében, a magyar korona helyes alakjának, némileg stilizált képe látható. Ez a gyémántokkal kirakott koronaábrázolás, az 1874. után a magyar állami heraldikában általános elterjedt magyar korona, egyébként helyes alakját mutatja. A kisebb ékkövekkel szegélyezett abronconson, nagyobb ékkövekből készített díszítés látható. Az oldallemezek a valóságnak megfelelő formát mutatnak, csúcsaikon gömböcskékkel ékesítettek. A keresztpánt nagyobb ékkövekből kirakott, a másik keresztpántot – nem a tényleges állapotnak megfelelően kétszeresen megtörve – oldalról ábrázolták, tetején gyöngysor fut végig – amely szintén

89. (Amhard Graf Klenau) Orden-Angebot. Friedingen é. n. 15-16 old., uo. ill.

90. Měříčka 44. old. XVI. (színes) t. ill.

91. Procházka, Roman: Österreichisches Ordenshandbuch. (2. átdolgozott, bővített kiadás) 4. Band /Anhang 2. bis 8. Abt.(Ungarn...). München 1979. 225. old. 1079. sz., XX. t. 1079. sz. ill.-ója (továbbiakban: Procházka 4.)

92. (Dorotheum) Orden und Ehrenzeichen Österr.-Ungar. Monarchie, Deutsches Ritterorden, Ungarn, Souveraner Malteser Ritterorden. (1060. Versteigerung. 9. 10. 1958.) Wien 1958. 3. old. 8. sz., címlapon ill.

gyémántokból készült. Középen fent, kissé balra dőlő kereszt van. A koronánál megjelenítették – a valóságnak megfelelően – az alul lefüggő láncocskákat is⁹².

A rendi láncokon megjelenő korona ábrázolás kissé szétálló, erősen felköríves alakú koronaformát mutat, az abroncson ovális medaillonok láthatók. A 3 félköríves és 4 csúcsba futó, illetve a széleken még további 1–1, csak félig ábrázolt oldallemez felülete üres, csúcsaikon gömböcskék vannak. A keresztpánt tagolt. A korona felső szegélye, a gyöngysort imitáló kicsi gömböcskesorral ékesített. Középen, nagyobb gömböcskén álló, egyenes kereszt látható⁹³.

Egy 1800. körüli középkereszt jelvényén, a coulant jelleggel elhelyezett Szent Korona, zömök formát mutat, alig szétálló típus. Az abroncs gyöngysort imitáló gömböcskeszegélyekkel ékes. Az abroncsban 3 egész, illetve a szélein 1–1 további kör alakú medaillon látható, benne, szembenéző, nem a valóságot mutató félalakokkal. A medaillonok között kettős pont díszitménnyel. Az ugyancsak gyöngysorszegélyt imitáló díszítéssel ékes keresztpánton, egészalakos, nem a valóságot mutató ábrázolással. Az oldallemezek közül 3, s szélein további 1–1, csak félig ábrázolt, háromszög alakú csúcsba fut, ezek felületén, egészalakos, nem a valóságot mutató ábrázolások vannak, szegélyein pedig gömböcskesor fut végig. A hegyesebb háromszögbe futó oldallemezekből 4 db van, ezek közepén hosszúkas díszítés van. Valamennyi oldallemez kissé megnyúlt, a csúcsokon gömböcskék láthatók. A gömböcskesorral szegélyezett keresztpánton egészalakos – nem a valóságot mutató – figura. Érdekes, hogy az oldalról ábrázolt, másik keresztpánt, ami tetején szintén gömböcskesor fut végig, áttört kivitelű, s elválk a korona belső részétől. Középen fent, nagyobb gömböcskén, egyenes kereszt látható⁹⁴.

Egy, a 19. század közepéről származó – viseleti példány – középkereszt, szétálló, felül erősen félköríves koronaformát mutat. Az abroncs szélein pontocskasorral szegélyezett. Benne 3, szélein további 1–1, csak félig ábrázolt medaillon látható, szembenéző, félalakos – nem a valóságot mutató – figurákkal. A medaillonok között két-két pont díszítéssel. A korona oldallemezein, 3 és oldalain 1–1, félig ábrázolt félköríves, oldalain gömböcskesorral szegélyezve, a valóságnak nem megfelelő, szembenéző térdalakokkal díszített a felülete. A hegyes csúcsba futó 4 oldallemez ovális motívummal ékesített. Valamennyi koronalemez középső részén, fent gömböcske látható. A gömböcskesorral szegélyezett, keresztpánt közepén osztott, a felső mezőben, egészalakos, szembenéző – nem a valós helyzetet mutató – ábrázolás látható. A korona felső szegélyén, gyöngysort imitáló gömböcskesor látható. Középen fent, nagyobb gömböcskén, alig jobbra hajló kereszt⁹⁵.

A Szent István Rend jelvényeinek koronaábrázolásait, általában mindkét

93. Měřčka 42. old. XIII. (színes t.) ill.

94. Měřčka 46. old. XVII. (színes t.) a. ill.

95. Makai-Héri 214. old. 193. sz., 134. old. 193. sz. ill.-ója, Pandula Attila: Szent István Rend. "Magyar Hírek" 1989. augusztus (XLII. évf. 16. sz.) 16. old. alsó ill.(hátlap), 17. old. felső két ill. (továbbiakban: Pandula)

96. Měřčka 46. old. XVII. (színes t.) b. ill.

oldalon, azonos módon dolgozták ki, mint ez egy 1900. körül készült középkereszt esetében jól látható⁹⁶.

A kiskeresztek esetében is különböző koronaábrázolások figyelhetők meg. Így egy korai, a 18. századból származó jelvényen erőssen szétálló korona van. A koronatest, nagy félkört mutat. Az abroncs, szélein gömböcskesorral szegélyezett. Az abroncson 3 kör alakú, szembenéző, mellalakkal díszített – nem a valós helyzetet mutató – medaillon van, közöttük pontocskákból kialakított díszítések. A korona oldallemezei közül, 3 félköríves kialakítású, ezeken majdnem egészalakos figurák láthatók, amelyek nem a valós koronát mutatják. A háromszögű csúcsba futó koronalemezek, ugyanaz a díszítés jelenik meg, mint az abroncson. Valamennyi oldallemmez pontocskasorral szegélyezett, csúcsuknál pedig gömböcske van. A középpánt, pontocskaszegélyű, osztott, a felső lemezen egészalakos – nem a valóságot mutató – figura van. A korona felső szegélyén gyöngysort imitáló gömböcskesor fut végig. Középen, nagyobb gömböcskén, egyenes kereszt⁹⁶.

Egy 1800. körül készült kiskereszt Szent Korona ábrázolása, kissé szétálló, felül félköríves koronaformát mutat, az abroncsban, hosszúkás, ovális medaillonok vannak, a szélein 1–1 csak félig ábrázolva. Az oldallemezek közül 3 félköríves, 4 pedig hegyes csúcsba fut, oldalán 1–1 csak félig van ábrázolva. Felületük üres, csúcsukon gömböcskével. A korona pántja tagolt, a korona felső szélén gömböcskesor fut végig, középen nagyobb gömböcskén, kissé balra elhajló kereszttel⁹⁷.

1900. körüli kiskereszten, kissé szétálló, felül félköríves koronatípus jelenik meg. Az abroncs szélein gyöngysort imitáló gömböcskesor fut végig. Az abroncsban 3, illetve a szélei még 1–1, csak félig ábrázolt kör alakú medaillonnal, szembenéző, félalakokkal, amik nem a korona helyes alakját idézik, a medaillonok között kettőspánt díszítéssel. Az oldallemezek közül 3 félköríves, illetve a széleken 1–1 csak félig ábrázolt. Ezek, szembenéző félalak láthatók, amelyek szintén nem a korona valódi képét idézik. Ezek pontocskasorral szegélyezettek. A 4 csúcsba futó oldallemmez közepén, pontdíszítéssel. Valamennyi oldallemmez csúcsán gömböcskével. A pánt, oldalain gömböcskesor ékesített, felülete osztott, a felső mezőben, egészalakos – nem valós állapotot idéző – ábrázolással. A korona felső szegélyén, gömböcskesor fut végig, középen, nagyobb gömböcskén, kicsit balra dőlő kereszttel⁹⁸. A nagykereszt⁹⁹ és a középkereszt¹⁰⁰ kisdekorációjának keresztje ugyanilyen típusú koronát mutat.

A középkereszt kisdekorációja esetében, a háromszögletű szalag közepén elhe-

96. Měřička 46. old. XVII. (színes t.) b. ill.

97. uo. 47. old. XVIII. (színes t.) c. ill.

98. Procházka 4. CXVII. t. jobb felső ill.

99. Měřička 47. old. (XVIII. színes t.) a. ill.

100. Uo. 47. old. (XVIII. színes t.) e. ill.

lyezett magyar korona ábrázolásánál, stilizált, kisméretű koronaábrázolás figyelhető meg. Ez kissé szétálló, felső részén félköríves. A gömböcskesorral szegélyezett abroncsan, 5 kör alakú medaillon van, közöttük pont díszítés. A korona pántjának felülete osztott, s középen is vonallal díszített. A korona felső szélén gömböcskesor fut végig. Középen fent, nagyobb gömböcskén egyenes kereszt¹⁰¹.

Egy 1800 körüli u.n. félminiatűr esetében, kicsit szétálló, felül nagyobb félkör alakú korona látható. Abroncsa stilizált, gömböcskeszegélyezésű abronccsal. Egyenlő formában kidolgozott, kicsit csúcsos, alig kidudorodó oldallemezekkel, ezeken gombbal. Többszörösen tagolt, gombocskaszegélyű, keresztpánttal, a felső szélén gömböcskeszegélyezéssel. Középen fent, nagyobb gömböcskén egyenes kereszttel¹⁰².

Egy ugyancsak 1800. körül készült u.n. táblácskás, szalagos miniatűr esetében, elnagyolt, kissé szétálló, felül félköríves koronábrázolás látható. Abroncsa jelzésszerű, felülete medaillonokkal díszített, 3, stilizált figurát mutató oldallemezzel, szélein további 1–1-et jelzésszerűen ábrázoltak, 5 egészen hegybe futó oldallemezzel. Valamennyi csúcán gömböcskével. Tagolt keresztpánttal. A korona felső szegélyén gömböcskesorral. Fent egyenes kereszttel¹⁰³.

Egy a 19. század második felében készült rendi miniatúra, kissé domború, szétálló, felül félköríves koronaformát mutat. Abroncsában jelzésszerű medaillonok láthatók, 3, félköríves, szélein további 1–1 csak félig ábrázolt, szegélyezett oldallemezzel, 4 db, kicsit kisebb hegyes csúcsba futó oldallemezzel. Ezek felülete üres. A csúcson gömböcskével, osztott keresztpánttal. A korona felső szegélyén gömböcskesorral, középen, nagyobb gömbből kinövő, egyenes kereszttel¹⁰⁴.

Egy másik, ugyancsak a 19. század második felében készült miniatúrán, alul félkörívben erősen meghajló, szétálló koronaforma látható. Szegélyein pontocskasorral jelzett abroncsában, pontdíszítéssel. A pontszegéllyel díszített 3 félköríves, s oldalain további 1–1 oldallemezen, jelzésszerű, szembenéző félalakok vannak. Gömböcske szegélyes középpánttal. A korona felső szegélyén gömböcskesor fut végig. Felül, középen, nagyobb gömböcskén álló, egyenes kereszttel¹⁰⁵.

Egy további, 19. század második felében készült miniatúránál ismét eltérő korona figyelhető meg. Ez erősen szétálló, felül félköríves koronatípus. Ennek – jelzésszerű – abroncsa oldalain gömböcskesorral szegélyezett. A koronán 3, s oldalain további 1–1 csak félig ábrázolt félköríves oldallemez figyelhető meg, ezek szegélye is gömböcskesorral díszített. A hegyes csúcsba futó oldallemezek valamivel kisebbek az előbbieknél ezekből 4 van. Valamennyi oldallemez csúcán gömböcskével. A korona felső szegélyén gömböcskesorral. Fent, középen,

101. Uo. 47. old. (XVIII. színes t.) g. ill.

102. Uo.

103. Uo. 47. old. (XVIII. színes t.) b. ill

104. Uo. 47. old. (XVIII. színes t.) f. ill.

105. Makai-Héri 218. old. 239. sz., 149. old. 239. sz. ill.-ója, Pandula 17. old. jobb oldali (középső) ill.

106. Makai-Héri 218. old. 241. sz., 149. old. 241. sz. ill.-ója

nagyobb gömböcskében karika, a gömböcskén egyenes kereszt¹⁰⁶.

A 19. század közepének, sajátos miniatűrviselési módja, egy 1860. körül készült, miniatűr rendi láncocska, amely nagyon hasonlít a Vaskorona Rend, illetve a Ferenc József Rend e korban, s 1918-ig használatban volt hasonló miniatűrjeihez. Ezen négyszer szerepel a Szent Korona. Csupán jelzészerűen szétálló korona. Abroncsa medaillonokkal tagolt. Az oldallemezek közül 3, illetve oldalt még 1–1 csak félig ábrázolt félköríves, illetve 4 db háromszögű csúcsba futó van, felületük üres. Csúcsaikon gömböcskékkal. Keresztpántja üres, a korona felső szegélye, gömböcskesorral ékesített.

Fent, középen, nagyobb gömböcskén, egyenes kereszt látható¹⁰⁷.

A Szent István Rend jelvényein található különböző koronaábrázolások részletesebb bemutatásából kitűnik, hogy egy hosszú ideig – mintegy másfél évszázadig – fennállt, nemzetközi viszonylatban is igen kiemelt, több helyen, jeles cégeknél előállított ordo, mennyi minőségű variánsban lelhető fel.

1918-ban alapította IV. Károly király, a korábban, 1916-os budapesti koronázásakor felavatott Arany-sarkantyús vitézek számára az Arany-sarkantyús Vitézek Emlékjelvényét (Erinnerungszeichen für die Ritter vom Goldenen Sporen.). Ez az elismerés a Szent Koronáról függ le. Maga a koronaábrázolás, a magyar királyi korona helyes alakjából indul ki, gömböcskesorral szegélyezett abroncsban, helyes alakú, jelzészerű díszítésekkel. Az oldallemezek alakja és száma is megfelel a valóságosnak, azonban felületük üres. A korona pántja is a valóságos formát mutatják, felületük gömböcskesorral ékesített. Középen, fent, nagyobb gömbön, kissé balra hajló kereszttel¹⁰⁸.

Ellentétben I. Ferenc József uralkodásnak idejével, az I. világháború időszakában jelentős lépések történtek *IV. (I.) Károly trónralépését követően, hogy a magyar államnak, a dualizmuson belüli egyenrangúságát hangsúlyozottabban kifejezésére juttassák a kitüntetések világában is.* Ez a folyamat egyébként – az állami heraldikában, vexillológiában, stb. – már 1915-ben megindult. Így az addig kizárólagosan ábrázolt osztrák császári korona mellett, megjelent Magyar ország Szent Koronája is különféle kitüntetéseken.

A Katonai Érdemérem (Militärverdienstmedaille) különféle fokozatait, így a Nagy Katonai Érdeméremet (Große Militärverdienstmedaille), az Ezüst Katonai Érdemérem (Silberne Militärverdienstmedaille) és a Bronz Katonai Érdemérem (Bronze Militärverdienstmedaille), tekintettel a kardok adományozására, illetve a szalagváltozatokra is, 1917-től kezdődően megváltozott formában adományozták. Az érem felső részén, koszorúban balról az osztrák császári koronát, jobbról pedig a magyar koronát helyezték el. Ezen ábrázolásokon, a Szent Korona helyes alakja

107. Dorotheum 451. Münzen Sonderauktion (27. 11. 1990.) Wien 1990. 17. old. 536. sz., 17. old. ill. (előlap és hátlap)

108. The Art of Chivalry - Auktion der Andreas Thies K. G. (Auktion Nr. 7.) (16. 4. 1988.) Historisches Sammlungsgegenstände - Seltene Orden und Ehrenzeichen, Nürtingen 1988. 190 old. 265. sz., 191. old. ill.

figyelhető meg, azonban némileg leegyszerűsített, kissé stilizált formában. Az abroncson, jelzésszerűen jelenítették meg a különböző részleteket, az oldallemezhek száma, alakja is megfelel a valóságosnak, azonban, ezek felülete üres. A kereszt-pántot is helyesen ábrázolták, felső részén, kissé balra hajló kereszttel¹⁰⁹.

A Károly Csapatkereszt (Karl Truppenkreuz) – 1916-1918 – hátoldalán, a felső keresztszáron, balról az osztrák császári korona, jobbról pedig a magyar korona látható, alattuk, középen C (=AROLUS). Ez a koronaábrázolás, a magyar korona, helyes alakját mutatja, azonban kisméretű, részleteiben nem kidolgozott. Alsó szegélye szélein ábrázolták a koronáról lefüggő díszítéseket is¹¹⁰.

A Díszérem a tűzoltás és mentés terén 25 éven át teljesített érdemes tevékenységért (Die Ehrenmedaille “Für 25-jährige Tätigkeit auf dem Gebiet der Brandbekämpfung und Rettung”) – 1911–1945 – érem hátoldalán, középen van a magyar királyi korona képe. Ez az ábrázolás a helyes alakot mutatja, részleteiben azonban nem kidolgozott, s ez különösen az abroncs díszítésére, illetve részben az oldallemezekre vonatkozik. Alul ábrázolták a lefüggő láncocskákat¹¹¹.

1918. után mód nyílt teljesen önálló, magyar kitüntetési rendszer kialakítására. A két világháború közötti magyar rendjeleken és kitüntetések, a korábbiaknál jelentősebb szerepet kapott a Szent Korona motívum.

Az alábbiakban ismertetem, a magyar rendjelek és kitüntetések hierarchiájában elfoglalt sorrendjük alapján azokat az elismeréseket, amelyeken a Szent Korona valamilyen formában megjelenik, illetve azokat, amelyeknek elnevezésében is megtalálható a magyar korona.

1938–1944 között ismét adományozták a Szent István Rendet. Eddigi kutatásaim alapján 6 kitüntetett személyt sikerült megállapítani, valószínűleg nem is volt ennél több. Legnagyobb valószínűséggel a központi állami készletekben megtalálható, korábbi insigneik kerültek ebben az időszakban kiadásra. Ezek végeredményben különböző típusokhoz tartozók lehetnek. A Hermann Göringnek adományozott nagykereszt jelvénye, az 1900 körüli nagykereszt típushoz tartozott¹¹². A Serédi Jusztiniánnak adományozott rendi lánc, viszont 1800 körül készült¹¹³. A korabeli Magyar hivatalos jellegű kiadványokban a Rendnek a századfordulón használt jelvényei jelennek meg, az akkori koronaformával egyetemben¹¹⁴.

109. Makai-Héri 225. old. 322. sz., 168. old. 322. sz. ill.-ója, Měřička 149-151 old., 151. 43. sz. ill., Procházka 4. 226. old. 1089. sz., CXXII. t. 1089. sz. ill.-ója

110. Měřička 186-187 old., 184. 107-109. sz. ill.-ok (előlap és hátlap), 185. old. 110-111. ill.-ok (előlap és hátlap), Procházka 2. 65. old. 325-355.-, 357.-, 361a.-, 362-365/a-b. sz., LIV. t. 362. sz. (előlap és hátlap) ill., 354. sz. ill.-ója

111. Měřička 147-148 old., 147. old. 149. sz. ill. (előlap és hátlap), Procházka 2. 82. old. 455. sz. LXIII. t. 4555. sz.-ója

112. Pandula Attila: Die Ehrenmedaille “Für 25-jährige erfolgreiche Tätigkeit auf dem Gebiet Brandbekämpfung und Rettung”. “INFO” Nr. 23. (III. évf. - 1982/1. sz.) 8. old., 10-11. old., 11. old. (előlap és hátlap) ill. up.miniatur ill.-ója is

113. Neubecker, Ottfried: Die Orden Hermann Görings. Fridingen 1981. 25. old., 90-91. old. ill.ok

114. A töredékesen fennmaradt lánc képét közli: Makai-Héri 213-214. old. 191. sz., ill. Az ábrán közölt rendi kereszt nem tartozott eredetileg a láncához

1922-ben alapította Horthy Miklós a Magyar Érdemkeresztet, ennek elnevezése 1935-től kezdődően Magyar Érdemrend volt, az idők során – 1939-ig – többször módosították, bővítették. Egyes fokozatainál központi motívumként szerepel a magyar korona. Így a Magyar Érdemrend nagykeresztje 1939-től kezdődően ennek elnevezése a Magyar Érdemrend Szent Koronával ékesített nagykeresztje-fokozat jelvénye a Szent Koronáról függ. Ez a részleteiben is kidolgozott koronatípus, a valóságnak megfelelő képet mutatja, az abroncs, az oldallemezek, a keresztpánt, a két oldalt lecsüngő díszítmények, az eredeti pontos utánzatát adják. Erről a koronaábrázolásról egyedül – a középen elhelyezett – harmadik lecsüngő láncocská hiányzik, ezt feltehetően azért nem ábrázolták, mert helyén a függesztőpánt látható. Az ehhez tartozó rendi csillag középmedaillonja felett, rátét formájában elhelyezett, részleteiben is kidolgozott Szent Korona is a valóságnak megfelelő képet mutat, azonban – tekintettel technikai okokra – elmaradtak az alsó lecsüngő láncocskák¹¹⁵. A Szent Korona ábrázolás vonatkozásában ugyanilyen kivételük a Magyar Érdemrend Szent Koronával ékesített nagykeresztje a hadiszalagon¹¹⁶, és a Magyar Érdemrend Szent Koronával ékesített nagykeresztje hadiszalagon, kardokkal 1939-1945.¹¹⁷ fokozatok keresztje és a hozzájuk tartozó rendi csillag.

1939-től kezdődően a Szent Koronával ékesített nagykereszt esetében – ezirányú külön kormányzói rendelkezés esetében – a Magyar Érdemrend láncja is hozzátartozhatott. Ezen az insígnán – a kettőskereszt motívum mellett – tizenöt-ször ismétlődik a Szent Korona. Ez a koronaábrázolás, a valóságnak megfelelő képet mutatja, azonban részleteiben kevésbé kidolgozott az abroncs, az oldallemezek, a keresztpánt, s a többi részlet korrekt módon jelenik meg. Hiányoznak alul a lefüggő láncocskák. A keresztpánton felül, illetve a korona abroncsán alul, két-két felfüggesztő karika van, a lánc többi tagjához való kapcsolódás céljából. A láncon, a középső taggal szemben található Szent Korona ábrázoláson 2-2 felfüggesztő karika az oldalakon látható. Itt, e tag esetében ábrázolták a kétoldali lefüggő láncocskákat is a Szent Koronán¹¹⁸.

A Magyar Érdemrend szervezetéhez, az idők során, több olyan kitüntetést is alapítottak, amelyen megjelenik a Szent Korona.

115. Bérczy Róbert: Magyar lovagrendek, a Magyar Érdemrend és díszjelvények. I. Budapest, 1938. 8. old. (2. színes t.) 4., 7-8. ill.-ok, 10. old. (3. színes t.) 5-6. ill.-ok (a továbbiakban: Bérczy I.), Felszeghy Ferenc - Rátvay Imre - Petrichevich György - Ambrózy György: A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Budapest é. n. (1943) 20. - 20 a. t. ill.-ok (továbbiakban: A rendjelek...)

116. Bérczy Róbert: Magyar lovagrendek, a Magyar Érdemrend és díszjelvények. II. Budapest, 1940. 5. old., 6. old. utáni (1. színes t.) 1. ill. 7. old. utáni (2. színes t.) 4. ill., (továbbiakban: Bérczy II.) Makai-Héri 226. old. 331. sz., 171. old. 331. sz. ill.

117. A rendjelek... 43. t., ill., 45. t. jobb felső ill.-ok, Bérczy II. 6. old. utáni (1. színes t.) 2. ill., Makai-Héri 226. old. 334-335. sz., 172. old. 334-335. sz., ill.-ója

118. A rendjelek... 46. t., felső középső ill., Bérczy II. 7.-, 9. old., 8. old. utáni (2. színes t.) 3. ill., egy teljes lánc képét közli: Littlejohn, David: Foreign Legions of the Third Reich. Vol. 3. (Albania, Czechoslovakia, Greece, Hungary and Yugoslavia) San Jose 1985. 158. old. alsó ill. (továbbiakban: Littlejohn)

Így a polgári személyek részére kifejezett kormányzói “Teljes Elismerés”, illetve katonai személyek részére kifejezett “Különös Dicsérő Elismerés” látható jelét képező Magyar Koronás Nagy Aranyérem I. típusa (1923–1929), esetében az érem a magyar koronáról függ. Ez az ábrázolás valóságű, csupán a korona alsó részén lefüggő láncocskák hiányoznak róla¹¹⁹.

A polgári személyek részére kifejezett kormányzói “Elismerés” és a katonai személyek részére kifejezett kormányzói “Dicsérő Elismerés” látható jelét képező magyar koronás ezüstérem, illetve magyar koronás bronzérem alakja megegyezik az előző éremével, csak méretük valamivel kisebb. A koronaábrázolás típusa is megfelel az előzőnek¹²⁰. E kitüntetések ismételt esetben történő adományozását, szalagjukon fém pánt jelezte¹²¹. 1930-tól lehetőség volt arra, hogy megfelelő igazolások esetében, az összeomlás miatt elintézetlenül maradt háborús kitüntetések kisebbített alakját a Magyar Koronás Bronzérem szalagján viseljék, mivel az érintett személyek utólagosan kormányzói Dicsérő Elismerésben részesültek¹²². Ezekhez a kitüntetésekhez, az előbb tárgyalt érmet viselték, az előbbi koronaalakkal. A Bátorsági Érem (1929–1945) ugyanezt az érmet jelentette, azonban eltérő – piros-fehér sávazású szalagon adományozták.¹²³

A polgári személyek részére kifejezett kormányzói “Teljes Elismerés”, illetve a katonai személyek részére kifejezett “Különös Dicsérő Elismerés” látható jelét képező Magyar Koronás Nagy Aranyérem II. típusa (1929–1945), tekintettel az adományozható variánsokra, az újbóli teljes-, illetve különös dicsérő elismerésre, a harmadszori teljes, illetve dicsérő elismerésre, a hadiszalagon, kardokkal adományozott variánsra, valamennyi ovális érem felett a Szent Korona látható. Ez a korona valóságos, kidolgozott képét mutatja. Csupán a középső lefüggő láncocskák hiányzik, helyén a függesztőpánt látható¹²⁴. Ugyanilyen, csak arányosan kisebb, az 1943-ban bevezetett kis díszítménye is¹²⁵.

Az 1942-ben alapított Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem, háromszögletű szalagjának közepén elhelyezett, két kardból, babérkoszorúból álló arany díszítmény közepén látható a Szent Korona. E kisméretű ábrázolásnál, valóságűségre törekedtek, így mindhárom lefüggő láncocskát is megjelenítették.¹²⁶

1943-ban alapították a Magyar Szent Korona Rendet. Ennek 8 fokozata volt: a Magyar Szent Korona Rend nagykeresztje (ehhez csillag is tartozott), közép-

119. Makai-Héri 229. old. 362. sz., 179. old. 362. sz. ill.-ója

120. A rendjelek... 50. t. felső sor ill. középső sor bal oldali és jobb oldali ill., Bérczy I. 13. old. 15. old., 16. old. (5. színes t.) (22-27. ill.-ok), Héri-Makai 228. old. 361. sz., 229. old. 363. sz., 179. old. 361.-, 363. sz. ill.-ója

121. A rendjelek... 50. t. középső sor, bal oldali 1. ill., Bérczy I. 15. old., 16. old. (5. színes t.) 24.- és 27. ill., Héri-Makai 229. old. 363. sz., 179. old. 363. sz. ill.-ója

122. A rendjelek... 42. t., felső ill., 453. old., Bérczy II. 9. old.

123. A rendjelek... 50. t., alsó sor, középső ill., 453-454. old., Bérczy I. 15. old., 20. old. (7. színes t.) 31. ill.

124. A rendjelek... 47. t. ill.-ok. 451-453., 456. old., Bérczy I. 15. old. 18. old. (6. színes t.) 28-30. ill.-ok, Makai-Héri 229. old. 267-369. sz.-ok. 180. old. 367-369. sz., ill.-ója

125. Bérczy Róbert: Magyar lovagrendek, a Magyar Érdemrend és díszjelvények. III. Bp., 1943. 13. old., 16. old. utáni (5. színes t.) 21. ill. (továbbiakban: Bérczy III.)

126. A rendjelek... 460-461. old., 49. t. középső ill., Bérczy III. 13. old., 16. old. utáni (5. színes t.) 21. ill.

keresztje a csillaggal, középkeresztje, tisztikeresztje, lovagkeresztje, aranykeresztje, ezüsteresztje, bronzkeresztje. Valamennyi fokozat hadidíszítménnyel, illetve hadidíszítménnyel kardokkal is adományozható volt. Valamennyi fokozat jelvénye, azonos képet mutat, illetve a rendi kereszt megjelenik a rendi csillagokon is. Valamennyi kitüntetés középmedaillonjában – az 1-5. fokozat esetében zöld zománcozású alapon –, az arany-, ezüst-, bronzkeresztek esetében, zománcozás nélkül, a keresztek színének megfelelően a Szent Korona sugarakat kibocsájtó ábrázolása látható. A korona a valóságnak megfelelő formában jelenik meg ezeken az ábrákon, alul mindhárom lecsüngő láncocskát ábrázolták. Maga az ábrázolás azonban részleteiben kevésbé kidolgozott, így az abroncs, illetve részben az oldallemezek megjelenítése kissé elnagyolt. Mint ismeretes, ezt az igen szép kitüntetést csak külföldiek kaphatták¹²⁷.

1922-ben alapították a Magyar Vöröskereszt Díszjelvényt, ennek eredetileg 3 fokozata volt: a Magyar Vöröskereszt Érdemcsillaga, Érdemkeresztje és Érdemérme. Ezt 1938-ban ötfokozatúvá bővítették, kiegészült még a Magyar Vörös Kereszt Ezüstérme és a Magyar Vöröskereszt Bronzérme elnevezésű kitüntetéssel. Valamennyi fokozat hadiékítménnyel is adományozható volt. Valamennyi kitüntetésen megtalálható a Szent Korona képe. Így az Érdemcsillag és az Érdemkereszt esetében, a kereszt középső részén elhelyezett, vöröskereszttel ékes, aranszegélyű, fehér zománcozású pajzs felett látható, a Szent Korona, valóságghű, de részleteiben, különösen pedig az abroncson nem kidolgozott képe. Ezen ábrázolásmódra tekintettel a lefüggő láncocskák itt nem jelennek meg. Az Érdmérme esetében, az ovális érem elhelyezett, zománcozott, aranszegélyű, az alsó keresztszárnál vörös kereszttel ékesített, kettőskereszt felső keresztszárnak közepén látható a magyar korona aranyszínű ábrázolása. Ez kisméretű, formájában valóságghű koronaábra, az abroncs, az oldallemezek, a keresztpánt azonban csak jelzésszerűen kidolgozott. A képen megjelenik mindhárom, alul lecsüngő láncocskák, kissé elnyújtott formában. A Magyar Vöröskereszt Ezüstérmén, illetve Bronzérmén, az ovális éremben található, zománcozott, az alsó keresztszárnál vörös kereszttel díszített kettőskereszt felső keresztszárában jelenik meg a magyar korona ábrázolása. Ez bár formailag valóságghű koronát mutat, részleteiben nem kidolgozott, csupán jelzésszerű, alul nem ábrázolták a lecsüngő láncocskákat¹²⁸.

A Tiszti Szolgálati Jel III. Osztálya bronzkeresztjének közepét is a Szent

127. A rendjelek... 462-464 old., 48. t., ill., 49. t. felső sor ill., Bérczy III. 7., 9., 11. old., 8. old. utáni (1. színes t.) 1, ill., 10. old. utáni (2. színes t.) 3-6. ill.-ok, 12. old. utáni (3. színes t.) 7-12. ill.-ok 14. old. utáni (4. színes t.) 13-18. ill., 16. old. utáni (5. színes t.) 19. ill., Makai-Héri 229-230 old. 370-376. sz., 181-182. old. 370-376. sz.-ok ill.-ója

128. A rendjelek... 464-465 old., 53. t. ill.-ok, Bérczy I. 17. old., 18. old. (7. színes t.) 35. ill., 20. old. (8. színes t.) 34.-, 36.-, 36 a ill.-ok, Makai-Héri 225. old. 323-327. sz.-ok, 169. old. 323-327. sz.-ok ill.-ója

Korona ékesíti. Ez valóságra törekvő koronatípus, felül azonban kissé túlzottan megnyúlt, egyes részletei, így az abroncs díszítése jelzésszerű. Alul – jelzészerűen – megjelenik mindhárom lecsüngő láncocskák¹²⁹.

A Szent Koronával lefedett magyar államcímér illetve változatai sok korabeli magyar kitüntetésen megjelent.

Az 1920-ban alapított Vitézi Rend tagjainak 1921-től kezdődően adományoztak Vitézi Jelvényt. Ennek közepén, a koronával lefedett magyar államcímér jelenik meg, hasítékában karddal. E kép az insignia valóságos képét mutatja, részleteiben is kidolgozott, tekintettel arra, hogy címet ékesíti, alul hiányoznak a lecsüngő láncocskák¹³⁰.

A Magyar Vitézségi Érem (1939–1945) különböző fokozatai, így a Magyar Arany Vitézségi Érem, a Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érem, a Magyar Kis Ezüst Vitézségi Érem, a Magyar Bronz Vitézségi Érem¹³¹, a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem¹³² – egyező, esetenként eltérő méretű, de azonos éremképű jelvényeinek hátoldalán, kardok és koszorúk mellett a koronás magyar államcímér látható. Ez a korona közvetlenül a pajzs felett jelenik meg. Az ábra, a korona valóságos alakját mutatja, részleteiben azonban nem kellően kidolgozott. Érdekesség, hogy jelzészerűen megjelenítették, mindhárom, alul lecsüngő láncocskát is.

Az 1929-ban alapított Magyar Hősi Emlékérem (kardokkal és sisakkal), illetve a Magyar Hősi Emlékérem előlapján, mindkét esetben a koronával lefedett magyar államcímér látható. Ez a részlet mindkét érmen azonos, az ábrázoláson a korona kerek jellegét igyekeztek érzékeltetni, maga a koronatípus a valóságnak megfelelő formát mutatja, részleteiben azonban nem kidolgozott, csupán jelzésszerű az abroncs, az oldallemezek, a keresztpántok bemutatása. Tekintettel ezen ábrázolásformára, nem láthatók a lecsüngő láncocskák sem¹³³.

A Katonai Szolgálati Jel és Díszérem egyes fokozatain is megfigyelhető az előlapon, a koronával lefedett magyar államcímér. Így az I. osztályú Tiszti Szolgálati Jelen Magyarország angyalos közép címere, a II. osztályú Tiszti Szolgálati Jelen, a Tiszti Díszérmén, a Legénységi Díszérmén Magyarország cser- és olajággal övezett kis címere látható. Valamennyi koronaábrázolás a valóságnak megfelelő formát mutatja, azonban részleteiben nem kidolgozott, az abroncs, az oldallemezek, a keresztpántok vonatkozásában jelzésszerű. Tekintettel az ábrázolás jel-

129. A rendjelek... 471-473 old., 54. t. felső sor, jobb oldali szélső ill., Bérczy I. 23. old., 24. old. (10. színes t.) 47. ill., Makai-Héri 228. old. 354. sz., 178. old. 354. sz. ill.-ója

130. A rendjelek... 490-493 old., 52. t. felső sor, jobb oldali szélső ill., Bérczy I. 11.-, 13. old., 10. old. (3. színes t.) 10. ill., Bérczy III. 20-21., 18. old. utáni (6. színes t.) 30. ill., Makai-Héri 229. old. 349. sz., 176. old. 349. sz. ill.-ója

131. A rendjelek... 454-455 old., 51. t. felső sor, középső ill., Bérczy II. 11.-, 13. old., 14. old. utáni (5. színes t.) 18. ill. 132. Bérczy III. 11.-, 13. old., 16. old. utáni (5. színes t.) 22. ill.

133. A rendjelek... 469-470 old., 52. t. középső sor bal oldali első és jobb oldali első ill., Bérczy I. 17.-, 19. old., 22. old. (9. színes t.) 37-38. ill-ok, Makai-Héri 227. old. 348.-, 350. sz., 176. old. 348.-, 350. sz. ill.-ója

134. A rendjelek... 471-473 old., 54. t. felső sor bal oldali két ill., középső sor, bal oldali első ill., jobb oldali első ill., Bérczy I. 23.-, 25. old., 24. old. (10. színes t.) 45-46.-, 51-52. ill-ok, Bérczy III. 20-21. old., 18. old. utáni (6. színes t.) 28-29 ill-ok, Makai-Héri 228. old. 355-356. sz.-, 360. sz., 178. old. 355-356. sz.-ok ill.-ója, 360. sz. ill.-ója

legére, itt sem jelennek meg az alul lecsüngő láncocskák¹³⁴.

Az 1941-ben alapított Délvidéki Emlékérem hátoldalán 3 címer látható, a bal oldali címer Hunyadi Jánosé, a középső felső, a koronával fedett magyar államcímer, a jobb oldali alsó Horthy Miklós családi címere. A korona itt is a valóságnak megfelelő formát mutatja, azonban részleteiben nem kidolgozott, az abroncs, az oldallemezek, a keresztpánt megjelenítése jelzésszerű. Tekintettel az ábrázolás jellegére, itt sem jelennek meg az alul lecsüngő láncocskák¹³⁵.

Az 1940-ben alapított Nemzetvédelmi Kereszt, középső részén, a koronás magyar államcímer jelenik meg. Itt feltűnő kicsi a címerre ráhelyezett Szent Korona, mivel átmérője megfelel, a felső keresztszár kiindulásának. Ez a koronaábrázolás is a valóságnak megfelelő, részleteiben azonban nem kidolgozott, így az abroncs, az oldallemezek, a keresztpántok díszítéseinek megjelenítése jelzésszerű. Tekintettel az ábrázolás jellegére, itt sem jelennek meg az alul lecsüngő láncocskák¹³⁶.

Az 1944-ben alapított Polgári Honvédelmi Érdemkereszt különböző fokozatainak, Polgári Honvédelmi Arany Érdemkereszt, Polgári Honvédelmi Ezüst Érdemkereszt, Polgári Bronz Érdemkereszt jelvényein, az előlap középmedaillonjában, a koronás magyar kis címer látható. A koronaábrázolás, itt is a valóságnak megfelelő formát mutat, azonban részleteiben nem kidolgozott. Így az abroncs, az oldallemezek, a keresztpántok díszítésének megjelenítése jelzésszerű. Tekintettel az ábrázolás jellegére, itt sem jelennek meg az alul lecsüngő láncocskák¹³⁷.

1945 után gyökeresen szakítottak a rendjeleken, kitüntéseken megjelenő Szent Korona szimbólummal, a koronás magyar államcímer különböző változataival, e jelképnek más területeken való alkalmazásának gyors eltiltásához hasonlóan. Ez a gyakorlat sajnos napjainkban is tart. Változó világunkban azonban remény van, az e területen bekövetkező változásokra is. Így már több alkalommal felmerült a Szent István Rend visszaállítása. Más kitüntetések létrehozásánál ismét szerepet kaphatnak ezek, a számunkra kiemelten fontos motívumok.

135. A rendjelek... 478-480 old., 51. t., középső sor, jobb szélső ill., Bérczy III. 19-20 old., 18. old. utáni (6. színes t.) 27. ill. (hátlap)

136. A rendjelek... 487. old., 50. t., alsó sor, jobb oldali ill., Bérczy II. 11. old., 14. old. utáni (5. színes t.) 16. ill., Makai-Héri 230. old. 380. sz., 183. old. 380. sz. ill.-ója

137. "Budapesti Közlöny" 1944. március 7. (1944) 57. sz. 1. old., Littlejohn 162. old., uo.ill., Makai-Héri 231. old. 384. sz., 184. old. 384. sz. ill.-ója

*Mi vár reánk? És jön-e még
igazság?
Vagy mi leszünk a keresztre-
feszített
a nemzetek közt? Akkor is
középen
áll a Kereszt, s ki szenved:
Messiás.*

*És ez van talán hátra még. Az
embert,*

FÜGGELÉK

Schaffhausen múzeumában

...és az apátság könyvtárában St. Gallenben

J E G Y Z Ó K Ö N Y V

Felvéve Zürichben 1991. május 3-án a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület április 28 - május 4 között megtartott Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozóján.

A Találkozó az Altenbergben készített, majd kiküldött meghívók alapján jött létre.

A megnyitó ülésen megjelentek elfogadták az Egyesület 1986. február 10-én kiadott Nyilatkozatát és Házirendjét. A megjelent 99 fő kutató-szakember és érdeklődő a következő tíz országból érkezett: Magyarország, Svájc, Ausztria, Ausztrália, Cseh és Szlovák Köztársaság, Kanada, Kínai Népköztársaság, Németország, Románia és USA.

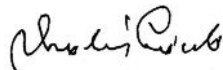
A Találkozón 28 szakember 32 előadást tartott, amelyek rövid kivonatát csatoljuk. Kerekasztal megbeszélések során kiegészítették a korábbi ülésen leírt "Magyar" és elkészítették a "Kalandozások" fogalom meghatározását. Sajtóközlemény is készült két nyelven.

A Titkárság bemutatta a ZMTE "Első (benidormi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai" című, tíz szerző 13 előadását, továbbá az Egyesület rövid történetét és a Találkozó jegyzőkönyvét tartalmazó 153 oldalas kötetet, majd intézkedett a mű terjesztéséről.

A Találkozó Elnöksége idén első ízben kényszerült fegyelmi intézkedések hozatalára, amelyek külön jegyzőkönyvbe kerültek.

A következő Őstörténeti Találkozó előkészítésére és lebonyolítására a Titkárság kapott megbízást.

Zürich, 1991. május 3.

Dipl. Ing. Molnár László (Sopron)
a Találkozó elnöke

Dr. Csihák György (Uster)
a Titkárság vezetője

(Az eredeti aláírások a Titkárságon és az 1992. évi Találkozó helyszínén megtekinthetők.)

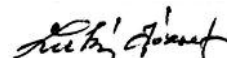
Társelnök:

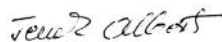
Baki Tamás (Zürich)

Prof. Dr. Kálnási Árpád (Debrecen)

Lukács József (Kassa)

Török Albert (Székelyudvarhely)

Himnuszok. Az Elnök és a Társelnökök megnyitója. Bemutatkozás.

AZ ELŐADÁSOK TARTALMI KIVONATA

Csihák György (Uster)

Rovásírás feliratok az Anniviers-völgyben

Az eddig rendelkezésre álló adatok ismertetése és bemutatása: a magyarországi TV filmje, fadarabok a házból, helyszínrajzok, szövegek és legújabb olvasási javaslatuk magyar, német és francia kutatóktól.

(Az ismertetés a bemutatott tárgyakkal történt, ezért leírt szövege nincs)

Du Yaxiong (Beijing)

Az ősi kvint-szerkezet a magyar népzeneben

Igen különleges a magyar népzeneben a kvintszerkezet. Ez a pentatónikákra épül és a dallamszerkezetet az ereszkedő kvintváltás jellemzi. Másszóval: a dallam második fele az elsőnek a pontos megfelelője, de öt hanggal lejjebb. Azok a dallamok, amelyek ezt a szerkezetet mutatják, a magyar népzene legősibb rétegéhez tartoznak. A szerző megvilágítja ezt a szerkezetet és arra az eredményre jut, hogy ez nem finnugor, hanem altaji örökség. A szerző két csoportra osztja ezt a zenei szerkezetet: 1. a rövid, és 2. a hosszú formára. A kínai krónikákban népzene és a kínai történelmi feljegyzések alapján azt bizonyítja, hogy a rövid forma volt az ősi. A rövid dallam a Bajkál tó, a külső Bajkál, az Engura és az Amur völgyében lakó népesség zenéjében található. A szerző tehát azon a véleményen van, hogy a magyarok ősei a fentemlített területeken élhettek valószínűleg, kb. Kr. e. 100-ban. Az a priori feltevésekre nem lehet kutatást alapozni, csakis a tények vizsgálata célravezető.

Duft Johannes (St. Gallen)

Magyarok St. Gallenben

A St. Gallen-i Stiftbibliothekben a magyar nép tizedik századi történelmének három eredeti forrása található : az “Annales Sangallenses” a 863-1042 évre, IV. Ekkehart kolostortörténete az “Annales Sangallenses”, valamint a “Vita sanctae Wiboradae” szentélet történet. Ezek az írások igen szemléletesen mutatják be a magyar seregek haditetteit Közép-Európában, a kor helytörténetébe illesztve. 926 május elsején megtámadták a kolostort St. Gallenben és agyonütötték a világtól elzárkózott Wiboradát, akit 1047-ben a pápa Rómában személyesen avatott szentté. Így lett Wiborada az egyház első női szentje. Az előadás bemutatja a kéziratokat és kiadásukat. A témát a szerző 1957-ben könyv alakban kiadta “Magyarok St. Gallenben” címmel: magyar fordítása folyamatban van.

Erdélyi István (Budapest)

A Sankt Gallen-i kaland

A krónikák szövegéből kiderül, hogy a magyarok közül ketten meghaltak. A két holttestet a templom bejáratí ajtájának a szárnyai között elégették. Ez sok fejtörést okoz a történészeknek, mert eddig nem sikerült olyan 9-10. századi magyar sírra akadni, amely hamvasztásos rítust mutatna, noha a nomád népek temetkezési szokásában ez nem ismeretlen. Atila a catalaunumi ütközet előestéjén (fa) nyergekből rakatott máglyát, amelyen – eleste esetén – őt kellett volna elhamvasztani.

Bobkov Viktor szibériai kutató úgy véli, hogy a magyarokkal együtt harcoló, hamvasztásos ritussal temetkező szlávokról lehet szó, noha erre történeti utalás nincs.

A halott kultusszal állhatott kapcsolatban az említett tánc és ének, de az is, hogy a két holttestet pl. nem a kolostor udvarán égették el.

Érdy Miklós (New York)

Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez

Magyarország számára 1209 vérmintát elemzett dr. Hideo MATSUMOTO laboratóriuma az osakai (Japán) orvosi egyetemen. Az ember immunoglobulinjai, másszóval antitestjeinek kémiai összetétele az emberiség különböző csoportjai között, a molekula “állandó tartományában” kis eltérést mutat. Így egy népcsoport messze elvándorolt tagjait ezernél több év után is meg lehet találni.

Az eddig megjelent közleményekben az adatok feldolgozási módja a jelen helyzetet tükrözi. Az átlagolás azonban azt eredményezi, hogy a történelmi szempontból használható információ elmosódik, amely segíthetne a magyar eredet korai szálainak követésében. Jelenleg ugyanis csak népességi “sziget-elemzés” nyújthat bepillantást népünk múltjába. Így köszönettel vettem, hogy Tauszik Tamás, prof. Matsumoto budapesti munkatársa, az eddig még közzé nem tett mérési eredmények egy részét rendelkezésemre bocsátotta elemzés céljából.

A rendelkezésemre álló 12 helység közül ötnek a vérmintáiban találtam 10 + 2 %-os Gm st mennyiséget, amely kifejezés az északi mongoloid génjelzőt vivő immunoglobulin mennyiséget adja, 10,6 %-os átlagértékkel. Ez az érték közel négyszer magasabb mint az országos átlagból levezetett szám. De még nagyobb a jelentősége ennek az értéknek, ha tekintetbe vesszük, hogy a japánoknál 26 %, míg a Bajkál-tó körül lakó burjátoknál 30,7 % a génjelző mennyisége. Ha ez utóbbi számot az északi mongoloid génjelző “telítettségi értékének” tekintjük, akkor ez 34,5 % telítettséget jelent a magas magyar minták esetében, amelyeket az ország keleti, északi és nyugati részén, valamint a Kárpátokon túlról betelepült csángók és bukovinai székelyek közt találtak. Az évszázadok folyamán Európából való asszimilálódott betelepülők a Gm st értékeket lecsökkentették.

A 34,5 % telítettségi érték 1/ vagy a magyarság egykori jelenlétét jelzi a Bajkál régióban, 2/ vagy olyan keveredéssel járó hosszú tartózkodást magas bajkái génjelzőt tartalmazó nép szomszédságában, amely számot tud adni a 34,5 %-os telítettség kialakulásáért. Az adatok szerint erre sem a finn, sem a szamojéd nem alkalmas. Ezek az eredmények harmóniában vannak a “térkép-rétegezés” új módszerével elért eredményekkel, amelyeket a magyar eredetkutatásban hasznosítottunk.

Érdy Miklós (New York)

A magyarság feltételezett finnugor őshazái a történelmi társtudományok térképeinek tükrében

Az utóbbi negyven évben az irodalomban közzétett finnugor őshaza elgondolások nagymérvű szétszórtságot mutatnak, a minuszinszki medencétől, majd az Altaj hegységtől, az Aral-tó környékén át az Urál keleti, nyugati majd mindkét oldalát említve egészen a Kárpátok szomszédságáig nyúló Szvidéri kultúráig. A FU eredetelmélet további nehézségeit okozzák a finn tudomány új eredményei, amely szerint Kr.e. háromezerben a finnek nem voltak az uráli őshazában hanem a Balti-tenger partján. Emellett 3600 vogul nyelvet még beszélő embernek annyira torzult a nyelve, hogy az négy egymást nem értő irodalmi nyelvre bomlik, összesen 8 nyelvjárást formálva. Az osztyákok helyzete hasonló. Továbbá szovjet régészek és szibériai néprajzi szakértők csak a steppéről induló, északi irányú népmozgásról beszélnek, s nem említik északi népek déli irányú mozgását.

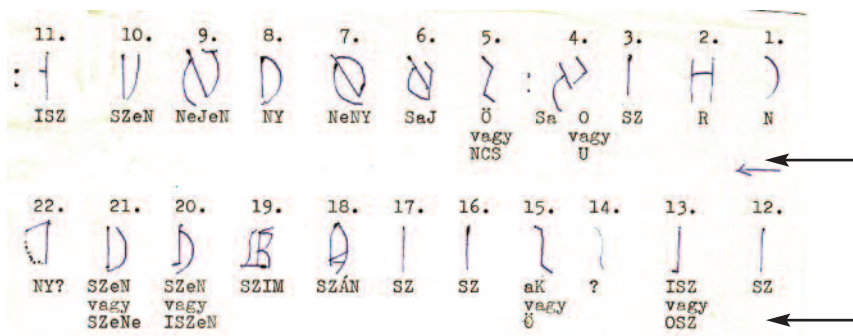
Több tudományág eredményeit vittük térképekre és szúrtuk ki azok átlapoló központi magvát. Ezt a “térképek rétegezése” módszerének nevezzük, amely jól hasznosítható a magyar eredetkutatásban. Kilenc érvcsoportba foglalhatók össze a társtudományok eredményei, melyek egyöntetűen a 40-50°-os földrajzi szélesség sávjába, a közép- és belső-ázsiai puszták öve felé jelölik ki a magyarság eredetének irányát és a rokon, pusztai lovasnépek csoportjait a múltban és a jelenben. A térkép-rétegezés eredményei azonban kizárják a finnugor népeket és a feltételezett finn-ugor őshazákat a magyarság eredete szempontjából.

Tehát áttekintve a 9 érvrendszer 1) a FU nyelvészeti alapú hipotézisek nehézségei mellett, egybehangzó eredményeket ad a 2) néprajz számos ága, különösképpen a díszítőművészet és a külső öltözetek, 3) a népköltészet mellett a népmese, valamint a kapcsolódó griff és állatmotívumok (Horváth Izabella kutatásai), 4) a Csodaszarvas eredetmonda távolkeleti párhuzamai (Dunhuang-i falfestmény), 5) a Turkia királya... megjelölés a magyar Szent Korona zománc képen. 6) A régészetben a szabályák, íjak, fegyverek, lovastemetkezések párhuzamai mellett Benkő Mihály 1990-es tanulmánya a halotti álarcokról nagy fontosságú. Az álarcok széleskörű elterjedése az Ó-kori Keleten, majd tovább a Közép-Tian-Shan-ban és a Trufáni-medencében (Sinkiang), s innen nyugat felé eljutva a

Volga-Urál vidékére és a Kárpát-medencébe, világossá teszi, hogy elhibázott volt a halotti maszkokat, a magyar-finnugor rokonság régészeti bizonyítékainak tekinteni. 7) Az írott források bokharai Dzsajhanitól a langobard Liudprandig, majd 8) az embertan, ami ellentmond a FU kapcsolatoknak és végül 9) néppenénk közép- és belsőázsiai gyökerei zárják be a bizonyítékok hosszú sorát.

Forrai Sándor (Budapest)

A svájci Anniviers-völgy rovásfelirata

Fejes Pál (Szeged)

Egy pillantás az ősi magyar múltba

Az Eifischtal-i Pinsecben fellelt gerendafelirat írásiránya, ligatúrái rendkívül emlékeztetnek a Kréta szigeten talált és a lineáris A írásnál is ősi (l. pl. a P. 121 táblát) írásra. Lényegét tekintve ez az írás szótagírás. Ligatúráinak felépítése szigorú szabályt követ. Mindamelllett jól érzékelhető, hogy a jelek száma nem elégséges (a feltehetően HUN) nyelv hangkészletének kifejezésére, ezért a szövegben képirásos jelek (piktogramok) is előfordulnak.

A Pinsec-i szöveg az indiai Delhitől északra elterült HĀG.GĀR.HĀŠ.HĀ pusztulását írja le. A nádas "sárrétet" a HARAPPA felől érkező ellenség télvíz idején felégette; népe (köztük a magyarok ősei is) a szélrózsa minden irányába menekült.

Ez az őshaza szoros kapcsolatban áll a VII. Konstantinos feljegyzéseiben szereplő HĀŠ.HĀ.PĀ.HĀ.HĀL.LO > ASPHALO (jelentése a hindi nyelvben "bukás"), ill. Š.HABAR(Ē)TŌ (jelentése: "béketör?") szavakkal, amelyeket Tormás herceg és Bulcsú úgy adott meg, mint az őshaza legfontosabb karakterisztikumát.

Erre az "őségésre", az "eredő bűn" elkövetésére a felső paleolitikum idején (Kr.e. kb. 44 500) került sor, amely megfelel a bibliai "ENŐS" korszaknak.

Népünk neve: MAH.HĀG.GĀR > "magyar", HĀG.GĀR.EEN.NEE > „ĀGĀREN’Ī (1. St. Gallen, Annalesek) örzi ennek a hazának az emlékét.

Götz László (Sankt-Pölten)

Nyugat-Ázsia és Kelet-Európa régészeti műveltségeinek összefüggései a Kr.e. 3-2. évezredben és a magyar-finnugor nyelvi párhuzamok reális szemlélete

A kelet-európai és nyugat-ázsiai földrajzi térség ókori régészeti kultúráinak beható tanulmányozása arra az egyértelmű eredményre vezet, hogy az ezen régió területén végzett ásatások leletei kivétel nélkül azt bizonyítják, hogy a földművelés, állattenyésztés, valamint a fémművesség ismerete, azaz az anyagi kultúra alapvető elemei, de éppígy a magasabbrendű szellemi – főleg vallási – művelődési ismeretek is az előázsiai primér újkőkori és korai fémkori kultúr-körök művelődési kisugárzásainak útján közvetve, de ezen kívül még Elő-Ázsiából kiindult földművelő telepések gyarmatosításai révén közvetlenül is az előbb említett ősi közelkeleti kultúrgócból jutottak el Kelet-Európába és Nyugat-Ázsiába. Ennek a helyzetnek megfelelően, ezen elő-ázsiai művelődési hatások magától érthetődően nyelvi téren is sokszorosán kimutathatók, ami a térség nyelveinek (finn-ugor, altaji-török, iráni, bind, stb) szókincsében és nyelvtani elemeiben is minduntalan megmutatkozik.

Gyöngyössi János (Székelyudvarhely)

Zsombor-Szászszombor-Székelyzsombor – egy különös településtörténet

Zsombor falu a Kis-Homoród mentén fekszik, Udvarhelyszék déli határán kívül. Soha nem tartozott Udvarhelyszékhez. Első említése 1342-ből származik, possessio Sombur néven. Ebben az időben a település nevét sem Szász-, sem Székely- előnév nem előzi meg. A 13. századtól Zsombor Köhalom szász székhez tartozó szabad falu volt és szászok lakták. A 15-16. század fordulóján az alsórákosi Sükösd család megszerezte a falu egy részét és néhány betelepített jobbágycsaládot. Ettől számítható Szászszombor fokozatos elmagyarosodása. Ez a folyamat a 17. századra oly jelentős méreteket öltött, hogy 1640-ben a falu neve hivatalosan is Székelyzsombor lett, bár e település soha nem tartozott a Székelyföldre. A falu rendhagyó településtörténetét nem csak az írott adatok, hanem a házak külalakja, a fennmaradt népszokások és a falu melletti dombon álló mentsvár története is hűen tükrözi.

Horváth Izabella (Hull)

Két amerikai magyar Belső Ázsia-kutató a 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson

Az Egyesült Államokban élő dr. Érdy Miklós (West New York) és Horváth Izabella (Chicago) Belső-Ázsia-kutatók részt vettek az 1991. augusztus 27 – szeptember 2-ig megtartott 7. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson, amelyet a Kossuth Lajos Tudomány Egyetem Debrecenben szervezett. Az előadásaiakon

kidomborodott nézetek élesen eltérnek a finnugor nyelvészeti elméletekre felépített Magyar Őstörténelmi szemléletektől. Mindketten a társtudományok együttes eredményeivel látják legjobban megvilágítani eleink honfoglalást megelőző évezredekben lezajló életét. Ezek a társtudományok erős belső-ázsiai kapcsolatokra mutatnak. Előadásait igen pozitív hozzászólások követték. Érdy térkép-retegezéses eljárásának a magyar őstörténelemben való alkalmazását Újváry Zoltán (KLTE), Keszi Kovács Laszló és Györgyi Erzsébet értékesnek vélték és biztatták, hogy folytassa a kutatásait. Nemcsak magyar, hanem külföldi szakemberekkel is volt alkalmuk eszmecserét folytatni, így a kazáni tatár művészet-történészével Guzel Süleymanovával és a két baskir hematológussal Elsa Husmudtinovával és Halim Sunagatovich Rafikovval. A három török kutató hangoztatta a magyar/török vonalon való további kutatások fontosságát. Érdy Miklóst a Magyar Televízió szintén meginterjuvolta, ahol újból kifejtette a társtudományok segítségével való magyar történelem kutatást. A két Belső-Ázsia-kutató nem első ízben tartott előadást. Gyakori résztvevők a ZMTE találkozóin és a Nagy Szittyá Kongresszuson (Cleveland). Külföldi egyetemeken Érdy legutóbb a Harvard Egyetem Faculty Clubjában adott elő, Horváth Izabella az Indiana Egyetemen a Midwestern Conference of Asian Affairs gyűlésen tartott előadást.

Horváth Izabella (Hull)

A belső-ázsiai hősének, a magyar népmesék és verselés közötti párhuzamok

Megfigyelhető, hogy a belső-ázsiai hősi eposzok és a magyar népmesék, népdalszövegek és népballada szövegek között hasonlóság van. A török és mongol hősi énekek hősei, ember feletti erővel bírnak, veszélyes és csodás harcok és kalandok után, elnyerve a kán leány kezét – vagy vissza szerzik elrabolt feleségüket, boldogan élnek, míg meg nem halnak. Ismerős motívum ez számtalan magyar mesében is, például az Égig érő fa, Csinosan-drága, Rózsa vitéz című népmesében. De nemcsak tartalomban, hanem a verselés szerkezetében is találunk magyar párhuzamokat a belső-ázsiai hősi énekek szerkezeti sajátosságaival. A kötetlen szótagszámú verssorok, a sor eleji alliteráció és a parallelizmus, úgy mint a túlzások jelentései megtalálhatók, mind a mongol és török hősi énekek szerkezeti sajátosságai között, mind a magyar népdalszövegek és a népballadák szövegei között.

Úgy látom, Voigt Vilmos megjegyzése nem helytálló, ugyanis ő azt véli, hogy a magyar szájhagyomány és a régi írások anyagát nem lehet összehasonlítani sem a belső-ázsiai szájhagyománykinccsel, de még a finnugorral sem. Azt a rendszeresen mutatkozó párhuzamot, amely a belső-ázsiai és a magyar szájhagyomány között található, nem lehet figyelmen kívül hagyni és elmélyült kutatásra ösztökél bennünket az irányba, hogy még egy szálat kibogozzunk őstörténetünk csomójából és megvilágítsuk a honfoglalás előtti kultúrközösségünket.

Juba Ferencz (Bécs)

A magyar nemzet tengerészösztöneinek a kialakulásáról

A magyarság tengerész-ösztönei közismertek. Alapelvül vetem fel, hogy ezek a magatartásminták csak akkor keletkezhettek, ha nemzetünk tagjai több évszázadot ill. évezredet töltöttek tengerek partjain. Egyesületünk II. Östörténeti Találkozója óta négy előadásban tárgyaltam tengerparti életünk lehetőségeit és az ezeket ismertető irodalmat. Ezek szerint a nemzetünket kialakító népesség az u.n. északi vonalon (Kaspi-, Fekete-tenger-, Don vonalon), illetőleg a déli vonalon (Kaspi-, Mediterraneum-, Kréta, Balkán) érkezett a Kárpát-medencébe. Újabb irodalmi adatok megerősítik felfogásunkat, hogy igenis, nemzetünknek megvolt a lehetősége a hosszú tengerparti élet során, mindkét útvonalon, tengeri magatartásmintákat kialakítani, mégis abban főleg a déli útvonal játszott nagyobb szerepet, az ezen a vonalon történő hosszabb tartózkodás, ötvöződés, haladás idején.

Kálnási Árpád (Debrecen)

Szatmári helynevek korai történeti rétegei

Előadásom, amely rövidített és kivonatos vázlata a “Szatmári helynévtípusok és történeti rétegződésük” című nagyobb munkának, három szatmári járás (a fehérgyarmati, mátészalkai, nyírbátori) névanyagának elemzése alapján készült.

Idézett munkámban a szinkron tipológia és helynévtörténeti rétegek szembeállítására tettem kísérletet. Abból a felismerésből indultam ki, hogy a ma élő (szinkron) névrendszer sem napjainkban jött létre, egyes tagjai, típusai korábban, mások később jelentek meg. A szinkroniát tehát nem az jellemzi, hogy csupán hasonló korú nevek élhetnek együtt, hanem több, különböző korú rendszerhullám tagjai, csoportjai is megtalálhatók benne. Ezek elkülönítését, korszakok szerinti bemutatását és a szinkron rendszerben elfoglalt helyüknek a meghatározását tűztem ki célul magam elé.

A vizsgálódást az egyes objektumtípusok szerint végeztem el: településnevek, belterületi nevek, határrésznevek, víznevek. Előadásomban főként a településnevek legkorábbi történeti, gazdaságtörténeti, nyelvi és egyéb tényezők, szempontok figyelembevételével igyekeztem a kisebb egységeket elkülöníteni.

Más objektumtípusok esetén csak néhány fontosabb példa, névtípus megemlítésére szorítkozom.

Kiszely István (Budapest)

Rovásfelirat a svájci Pinseben

Mindegyik megfejtő olvasati kísérletéből kitűnik, hogy 1) a gerendavéset nem az “európai” runaírások szellemében és betűivel íródtak, 2) régebbiek, mint az un. “székely-magyar” rovásírás, 3) belső-ázsiai eredetű, un. “hun-ótörök (türk)” jelekkel és rendszerrel íródott, 4) több jelnek helyi változata van, 5) a szöveget

rovó személy igen jártas volt a betűvetésben és a vésés technológiájában.

E munkával egyidőben folynak a szöveg megfejtési kísérletei és a szakemberek megpróbálják a rovásjeleket térben és időben elhelyezni, korhoz és etnikumhoz kötni. Mivel az un. „eurázsiai” rovásírás egészével jelenleg egyetlen szakember sem foglalkozik, illetve az egészet nem látja át, ezért a végleges megfejtés még várat magára. A szakemberek vagy a türk nyelvekben jártasak, vagy az un. „székely-magyar” rovásírást ismerik jól, vagy csak a belső-ázsiaiakat, vagy csak a linear-rendszerűeket, ezért a részkutatások alapján történő szintézis még nem készült el.

Kovács József (Gyula)

Magánvélemény a kalandozó magyarok 933-as és 955-ös vereségéről

Történelemlönyveink katasztrófális vereségekről szólnak. A tanulmány bizonyítékokat sorol fel arra, hogy bár a „kalandozó” magyarok szenvedtek kisebb vereségeket, gyakorlatilag mégis legyőzhetetlenek lehettek. S ezt nem kell szégyelnünk. Más népek kis hőseiket is lángelkű óriásokként tisztelik, apró győzelmeiket is világhírű diadalokká emelik. Csak mi nem hisszük el, hogy történelmi alulértékelésben egyetlen nép sem verseng velünk. Ebben éppen olyan verhetetlenek vagyunk, mint ezer év előtti őseink a csatákban. Nemzeti önértékelésünk már-már tragikomikusan, abszurd módon negatív előjelű, mintha a „kalandozó” magyar harcos csak népeket sanyargató, rabló bitang lett volna. Árpád, Géza, Hunyadi, Zrínyi, Rákóczi „úri betyár”? Őseink voltak, ennek a maroknyi népnek dicső ősei. Valamennyiünknek ősei, akik magyarul szólunk a világ bármely pontján. Ha szégyeljük őket, ha csak kudarcaikra emlékezünk, ha múltunkból csak a Muhi-pusztát, Mohácsot, vagy éppen a Don-kanyart látjuk, általuk önmagunkat gyalázzuk.

Ne szégyeljük hát, hogy ezer évnek előtte Európa népeinek szívében megfagyott a vér a magyar „hui! hui!” hallatán. Ha nem így lett volna, talán sohasem lettünk volna európai ország, még ha csak röpke századokra is jelentős állam azon a földön, amelyet valaha Hétmagyar szövetség szerzett vérrel és vassal „maga és ivadékai” számára.

Lengyel Boldizsárné (Szolnok)

Egy új nemzeti öntudat kialakításának reményeiről

A magyar nemzetnek van saját mítosza, de ez a mítosz az elmúlt negyven évben nem juthatott el a felnövekvő nemzedékekhez. A történelemtanítás szűkszáván közölt ugyan adatokat a magyarok eredetére vonatkozóan, de ez igen kevés volt ahhoz, hogy belső tartást és életre szóló energiaforrást fejlesszen ki a felnövő fiatalokban. A szomorú következményeket jól ismerjük. Minden, felelősséget érző magyar szellemi embernek fontos feladata, hogy az ifjúság nevelésében pótolja ezeket a hiányokat a maga eszközeivel. A célhoz vezető út konkrét megoldási lehe-

tőiségei: – A magyar őstörténet hiteles és alapos megismertetése a fiatalok nevelőivel. Tantervi változtatások. Oktatáson kívüli formák kialakítása. Megfelelő irodalom eljuttatása az ifjúsághoz – könyvkiadás. – Egy új génius megalkotása – a géniusok egységesítése. – Az új nemzeti öntudat kialakulása érdekében a felnövekvő nemzedék önfelegyelmének, tanultságának és komolyságának növelésére van szükség. – Mindez ennek megfelelő, tehát a jelenlegitől merőben eltérő nevelési eszményeket, pedagógiai technikákat és technológiákat tesz szükségessé. – Egy új etika megalkotása és elterjesztése, – egy “új humanizmus”.

Lukács József (Kassa)

A zempléni fejedelmi sír és feltárása

1958-ban megkezdte dr. Budinsky Kricka a jelzett helynek a feltárását. Rövid időn belül a legnagyobb honfoglaláskori lelet került elő.

Ez egy ó-magyar honfoglaló fejedelmi sír, amely a feltárás során a 4. sz. kurgán elnevezést kapta és a Szlovák Tudományos Akadémia ezt fejedelmi sírnak tartja. Ehhez kapcsolódik a Magyar Tudományos Társulat akkori álláspontja, amely a sírt mint fejedelmi temetkezést elvetette, s csupán egyszerű vitézi sírnak nézte.

Több tudós ember meg van győződve arról, hogy komoly leletről van szó és a talált gazdag lelet egy eltemetett magyar fejedelemre utal. Ilyen értelemben nyilatkozott magyar részről dr. Fettich Nándor, dr. Csalán Dezső, Szabó János Győző stb., szlovák részről dr. Tocik, dr. Pásztor János és dr. Budinsky Kricka.

Újból ismertetni kell ezt a már lassan elfelejtett leletet a magyar tudományos világgal. Nem szabad elfelejteni egy ilyen ritka, bizonyító anyagot.

Lukács Márta (Tata)

Az altanontei Szent László kép története

Szent László királyunkról egy egészalakos festmény van a délolasz Altamonte múzeumában, a híres sienai Simone Martini festette. Ez a kép eddig ismeretlen a magyar közönség előtt. Nem tisztázott a kép megrendelője és a festés ideje. A külföldi szakemberek szerint a megrendelő a calabriai Altamonte egykori ura, Sangineto gróf. A datálás is vitatott: van, aki a festő korábbi, van, aki élete legutolsó művének tartja. A kép eredetét illetően eddig senki sem foglalkozott a történelmi háttérrel és a késő Árpádkor olasz-magyar kapcsolataival. Eddigi kutatásaim az elmúlt három- és fél év során megerősítik azt a feltételezést, hogy a Szent László kép megbízója Mária királyné volt, IV. Béla unokája, V. István leánya, II. Anjou Károly nápolyi király felesége. A magyar királyszentek kultuszát ő vitte Itáliába és az ő megbízásából készült több magyar királyszent képe Assisi és Nápoly templomaiban. Mária fiának, Róbert királynak nápolyi udvarában Simone Martini több évig tartózkodott és dolgozott; ekkor és itt rendelte meg Mária a Szent László diptichont, aminek azóta elveszett másik fele

Szent Istvánt ábrázolta. Mária hagyatéki leltárában kimutatható a diptychon, amely tíz év múlva Endre, a dédunoka tulajdonába került Nápolyba érkezésekor.

Endre kegyetlen halála után Johanna a képet elajándékozta Sangineto grófnak, akinek le volt kötelezve. Így lett a gróf a kép harmadik tulajdonosa és így jutott annak altarontei birtokára.

Sangineto unokája, nagypapja márvány síremlékére – a szentek domborművei közé – rámásoltatta Szent László alakját a Simone festményről. A második oldalon Szent István vértanu van, nyilván azért, mert a kőfaragó a név után csak a megkövezett Szent Istvánt ismerte. Ez a tévedés közvetett bizonyíték arra, hogy a hiányzó képen Szent István király volt.

Összegezve: a csodálatos házioltárkát Árpádházi Mária rendelte Simone Martinitől, aki ezt nápolyi tartózkodása alatt készítette, működése un. korai szakaszában, 1317 – 1320 között.

A közeledő Szent László évfordulók alkalmával (800 éves szentté-avatása 1992-ben, és 900 éves halála 1995-ben) meg kell emlékezni erről a nekünk kétszeresen értékes képről.

Pandula Attila (Budapest)

A Szent Korona rendjeleken és kitüntetések

A rendjelek és kitüntetések tarka világában nem ritkák a különböző koronákról elnevezett elismerések, a korona motívummal ékesített insigneik. A magyar, s a magyar vonatkozású falerisztikában, már a 18. századtól kezdődően megjelenik, fontos díszítőelemként Magyarország Szent Koronája. Így ez központi elemként szerepel a Szent István Rend (1764-1918, 1938-1944) jelvényein. Az Arany-sarkantyú vitézek 1792-ben kiadott jelvényén, s az 1916-ban felavatottak 1918-ban adományozott insignein is kiemelt szerepet kap nemzetünk féltett ereklyéje. Különösen IV. Károly király uralkodásának idején történnek lépések a falerisztikában is, a magyar állam, a dualizmuson belüli egyenrangúságának demonstratívabb megjelenítésére. Így látható a magyar korona pl. a Katonai Érdemérem (1917-1918), a Károly Csapatkereszt (1916-1918) jelvényein. A két világháború közötti időszak kitüntetésein nagy számban figyelhetjük meg a Szent Koronát. Így a Vitézi Rend (1920-), jelvénye tartalmazza a magyar koronával ékesített államcímert. Az 1922-ben létesített Magyar Érdemkereszt (1935-től Magyar Érdemrend) egyes fokozatain központi helyet kap a korona ábrázolása. A kormányzói "Elismerés", "Dícsérő Elismerés" jelvényei, a koronáról függenek le. 1943-ban alapították a csak külföldieknek adományozott Magyar Szent Korona Rendet, amely 1945-ig állt fenn. A Szent Korona ilyen irányú kultuszának 1945-ben végeszakadt. Napjaink változó világában, a tradicionális magyar kitüntetések megújításánál ismét fontos szerepet kap a Szent Korona szimbóluma.

Stamler Imre (Somogyjád)

A „kalandozások” nyomai Somogyban

Történettudományunk nagy eredménye, hogy az elmúlt évtizedekben a kalandozásnak nevezett hadjáratokról sikerült lefejtetni az ellenséges túlzásokat, gyűlölködő torzításokat (Vajay Szabolcs). Ugyanilyen eredmény, hogy Padányi Viktor sokféle tényre támaszkodva bizonyította, hogy a 10. század európai léptékkel mért legnagyobb hadvezére és politikusa Bulcsu volt. Kezd derengeni a fény a sötét évszázadunk fölött, de még mindig nem tudjuk, mik voltak a hadjáratok gazdasági alapjai, mi biztosította a magyar seregek sikerét. Milyen volt a gazdasági szervezet, az élelmiszertermelés, az ipari utánpótlás, hogyan készültek a felszerelések, milyen volt a lótenyésztés. Rendkívül fontos lenne a hadászati és gazdaságilag egyaránt legfontosabb stratégiai alapanyag a vas termelési, feldolgozási körülményeinek tisztázása.

Sajnos a honfoglalás utáni évszázad tudatos feltáró munkája hiányzik, pedig kutatási eredményeim alapján állítom, őseink nyomait Somogyban megtalálhatjuk. Előadásomban ezt bizonyítom.

Stamler Imre (Somogyjád)

Gondolatok 3500 éves városunk romjairól

A magyar őstörténet kutatói a magyarság őshazáját a világ különböző tájain keresik. Kevesen vannak, akik azt állítják, hogy a magyarság nem jött sehonnét, itt vált azzá, ami alapján magyar népnek, nemzetnek tartjuk. Vannak, akik szerint a magyarság Európa egyik ősnépe.

Sokak szemében ez eretnek állítás. A feltevést ezért elvetik, mondván: nem történhetett másként, mint ahogy a hivatalos álláspont mondja: az itt talált ősnépet, népeket Árpád magyarjai olvasztották magukba és ezért a hódolatok voltak a magyarok, de hogy kik voltak a hódolatottak, arról különbözők a feltevések. Dehát nem történhetett fordítva? Miért lenne nálunk másképp, mint Európa más országainak többségénél? De, ha az itt talált ősnép beolvadt a hódítókba, mi történt azzal a kultúrával, amit évezredek alatt e földön hoztak létre? Kultúrájukból, hagyományaikból a magyarság semmit sem vett át? Minden elenyészett?

A szerző régészeti, kutatásai, leletei igazolják, hogy az ősi nép kultúrája része a magyar kultúrának.

Szekeres István (Budakalász)

Az ázsiai hun- és a magyar nyelvi azonosság az írástörténeti kutatás bizonyítékainak tükrében (A „teknu” jelcsalád)

„Őstörténelmünk” feltételezett és egyetlen – a nyelvet is bizonyító rekvizituma: a székely rovásírás archaikus nikolsburgi jelrendszere. Segítségével a világon először sikerült egy régen elpusztultnak hitt népet – egy mai európai néppel

nyelvileg is frappáns módon azonosítani.

A világ írástörténetében pedig megcáfolni az eddig uralkodó arameus-mediterrán írástörténeti vonal prioritásának mindenhatóságát.

Írástörténeti és kozmológiai: népvándorlási nyomok vezetnek Mezopotámiából a kínai írás kialakulásának bölcsőjéhez, a hun-kínai, (vagy: kínai-hun) íráscsaládhoz – s onnan Európába.

A nikolsburgi jelrendszer legfontosabb része: a “teknős” jelcsalád, amelynek “anya-jele” a teknős piktogrammja. Magasan szimbólikus jellege folytán, az összefüggések széleskörű vizsgálatát tette lehetővé ősi kozmológiánk feltárással, a “hun szélrózsa” rekonstrukciójával – nyelvünk szavainak legszimbólikusabb csoportja gyűlik egy piktogramm jelképe köré, gerincét adva egy ősi “világkép”-nek, – egy kultúrának, hitvilágnak és a belőlük is fakadt írásnak. S ebből az írásból elágazó íráscsaládnak. Már ezzel a pár jellel is reprezentálva, kijelölve helyét e kultúrának a világ kultúrtörténetében.

Szűk Ödön (Szentendre)

Észrevételek MAKKAI LÁSZLÓ: Szolnok-Doboka magyarságának pusztulása c. könyvéhez

Makkai László az 1943. évben a Tudományos Intézet Évkönyvében megkísérelte bemutatni a szolnok-dobokai magyarság 16. századbeli pusztulását. Az ősi magyar megyében kisebbségbe került a magyar. A magyarság pusztulásának a titka a könyvben nem található, mert a könyvben ugyan jó megállapítások vannak, valamint kitűnő a szerző formakészsége, de igen sokszor a helyes következtetésekkel merőben ellentétes végeredményeket hozott ki. Sajnos, ezek a levont végső végeredmények nemcsak helytelenek, de sokszor károsak.

Nagy kár volt az, hogy Makkai a forrásanyag elégtelensége miatt a többi szomszédos területre nem térhetett ki, mert ez lehetetlenné tette a helyes kép megalkotását.

A könyv elején a szerző ismerteti a szolnok-dobokai 16. századbeli pusztításokat s megállapítja, hogy a kor írói egyöntetűen Mihály vajdára hárítják a népborzalmas kiirtásáért a felelősséget. A hajduk a szerzők szerint a feldúlt Magyarország minden zugából összeverődött, továbbá török és magyar szegénylegényekből, valamint szerb, oláh s több másféle nemzetiségekből a közös préda reményében összecsoportosult kalandorokból álltak, akiknek alacsonyabb ösztönére gyújtó szikraként hatott Mihály vajda felhívása. Miután őket rosszul fizették, ott szereztek pénzt maguknak, ahol tudtak, s végül is ez a módszer a pusztító szenvedélyek gáttalan tombolásává fajult.

A hajduk pusztításán kívül több más dolog is közrejátszott a népesség pusztulásánál: pestis, éhínség stb. Meg kell jegyeznünk, hogy a népesség s nem a magyarság pusztulásánál, mint azt a könyv címe mondja. Mindenesetre ezek a

viszonyok a legalkalmasabbak voltak arra, hogy népi konglomerátumokat csináljanak, s ehhez alapanyagnak, letelepedési helyzeténél fogva, az oláhság látszott a legalkalmasabbnak.

Tauszik Tamás (Budapest)

Genetikai marker (haptoglobin) vizsgálat a magyarság körében

A magyar népesség genetikai tulajdonságainak vizsgálata során egy újabb genetikai marker, a haptoglobin, ill. a haptoglobin három legismertebb fenotípusának (1-1, 2-1, 2-2) országon belüli megoszlását vizsgáltuk. Ennek a munkának az eredményeképpen azt tapasztaltuk, hogy a hazai népesség keleti és nyugati része jelentős eltérést mutat a haptoglobin típusok előfordulási gyakoriságában. Bodrogek példáján jól látható, hogy ez a tulajdonság nemzedékről-nemzedékre nem változtatja a gyakoriságát. Ennélfogva a haptoglobin típusok tanulmányozása alkalmas lesz arra, hogy a magyarság rokonsági viszonyainak tanulmányozásában felhasználjuk.

Török Albert (Székelyudvarhely)

Aranyosszék története a helynevek tükrében

IV. László király 1289-ben a kézdi székelyeknek adományozza az Aranyos és a Maros közti királyi birtokot. Ettől az időponttól beszélhetünk a hetedik székely székéről, Aranyosszékről. A 13. század közepétől történő székely betelepülés lényeges változást hozott a vidék etnikai és településhálózati képében. A szláv lakosság a 6. századtól települt erre a vidékre, korai megjelenését a Gerend, Lóna, Polyán, Mohács, Domború helynevek jelzik. Melléjük már a 10. század közepétől magyarok is települtek. A magyarok, településeik nevét – névadási szokásaiknak megfelelően – személynevekből, foglalkozásnevekből képezték, mint pl. Torda, Bágyon, Zete, Bogát, Miriszló, Csongva, Csesztve, Vinc, Detrehem, Liki, Hidas, Ürményes, Igric.

Az i- és a d- képzős helynevek a magyar helynévadásban a 11. század végétől a 13. század elejéig voltak elevenek, pl. Kövend, Kercsed, Hori.

A székelyek betelepülésének idejére tehető a -telke, -háza, -falva utótagú összetett helynevek keletkezése (Csákótelek, Ebrézháza, Sinfalva). Ugyancsak erre az időszakra tehető a természeti adottságokat tükröző településnevek megjelenése, bár e névadási szokás továbbélése a 14.-15. században is bizonyítható Kerekgyház, Fehéregyház, Fűzi, Csegez, Harasztos, Veresmart, Farkaszűg, Kocsárd, Mészkö).

Varga Géza (Budapest)

A vasorrú bába fényképe

A vasorrú bába egykor hulladémon volt, jelzőjének eredete pedig összefügg a

fém-ből készült halotti álarok (szemüvegek; szem-, száj- és orrfedő lemezek) használatával. A hivatalos kutatás ezt a régészeti leletsoportot csak az uralvidéki őshazáig tekinti etnikumjelzőnek. Mivel ilyen északi őshaza nem volt, felvetődik a kérdés: meddig követhetjük őket ebben az etnikumjelző minőségükben? Végigmehetünk-e a leletsorozat által kikövezett úton? A halotti álarok előzményei és rokonai ugyanis műkénei, sőt sumér sírokig vezetnek. Néhány jeltörténeti összefüggés azt látszik erősíteni, hogy egy ilyen irányú vizsgálódás indokolt lenne.

Vértessy György (Budapest)

Volt-e “kettős honfoglalás”?

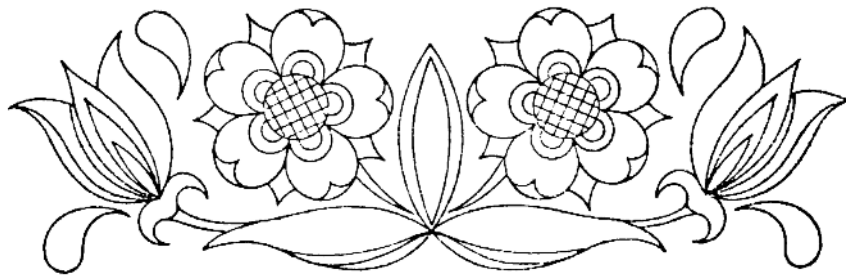
A 19. század végére kialakult finnugor-magyar nyelvi iskola hatására minden hun-magyar rokonságra utaló hagyomány és forrásmű kérdésessé vált. Ez a szemlélet kényszerpályára állította a segédtudományokat, s ennek következtében minden olyan adat és megfigyelés, amely a finnugrizmussal ellentétben állott, figyelmen kívül maradt, vagy lomtárba került. Ezért vált kérdésessé és tarthatatlanná a krónikák azon állítása, amely szerint a 895-ös honfoglalás a hunok második bejövetele volt, akik azért jöttek, hogy visszafoglalják ősi örökségüket, Pannóniát. A hun-magyar kapcsolatok vizsgálatakor először is arra kell tekintettel lennünk, hogy a nagy avar kagán, Baján egy sereg hun-tudatú népet hajtott uralma alá. Az avar kaganátus 680 táján a hun Irnek által alapított Bulgáriából jelentős számú etnikai utánpótlást kapott. A források szerint vezérük, Kuber, az avar kagánnal történt összetűzés után először Görögországba menekült, majd visszatért övéihez Skythiába. Az Avar Birodalom 803-ban történt összeroppanása után – de még jóval a honfoglalás előtt – a nyugati források egy új népről beszélnek, amelyet máig “ungarus-hungarus”-nak neveznek. Mint fentebb mondtuk, a hunok 895-ös bejövetelének célja, Pannónia visszafoglalása volt. Arra, hogy ez valójában így történt, először is abból következtethetünk, hogy a Dunántúlon honfoglaláskori lelet alig található. Vagyis ott fegyveres hódítás nem történt. Másodszor, az Árpád-ház nem a klasszikus honfoglaló leletekben bővelkedő keleti országrészen, hanem a Dunántúlon építette ki hatalmi bázisát (Esztergom, Fejérvár). De az is figyelemre méltó, hogy a korai Árpád-házi vereteken (Péter királytól IV. Béláig) a “Pannónia” fölíratot találjuk. Jelentős változásra utal az, hogy a bizánci források eleinte türköknek, majd a honfoglalás után “ouggron”-oknak hívnak bennünket. Ez úgy is fölfogható, hogy az Árpád-ház eleinte a türkökre, majd később a Pannóniában rekedt késő-avar kori (a nyugatiak által ungarus-oknak titulált) etnikumra támaszkodott. Összefoglalásképpen arra következtethetünk, hogy esetünkben nem egyszeri vagy kettős honfoglalásról, hanem bizonyos rokon – és nem rokon – népek ötvöződéséről beszélhetünk, amely folyamat akkor vette kezdetét, amikor az avarok 567-ben birtokukba vették a Kárpát-medencét, illetve Pannóniát.

Vityi Zoltán (Vásárosnamény)

Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467-1706

A kétkötetes forráskiadványt Benda Kálmán szerkesztette és ugyanő írt hozzá bevezető tanulmányt is. Fejezetei kitűnő összefoglalásai a történeti Moldva politikai, társadalmi-gazdasági történetének, s a benne évszázadokon át meghatározó szerepet játszó sziget-magyarság; a csángó-magyarok permanens küzdelmének ősi nyelvük, szokásaik, életmódjuk identitásának megtartásáért. Mindezekhez a közölt okmányok szolgálnak autentikus bizonyítékként.

A műsor tartalmaz néhány olyan előadás címét, amelynek tartalma itt nem szerepel – ezen előadások nem hangzottak el. Itt viszont szerepel néhány olyan összefoglaló, amely a műsorban nem szerepel, de ezek az előadások elhangzottak.

MEGHATÁROZÁS

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Őstörténeti Találkozói számára

5. Magyar

Magyarnak nevezzük azt a népet, amely Krisztus után ezer táján a Kárpát-medence egészére kiterjedő egységes magyar, keresztény államot létrehozta.

A honfoglaló magyar nép

- külső testi megjelenésére nézve mintegy felerészben turáni, pamír és elő-ázsiai jellegű;
- nyelve a magyar, amely a ragozó nyelvek csoportjába tartozik (agglutináló);
- írásosan áthagyományozott jogtörténete azzal a Vérszerződéssel kezdődik, amely a honfoglalás előtt Álmost tette meg legfőbb vezetővé. E jogtörténet gerince az Aranybulla és a Szent Korona tana.

A fentiek a mai magyar népre is jellemzőek, valamint az, hogy

- nemzeti azonosságtudata van;
- vallása túlnyomó többségben a nyugat-európai latin kereszténység történelmi fejlődését követi. Vallási téren jellemzője a nagyfokú türelmesség;
- öröklődő sajátosságaiban jelentős mértékben őrzi ősei tulajdonságait, ezek némelyike a másoknál megfigyeltektől eltér;
- ősi sajátos tárgyi és szellemi műveltséggel rendelkezik, amelyből kiemelkedik rovásírása, népművészete, hitvilága és zenei anyanyelve, amelyre az ötfokúság és a párhuzamos szerkezet jellemző.

6. Kalandozásaink

“Kalandozásaink” fogalmán azokat a hadjáratokat értjük, amelyekkel eleink a honfoglalásunk körüli időben, a Kárpát-medencén kívüli területeken folytattak. Eddigi ismereteink szerint ezekben a hadjáratokban a Kárpát-medence akkori többi lakói (avarok, sclávok stb.) is résztvettek.

A korabeli rendelkezésünkre álló külföldi írott források ezeket a hadjáratokat úgy tüntetik fel, mint rablójáratokat. A tények szakszerű elemzése alapján azonban kimutatható, hogy ezek a hadjáratok döntő többségükben, a magyar diplomáciának a korban szokásos kiegészítői voltak. A valóságos, vagy a feltételezett ellenfél erejének a felmérését, esetleg megsemmisítését szolgálták, szinte kivétel nélkül más erővel szövetségben.

Ezen típusú hadjárataink megszűnése az akkori európai erőviszonyok alakulásával (egységes német császárság kialakulása stb.), másfelől a magyar állam belső megszilárdulásának a tényével függött össze.

HÁZIREND

1. Az elhangzott és írásban közölt dolgozatok kizárólagos tárgya a magyar történelem és a magyar nyelv, valamint a szorosan kapcsolódó témakörök, különösen hangsúlyozandó, hogy semmiféle politikai, filozófiai vagy vallási közleménynek itt helye nincs.
2. Az itt elhangzott és/vagy ide küldött dolgozatok közlési joga kölcsönösen az Egyesület és a szerző tulajdona. Az Egyesület hasznot nem kereső társaság, így közleményeit önköltségi áron, vagy ingyenesen adja át az érdeklődőknek. Ugyanez vonatkozik a hangszalagra, filmre és minden egyéb információra.
3. Az Elnökség kéri a résztvevőket, hogy tárgyilagosságukat őrizték meg és jóhiszeműen hallgassák végig a legellentmondóbb nyilatkozatokat is és semmiféle személyi kérdést ne vessenek fel. Az előadókat, a hozzászólókat semmi módon ne zavarják.
4. Az előadók előadásukat az elnöknek mondják, illetve olvassák. A hallgatóság részéről közbeszólásnak, hangos megjegyzésnek helye nincs. Kérdések írásban feltehetők és kiigazítások ugyancsak írásban átadhatók az elnöknek. Az elnök csoportosítja mind a kérdéseket, mind a helyreigazításokat és a beszélgetés alkalmával felveti.
5. A vezetés a mindenkori elnök kezében van; megszólítása: Elnök Asszony! Elnök Úr! Az elnök a saját legjobb belátása szerint vezet.
6. Szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv!

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Elnökség

NYILATKOZAT

Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzén bennünket, akik a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk.

Baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányban. Tevékenységünk politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő. Nincsenek sem anyagi, sem társadalmi céljaink szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve. Mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődő egyének elkötelezettségeit, amelyek azonban semmiféle következménnyel nem járnak sem egyesületünkre, sem a többi tagjára.

Minden célunk pozitív. Külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben akarjuk tanulmányozni és kideríteni - mindenek előtt - a magyar nép, vagy népek igazi eredetét, őshazánkat vagy őshazáinkat, valamint a magyar nyelv eredetét, ma élő nyelvünk és népünk rokonait.

Nem utasítunk eleve vissza semmiféle elméletet, azonban elvárjuk, hogy a bizonyítékok és az érvek szigorúan tudományos alapon álljanak. Nem egyezünk bele, hogy bárki bármiről kijelentse, hogy az már megoldott és ezért mindenki köteles magáévá tenni.

Teljes tisztelettel vagyunk úgyszintén az emberiség nagy családjának többi tagja iránt, miközben elvárjuk tőlük ugyanezt a tiszteletet a mi népünkkel szemben. Meggyőződésünk szerint, jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcs alapjára építhető; ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletben tartása és az erőszak minden formájának és következményének eltüntetése.

A jelen és a jövő kérdéseinek a történelemkutatással való összefüggésével tisztában vagyunk. A mi álláspontunkat ezennel teljes terjedelmében nyilvánosságra hozzuk.

Kelt Zürichben az 1986-os esztendő február havának 10-ik napján.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET HATODIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA, St. GALLEN-ZÜRICH, 1991. április 27 - május 4.				
MŰSOR (TERVEZET)		Állandó szakmai könykiállítás		
Nap	Óra	Előadó	Tárgysorozat	Elnök
28 V A S Á R N A P	9,00-10,50	Csuhák	Ünnepélyes megnyitó, Bemutatkozás	Molnár
	11,30-13,00	Csuhák	A műsor és a Házirend megbeszélése	Molnár
	15,00-15,45	Götz	Nyugat-Ázsia és Kelet-Európa régészeti műveltségeinek összefüggései a Kr.e. 3-2. évezredben és a magyar-finnugor nyelvi párhuzamok areális szemlélete	Molnár
	15,55-16,40	Érdy	A magyarság feltételezett őshazái a történelmi társtudományok térképeinek tükrében (dia)	Kálnási
	16,50-17,15	Vértessy	Volt-e kettős honfoglalás?	Nagy
	17,25-18,15	Stamler	Háromezer éves város Somogyban (dia)	Fischer
	18,25-19,30	Kerekasztal	Ny.-Ázsia és K.-Európa műveltségeinek összefüggései. Résztvevők: Fischer, Götz, Gyöngyössi, Kálnási, Molnár, Stamler, Vértessy	Érdy
	20,00-21,30		ZMTE Elnökségi ülése	Csuhák
29 H É T F Ő	9,00-9,30	Pál	Filmvetítés: A "Tisza" dal- és táncgyűttes Tiszapéterfalván	Du
	9,30-10,00	Vityi	A moldvai csángó-magyar okmánytár	Fischer
	10,00-10,15	Nagy	Beszámoló a VIII. Ausztriai Magyar Találkozóóról	Bergouné
	10,15-10,40	Horváth	Két amerikai magyar Belső-Ázsia kutató az 1990-es Finnugor Konferencián	Szük
	10,40-10,55	Lengyelne	A Reneszansz Egyetem terve	Kovács
	10,55-11,10	Csuhák	Magyar. Meghatározás a ZMTE Magyar Őstörténeti Találkozóinak számára	Götz
	11,10-11,30	Kerekasztal	Magyar. Résztvevő: Csákyne, Csuhák, Gyöngyössi, Kálnási, Molnár, Nagy, Pál, Stamler	Götz
	14,00-19,00	Aerni	Kirándulás Schaffhausenba	Baki
	20,00-20,30		Filmvetítés: Anniviers-völgy	Almásy
	20,30-21,00	Csuhák	Rovásírás feliratok az Anniviers-völgyben (vetítéssel)	Fejes
30 K E D D	9,00-9,25	Tauszik	Genetikai marker vizsgálat a magyarság körében	Nagy
	9,25-10-10	Érdy	Észrevételek a magyarországi japán genetikai vizsgálatok kiértékeléséhez (dia)	Fejes
	10,20-11,00	Kerekasztal	Tanulások a magyarság őstörténet kutatói számára a magyarországi genetikai vizsgálatok eddigi eredményei alapján. Résztvevők: Csuhák, Érdy, Fejes, Fischer, Kovács, Nagy, Tauszik	Götz
	12,00-12,15	Forrai	A svájci Anniviers-völgy rovásfelirata (vetítéssel)	Rojkóné
	12,15-13,30	Fejes	A valisi felirat egy lehetséges olvasata (dia)	Du
	15,00-15,25	Stamler	Somogyország és a kalandozások	Baki
	15,25-16,25	Kerekasztal	Mennyire megalapozott az a kijelentés, hogy élnek az Anniviers-völgyben hun leszármazottak? Résztvevő: Du, Fischer, Horváth, Kálnási, Szekeres, Tauszik, Varga, Vértessy	Fejes
	16,35-16,50	Kerekasztal	Magyar. Meghatározás. Résztvevő: Csákyne, Csuhák, Gyöngyössi, Kálnási, Molnár, Nagy, Pál, Stamler	Götz
	17,00-17,15	Csuhák	Kalandozásink. Meghatározás a ZMTE Magyar Őstörténeti Találkozóinak számára	Götz
	17,15-18,20	Kerekasztal	Kalandozásaink. Résztvevő: Csákyne, Csuhák, Gyöngyössi, Kálnási, Molnár, Nagy, Pál, Stamler, Vityi	Götz
	18,30-19,30	Csuhák	Előadás és vita: a ZMTE Nyári Történelmi Iskolája Mo.-on	Lengyelne
	20,30-21,30	VITA	A ZMTE Nyári Történelmi Iskolája Magyarországon	Csuhák

Függelék – Műsor (tervezet)

Nap	Óra	Előadó	Tárgysorozat	Elnök
I S Z E R D A	8,00-9,00		Utazás St.Gallenbe: 926. május 1. - 1991. május 1.	Baki
	9,00-10,00	Duft	Ungarn in St. Gallen (Magyarok St. Gallenben)	Missura
	15,00-17,00	Váci	Kirándulás, Koncert	Missura
	17,00-22,00	Holéczy	Mulatság	Missura
	22,00-23,00		Utazás Zürichbe 	Baki
2 C S Ü T Ö R Ü K	9,00-9,30		A Kárpát-medence Alap 1991. évi Közgyűlése	Csiahák
	9,45-13,30		A ZMTE 1991. évi rendes Közgyűlése	Csiahák
	15,00-15,30	Kerekasztal	Kalandozásaink. Meghatározás. Résztvevő: Csákykény, Csiahák, Gyöngyössi, Molnár, Nagy, Pál, Stamler, Vityi	Götz
	15,30-15,55	Kálnási	Szatmári helynevek korai történeti rétegei	Török
	16,05-16,25	Török	A hetedik székely szék, Aranyosszék őstörténete a helynevek tükrében (dia)	Kálnási
	16,25-16,40	Lajos	Székelyek a honfoglaláskor	Loewengreen
	16,40-17,15	Gyöngyössi	Zsombor, Szászszombor, Székelyzsombor - egy különös településtörténet (dia)	Vityi
	17,15-18,05	Szük	A szolnokdobokai magyarság eloláhosodása	Nagy
	18,15-18,30	Markovics	A régi magyar íj és újrafelfedezése	Lukács
	18,30-18,45	Karancz	A magyarországi pogánylázadások a Képes Krónika alapján	Mészárosné Szekeres
3 P É N T E K	9,00-9,25	Varga	A vassorrú bába fényképe (dia)	Stamler
	9,25-9,50	Lukács M.	Az Altomonte-i Szent László kép története (kép és dia)	Pandula
	10,00-10,45	Pandula	A Szent Korona rendjeleken, kitüntetések (dia)	Pál
	10,55-11,45	Du	A magyar népdalok fő jellemvonása és származási helye	Érdy
	11,45-12,15	Horváth	Belső-Ázsiai Hősi Énekek és a magyar mese- és zene hagyomány	Markovics
	12,15-12,55	Pál	A ma élő oláh, rutén magyar hangszeres népzene Kárpátján	Horváth
	12,55-13,40	Kerekasztal	Kacsolatunk az ó-kori Kelettel népművészetünk tükrében. Résztvevő: Du, Götz, Gyöngyössi, Horváth, Lukács M., Pál, Pandula, Varga	Érdy
	15,00-19,30	VITA	Magyarok őstörténete. Összefoglaló áttekintés. Egyesületi kiadvány tervezete	Csiahák
4 S Z O M B A T	9,00-9,50	Csiahák, Götz	A találkozó iratainak elfogadása és aláírása	Molnár
	10,00-10,50		Ökumenikus istentisztelet. nt. Csoma László (Deregyő), nt. Kovács Imre (Tamási) és ft. Poósz Lajos (Bázel)	
	11,00-12,00		A ZMTE rendkívüli Közgyűlése (nyilvános)	
	12,00-13,00		A Találkozó ünnepélyes befejezése	
BEKÜLDÖTT ELŐADÁS: Cey-Bert Gyula (Bangkok), Matsumoto Hideo (Osaka): A BF subtype "Fb1" is a marker gene of some mongoloid Populations. Erdélyi István (Bp): A Sankt Gallen-i kaland. Kiszely István (Bp): Rovásfelirat a svájci Pincés-ben. Kovács József (Békéscsaba): A magyarok nyilaitól... Magánvélemény a magyarok 933-as és 955-ös vereségéről. Matsumoto Hideo: Characteristics of mongoloid and neighboring populations based on the genetic markers of human immunoglobulins. Simon Endre (Roxboro): Sumér rokonság! Válasz a kihívásra tollal. Vámos-Tóth Bátor László: (Honolulu), Simon Endre (Roxboro): TAMANA térképek a földabrosz tájairól				

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Ein gemeinnütziger Verein im Kanton Zürich

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Östörténeti Találkozók Titkársága

Sekretariat des Treffens zur Frühgeschichte der Ungarn

Assotiation Historique Hongroise, Zürich
Società Storica Ungherese, Zurigo
Hungarian Historical Society of Zurich
Associação Histórica Húngara de Zurigo

8047 Zürich, Schweiz
Postfach 502

Telex: 822 882 txk ch
Telefon: 01/941 40 39
Telefax: 01/493 55 38

Postcheckkonto:
Zürich 80-36214-1

SAJTÓKÖZLEMÉNY

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1991. április 28-tól május 4-ig rendezte meg a Hatodik Magyar Östörténeti Találkozót Zürichben és St. Gallenben.

A Találkozó elnöke Dipl. Ing. Molnár László (Sopron), társelnökei: Baki Tamás (Zürich), Prof. Dr. Kálnási Árpád (Debrecen), Lukács József (Kassa) és Török Albert (Székelyudvarhely).

A Találkozón mindenki magánemberként vett részt. A nem konvertibilis valutás országokból érkezőknek az Egyesület azzal nyújtott támogatást, hogy a városban lakó tagok baráti szállást és ellátást adtak. A 99 résztvevő a következő országokból érkezett: Magyarországon, Svájc, Ausztria, Cseh és Szlovák Köztársaság, Kínai Népköztársaság, Németország, Románia, Kanada, USA és Ausztrália.

Az elhangzott 32 előadásban helyet kaptak a magyar őshaza helyéről, gazdasági és műveltségi viszonyairól, a települések őstörténeti sajátosságairól, a mese, népdal és hangszeres zenei hagyományokról, továbbá a múlt évben Köln mellett tartott konferencián felvetett modern vércsoportvizsgálatok legújabb eredményeiről szóló témák. Az Anniviers-völgy rovásírás-feliratainak megfejtésére több előadó tett kísérletet.

Az előadásokat szervezett kerekasztal beszélgetések követték, amelyeken új, közös szemlélettel megfogalmazták a "Magyar" és a "Kalandozások" definícióját.

Május elsején, pontosan 1065 évvel az "ősi kaland" után, a szakemberek békés tanulmányi kirándulást tettek St. Gallenbe, ahol meghallgatták Prof. Dr. Johannes Duft előadását "Ungarn in St. Gallen" címmel.

Elhatározták, hogy az őstörténeti Találkozót jövőre is meg kell rendezni. Az előkészítéssel és lebonyolítással a Titkárságot bízták meg.

Zürich, 1991. május 4.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Sekretariat pour les Réunions traitant l'histoire ancienne Hongroise
Segreteria per le riunioni trattando la storia antica e alto medievale degli Ungheresi

Sekretariate for meetings treating the early history of the Hungarians
Secretaria para reuniones tratando la historia antigua y medieval de los Húngaros

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Östörténeti Találkozók Titkársága

Sekretariat des Treffens zur Frühgeschichte der Ungarn

Assotiation Historique Hongroise, Zürich
Società Storica Ungherese, Zurigo
Hungarian Historical Society of Zurich
Associación Histórica Húngara de Zurigo

8047 Zürich, Schweiz
Postfach 502

Telex: 822 882 txx ch
Telefon: 01/941 40 39
Telefax: 01/493 55 38

Postcheckkonto:
Zürich 80-36214-1

P R E S S E M I T T E I L U N G

Der Ungarisch Historische Verein Zürich hielt sein Sechstes Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn vom 28. April bis zum 4. Mai 1991 in Zürich und in St. Gallen ab.

Der Präsident des Treffens war der Dipl.-ing. László Molnár (Sopron; Ödenburg). Die Funktion der Copräsidenten, übten Tamás Baki (Zürich), Prof. Dr. Árpád Kálnási (Debrecen), József Lukács (Kassa; Kaschau) und Albert Török (Székelyudvarhely; Odorheiu Secuiesc) aus.

Am Treffen erschienen alle Teilnehmer als Privatpersonen. Denjenigen Teilnehmern, die aus Ländern mit nicht-konvertierbaren Währungen kamen, hatte der Verein dadurch Unterstützung gewährt, dass sie von denen in Zürich wohnenden Vereinsmitgliedern, freundschaftlich in Kost und Quartier aufgenommen wurden.

Die insgesamt 99 Teilnehmer waren aus folgenden Ländern gekommen: Ungarn, Schweiz, Australien, Deutschland, Kanada, Rumänien, Tschechische und Slowakische Republik, Österreich, USA und die Volksrepublik China.

32 Vorträge wurden gehalten, in welchen über die Urheimat der Ungarn, über die wirtschaftlichen - und kulturellen Verhältnissen der Altungarn, über die Beschaffenheit ihrer Siedlungen, über die volkloristischen Traditionen bei den Ungarn, sowie über die letzten Ergebnisse der modernen Blutgruppen-untersuchungen berichtet wurde; der letztgenannte Themenkreis hatte schon bei dem vorjährigen Treffen im Altenberg eine wichtige Rolle gespielt. Schliesslich haben mehrere Vortragende versucht, die unlängst entdeckte Kerbschriftfunde des schweizerischen Eifischtales (Val d'Anniviers) zu interpretieren. Nach den Vorträgen wurden regelmässige Podiumsgespräche abgehalten, in deren Verlauf unter anderem auch die gemeinsam angenommene Definitionen der Begriffe "Ungarntum" und "Ungarische Streifzüge" ausgearbeitet wurden.

Am 1. Mai, genau 1065 Jahre nach dem im Jahre 926 stattgefundenen denkwürdigen altungarischen Streifzug nach St. Gallen, unternahmen die Teilnehmer des Treffens einen Studienausflug nach St. Gallen, wo Professor Dr. Johannes Duft für sie einen Vortrag mit dem Titel "Ungarn in St. Gallen" gehalten hatte.

Es wurde der Beschluss gefasst, dass das Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn, auch im Jahre 1992 abgehalten wird. Mit der Vorbereitung dieses Treffens wurde das Sekretariat beauftragt.

Zürich, den 4. Mai 1991.

Ungarisch Historischer Verein Zürich

Secretariat pour les Réunions traitant l'histoire ancienne Hongroise
Segretaria per le riunioni trattando la storia antica e alto medievale degli Ungheresi

Secretariate for meetings treating the early history of the Hungarians
Secretaria para reuniones tratando la historia antigua y medieval de los Húngaros

**Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn
A Magyar Őstörténeti Találkozókon résztvevők száma**

Ort Helyszín	aus Ungarn Magyarországról				aus anderen Ländern Más államokból				Total Összesen				Vorträge Előadások	
	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	persönlich személyesen	ingesandt beküldve
Benidorm 1986	4	1	5	3	9	4	13	-	13	5	18	3	15	3
Zürich 1987	8	5	13	8	13	22	35	-	21	27	48	8	35	3
London 1988	20	14	34	23	19	28	47	1	39	42	81	24	56	13
Felsőőr 1989	26	36	62	19	25	24	49	1	51	60	111	20	38	9
Altenberg 1990	13	4	17	13	11	12	23	4	24	16	40	17	23	8
St. Gallen 1991	20	14	34	12	21	44	65	5	41	58	99	17	32	8
Szentendre 1992	21	52	73	-	10	8	18	-	31	60	91	-	23	4
Kaposvár 1993	11	84	95	-	12	1	13	6	23	85	108	6	30	4
Tapolca 1994	24	31	55	-	15	2	17	9	39	33	72	9	30	5
Tapolca 1995	18	104	122	-	8	35	43	1	26	139	165	1	18	4
Tapolca 1996	12	121	133	-	13	32	55	2	25	153	188	2	15	2
Tapolca 1997	28	136	164	1	19	81	100	12	47	217	264	13	19	-
Tapolca 1998	11	67	78	1	15	153	168	1	26	220	246	2	19	3
Tapolca 1999	14	126	140	1	25	124	149	134	39	250	289	135	22	8
Felsőőr 2000	9	5	14	1	13	20	33	-	21	26	47	1	14	6
Szentendre 2001	21	84	105	-	35	154	189	82	56	238	294	82	34	12
Budapest 2003	18	60	78	•	2	43	45	•	20	103	123	•	28	5
Nyíregyháza 2004	16	49	65	•	9	49	58	•	25	98	123	•	20	3

Regionaltreffen der Historiker – Övezeti Történésztalálkozók

Ort Helyszín	Vorträge - Előadások		Teilnehmer - Résztvevők száma				
	persönlich- személyesen	ingesandt- beküldve	Expert szakember	Gast vendég	aus Kontinent	aus Land- ország	unter 30 Jahre in % 30 év alattiak %-ban
Székyudvarhely-Hofmarkt 1994. május	10	6	24	214	2	6	78
Komárom 1994. szeptember	14	-	23	133	1	5	65
Csikszereďa - Szeklerburg 1995. június	22	5	25	112	3	7	71
Székyudvarhely-Hofmarkt 1996. május	9	1	16	151	3	7	42
Csikszereďa - Szeklerburg 1997. május	12	-	21	84	1	5	38
Csikszereďa - Szeklerburg 1998. május	15	1	18	270	2	5	82
Csikszereďa - Szeklerburg 1999. május	18	2	16	62	2	6	35
Decs 2000. április	22	3	24	231	2	4	62
Rozsnyó - Rosenau 2000. június	19	1	27	111	2	5	39

Ungarisch Historische Schule

A Magyar Történelmi Iskolán résztvevők száma

Ort Helyszín	Total Teilnehmer Összesen			davon Referent Ebből oktató			% in Total Összesenből %-ban		Vorträge Elhangzott előadások száma
	Total fő	aus Kontinent világrészből	aus Land országokból	Total fő	aus Kontinent világrészből	aus Land országokból	Frauen nők	unter 30 Jahren 30 éven aluliak	
Szeged 1992	124	3	11	20	3	7	61	72	24
Tab 1993	178	4	13	28	4	7	65	66	41
Tapolca 1994	184	4	10	19	4	6	58	78	23
Tapolca 1995	186	2	12	12	2	7	38	70	10
Tapolca 1996	225	4	15	16	1	4	67	72	15
Tapolca 1997	298	3	15	18	1	5	57	79	16
Tapolca 1998	246	3	9	21	2	3	69	81	16
Tapolca 1999	289	4	13	21	1	6	62	68	23
Felsőőr 2000	47	4	12	21	4	12	26	15	20
Szentendre 2001	294	4	13	25	1	5	63	79	23
Budapest 2003	123	4	14	25	4	13	36	20	16
Nyíregyháza 2004	135	1	14	33	3	12	48	42	36

Nach Ländern - Országoként

Land Ország	Szeged 1992	Tab 1993	Tapolca 1994	Tapolca 1995	Tapolca 1996	Tapolca 1997	Tapolca 1998	Tapolca 1999	Felsőőr 2000	Szent- endre 2001	Buda- pest 2003	Nyíreg- yháza 2004	Nyírtgyháza 2004		
	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Teilnehmer résztvevő	Expert oktató	Total összesen
Anglia	1	-	-	-	4	6	3	2	1	1	-	4	3	1	4
Ausztrália	1	1	1	1	2	6	-	1	3	5	1	2	-	2	2
Ausztria	2	2	2	-	4	2	-	1	12	2	1	1	-	1	1
Csehország	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dánia	-	-	-	1	2	2	2	1	1	1	1	4	4	-	4
Jugoszlávia	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	9	8	1	9
Kanada	1	1	-	2	1	-	-	-	1	2	1	2	1	1	2
Kína	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lengyelország	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Magyarország	61	118	88	121	124	183	172	140	16	111	74	65	48	17	65
Németország	6	-	1	4	7	6	6	4	2	5	3	5	5	-	5
Olaszország	1	1	-	2	2	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Románia	20	14	36	22	50	44	45	57	2	107	3	16	13	3	16
Svájc	5	2	2	2	4	5	1	1	2	4	1	3	1	2	3
Svédország	-	1	1	4	1	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Szerb. M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	9	8	1	9
Szlovákia	23	29	51	21	19	28	14	61	5	29	11	13	11	2	13
Szlovénia	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Thaiföld	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Ukrajna	-	1	-	2	3	3	-	15	-	24	1	1	-	1	1
USA	3	3	1	-	-	-	-	3	1	2	1	1	-	1	1
Összesen	124	178	184	186	225	298	246	289	47	294	123	135	102	33	135

**A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
ALAPÍTVÁNYA
a Kárpát-medence magyar őstörténeti vonatkozású
kutatásainak ösztönzésére**

- 1) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, alapszabálya értelmében alapítványt létesített olyan kutatások ösztönzésére, amelynek célja a Kárpát-medence magyar őstörténeti vonatkozású feltárása.
- 2) Az Egyesület felhívással fordul az egyetemes magyarsághoz és kéri a jelzett cél anyagi és erkölcsi támogatását.

A befolyt összegeket az Egyesület könyvelésében külön kezeli és teljes összegében a fent meghatározott célra fordítja.

Az Egyesület a zürichi kantonális adóhatóság FD. 16.10.86/10506 sz. határozata szerint közhasznú intézmény (gemeinnütziger Verein). A befolyt összegről az Egyesület igazolást ad, ami - az említett határozat értelmében - lehetővé teszi az adakozó számára, hogy az összeggel adóalapját csökkentse. Az elszámolást az Egyesület közgyűlése és a közgyűlés által választott számlaellenőrei folyamatosan ellenőrzik. Befizetés az alábbi számlára történik:

 - a) Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Postcheckkonto: Zürich 80-36214-1 (nem magyar forint).
 - b) Országos Takarékpénztár V. ker. fiók. Bp. V. Deák. F. u. 7-9. dr. Sárkány Kálmánné, Bp.V. Eötvös L. u. 3. 13032 7 számlaszámon "Kárpát-medence Alapítvány" megjelöléssel (mindkét esetben).
- 3) A pénz felhasználásáról az Alapítvány Tanácsa (AT) dönt.

Az Egyesület mindenkori elnöke az AT-nak automatikusan elnöke. Az Egyesület közgyűlése választja az AT két társelnökét öt esztendőre, az egyiket Magyarországról. Az AT elnökén és két társelnökén túlmenően, saját kívánságra tagja lehet az AT-nak legfeljebb öt évre minden természetes és jogi személy, ha az Alapba legalább US \$ ötszázat egyszer befizetett. A tagság megújítható.

Az AT tárgyalásait az elnök vezeti. A vitában egy szavazata van az elnöknek, egy-egy a két társelnöknek, és minden befizetett US \$ ezernek. A nemzeti valuták átszámítása a zürichi bankok hivatalos középárfolyamán történik. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

Az elnök tartozik az AT teljes ülését évente egyszer, általában az Egyesület közgyűlése idejére összehívni.
- 4) Minden olyan kérdésben, amelyről ezen iratban intézkedés nem történt, az Egyesület alapszabálya az irányadó.

- 5) Az Alapítvány létrehozását az Egyesület 1989. évi közgyűlésen a jelenlévők megszavazták. Megválasztották két társelnökét dr. Cey-Bert Gyula (Bangkok) és dr. Németh Péter (Nyíregyháza) személyében. Egyúttal az alapítvány részére 1.700 US dollárt és 13.000 magyar forintot ajánlottak meg, mint induló tőkét. Dr. Németh Péter bejelentette, hogy az Alapítvány kutatásra felajánlott összegét mindenkor hasonló nagyságú forintösszeggel egészíti ki.

Zürich-Felsőőr, 1989. július 23.

Dr. Csihak György (Uster)
elnök

Dr. Németh Péter (Nyíregyháza)
társelnök

Dr. Cey-Bert Gyula (Bangkok)
társelnök

SZEREPLŐK – SZERZŐK

AERNI AGATHON	konzul, történész, ZMTE, <i>Bern</i>
ALMÁSY GÁBOR	bajnok-sportoló, ZMTE, <i>Luzern</i>
BAKI TAMÁS	vállalkozó, ZMTE, <i>Zürich</i>
BERGOU JÁNOSNÉ	történelemtanár, ZMTE, <i>Budapest</i>
DR. CEY-BERT R. GYULA	a Gasztronómiai Világtanács elnöke, ZMTE, <i>Bangkok</i>
DR. CSIHÁK GYÖRGY	a ZMTE elnöke, <i>Zürich</i>
DR. DR. DUFT JOHANNES	prof. apátsági könyvtár igazgatója, ZMTE, <i>St. Gallen</i>
DU YAXIONG	prof. a Kínai Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézet igazgatója, ZMTE, <i>Beijing</i>
DR. ERDÉLYI ISTVÁN	az MTA doktora, régész, <i>Budapest</i>
DR. ÉRDY MIKLÓS	orientalista, fogorvos, <i>New York</i>
DR. FEJES PÁL	kémikus, az MTA doktora, tanszékvezető egyetemi tanár, ZMTE, <i>Szeged</i>
FISCHER JÁNOS	filozófus, ZMTE, <i>Zürich</i>
FORRAI SÁNDOR	rovásírás-kutató, ZMTE, <i>Budapest</i>
DR. GLÖTZ LÁSZLÓ	orvos, őstörténet-kutató, ZMTE, <i>St. Pölten</i>
GYÖNGYÖSSY JÁNOS	templom-kutató, ZMTE, <i>Székelyudvarhely</i>
DR. HOLÉCZY ÁKOS	zenekar- és kórusvezető, ZMTE, <i>Basel</i>
HORVÁTH IZABELLA	nyelvész, <i>Chicago</i>
DR.DR. VITÉZ JUBA FERENCZ	történész, jogász, orvos, ZMTE, <i>Bécs</i>
KÁDÁR PÉTER	művészettörténész, ZMTE, <i>Zürich</i>
DR. KÁLNÁSI ÁRPÁD	a nyelvtudomány kandidátusa, ZMTE, <i>Debrecen</i>
KARANECZ JÓZSEF	történelemtanár, <i>Békéscsaba</i>
DR. KISZELY ISTVÁN	az MTA antropológusa, ZMTE, <i>Budapest</i>
KOVÁCS JÓZSEF	történelemtanár, <i>Gyula</i>
VM. KOVÁRCZY ISTVÁN	történész, lapkiadó és szerkesztő, ZMTE, <i>Malmö</i>
DR. KOVÁCS IMRE ENDRE	praemontrei alperjel, történelemtanár, ZMTE, <i>Csorna</i>
LENGYEL BALÁZSNÉ	történelemtanár, <i>Szolnok</i>
L'EPATTENIER MARCEL	nyelvész, <i>Zürich</i>
LOEWENGREEN IRÉNE	nyelvtanár, ZMTE, <i>Zürich</i>
LUKÁCS JÓZSEF	régész, ZMTE, <i>Kassa</i>
LUKÁCS MÁRTA	magánkutató, <i>Tata</i>
MARKOVICS GYÖRGY	filozófia- és történelemtanár, <i>Gyula</i>
DR. MATSUMOTO HIDEO	prof. genetikus, intézeti igazgató, ZMTE, <i>Osaka</i>
MÉSZÁROS JÓZSEFNÉ	történelemtanár, ZMTE, <i>Budapest</i>
MOLNÁR LÁSZLÓ	mérnök, múzeum igazgató, ZMTE, <i>Budapest</i>
DR. NAGY ÁKOS	vér-kutató, gyógyszerész, ZMTE, <i>Adelaide</i>

PÁL LAJOS	zenei gimnázium igazgatója, ZMTE, <i>Tiszapéterfalva</i>
DR. PANUDAL ATTILA	ELTE docens, ZMTE, <i>Budapest</i>
ROJKÓNÉ BAKOS IBOLYA	magánkutató, ZMTE, <i>Bern</i>
SIMON ENDRE	magánkutató, ZMTE, <i>Roxboro</i>
STAMLER IMRE	iskolaigazgató, ZMTE, <i>Somogyjád</i>
<i>Szekeres István</i>	írástörténet-kutató, ZMTE, <i>Budakalász</i>
DR. SZÜK ÖDÖN	történész, ZMTE, <i>Pomáz</i>
DR. TAUSZIK TAMÁS	kandidátus, Országos Vérfutatói Központ, ZMTE, <i>Budapest</i>
TÖRÖK ALBERT	nyelvész, ZMTE, <i>Székeljudvarhely</i>
VARGA GÉZA	magánkutató, ZMTE, <i>Budapest</i>
PROF. VÁCZI GYULA	zonogaművész, <i>Rorschach</i>
DR. VÁMOS-TÓTH BÁTOR	magánkutató, ZMTE, <i>Honolulu</i>
VÉRTESSY GYÖRGY	közíró, <i>Budapest</i>
W. VITYI ZOLTÁN	történész, ZMTE, <i>Mátészalka</i>
ZÁHONYI ANDRÁS	régi írárok kutatója, ZMTE, <i>Budapest</i>

Megjegyzés: MTA = Magyar Tudományos Akadémia
 ELTE = Eötvös Loránd Tudomány Egyetem, Budapest
 ZMTE = Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja

M E G H Í V Ó
A HATODIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓRA
St. GALLENBÉ

Alulírottak mint rendezők találkozóra hívjuk mindazokat, akiket érdekel a magyar őstörténet és kutatásának mai helyzete.

A Találkozó célja, hogy a külföldön élő és a hazai szakembereket, valamint az érdeklődőket - akik a Találkozón valamennyien mint magánszemélyek vesznek részt - összehozzuk, lehetőséget adjunk a nyílt vitára, amelynek során nézetek barátságos keretek között formálódhatnak és terjedhetnek.

Az előadások a következő fő témák köré csoportosulnak: 1) a magyar őstörténet; 2) a magyar nyelv történelmi fejlődésének egyes állomásai; 3) a magyar koronázási jelvények; 4) adalékok az előző témákhoz pl. a régészet, a népművészet stb. tárgyköréből. A történelmi témákat időben III. Endre koráig (1290-1301) kívánjuk követni.

Az előadásokat szakmai vita követi.

Tisztelettel felkérjük szakembereinket, hogy jelentkezzenek előadásra, hozzászólásra! Mondanivalójuk rövid összefoglalását és időtartamát szíveskedjenek a Titkárság címére 1991. február 28-ig póstázni, hogy a végleges és részletes műsort összeállíthassuk. Szereplést kívánunk biztosítani a jelentkezés sorrendjében minden szakembernek, ha témakörében legalább egy tudományos munka nyilvános közlését igazolja és elismeri őstörténetünk több százból való összefonódásának a lehetőségét.

Résztvételi díj nincs; a rendezés költségeit néhány magánszemély fedezi.

A résztvevők (előadók, vendégek stb.) saját költségüket maguk fedezik, a szokásos biztosításokról maguk gondoskodnak.

A rendezőség a résztvevőktől elvárja, hogy a Találkozón a jelen meghívóban körvonalazott elveket tiszteletben tartják.

A rendezők személyüket, nézetüket és anyagi helyzetüket tekintve függetlenek és a meghírdetett ügyben kézfogásra nyújtják a kezüket minden irányba. A rendezőség, mint testület, sem személyi, sem politikai ügyekkel nem foglalkozik és csak a jelen meghívóban foglaltakért kezeskedik.

A Találkozó helye:

CH-9000 St. Gallen (Svájc)

idője:

1991. április 28 - május 4. Hivatalos- és munkanyelv a magyar.

A Titkárság kívánságra gondoskodik szállásról és ellátásról jutányos áron.
Jelentkezést írásban kérjük a Titkárság címére, ahonnan a jelentkezők részletes felvilágosítást kapnak.

A Titkárság címe:

Ungarisch Historischer Verein Zurich
CH-8047 Zürich, Postfach 502

Felkérjük a magyar szervezeteket, lapokat, rádió és TV-adókat, hogy kezdeményezésünket támogassak!

Odenthal-Altenberg, 1990. június 23.

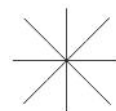
Almási Gábor (Heidelberg), Bergou Jánosné (Budapest), Botta Gáborné (Zürich), Cservenyák László (Mátészalka), dr. Csihák György (Uster), dr. Darai Lajos (Baracska), Dúcz László (Szentendre), dr. Farkas József (Mátészalka), Gál Istvánné (Budapest), dr. Götz László (St. Pölten), Gyönygyössi János (Székelyudvarhely), Győrvári Ernő (Sopron), Horváth Izabella (Chicago), dr. Juba Ferencz (Bécs), Királyföldi Erika (Bp.) Kováts Loránd (Pécs), dr. L'eplattenier Marcel (Zürich), Loewengreen Iréne (Zürich), dr. Marosi Endre (Budapest), dr. Missura Tibor (St. Gallen), Nádasy Jenő (London), dr. Nagy Ákos (Adelaide), dr. Németh Péter (Nyíregyháza), Pál Lajos (Tiszapéterfalva), dr. Pandula Attila (Bp.) Pluhár Rózsa (New York), Stamler Imre (Somogyjád), Szász Viktor (Székelyudvarhely), dr. Tauszik Tamás (Bp.), Varga Géza (Bp.), Zilizi Tihamér (Pozsony).

A jelen meghívó az eredeti aláírásokkal a Találkozó helyszínén megtekinthető

KÖRLEVÉL

az egyesület Tagjaihoz, valamint
a Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó
(St. Gallen, 1991. ápr. 28-máj. 4.)
Résztevőihez

Tisztelt Címzett!

Szívesen értesítjük, hogy következő Őstörténeti Találkozónkat Svájcban tartjuk. A jelen körlevél, a Találkozó meghívója, továbbá az Egyesület Házirendje és Nyilatkozata tartalmaz minden olyan ismeretet, amelyet a Találkozóval kapcsolatba adhatunk.

- 1 / *A Találkozó színhelye:* CH-8057 Zürich, Winterthurerstrasse 135; telefon 01/362 33 03, a zürichi St. István Központ (Bruder Klaus Kirche mellett). Megközelíthető a 9, 10-es villamossal a Langmauerstrasse megállóig. Autóval a leghelyesebb a Milchbuck Str. felől jönni, mert ott sok parkolási lehetőség van. A másik színhely St. Gallen.
- 2 / *Műsor:* Kezdes vasárnap 9-kor, vége szombaton 13-kor; naponta 10-13,30 és 15-19,30-ig Zürichben, 30-án egész nap St. Gallenben. Részletes műsor a helyszínen.

Eddigi Találkozóinkon megfogalmaztuk a következő egyesületi szövegeinket (mellékelve négy nyelven a Találkozókról készült beszámolóhoz): Őstörténetünk, Őshazánk, Őseink, Rokonaink, Honfoglalásunk, Magyar. A St. Galleni Találkozót "Kalandozásaink" jegyében tartjuk, a témához előadásokat kérünk, amelyek alapján új egyesületi szövegünket megfogalmazzuk. Ezen téma előadói fizetési előnyben részesülnek.

A Találkozón egy-egy előadásra maximum 25 percet adunk. Elfogadunk hosszabb előadásokat is, de időigényét előre tisztázzuk a Titkársággal. Minden előadást kérünk előre, jól olvasható formában, európai A/4-es tükörben (mint ez a levél). A személyes megjelenés nem kötelező, de a beküldött előadások felolvasását nem biztosítjuk, viszont a Találkozóról készülő beszámolóban szerepeltetjük, olvasásra kitesszük. Minden előadás tartalmi kivonatát legkésőbb a Találkozó kezdetén le kell adni (legfeljebb 20 gépelt sor). Minden előadó joga, hogy saját előadási, ideje terhére kérdésekre válaszoljon. Az előadás végén le kell adni az előadás teljes szövegét, mert szándékunkban áll könyv formájában kiadni; rá kell írni az előadó nevét és pontos címét.

Egy napot St. Gallenben töltünk, ahol a Stiftbibliothek vendégeként mód nyílik az

-
- eredeti, krónikák tanulmányozására és ahol az ide illő előadások lesznek. A délutáni és az esti „kötetlen együttlét“ rendezéséhez megajánlásokat kérünk.
- 3 / *Felszereltség*: Van írógép, fénymásoló (oldalanként Sfr. 0,20), zongora, video lejátszó, diavetítő, könyvből vetítő, kazettás magnó és felvevő, 220-as áram amelyhez lapos a dugalj, telefon (aprópénzzel működik) és kis termek külön megbeszélésre.
- 4 / *Utazás Zürichbe* egyénileg történik, saját költségre. Budapestről külön autóbustszervez Dúcz László (H-2013 Pomáz, Mártírok u. 10, tel.: 26/10626 reggel 8-1/2 9-ig), erről vele levelezünk (ez biztosan a legolcsóbb utazási lehetőség, kb. 15 óra utazást jelent).
- 5 / *A helyi költségek fizetése szempontjából* (szállás, étkezés, utazás) a Titkárság a résztvevőket három csoportba sorolja: A) szakember nem konvertibilis elszámolású országból (maximum 8 nap): nem fizet; B) vendég: önköltséget fizet; C) résztvevő konvertibilis elszámolású országból: teljes árat fizet. Saját besorolására bárki javaslatot tehet – besorolásáról mindenki értesítést kap, a jelentkezési határidő leteltével. Választ előtte csak a C csoport tagjai kaphatnak. A besorolásnál az alábbi szempontok szerepelnek: a) a jelentkezési határidő betartása (1991. febr. 28), b) östörténetünk kutatásában felmutatott eredmények, c) Egyesületünk érdekében kifejtett tevékenység. A résztvevő száma mindhárom csoportban maximált; ezen túl csak szállodai ellátást tudunk biztosítani, ahol a szobaárak (reggelivel) Sfr. 60-tól vannak, személyenként és naponta.
- 6 / *Szállás* az A) csoport részére családoknál. A B) és a C) csoport részére a Foyer Hottingen-ben (CH-8032 Zürich, Hottingenstrasse 31, tel.: 01/2619315) 1, 2, 3 és 4-ágyas szobában. Megközelíthető a repülőtérrel taxival (kb. Sfr 60), vagy vonattal Zh. Hauptbahnhof-ig (kb. Sfr 4) és onnan a 3-as villamossal a Hottinger-Platz-ig (4 megálló). Ára naponta személyenként (reggelivel) Sfr: 1 ágyas 40, 2 ágyas 33, 3 ágyas 24, 4 ágyas 21. A szállás egyszerű, megbízható, apácák kezelésében van; közös a WC és a tusoló. A Találkozó helye innen 9 megállóra van, kb 10 perc utazás villamossal (kék táv). Az A) csoport tagjai címüket megkapják legkésőbb megérkezésükkor. A B) és a C) csoport tagjai szobabeosztásukat előre kérik. Szappant és törülközőt mindenkinek hoznia kell.
- 7 / *Ellátás*. Reggeli a szálláson. Ebéd az egyetemen, ahová villamossal is mehetünk (sárga táv), ára Sfr 8 (2 fogás, ital: víz, más alkoholmentes pénzért). Hideg vacsora az előadások helyén, ára Sfr 8. Frissítők, kávé a helyszínen becsület-kasszára.
- 8 / *Fizetési feltételek*. A B) és a C) csoport tagjai a helyszínen azért fizetnek amit rendelkeznek, a fenti árak szerint. A Hottingerrel mindenki maga számol el, de a szoba beosztás a Titkárság dolga. A levélben szereplő minden ár a levél dátumán érvényes (lehetőleg tartjuk).
- 9 / *Jelentkezés* 1991. február 28-ig a Titkárságon, írásban. A jelentkezéssel a Titkárság csak akkor foglalkozik, ha a) megfelel az itt megfogalmazott követelményeknek,

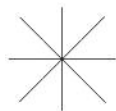
b) az A) és B) csoport tagjai igazolják, hogy az Egyesület budapesti számlájára (Országos Takarékpénztár V. ker. fiók, Bp. V. Deák F. u 7-9. dr. Sárkány Kálmánné, Bp. V. Eötvös L. u. 3, 13032 7, St. Gallen megjelöléssel) befizettek 4.000 forintot, amely összeget beszámítjuk az utiköltségükbe, ha a közös autóbusszal fognak utazni (ez a befizetés nem helyettesíti a formális jelentkezést Dúcz Lászlónál a buszutúzással!), vagy a Találkozó után hiánytalanul visszafizetjük annak aki eljött, de nem fizetjük vissza annak, aki kellő indok hiányában nem jött el a Találkozóra (ilyen indok a betegség pl.); a C) csoport tagjai igazolják, hogy a Titkárság zürichi számlájára befizettek Sfr 150-et, amely fedezi, költségeiket az egynapos St. Galleni kirándulásra. A Titkárság olyan jelentkezéssel nem foglalkozik, amelyhez befizetési igazolást nem csatoltak – befizetni tehát akkor is kell, ha valaki a közös autóbust Magyarországról nem veszi igénybe, vagy nem kíván St. Gallenba kirándulni.

- 10/ *Közlekedés Zürichben* legjobb villamossal, autóbusszal, trolleybusszal. Minden kocsiban térkép van az adott járat vonalán, megállókkal. Minden megállóban autómata van, ahol jegyet kell váltani. Az autómata aprópénzzel működik és visszaad. Az autómata térkép van a teljes városi hálózattal; jegyekkel, árakkal. Ajáljuk a bérletet: sárga 13 utazás Sfr 15-ért (egyenként 1,50/db) felhasználható 5 megállóra; vagy kék 12 utazás Sfr 24-ért (ha egyenként vesszük 2,40/db) felhasználható 1 órán belül az egész város területén. Bérlet eladóhelyeken kapható, van a vasútállomáson is.
- 11/ Minden ügyben a zürichi Titkársággal levelezzünk (kivéve a magyarországi közös autóbust). A szervezett szállásban és ellátásban nem kötelező résztvenni Betegségi és baleseti biztosításáról mindenki köteles maga gondoskodni. Zürichben magyarul tudó orvos és fogorvos rendelkezésre áll. Általános jellegű tájékoztatást Budapesten lehet dr. Sárkány Kálmánnétól kapni (1053 Bp. Eötvös L. u. 3, tel.: 1376 356).

A viszont látásra!

A HATODIK (St. GALLENI) MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ TITKÁRSÁGA

Zürich, 1990. június hó.

MEGHÍVÓ

Nyilvános előadás 1991-ben
minden hónap második keddjén
Helye: Szent István Központ
CH-8057 Zürich, Winterthurerstrasse 135, tel.: 3623303
Kezdete: 19,30 h. Az előadást vita követi

Január 8.

A magyar parlamentarizmus ezer éve. 1. Előttörténet
A magyarok őstörténete (Összefoglaló áttekintés)
Dr. Csíhák György, Uster
közgazdász, a ZMTE elnöke

Február 12.

Quo vadis Középeuropa? – kerekasztal-beszélgetés.
Meghívott vendég: General-konsul Agathon Aerni, Bern (ZMTE),
ft. Bán József lelkész, Zürich (ZMTE), Prof. Dr. Carsten Goehrke,
Universität Zürich, Nationalrat Andreas Herzog, Zürich, Prof.
Dr. Alfred König, London (ZMTE), Dr. Heinz Manz, Erster Sprecher
der Europa-burschenschaft Zürich (ZMTE), Prof. Dr. Marosi Endre,
ELTE Budapest (ZMTE), Prof. Dr. Révész László, Bern (ZMTE),
Prof. Dr. Mehrle Tamás teológus, Freiburg (ZMTE), Dr. Peter Sager,
Bern, az Európa-Parlament alelnöke (ZMTE), Peter Sowa, Auslands-
institut Dortmund, Dr. Jenő Stachelin, nagykövet, Kültigyminisztérium,
Bern, Tihamér Zilizi történész, Pozsony (ZMTE), a Kereszténydemokrata
Mozgalom elnökségi tagja
Vezeti: Prof. Dr. Ernst Kux
Küsnacht

Március 12.

Weisheitslehren des Ostens
(német nyelven)
Peter Grieder, Kurator
Tibet Institut Rikon (ZMTE)

Április 9.

Huszka Jenőtől Eisemann Mihályig. Zenés beszélgetés
Dr. Holéczy Ákossal, Arlesheim

HATODIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ: 1991. április 28-május 4 St. Gallen. Jelentkezés 91. febr.

Május 14.

The relationship between Hungarian and Chinese folksongs
Magyar és kínai népdalok közötti kapcsolatok
(magyarul és angolul)
Prof. Du Yaxiong, Beijing
a Kínai Tudományos Akadémia
Zenei Osztályának helyettes veze-
tője (ZMTE)

Június 11.

Ungarisch-slavische Sprachkontakte
(német nyelven)
Prof. Dr. Robert Zett,
Universität Zürich

Szeptember 10.

A magyar „kalandozások” Európa-háttér
Prof. Dr. Vajay Szabolcs
történész, Buenos Aires

Október 8.

Magyar tájképfestészet a XIX. században
Kádár Péter, művészettörténész
Zürich (ZMTE)

November 12.

A székely templomerődök
Gyöngyössi János, történész
Székelyudvarhely (ZMTE)

December 10.

Egyesületi ünnepség. Részvétel csak erre az alkalomra kiadott meghívóval

TÖRTÉNELMI KIRÁNDULÁS MINDEN HÓNAPBAN KÜLÖN TERV SZERINT

Megjegyzés: ELTE = Eötvös Lóránd Tudományegyetem
ZMTE = Zürichi Magyar Történelmi Egyesület disztagja

EINLADUNG

Öffentliche Vorträge 1991
jeden Monat am zweiten Dienstag
Ort: H1. Stephan Zentrum
CH-8057 Zürich, Winterthurerstrasse 135, tel.: 3623303
Beginn: 19,30 h. Auf die Vorträge folgt eine Diskussion

Januar 8.

Tausend Jahre Parlamentarismus der Ungarn. I. Vorgeschichte
(ungarisch)

Dr. György Csihák, Uster
Wirtschafter, Präsident des UHVZ

Februar 12.

Quo vadis Mitteleuropa? Ein Gespräch am runden Tisch.
Eingeladene Gäste: Generalkonsul Agathon Aerni, Bern (UHVZ),
P. József Bán, Zürich (UHVZ), Prof. Dr. Carsten Goehrke,
Universität Zürich, Nationalrat Andreas Herzog, Zürich, Prof. Dr. Alfred
König, London (UHVZ), Dr. Heinz Manz, Erster Sprecher der Europa-
burschenschaft Zürich (UHVZ), Prof. Dr. Endre Marosi, ELTE Budapest
(UHVZ), Prof. Dr. László Révész, Bern (UHVZ), Prof. Dr. Tamás Mehrle
Theologe, Freiburg (UHVZ), Dr. Peter Sager, Bern, Vizepräsident der
parlamentarischen Versammlung des Europarates (UHVZ), Peter Sowa,
Auslandsinstitut Dortmund, Minister Dr. Jenő Stachelin, Dept. f. Auswärtige
Angelegenheiten, Bern, Tihamér Zilizi Historiker, Pressburg (UHVZ),
Mitglied d. Präsidiums d. Christlich-Demokratischen Bewegung

Moderator:
Prof. Dr. Ernst Kux
Küsnacht

März 12.

Weisheitslehren des Ostens

Peter Grieder, Kurator
Tibet Institut Rikon (UHVZ)

April 9.

Von Jenő Huszka bis Mihály Eisemann. Eine musikalische
Unterredung mit Dr. Ákos Holéczy, Arlesheim (ungarisch)

SECHSTES TREFFEN ZUR FRÜHGESCHICHTE DER UNGARN, 28. April - 4. Mai 1991 in St. Gallen

Mai 14.

The relationship between Hungarian and
Chinese folksongs Beziehungen zwischen den ungarischen
und chinesischen Volkslieder (englisch und ungarisch)

Prof. Du Yaxiong, Beijing
Stv. Leiter d. Musikabt. Akademie d.
Wissenschaften (UHVZ)

Juni 11.

Ungarisch-slavische Sprachkontakte

Prof. Dr. Robert Zett
Universität Zürich

September 10.

Die Verbindung der Ungarn mit Europa durch die Feldzüge
in den 9. und 10. Jahrhundert (ungarisch)

Prof. Dr. Szabolcs Vajay
Historiker, Buenos Aires

Oktober 8.

Ungarische Landschaftsmalerei im 19.
Jahrhundert. Diavortrag (ungarisch)

Péter Kádár, Kunsthistoriker
Zürich (UHVZ)

November 12.

Die befestigten szekler Kirchen in Siebenbürgen
Diavortrag (ungarisch)

János Gyöngyössi, Historiker
Székelyudvarhely (UHVZ)

Dezember 10.

Festveranstaltung des Vereins. Für Gäste mit besonderer Einladung

WANDERUNG IN JEDEM MONAT GEMAESS GESONDERTEM PLAN

Bemerkung: (UHVZ) = Mitglied des Ungarisch Historischen Vereins Zürich

MEGHÍVÓ

ZMTE
1052 Budapest
ELTE BTK Pesti B. u. 1.
Dr. Pandula Attila

Nyilvános előadás 1991-ben
minden hónap utolsó szombatján
Helye: Gutenberg Művelődési Központ
H-1085 Budapest, V., Kölcsey u. 2.
Kezdet: pontosan 17h. Belépés díjtan. Az előadást vita követi

ELŐADÁS	ELNÖK
<i>Január 31.</i> Dr. Balás Gábor, történész, Bp., (ZMTE): A székelyek honfoglalása Dr. Szűk Ödön történész, Szentendre (ZMTE): Az erdélyi oláh-kérdés kialakulása 1293-tól és az erdélyi oláhok faji képe	Dipl.-ing. Molnár László múzeumigazgató, Sopron (ZMTE)
<i>Február 28.</i> Nagy Kálmán, hadtörténész, Budakeszi (ZMTE): A magyar huszárság története a második világháborúban	Sándorfi György, Bp. történész (ZMTE)
<i>Március 28.</i> Györfvári Ernő, történész, Sopron (ZMTE): A rovásírás őskori bizonyítékai Sopron környékén	Dr. Németh Péter, Nyiregyháza c. egy. tanár (ZMTE)
<i>Április 25.</i> Göngyössy János, történész, Székelyudvarhely (ZMTE): Székely templomerődök (diavetítéssel)	Nagy Kálmán, történész Budakeszi (ZMTE)
HATODIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ: 1991. ápr. 28-máj. 4 St. Gallen. Jelentkezés 91. febr.	
<i>Május 30.</i> Savioz Bernard, történész, Sion (ZMTE): Lehetnek-e a svájciak a hunok leszármazottai? (német nyelven, fordítással)	Dr. Kiszely István antropológus, Budapest (ZMTE)
<i>Június 27.</i> Dr. Götz László, történész, St. Pölten, (ZMTE): Keleten két a nap. Új szemlélet a magyar őstörténetről	Dr. Pandula Attila, Bp. ELTE adjunktus (ZMTE)
<i>Szeptember 26.</i> Pál Lajos, zenetanár, Tiszapéterfalva/Petrovo: A ma élő oláh, rutén, magyar hangszeres népzene Kárpátalján	Dr. Farkas József, Mátészalka, múzeumigazgató (ZMTE)
<i>Október 31.</i> Rácz Mihály, Felsőőr(Oberwart) polgármestere, Präsident des Gemeindebundes Burgenland (ZMTE): Magyarország és Ausztria közös jövője Közép-Európában	Dr. Pandula Attila, Bp. ELTE adjunktus (ZMTE)
<i>November 28.</i> Varga Géza, történész, Bp. (ZMTE): Jelképek, mítoszok és az őstörténetünk (diavetítéssel)	Röcsei György, történész Bp. (ZMTE)
December 13. Egyesületi ünnepség. Részvétel csak erre az alkalomra kiadott meghívóval	Megjegyzés: ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja
Háznagy: Dr. Darai Lajos, Csernai László, dr. Sárkány Kálmánné, Mészáros Lászlóné	

EINLADUNG

UHVZ
1052 Budapest
ELTE BTK Pesti B. u. 1.
Dr. Pandula Attila

Öffentliche Vorträge **1991**
jeden Monat am letzten Donnerstag
Ort: Gutenberg Múvelődési Központ
H-1085 Budapest, V., Kölcsey u. 2.
Beginn: 17h. Auf die Vorträge folgt eine Discussion
Eintritt frei. Alle Vorträge auf ungarisch

VORTRAG	PRÄSIDENT
<i>Januar 31.</i> Dr. BALÁS Gábor, Historiker, Bp., (UHVZ): Die Landnahme der Szekler Dr. SZÜK Ödön, Historiker, Szentendre, (UHVZ): Einige Aspekte des walachischen Ethnikums in Siebenbürgen seit 1293	Dipl.-ing. MOLNÁR László Museumsdirektor, Ödenburg (UHVZ)
<i>Februar 28.</i> NAGY Kálmán, Historiker, Budakeszi, (UHVZ): Die Geschichte der ungarischen Husaren in dem Zweiten Weltkrieg	SÁNDORFI György, Bp. Historiker, (UHVZ)
<i>März 28.</i> GYÖRVÁRI Ernő, Historiker, Odenburg (UHVZ) Kernschrift aus der Urzeit in der Umgebung von Ödenburg	Prof. NÉMETH Péter (UHVZ), Nyíregyháza
<i>April 25.</i> GYÖNGYÖSSY János, Historiker, Székelyudvarhely (UHVZ): Die befestigten Sekler Kirchen in Siebenbürgen (Diavortrag)	NAGY Kálmán, Historiker Budakeszi (UHVZ)
SECHSTES TREFFEN ZUR FRÜHGESCHICHTE DER UNGARN, 28. April-4. Mai 1991 in St. Gallen	
<i>Mai 30.</i> SAVIOZ Bernard, Historiker, Sion (UHVZ): Waliser - Deszendenz von Attila? (deutsch)	KÁDÁR Péter, Zürich Kunsthistoriker, (UHVZ)
<i>Juni 27.</i> Dr. GÖTZ László, Historiker, St. Pölten (UHVZ): Die Sonne geht in Osten auf. Eine neue Betrachtung der Frühgeschichte der Ungarn	Prof. PANDULA Attila ELTE Bp. (UHVZ)
<i>September 26.</i> PÁL Lajos, Musiklehrer, Tiszapéterfalva/Petrovo: Heute lebendige instrumentale Volksmusik der Rumänen, Ruthenen und Ungarn in Karpato-Ukraine	Dr. FARKAS József, Mátészalka, Museumsdirektor, (UHVZ)
<i>Oktober 31.</i> RACZ Michael, Bürgermeister von Oberwart, Präsident des Gemeindebundes Burgenland (ZMTE): Eine gemeinsame Zukunft von Ungarn und Österreich in Mittel-Europa	Prof. PANDULA Attila ELTE Bp., (ZMTE)
<i>November 28.</i> VARGA Géza, Historiker, Bp., (ZMTE): Die Symbole, die Mythen und unsere Frühgeschichte (Diavortrag)	RÖCZEI György, Bp. Historiker (UHVZ)
<i>Dezember 13.</i> Festveranstaltung des Vereins. Für Gäste mit besonderer Einladung Majordomus: Prof. DARAI Lajos, CSERNAI László, Frau dr. SÁRKÁNY	Abkürzungen: Bp. = Budapest ELTE = Eötvös Loránd Tudomány Egyetem (Universität Budapest) UHVZ = Mitglied des Ungarisch Historischen Vereins Zürich

Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921)

*

Szent István és a magyar államalapítás

A Z RICH I MAGYAR T RT NELMI EGYES LET VIII. A M AR T RT NELMI ISKOL JA
S
XIV. MGYAR ST RT NETI TAL LKOZ JA
TAPOLCA , 1999

ISBN 963 9349 02 X

Tartalom

Előszó helyett:

A magyar nemzetgyűlés ünnepélyes nyilatkozata	11
A közjogi bizottság jelentése	
"Az Északamerikai Egyesület Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi júniusi hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződésről" szóló 256. számú törvényjavaslat tárgyában	13

I. AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉS MAGYAR TÖRTÉNELMI KÖVETKEZMÉNYEI (1914-1921)

Zachar József (Budapest)	A Nagy Háború és ami utána következett	17
Polmann Ferenc (Budapest)	Az első világháború kitörésének néhány kulisszatitka	31
Nagy Kálmán (Budakeszi)	A magyar huszárok az első világháborúban	37
Barabási László (Csikszerecsény)	Az erdélyi front eseményei az első világháború idején	45
Csapó I. József (Nagyvárad)	Az önkormányzás múltja és jelene a történelmi Erdélyben	51
Csapó I. József (Nagyvárad)	Az 1919. december 9. Párizsi Kisebbségi Egyezmény Románia és a társult főhatalmak között	51
Csámpai Ottó - Mihajlovics József (Pozsony)	Felvidéki kitekintés Szlovákiára	75

Balogh Miklósné (<i>Beregszász</i>)	Magyarok Kárpátalján	81
Szekeres László (<i>Szabadka</i>)	A vajdasági magyarság nemzettudatáról	87
Herényi István (<i>Velem</i>)	A "Burgerland"	93
Csihák György (<i>Zürich</i>)	Sacra Regni Hungarici Corona - Magyarország Szent Koronája és a magyar közjogi rendezés kérdései ma	97
Horváth Lajos (<i>Veresegyháza</i>)	Az ellenállás záradék, avagy megújulnak a jeles magyar nemzet régi sebei	115
Csihák György (<i>Zürich</i>)	Magyar - nép - nemzet - kisebbség - autonómia, magyarul öngazgatás, önkormányzat, önrendelkezés	119
Cey-Bert R. Gyula (<i>Bangkok</i>)	Az elnémult lélekharangok. A magyarság problémáinak pszichológiai elemzése	127
Rókusfalvy Pál (<i>Budapest</i>)	Magyar küldetés: a nemzet múltja, jelene és jövője	131
Takács József (<i>Tiba</i>)	Türelmesség. Türelmesség? Türelmesség!	141

II. SZENT ISTVÁN ÉS A MAGYAR ÁLLAMALAPÍTÁS

Totth Jenő (<i>Brisbane</i>)	A magyarok bejövetele (költmény)	151
Csihák György (<i>Zürich</i>)	Szent István király életműve és a magyar államalapítás	163
Csihák György (<i>Zürich</i>)	A bambergi lovas	181
Henkey Gyula (<i>Kecskemét</i>)	Tiszántúli magyarok etnikai embertani képe	185
Herényi István (<i>Budapest</i>)	A magyar gyeplő és a magyar határvédelem	195
Nagy Kálmán (<i>Budakeszi</i>)	A honfoglalás utáni időszak határvédelmi kérdéseiről	199
Szekeres István (<i>Budakalász</i>)	Árpád népe írástörténetben	203
Szádeczky-Kardoss Irma (<i>Budapest</i>)	Gyökereinkről	221
Lukács József (<i>Kassa</i>)	A sclávok megjelenése a Kárpát- medencében	231
Fejes Pál (<i>Szeged</i>)	EMSL, Födanya Szent Nyelve: híd a késői kőkorszakból a jelenhez	243
Költő László (<i>Kaposvár</i>)	Gondolatok az avar-magyar összeol- vásról	265
Bencze Lóránt (<i>Zsámbék</i>)	A magyar kultúrkör néhány alapvető jel legzetessége (vázlat)	273
Takács József (<i>Tiba</i>)	Leve eleve a...	279

III. FÜGGELÉK

Caratsch Caludio	Hymnus Ungiarais Kölcsey-Erkel Hymnusának rétoromán fordítása	287
-------------------------	---	-----

Védnökségi levelek	
Pokorni Zoltán, oktatási miniszter	288
Dr. Pál József, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma	289
Németh Zsolt, Külügyminisztériumi államtitkár	290
Dr. Gyenesei István, Somogy megye közgyűlésének elnöke	291
Kuti Csaba, Veszprém Megyei Önkormányzat közgyűlésének elnöke	292
Alapítási engedély	293
Indítási engedély	294
Ajánló	296
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története	300
A ZMTE küldetésnyilatkozata	302
Jegyzőkönyv (Tapolca, 1999. augusztus 1-8)	304
Az előadások tartalmi kivonata	305
Nyilatkozat	315
Házirend	316
A ZMTE VIII. Magyar Történelmi Iskolájának műsora	317
A ZMTE XIV. Őstörténeti Találkozójának műsora	322
Felhívás	325
Meghívó	327
Statisztika	329
A ZMTE magyar történelmi iskolái	331
A ZMTE megjelent és előkészületben lévő kiadványai	332
Encyclopaedia Hungarica	336
A Honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom évfordulójára (tartalomjegyzék)	337
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület XII. magyar őstörténeti találkozója	
Főtárgy: Avarok - Onogurok - Magyarok (tartalomjegyzék)	339
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület VI. magyar történelmi iskolája	
Főtárgy: A nemzetállamtól az övezetek Európájáig a 20. században (tartalomjegyzék)	340
Meghívó 1999	341
Információ	342

A magyar huszárság története A lovasműveltség sajátosságai

AZ ELSŐ MAGYAR HUSZÁRSÁGI KONFERENCIA KERETÉBEN
A TIZENNYOLCADIK MAGYAR HUSZÁRSÁGI TALÁLKOZÁS

TIZENHETEDIK MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLA ELADÁSAI SÍRATAI
NYÍREGYHÁZA 2004
ISBN 963 9349 07 0

I

Tartalom

Előszó	10
Bevezető	11
Takács Sándor (Budapest) A magyar katona és a humor	13
Takács Sándor (Budapest) Huszár-királyok	17

I. MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLA ELADÁSAI : MAGYAR HUSZÁRSÁGI TÖRTÉNET

Nagy Kálmán (Budakeszi) A magyar huszár születése, dicső harcai és történelmi jelentősége	23
Juba Ferenc (Bécs) Lovasság és hajózás	32
Zachar József (Budapest) Huszárok a nagyvilágban	43
Zachar József (Budapest) „Jó erkölcsöt és becsületet“ Hadik Andrásról – keresztlevél hiányában	53
Zachar József (Budapest) Előkerült gyászjelentés Hadik András haláláról	56
Pintér István (Hódmezővásárhely) Mi volt Görgey téli hadjáratának igazi célja?	58
Schanz Klára Lujza (Budapest) Gróf Széchenyi István huszártiszt a napóleoni háborúkban	68
Pandula Attila (Budapest) A katonai Mária Terézia-rend magyar huszártiszt tulajdonosai	78
Gráfik Imre (Budapest) A huszár alakja a magyar népművészetben	88
Martyné Vágó Stefánia (Budakeszi) Magyar huszár a népdalban és a népköltészetben	103
Pál János (Budapest) A magyar lótenyésztés múltja és jelene	108
Novotni Péter (Nyíregyháza) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye lótenyésztésének múltja és jelene	111
Györffy Villám András (Tapolca-Diszel) A Magyar Huszár és Katonai Hagyomány-őrző Szövetség története és célja	112

II. MAGYAR HUSZÁRSÁGI TALÁLKOZÁS ELADÁSAI : LOVASMŰVELTSÉG

Barabási László (Csikszereda) Mit hoztak a lovasnépek Európába?	117
Költő László (Kaposvár) Az avar- és a honfoglalás-kori lovastemetkezésekről	121

Herényi István (Budapest)	Egy elfelejtett törzstörredék, a herények őrserege	131
Szekeres István (Budakalász)	Három jel a nikolsburgi ábécéből	138
Szekeres István (Budakalász)	A nikolsburgi ábécé keltezése	152
Paál Zoltán (Ózd)	Arvisura. <i>Ismerteti Csihák György</i>	157
Blaskovics József (Prága)	Tarih-i Üngürüş. <i>Ismerteti Csihák György</i>	166
Farkas József (Mátészalka)	A szatmárcsekei temető sírjeleinek kérdéséhez	180
Csihák György (Zürich)	Újra kell írni a történelmet?	186
Gibbons Ann	Fejlődéstani genetika (származástan) (Fordította: Cser Ferenc, Melbourne)	203
Fejes Pál (Szeged)	Hozzászólás O. Semino et al.: „The genetic legacy of Paleolithic homo sapiens sapiens etc.” című dolgozatához	207
Sugár Dénes (Benidorm)	Kis összehasonlító baszk-magyar nyelvtan	215
III. JUSZ REML KEK		
Bolvár József (Budapest)	I. önálló huszárszázad (vers)	225
Gencsy Tibor (Budapest)	Lóverseny – vagy rohamcsapat	226
Máriássy László (Budapest)	Apám 1914-ben kezdte, én 1944-ben az orosz fronton	230
Ugody Alajos (Adelaide)	Nádasdy Ferenc holttestét nem hagytuk muskla kézen	236
Sóldos László (Budapest)	„Huszárellet – gyöngyélet?”	238
Nagy Kálmán (Budakeszi)	A háborúban csodák is voltak	244
Wack Géza (Budapest)	A csákvári huszárkaland	264
Melegh Antal (Budapest)	Önként jelentkeztem huszárnak	268
Spányi Béla (Johannishof)	A tábornok köpenye	273
Meleghy Gyula (Bergisch-Gladbach)	Az élet – kaland	275
Studinka Elemér (Budapest)	A huszár akkor is huszár, ha német, vagy amerikai	279
Vattay Antal (Budapest)	Milyen érzés volt roham alatt? Emlékek nagyapámról	282
Domokos Sándor (USA)	Huszárok és az USA lovassportja	284
Somlyói Nagy Sándor (Budapest)	„Tankot robbantott” Egy huszár alezredes hőstettei	285
Muhr Albert Ottmár (Budapest)	A limanowai huszárhoam 1914. dec. 11-én.	286
Nagy Kálmán (Budakeszi)	A legtöbbet szenvedett magyar huszár, Tabódy István emlékezetére	289
Zachar József (Budapest)	A magyarországi huszáregységek tulajdonosai és vezénylői	291
Zachar József (Budapest)	Szamosszegi Bodó Sándor festőművész kiállítás	307
Nagy Kálmán (Budakeszi)	Hősök ... Mártírok ... Áldozatok	308

IV. RENDEZVÉNY KERETÉBEN ELHANGZOTT EGYBÉLTADÁSOK

Szenti Ferenc (<i>Hódmezővásárhely</i>) Kíváncsom...	311
Vajda Gábor (<i>Szabadka</i>) A magyar irodalom és kultúra esztörténete a Délvidéken Trianontól napjainkig	313
Csapó I. József (<i>Nagyvárad</i>) A székelyek hadszervezete és határőrsége	328
Csaláné Erdélyi Kornélia (<i>Kassa</i>) A civil szervezetek szerepe a szlovákiai magyarság kulturális életében, különös tekintettel Kelet-Szlovákia és Kassa térségére	333
Csámpai Ottó (<i>Pozsony</i>) Összeesküvés a felvidéki magyarság nemzettudata ellen	337
Csihák György (<i>Zürich</i>) Emigrációnk rövid története	353

V. FÜGGELÉK

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve	361
20 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich	362
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület öszinte története XIX.	363
Jegyzőkönyv	367
Nyilatkozat	368
Házirend	369
Műsor	370
Az előadások tartalma	376
A rendezvény szereplői	404
Felhívás	406
Meghívó	407
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület magyar történelmi iskolái	408
Ajánló	409
Statisztikák	402
„Tízezer év - Ezer oldalról“ oktatási segédkönyv tartalomjegyzéke	412
Tizenededik Magyar Östörténeti találkozó és Tizenegyedik M. Történelmi Iskola, Budapest, 2003. tartalomjegyzéke	415
2003 évi budapesti összejövetelek műsora	417
2003 évi hódmezővásárhelyi összejövetelek műsora	418
2004 évi budapesti összejövetelek műsora	419
2004 évi hódmezővásárhelyi összejövetelek műsora	420
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tudományos Tanácsa	421
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványai	422
A kiadványok beszerezhetők	425
Asztaltársaságaink	426
Info	427

**Kiadványaink megtalálhatók
minden nagyobb magyarországi könyvtárban
és további 70 ország 156 könyvtárában, tehát mindenütt,
ahol magyarok élnek vagy tanulnak**

Könyveink megvásárolhatók a **Heraldika Kiadó** könyvesboltjában:

1113 Budapest, Takács Menyhért utca 5.
Telefon/fax: 0036 (1) 20-96-078 – Mobil: 0036 (20) 97-36-120
E-mail: heraldika@heraldikakiado.hu
www.heraldikakiado.hu

és terjesztőinél.

Egyes példányok megrendelhetők:

H-8660 Tab, Városi Könyvtár,
Ady Endre utca 5.
00 36 (84) 320 453
Email: bookstab@matavnet.hu

**Az Egyesület által kiadott könyvek,
a Magyar Köztársaság oktatási minisztere által
T 300730-1676/1999 számon kiadott alapítási engedélyünk szerint és
T 302460-780/1999 számon kiadott indítási engedélyünk szerint,
pedagógus továbbképzési programunk tankönyvei.
A továbbképzésről internetes honlapunkon részletes tájékoztató van:**

www.zmte.inf.hu

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
kiadványai

1. **Első (Benidormi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (153 oldal, ebből 60 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1
2. **A Második (Zürichi) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (140 oldal, ebből 50 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2
3. **Magyarok Őstörténete.** Összefoglaló áttekintés. (48 oldal). Írta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őstörténeti írói munkaközössége, Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3
4. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szegedi) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai.** (275 oldal, az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor). Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X
5. **Magyar Történelmi Tanulmányok 1.** (133 oldal) Kiegészítő tanulmányok a Tabi iskola előadásaihoz. Zürich, 1993. ISBN 1217 4629
6. **Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve.** (91 oldal) Összefoglaló áttekintés. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3
7. **Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. Magyar Történelmi Tanulmányok 2.** (119 oldal). Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8
8. **Képeslapok magyar történelmi motívumokkal.** 8 különféle, szimpla és dupla
9. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tabi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (416 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5
10. **Die Frühgeschichte der Ungarn.** Zusammenfassung (Geschrieben von der Arbeitsgruppe des Ungarisch Historischen Vereins Zürich. 54 Seiten). Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7
11. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolcai) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai.** (224 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85 274 12
12. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhelyi) Övezeti Történetisztalálkozó Előadásai és Iratai.** (180 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0
13. **Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról.** (64 oldal) Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 5 5
14. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komáromi) Övezeti Történetisztalálkozó Előadásai és Iratai.** (152 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9

15. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (143 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2
16. **Csihák György: Ex Oriente Lux.** (250 oldal) Tanulmány a magyar múltról, jelenről és a jövőről. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1
17. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (258 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X
18. **Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum** (mit Farbbildern). **A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei** (kétnyelvű kiadvány színes képekkel 44 oldal). Előszó: Claudió Caratsch Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8
19. **Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszociológiába.** (152 oldal) Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 0 2
20. **Honfoglalásunk és előzményei.** A tizenegyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai (173 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. 10 oldal angol-magyar-német-francia és orosz nyelvű őstörténeti fogalmak. **Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében.** Az Ötödik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai (110 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0
21. **Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete.** (151 oldal) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 (Közösen a Szabadtér Kiadóval)
22. **Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról.** (102 oldal) Budapest-Zürich 1999
23. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvári) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (140 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9
24. **Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság.** (118 oldal) Az előadások szövege. St. Gallen-Budapest, 1999. Kétnyelvű kiadvány a Magyar Nemzeti Múzeumban 1998-ban rendezett „Die Kultur der Abtei Sankt Gallen“ című kiállítás alkalmával, az ELTE-n rendezett nemzetközi konferencia előadásai. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: 2002. ISBN 963 86100 8 5
25. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (188 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 5 3
26. **Csihák György: A magyar nemzet múltja * Szent István király életműve és a magyar államalapítás * A bambergi lovas * Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma * Magyar - nép - kisebbség.** (94 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1
27. **Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenötéves 1985 - 1999.** (50 oldal) Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963

- 85684 7 X
28. **Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II.** (200 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5
29. **Csihák György: Dunhuang barlangképei és a Szenszi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről.** (56 oldal) Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 8 8
30. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történésztalálkozói (1995-1999) Előadásai és Iratai.** (312 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6
31. **A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenharmadik Magyar Őstörténeti Találkozója és Hetedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (284 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0
32. **Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen.** (Regény, 112 oldal) Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2
33. **Csihák György: Magyar nempolitikai írások.** (51 oldal) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X
34. **Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht.** (44 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86 100 7 7
35. **Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (Szentendre-2001) Tizenhatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai (180 oldal). **A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949).** Tizedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai (206 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 6 9
36. **Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002.** (59 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86100 9 3
37. **Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához.** (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8
38. **Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-Medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre.** (169 oldal) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Rozsnyói) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai (Rozsnyó, 2000). Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 2 6
39. **Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére.** (152 oldal) Nyolcadik (Sárközi-Decsi) Övezeti Történésztalálkozó előadásai és iratai. Decs-Zürich 2000. ISBN 963 9349 03 8
40. **Csihák György: Forog a történelem kereke....**(52 oldal) 2004. ISBN 963 9349 04 6
41. **A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége.** (156 oldal) A Tizenötödik Magyar Őstörténeti Találkozó és Kilencedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai. Felsőőr/Oberwart 2000. Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4

42. **Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921) ***
Szent István és a magyar államalapítás. (342 oldal) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület VIII. Magyar Történelmi Iskola és XIV. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai. Tapolca-1999. Budapest-Zürich 2004. ISBN 963 9349 02 X
43. **Tizenhetedik Magyar Őstörténeti találkozó és Tizennegyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai, Budapest 2003** (288 oldal). Budapest-Zürich 2004. ISBN 963 9349 06 2
44. **Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve** (74 oldal) Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 4
45. **A magyar huszárság története.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenkettedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. **A lovasműveltség sajátosságai.** Az Egyesület Tizennyolcadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. **Az első magyar huszártörténeti konferencia** keretében. (427 oldal). Nyíregyháza 2004. Budapest-Zürich 2004. ISBN 963 9349 07 0
46. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (296 oldal). Felsőőr/Oberwart 1989. Budapest-Felsőőr 2005. ISBN 963 9349 10 0
47. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (296 oldal). Szent Gallen 1991. Budapest-St. Gallen 2005. ISBN 963 9349 08 9

AJÁNLÓ

A KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA (KJF)
és a
ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET (ZMTE)

ajánlja, szervezi és lebonyolítja

A MAGYAR TÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁNAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI MEGÚJÍTÁSA c. programot

*a Magyar Köztársaság oktatási minisztere
T 300730-1676/1999 sz. alapítási és
T 302460-780/1999 sz. indítási engedélyével*

általános- és középiskolai történelemtanárok számára.

Megszervezhető bármely településen, ahol megfelelő hely és legalább 20 hivatalos jelentkező van. A szomszédos országokban az oktatók költségének egy részét a két szervező intézmény vállalja.

A legjobb vizsgázók bekerülhetnek oktatóink közé, előadhatnak a ZMTE iskoláiban, történelmi találkozóin, előadásuk rangos kiadványba kerülhet.

**A továbbképzés időtartama 120 óra, díja 58.600,- Ft/fő.
Előfeltétel: főiskolai vagy egyetemi végzettség.**

Kérje ingyenes, részletes tájékoztatónkat és tantervünket:

DR. DARAI LAJOS PH. D.,
főiskolai tanár, a továbbképzés felelőse

KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA
*Cím: H-8000 Székesfehérvár, Szabadságharcos út 59.
Telefon: 00 36 (22) 543-311, Fax: 00 36 (22) 312-288
E-mail: lmdarai@mail.kodolanyi.hu – Internet: www.kodolanyi.hu*

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

ASZTALTÁRSAS ÁGAINK - UNSERE TAFELRUNDEN

AUSTRALIA

István **Nagy** (Adelaide)
2/13 Lassie Ave.,
Windsor Gardens SA 5087
T: 08/83678581
E-mail: vando-
mis@webmedia.com.au

Géza **Katona** (Hobart)
11 Zomay Ave., Dynnyrne 7005
Tasmania
T: 03/62233174
katona@tasmail.com

József **Kozsik** (Melbourne)
9 Hilbert Courth
East Oakleigh Vic. 3166
T: 03/95684590
E-mail: cserenc@netscape.net

Károly **Gerecs** (Sydney)
13 Bangalla Road
Concord West NSW 2138
T: 02/97431748
E-mail: gerecs@tpg.au

AUSTRIA

László **Kelemen**
A-7501 Unterwart 300
T: 0043/3352/38788
E-mail: office@umiz.at

MAGYARORSZAG

Sancz Klára Lujza
H-1117 Budapest,
Hamzsabégyi u. 20.
T: 0036/1/2095960
E-mail: sanczklara@pim.hu

Szalkai László

H-6800 Hódmezővásárhely
Futó Mihály u. 12.
T: 0036/62/243929
E-mail: csereszny-
es@mail.cserko.sulinet.hu

NEUSEELAND

Steven Andras **Toth**
12 Webb Street, Christchurch
T: 03/3557448

ROMANIA

László **Barabási**
Széki út 157,
RO-530203 Miercurea Ciuc
T: 0040/98/302501
E-mail: barabasil@freemail.hu

Dr. József **Faragó**
Dragalina 8/14
RO-400024 Cluj-Napoca
T: 0040/264/193666
E-mail: faragojosef@usa.net

Anna & Lajos **Sipos**
Str. Moldovei 13/B
RO-540542 Tg. Mures
T: 0040/265/244139
E-mail:
molnarj@ms.sapientia.ro

SERBIA

Lajos **Szabó**
Partizanskih baza 17
YU-24000 Subotica
T: 00381/24/547504
E-mail: gsepsey@tippnet.co.yu

SLOWAKIA

Kornélia **Csala**
Mäsiarska 59
SK-040 01 Košice
T: 00421/55/6254184
E-mail: obcklub@stonline.sk

Dr. Ottó **Csámpai**
Výšehradská 13
SK-851 06 Bratislava
T: 0042/903/453514
E-mail: csotto@netax.sk

Zoltán **Beke**
Dovčiková 1
SK-048 01 Rožnava
T: 00421/905/968338
E-mail: beke@pobox.sk

SWEDEN

Frigyes **Hutter**
Kantyxegången 8
SE-42147 Västra Frölunda
(Göteborg)
T: 0046/31/479789
E-mail:
fredrikhutter@hotmail.com

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület svájci közérdekű intézmény, alakult 1985-ben a svájci polgári törvénykönyv 60. pontja szerint. Székhelye Zürich.

Jelenleg 134 tagja van, akik négy világrész (Amerika, Ausztrália, Ázsia, Európa) húsz országában (Anglia, Argentína, Ausztrália, Ausztria, Csehország, Dánia, Görögország, Írország, Kanada, Kína, Magyarország, Németország, Románia, Svájc, Svédország, Szlovákia, Szerbia és Montenegro, Thaiföld, Ukrajna, USA) tevékenykednek. A legfiatalabb aktív tagja tíz, a legidősebb kilencvenöt éves; a tagság átlagos életkora negyven körül lehet. A kutatók az egész Kárpát-medencéből, megalakulása óta résztvesznek tevékenységében.

Az egyesületnek 1994-ben három megye zászlót adományozott, amelyet a veszprémi érsek szentelt és a pozsonyi református püspök megáldott.

Az egyesület eddig rendezett 8 országban 18 magyar őstörténeti találkozót, Magyarországon 12 alkalommal magyar történelmi iskolát (1-1 hétig) és a Kárpát-medencében 10 övezeti történetstálalkozót (3-3 napos). Ezeken a rendezvényeken 448 szakember 976 előadást tartott 6 796 résztvevő előtt. A fentiekén túl, az egyesület 20 évi fennállása alatt, négy világrész 22 országában, további több, mint 200 településen, 1200-nál több előadást tartott, mintegy 16 000 résztvevő előtt. A hallgatóság összlétszáma így, a 20 év alatt meghaladja a 22 000 főt. A ténylegesen elhangzott előadások száma jóval több, mivel egyes előadások több alkalommal is elhangzottak, továbbá, a számos országban tartott előadások nem mindég jelentek meg nyilvántartásunkban.

Az egyesület részt vesz a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a történelem oktatásban. A Magyar Köztársaság oktatási minisztere engedélyével, a Kodolányi János Főiskolával együttműködve, jogosultak vagyunk a történelemtanárok továbbképzésére.

Kiadott az egyesület 47 könyvet 54 768 példányban – mindenütt megtalálhatók a világban, ahol magyarok élnek vagy tanulnak.

Az egyesület tulajdonosa lett a magyar nemzeti lexikonnak, az Encyclopaedia Hungarica-nak. Ez a négykötetes mű Kanadában készült, 18 éven át, 844 személy munkája eredménye. A négy világrészen élő, tizenötmilliónyi magyar legjelentősebb közös és független szellemi alkotása az elmúlt évtizedekben.

Az egyesületet jelölték az Európa Tanács „René Descartes” tudományos díjára.

Zürich, 2004. november hó

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Elnökség

20 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich

Der Ungarisch Historische Verein Zürich, ein gemeinnütziger Schweizer Verein, wurde 1985 gegründet, gemäss Art. 60 ff. des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, mit Sitz in Zürich.

Zum Verein gehören 134 Mitglieder, aus vier Kontinenten (Amerika, Asien, Australien, Europa) und zwanzig Ländern (Argentinien, Australien, China, Dänemark, Deutschland, England, Griechenland, Irland, Kanada, Österreich, Rumänien, Schweden, Schweiz, Slowakei, Serbien und Montenegro, Thailand, Tschechien, Ukraine, Ungarn, USA). Das jüngste aktive Mitglied ist 10 das älteste 95 Jahre alt. Das Durchschnittsalter der Mitglieder dürfte bei vierzig Jahren liegen. Die Forscher aus dem gesamten Karpatenbecken beteiligen sich, seit Anfang an, an der Vereinstätigkeit.

Drei Komitate in Ungarn stifteten eine Vereinsfahne, die von dem Erzbischof von Veszprém und von dem reformierten Bischof von Pressburg feierlich geweiht wurde.

Der Verein organisierte in 8 Ländern 18 Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn und selbst in Ungarn 12 Ungarisch Historische Schule (beide jeweils eine Woche lang), in dem Karpatenbecken 10 Regionaltreffen der Historiker (jeweils 3 Tage lang). An diesen Veranstaltungen hielten 448 Experten 976 Vorträge für 6796 Teilnehmer. Darüberhinaus, organisierte der Verein während 20 Jahren, mehr als 1200 Vorträge für etwa 16'000 Teilnehmer, in mehr als zweihundert Ortschaften, in vier Kontinenten und 22 Ländern. Die Gesamtzahl aller Teilnehmer an die Veranstaltungen des Vereins überstieg die Zahl von 22'000. Die tatsächlich gehaltenen Vorträge sind, in der Tat, etwas mehr, da einige Vorträge wiederholt wurden, und andererseits konnten von uns nicht alle Vorträge die in vielen Ländern vorgetragen wurden erfasst werden. Der Verein beteiligt sich am Geschichtsunterricht an der Militärakademie „Zrínyi Miklós“ in Budapest.

Der Verein hat 47 Bücher in 54'768 Exemplaren herausgegeben, die überall in der Welt, wo Ungarn leben und lernen zu finden sind.

Mit der Bewilligung des ungarischen Unterrichtsministers, in Zusammenarbeit der Hochschule „Kodolányi János“ in Székesfehérvár, sind wir berechtigt für die Weiterbildung der ungarischen Geschichtslehrer.

Der Verein ist der Eigentümer der Encyclopaedia Hungarica, eines Lexikons, mit ungarischer Prägung. Dieses vierbändige Lexicon wurde in Canada redigiert und erstellt, unter der Mitwirkung von 844 Personen aus der ganzen Welt, während 18 Jahren. Dies ist die wichtigste gemeinsame und unabhängige Geistesschöpfung des gesamten Ungarntums in den letzten Jahrzehnten.

Der Verein für den „René Descartes Prize“ der Europäischen Union nominiert wurde.

Zürich, November 2004

Ungarisch Historischer Verein Zürich
Präsidium

**A 20 ÉVES ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
ÉVZÁRÓ ÜNNEPI ÜLÉSÉN ELHANGZOTT**

IMA

BUDAPEST, 2004. NOVEMBER 12

**Mindenható Istenünk!
Jóságos Mennyei Atyánk!**

Szívünkben hálával és bizakodó kéréssel fordulunk Hozzád ma, amikor a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éves fennállását ünnepeljük.

Első szavunk legyen a hála és köszönet szava mindazért, amit az Egyesület az elmúlt 20 évben elért és megvalósított. Amikor ezeket röviden számbavesszük, abban a tudatban tesszük ezt, hogy mindezt nem csak a mi kezdeményezésünk, emberi erőfeszítésünk hozta létre, hanem fáradozásunkat a Te áldásod kísérte, az tette munkánkat hatékonyá, eredményessé.

Az 1985-ben alakult Egyesületnek jelenleg 134 tagja van, akik négy világrész húsznegy országában élnek és kapcsolódnak tudományos tevékenységükkel az Egyesület munkájába. Eddig 8 országban 18 magyar östörténeti találkozót tartottak. Ezen kívül Magyarországon 12 alkalommal szerveztek magyar történelmi iskolát, a Kárpát-medencében pedig 10 övezeti történetisztalálkozót.

Az Egyesület 20 évi fennállása alatt négy világrész 22 országában további több mint 200 településen tartott 1200-nál több előadást. A hallgatóság összlétszáma meghaladja a 22'000 főt.

Az Egyesület részt vesz a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a történelem oktatásában, valamint a Kodolányi János Főiskolával együttműködve lehetőséget nyújt a történelemtanárok továbbképzésére.

Az Egyesület eddig kiadott 46 könyvet 54'768 példányban és megjelentetette a négykötetes Encyclopaedia Hungarica-t, amely a négy világrészben élő tizenötmilliónyi magyar legjelentősebb közös és független szellemi alkotása az elmúlt évtizedekben.

Amikor mindezekért az eredményekért szívből hálát adunk, azért a gondviselő segítségért is köszönetet mondunk, hogy nehéz időkben sem hagyta el minket, Istenünk, hanem erőt, biztatást, bátorítást adott munkánk folytatásához.

Mennyei Atyánk!

Amikor visszatekintve az elmúlt 20 évre, hálatelt szívvel mondunk

köszönetet a fent elsorolt szellem-lelki adományaidért, egyúttal előre tekintve az előttünk álló évtizedekre, bizakodva kérjük:

Áldd meg az Egyesület további munkáját, tevékenységét, hogy felvirágozzék, taglétszámban, támogatókban, eredményekben tovább gyarapodjék. Segítsd, hogy szellemi-lelki kincsekben tovább gazdagodjék. Add, hogy az idunláskor kitűzött céljait elérje és egyre jobban megvalósítsa.

Legyen a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület továbbra is nemcsak Magyarországon, hanem a Kárpát-medencében élő és a világ többi országába szétszóródott magyarok között is a testvéri kapcsolatok ápolója. Növelje bennünk a nemzet nagy családjához való tartozás tudatát és érzését. Erősítse bennünk a kölcsönös szeretetet és megbecsülést, az egymás segítségére, támogatására való készséget.

Támassz tehetséges és szorgalmas kutatókat, akik nemzetünk történelmi múltjának és jelenének feltárásában kiváló eredményeket érjenek el. Őrizzék, ápolják és gyarapítsák kulturális örökségünket és adják tovább a fiataloknak, az utánunk jövő nemzedéknek.

Befejezésül a Magyar Millennium évében újra meg újra elhangzott könyörgésünk szavaival

IMÁDKOZZUNK MAGYAR HAZÁNKÉRT ÉS NEMZETÜNKÉRT!

Mindenható, fölséges Isten! Áldd meg édes magyar hazánkat és népünket! Add, hogy feladatát mindinkább megismerje és Tőled kapott hivatását szent buzgalommal betöltse. Állítsd vissza közöttünk az egységet, szüntesd meg a viszálykodást, hogy ugyanazon hit és szeretet által egyesülve, Neked, közös Urunknak és Istenünknek, jó- és balsorsban, egyaránt hűen szolgáljunk. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

IMÁDKOZZUNK HAZÁNKÉRT A GYERMEKEK KÉRŐ SZAVÁVAL!

Istenem! Földi hazát is adtál nekem: ezt az országot, ahol születtem, ahol azokkal élek együtt, akiket szeretek. Tarts távol tőlünk minden rosszat. Adj jó vezetőket, akik bölcsességgel kormányozzák az országot és óvják népünk békéjét.

Boldogasszony Anyánk! Védd továbbra is hazánkat és pártfogolj minket Szent Fiadnál. Ámen.

*Dr. Kovács Imre Endre O. Praem.
a ZMTE dísztagja, Csorna*

**A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁI**

- 1) *Szeged, 1992.* augusztus 23-29.
Szervező: Fejes Pál
A Magyar őstörténet-kutatás és írott forrásai, nemzeti szimbólumaink (ISBN 963 8465 00X)
- 2) *Tab, 1993.* augusztus 15-21.
Szervező: Darai Lajos
A történelemkutatás módszertana, magyar őstörténet, magyar ősműveltség.
Műveltségünk keleti kapcsolatai, középkori és újkori történelmünk (ISBN 963 04 44135)
- 3) *Tapolca, 1994.* augusztus 13-20.
Szervező: Pandula Attila
Helyünk és szerepünk a Kárpát-medencében, Közép-Dunántúl, Veszprém megye, Balaton-felvidék
(ISBN 963 85 274 12)
- 4.) *Tapolca, 1995.* augusztus 13-20.
Szervező: Pandula Attila
A Kárpát-medence népei (ISBN 963 85274 8 X)
- 5) *Tapolca, 1996.* augusztus 11-18
Szervező: Pandula Attila
A keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében (ISBN 963 85684 1 0)
- 6) *Tapolca, 1997.* augusztus 10-17.
Szervező: Pandula Attila
A nemzetállamtól az övezetek Európájába a 20. században (ISBN 963 9349 11 9)
- 7) *Tapolca, 1998.* augusztus 1-8.
Szervező: Pandula Attila
Az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc (ISBN 963 86100 5 0)
- 8) *Tapolca, 1999.* augusztus 1-8.
Szervező: Pandula Attila
Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921) (ISBN 963 9349 02 X)
- 9) *Felsőőr-Oberwart, 2000.* augusztus 6-8.
Szervező: Pandula Attila
Az 1930-as évek magyar műveltsége (ISBN 963 86100 3 4)
- 10) *Szentendre, 2001.* augusztus 5-12.
Szervező: Pandula Attila
A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949)
(ISBN 963 86100 6 9)
- 11) *Budapest, 2003.* augusztus 3-9.
Szervező: Boda József
A magyar polgári rendvédelem a 19. és 20. században (magyar csendőrség, rendőrség, büntetés-végrehajtás,
határőrség, vám- és pénzügyőrség, koronaőrség) (ISBN 963 9349 06 2)
- 12) *Nyíregyháza 2004.* július 25 - augusztus 1.
Szervező: Bene János, Nagy Kálmán, Pál János
A magyar huszárság fejlődéstörténete (ISBN 963 9349 07 0)

ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
Tudományos Tanácsa

Elnök:

ZACHAR JÓZSEF - D. Sc., történész, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Eger.

Titkár:

CSÁMPAI OTTÓ - C. Sc., etnoscziológus, habilitált egyetemi docens, tanszékvezető - Trencsényi Egyetem Tanszékvezetője.

DARAI LAJOS - C. Sc., filozófia történész, főiskolai tanár - Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
HORVÁTH LAJOS - ny. főlevéltáros, tanszéki szakfőtanácsos, Szent István Egyetem, Gödöllő, Környezetgazdálkodási Intézet.

KÓKAI SÁNDOR - Ph. D., tanszékvezető helyettes, Nyíregyházi Főiskola, Földrajz Tanszék, Nyíregyháza.

SÁNTHA PÁL VILMOS - közgazdász, Miercurea Ciuc/Csikszereda.

SZABÓ A. FERENC - C. Sc., politológus, egyetemi tanár - Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Politikaelméleti és Jogtudományi Tanszék.

Vétőjogú tag:

CSIHÁK GYÖRGY - dr. u., közgazdász, történész, ZMTE elnök.

Tag:

BÉRCZI SZANISZLÓ - Dr. C. Sc., csillagász, fizikus, a földtudomány kandidátusa - ELTE, Általános Fizika Tanszék.

FARAGÓ JÓZSEF - D. Sc., etnográfus, egyetemi tanár, nyelvész, az MTA tiszteleti tagja. Cluj Napoca/Kolozsvár.

FRISNYÁK SÁNDOR - D. Sc., természettudományi doktor, - Nyíregyházi Főiskola, Földrajz Tanszék.

GYÓRI-NAGY SÁNDOR - PH. D., tanszékvezető egyetemi docens, Szent István Egyetem, Gödöllő, Környezetgazdálkodási Intézet.

HARAI DÉNES - C. Sc., katona-pedagógus, egyetemi tanár, - Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest.

VITÉZ HERÉNYI ISTVÁN - C. Sc., jogász, történész, Budapest.

VITÉZ CAPT. JUBA FERENCZ - ddr. u., tengerésztörténész, jogász, tengerészkapitány, hajóorvos, Bécs.

KIRÁLY VERONKA - Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete, elnök, Subotica/Szabadka.

KÖLTŐ LÁSZLÓ - dr., régész, vegyészmérnök, osztályvezető, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár.

MESTERHÁZY ZSOLT - üzemgazdász, magyar ókor-kutató - Nemzeti Széchenyi Casino, elnök, Budapest.

NAGY KÁLMÁN - hadtörténész, nyugalmazott huszárezredes, Budakeszi.

SLAVIC MAGDOLNA - Mr. Sc. Ph. - Subotica/Szabadka.

SZEDERKÉNYI TIBOR - D. Sc., a földtudomány doktora, egyetemi tanár, Pécsi Egyetem, Szeged.

VIZI LÁSZLÓ TAMÁS - Ph. D. történész, tanszékvezető főiskolai docens - Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.

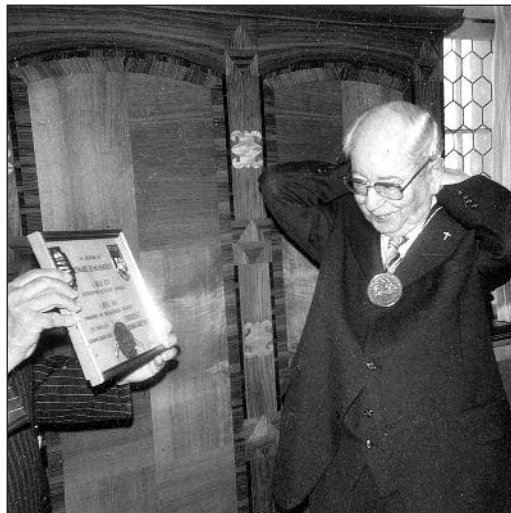

Kirándulás Rorschachba

Prof. Duft és az
emléktábla
az apátsági könyvtárban.

Szövege:

„A 926. május 1-én a
magyar lovas harcosok
emlékeztére,
1991. május 1-én
a magyarok őstörténetét
kutató társaság.
Ama népnek van jövője,
mely nem feledí múltját.”

HISTORISCHER VERE

HISTORISCH

UNGARISCH

INFO

**Ungarisch Historischer Verein Zürich
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn
Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága
CH-8047 Zürich, Postfach 502
Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1
Präsident/Elnök: Dr. György J. Csihák
Telefon: 0043/3352/31872
www.zmte.inf.hu
zmte@freemail.hu

Gemeinnütziger Verein. Svájci Közérdekű Egyesület

Kapcsolati cím Magyarországon

Sancz Klára Lujza
H-1117 Budapest,
Hamzsabégyi u. 20.
T: 0036/1/2095960
sanczklara@pim.hu

Nyilvános előadás
minden hónap utolsó előtti csütörtökjén 17 órakor
H-1051 Budapest, Arany János u. 10. Telefon: 0036/1/3112248

www.aranytiz.hu
aranytiz@freemail.hu

Tafelrunde/Asztaltársaság:

*Adelaide / Budapest / Christchurch / Csikszereda / Felsőőr / Göteborg /
Hobart / Hódmezővásárhely / Kassa / Kolozsvár / Marosvásárhely / Melbourne /
Pozsony / Rozsnyó / Szabadka / Sydney*

**ZÜRICH
MAGYAR
TÖRTÉNELMI
EGYESÜLET**